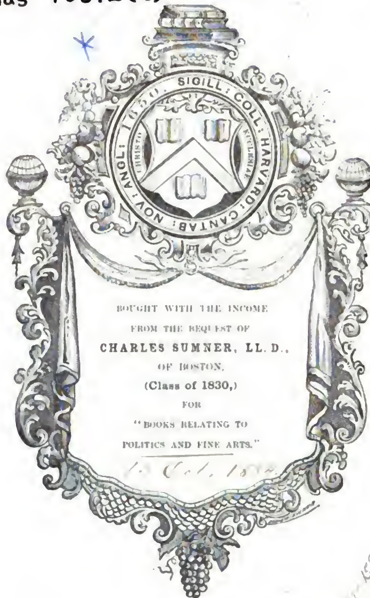

Acht zes-stemmige psalmen (1613-1619)

Jan Pieterszoon Sweelinck, Robert Eitner, Frederik Hendrik Lodewijk Tiedeman

SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB: NOV: ANGL: 1650
CHRISTO ET ECCLESIAE

Jan. P. Swielinck

Photographie van M. Büttinghausen. Amsterdam.

ːdenis

MEN

ꞁ

l door

·l.

f. 4.— netto.
„ 1.50. „

Maatschappij tot bevordering der Toonkunst

Vereeniging voor Nederlands Muziekgeschiedenis

UITGAVE

van oudere Noord-Nederlandsche Meesterwerken.

VI.

ACHT ZES-STEMMIGE PSALMEN

van

Jan Pieters Sweelinck

(1613 – 1619.)

bewerkt door Robert Eitner.

met nieuwe levensschets van den componist door

F. H. L. TIEDEMAN,

en met Sweelinck's Portret naar het Darmstadt'sche Origineel.

Klavieruittreksel. f. 4.— netto.
Zangstemmen. „ 1.50. „

AMSTERDAM
LOUIS ROOTHAAN,
Hof-Leverancier van H. M. de Koningin der Nederlanden.
1876.

JAN PIETERSZOON SWEELINCK.

Aan onze Beschermers.

Na ruim twee jaren zwoegens, vol teleurstelling en verdriet, gepaard met ontzaglijke geldoffers, en onder voortdurend krank zijn van den secretaris uwer Vereeniging, zijn wij eindelijk bij machte u een blik te gunnen op het »Meesterwerk" van onzen SWEELINCK.

Blijkt het, nu wij deze Psalmen Davids hervonden, dat reeds deze reusachtige kunstschepping — ook al hadden wij wijders niets kunnen opsporen — volkomen voldoende zou zijn, om aan Sweelinck de onsterfelijkheid te verzekeren, er blijkt tevens voldingend uit, welken hoogen rang Noord-Nederland op muzikaal gebied van 1590 tot 1620 innam!

Immers, terwijl het overige deel van Europa in dat tijdvak op de verworven lauweren indommelde, of althans aan de verouderde geen nieuwe, frissche muzikale gedachten en vormen wist toe te voegen, schiep Sweelinck, éérst in zijn Orgelstukken den grondslag voor de moderne orgelkunst, dàn in zijn Psalmen den grondslag voor de zelfstandigheid der Melodie, als levensbeginsel, waar uit de toonkunst van BACH tot BEETHOVEN ontsproten is.

Doch wij willen er hier niet over uitweiden. De schat van bio-bibliografische bijzonderheden, die wij sedert de uitgave van 't Regina Coeli gewonnen hebben, en die nu opnieuw door onzen trouwen vriend F. H. L. TIEDEMAN, met de keurigste nauwgezetheid, geordend en bewerkt zijn — en de fijne critiek die onze onvermoeide navorscher en medewerker ROBERT EITNER te Berlijn, ons in handschrift over Sweelinck's werken heeft verstrekt, bevatten meer dan wij bij machte zouden zijn hier te ontvouwen [1]).

Maar zoo wij u dus dáárheen verwijzen, om de monumentale glorie van S. in een onvergankelijk beeld voor u te doen verrijzen, bezit toch deze uitgave zijner

[1]) Intusschen voegt mij een woord van hulde en dank aan den onbezweken ijver van mijn adjunct-secretaris den heer SPELLERS, zonder wiens bijstand mijn taak bijna niet te volvoeren ware geweest.

Psalmen een eigenaardigheid, die wij u in wat scherper licht moeten stellen, wijl zij op 't geschenk, dat wij u aanbieden, den stempel drukt een volstrekte zeldzaamheid, een unicum, zooals enkel door tusschenkomst onzer Vereeniging, uit het scheemrend verleden, tot vollen dag te brengen was.

Men zal zich toch herinneren, dat de 150 (153) »Psalmen Davids" door S, oorspronkelijk op den gebruikelijken Franschen tekst, 3- tot 8-stemmig, waren gecomponeerd. Hoewel nu deze uitgave, van 1613 tot 1624, *vier* maal in het licht verscheen, waren op onbegrijpelijke wijze alle exemplaren verloren geraakt, met uitzondering van één tenorpartij, die gelukkig in de bibliotheek onzer Maatschappij van verderf en ondergang was gered.

Bovendien waren twee bloemlezingen met Hoogduitschen tekst verschenen, die althans, voor zooveel de noten betrof, 21 vier-stemmige en 30 zes-stemmige Psalmen voor volstrekte vergetelheid hadden bewaard.

Maar zij bleven toch enkel met »Hoogduitschen" tekst en, ter wille daarvan, hier en daar met veranderde maatwaarde of verwrongen melodische phrase, zoodat de oorspronkelijke vorm onherstelbaar verloren scheen.

En dat zou hij geweést zijn, indien niet onze tenorpartij ons in staat had gesteld, de bron in nieuwe (of beter gezegd oude) klaarheid te doen ontspringen, en de bekoorlijke bronnimf die Sweelinck, nu twee en een halve eeuw geleden geschapen had, in hare oorspronkelijke kunstgestalte er uit te doen herrijzen.

En deze kunstgestalte... eenmaal Europas bewondering en Neerlands glorie op een gebied waarvan de heugenis, tot nu vóór 6 jaar, geheel en al was uitgewischt — bieden wij u thans in de oorspronkelijke reinheid harer lijnen.

Ten slotte zij ter voltooiing van het archæologisch moment dezer uitgave, en tot verbetering van enkele drukfouten, verwezen naar eenige aanteekeningen van onzen vriend Eitner, die wij, geheel met zijn eigen woorden, als Aanhangsel, aan het slot van dezen bundel toevoegen; terwijl wij onzerzijds tevens doen opmerken, dat de accenten (piano, forte, enz.,) door ons zijn toegevoegd en dus wijders aan den kunstzin en smaak der orkestdirecteuren worden onderworpen.

Nog hebben wij ten opzichte der »Rimes Françoises et Italiennes" (zie hierachter blz. 68 en 69), een hoogstverblijdende, maar tevens voor ons gemoed, en zeker voor dat van elk geschiedvorscher en verzamelaar van zeldzaam geworden drukken (rariora), of éénig in Europa overgebleven exemplaren (unica), hoogst tragische gebeurtenis te melden.

Men weet toch, dat ook Sweelincks Rimes Françoises zulk een unicum waren. De gelukkige bezitter van dit eenige exemplaar was mijn Zwitsersche vriend George Becker.

Reeds dikwijls hadden wij, — eerst met vriendelijke toespeling op de hooge waarde, die een afschrift dezer liederen voor alweder vollediger doen worden van onze verzameling der compositiën van S. zou hebben, — dan (toen onze betrekking tot elkaar zich meer en meer bevestigde en uitbreidde) met bescheiden, maar toch rechtstreekschen aandrang onzen vriend trachten te nopen, voor ons, op kosten der Vereeniging, zulk een afschrift te doen vervaardigen. Maar hij bleef lang doof aan dat oor. In 't eind echter liet hij zich bewegen, en meende een betrouwbaar copiist te hebben gevonden, die aannam, voor betrekkelijk matigen prijs, hem voor onze Vereeniging en op hare kosten een afschrift der Rimes te verschaffen.

Weken wachtte de heer Becker, onder herhaalde aanmaningen, vergeefs!

Toen hij eindelijk van den nalatigen afschrijver persoonlijk zijn stemboeken ging terughalen bleek, na lang dralen en uitvluchten, dat de ontrouwe barbaar, die stemboeken zoo zorgeloos had laten slingeren, dat twee daarvan verminkt waren, en zelfs een geheele bladzijde was uitgescheurd.... en verloren geraakt.

Gij kunt u de wanhoop van mijn vriend, en de mijne voorstellen. Ik zal er niet over uitweiden. Wie de hartstocht van een geschiedvorscher en een verzamelaar van zeldzame boeken in bepaalde vakken niet kent, of gevoeld heeft, zou zich misschien met een glimlach van mij afkeeren. Wie echter ooit een unicum in bezit heeft gehad, en de waarde er van voor historie en volksroem heeft erkend, zal zeker innig deelnemen in ons onherstelbaar verlies.

Des te heldhaftiger was het besluit van mijn trouwen vriend Becker. Hoe ook gebogen, hief hij zich op tot het moedige besluit, om zijn woord aan mij gestand te doen.

Toen getrooste hij zich de, zij 't dan ook geschonden kostbaarheden (gezamenlijk 257 bladzijden kl. kw. obl.) eigenhandig voor ons over te schrijven.... een arbeid, die hem méér dan drie maanden kostte.... en ons ten geschenke te geven; 't geen ons zeker 1000 francs spaarde..... — terwijl hij de geschonden bladzijden uit zijn exemplaar zooveel mogelijk weer heeft trachten te herstellen.... en de verloren geraakte wit heeft moeten laten, of nog eenmaal een gunstig gesternte

ons, in eenige Europeesche bibliotheek, een tweede exemplaar van Sweelincks Rimes Françoises et Italiennes zou doen vinden ter aanvulling.

Lof ontvangt hij van ons niet! Elk recht geaard gemoed in den lande en in het buitenland, zal de hooge waarde erkennen van het offer, dat hij onzer Vereeniging gebracht heeft.

Doch zoo een buitenlandsch kunstvriend zulk een hart getoond heeft voor Nederlands glorie op dit gebied, durf ik met krachtig recht vragen: »wat denkt »ons Land zelf voor de toekomst onzer Geschiedenis-vereeniging, voor onze kostbare »nasporingen, voor onze, wij durven zeggen ook typografisch ons eere brengende, »uitgaven te doen?"

Nog liggen handschriften van Obrecht, Tollius, Wanningus, enz. gereed, die slechts wachten op het weder toestroomen van geldmiddelen in onze, nu door deze uitgave van Sweelinck genoegzaam geheel geleegde kas.

Maar ze moeten véél ruimer toestroomen, dan tot heden! — Wel erkennen wij dankbaar wat krachtige steun ons de jaarlijksehe *ƒ* 3 onzer Beschermers geeft. Maar toch is deze volkomen onvoldoende, om aan het vaderland in *druk* te kunnen geven, wat wij reeds in handschrift bezitten, en dat alweder den muzikalen roem onzer vaderen verhoogen zou.

Bedenkt men echter, dat onder de gunstigste omstandigheden ons jaarlijksch inkomen niet meer dan *ƒ* 2000 bedraagt, en dat reeds deze uitgave van S. ons véél méér zal kosten, dan staan wij zelf verbaasd over hetgeen de Vereeniging, in de 6 jaren van haar bestaan, met de omstreeks *ƒ* 15,000 die Nederland haar betrouwde, heeft verworven en tot stand gebracht.

Doch juist daarom wil ik zonder verdere uitweiding herhalen, 't geen ik in de Bouwsteenen en in de Inleiding van bijna elke onzer muzikale uitgaven, Nederland toeroepe: »ZORG, DAT WIJ WELDRA EEN JAARLIJKSCH INKOMEN VAN TEN MINSTEN Tienduizend GULDEN VERKRIJGEN! Dan eerst kunnen wij onze taak voldingen!"

Tot dat einde trede een ieder die in Nederlandsch vroegere glorie, de bron van volkskracht ook voor het heden ziet, en die *ƒ* 3 's jaars *kan* missen, als Beschermer toe. — Doen het duizenden (en waarlijk er zijn er méér in den lande die 't kunnen en behooren te willen), dan reeds naderen wij aan ons financieel ideaal. Maar te spoediger zullen wij dit bereiken, naarmate grootere giften en schenkingen in ééns ons in staat stellen een klein kapitaal te vormen, waarvan de rente ons, bij de wisselkans van het tal der beschermers, een waarborg van steun zou kunnen zijn.

En wanneer ik ten slotte ditmaal (hoogstwaarschijnlijk zal 't de laatste maal zijn, dat ik tot u spreke), u vrage om een blijk van persoonlijke waardeering van 't geen ik, nu bijna een halve eeuw in velerlei richting trachtte te zijn en te doen voor mijn vaderland, dan besta het in zoo milde schenkingen aan onze Geschiedenis-vereeniging, dat ik hare duurzame ontwikkeling ook na mijn dood gerustelijk kan te gemoet zien!

Men bedenke, dat zij een »Kind des Ouderdoms" is, maar des te meer een liefling is geworden, wijl haar wasdom een zoo wonderdadige is geweest, als wel nimmer in de geschiedenis eens volks zich heeft voorgedaan: Immers het heeft een tijdperk van Nederlandsche muzikale kunst en kunstvorm, dat in de diepste duisternis gedompeld, en voor genoegzaam allen in den lande in vergetelheid verzonken was, op nieuw in het klaarste daglicht gesteld.

En zie! dat is, met behulp der ontwaakte geestdrift van tal van Nederlandsche begunstigers en beschermers, de uitkomst geweest van een arbeid van 6 jaren, volvoerd door een oud man die, ofschoon toen reeds 60 jaar, als bij wonderbare ingeving, gedrongen werd de hand te slaan aan den reusachtigen ploeg, die het 250 jaar braakliggend veld beproeven moest te ontginnen.

Hoe wonderbaar die poging gezegend is geworden voelt de oude man: doch voelt nu zijn kracht bezwijken, al blijven hem de stichting en de uitkomsten onzer Vereeniging de krone zijns ouderdoms.

Zou Nederland al dat zoo heerlijk aangewonnene, weder verloren willen laten gaan, wanneer ik mijn hand (en wellicht reeds spoedig) van den ploeg moet terug trekken?

Dat verhoede God!

En hiermede een hartelijk vaarwel aan allen, die mij, op zoo velerlei gebied, trouwhartig ter zijde stonden!

Dr. J. P. HEIJE.
Secretaris.

Amsterdam, Februari 1876.

INHOUD.

JAN PIETERSZOON SWEELINCK.

EEN BIO-BIBLIOGRAFISCHE SCHETS

DOOR

F. H. L. TIEDEMAN.

Tweede, geheel bij- en omgewerkte uitgave.

Al bracht onze geschiedvereeniging niets anders tot stand (en zij deed en doet reeds veel méer!) dan een zoo volledig mogelijk herwinnen en verzamelen der werken van Sweelinck, dan reeds zou zij der Nederlandsche toonkunst een zoo grootsch gedenkteeken hebben gesticht, dat elk, die van de weer in 't licht gestelde glorie des voortijds, nieuwe en verhoogde zedelijke volkskracht voor het heden wacht, zich tot plicht moest stellen, ons streven met al zijn vermogen te bevorderen.

Dr. J. P. Heije,
in den Navorscher, jaargang 1870, blz. 421.

EEN WOORD VOORAF.

Van de »Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis" ontving ik, eenigen tijd geleden, de vereerende uitnoodiging, mijn bio-bibliografische Schets, gelijk die verschenen is bij haar uitgaaf van Sweelincks Regina Coeli (1869) thans, nu weer een belangrijk werk van den meester verschijnt, om te werken en als »tweede, veel vermeerderde en verbeterde druk" (gelijk de phrase luidt!) den talrijken beschermers en leden onzer Vereeniging aan te bieden.

Niet zonder schroom heb ik de uitnoodiging aangenomen. In mijn tegenwoordigen werkkring toch, rest mij weinig tijds voor zoogenaamde »liefhebberij studiën" en was ik dus bevreesd den mij opgedragen arbeid niet naar behooren, immers binnen een redelijken termijn, te kunnen voltooien. Maar ik begreep, dat ik mij bezwaarlijk aan deze taak mocht onttrekken. Het geluk heeft nu eenmaal gewild, dat ik mij hier te lande van den aanvang af heb mogen toeleggen op de biografie en de bibliografie van den meest uitstekende onder onze oude toonmeesters en, waar dit zoo was, kon ik moeilijk den eerepost prijsgeven, die mij eenmaal werd toevertrouwd. Ik heb mij dus, betrekkelijk spoedig en gemakkelijk, over mijn »gemoedsbezwaar" kunnen heenzetten. Hetgeen mij echter mede daartoe drong was het besef van de overgroote noodzakelijkheid eener herziening en omwerking der eerste schets, gebrekkig als de materialen, welke ik toen genoodzaakt was te bezigen. Toen die eerste schets het licht zag, was er zoo goed als niets bekend aangaande den man, die eenmaal de toongever der muzikale wereld was en wiens invloed zich nog tot het einde der 17de eeuw in die wereld deed gelden en

waardeeren, gelijk ook Robert Eitner getuigt, in zijn belangrijke studie over de werken van onzen Sweelinck [1]). Enkele levensbijzonderheden, few and far between, werden ons door ijverige musicografen, als Kist en Dodt van Flensburg verstrekt, zonder nog de onbeduidende mededeelingen van Fétis en Gerber in aanmerking te nemen. In de meeste biografische woordenboeken schitterde Sweelincks naam door zijn afwezigheid. In de prijsverhandeling van Kiesewetter (in 1829 door de 4de klasse van het Kon. Ned. Instituut uitgegeven) werd Sweelinck ook niet eens genoemd. Hij was als het ware een mythe geworden. De naam zelf was voor velen een raadsel. Waar en wanneer hij geboren, waar en wanneer hij gestorven is, ja dat wist niemand te zeggen. Van zijn werken was niet veel overgebleven. In 1868 nog bezaten wij alleen de Regina Coeli, de tenorpartij der Pseaumes, de alt- en baspartijen van een madrigaal in het werk Nervi d'Orfeo en een 4-stemmigen canon (Vanitas Vanitatum), door Dr. Kist in 1842 meegedeeld [2]). De rest scheen verloren. Men had slechts titels en, hoewel die hoop gaven, was de hoop niet bijster groot. Hoe licht toch konden de laatste exemplaren, door eeuwenlange onverschilligheid verwaarloosd, te niet zijn gegaan!

Wij staan nu op een geheel ander standpunt. Sedert 1868 is er enorm veel tot stand gebracht. Robert Eitner heeft de eigenlijke bibliografie van Sweelinck tot een feit gemaakt. Niet in ons vaderland, in Duitschland, zijn de voornaamste kunstwerken van onzen magister Jan Pietersen aan den dag gebracht. Het Holländisches Musik-Lexicon van Eitner, sedert op dit punt veel aangevuld en verbeterd, deed een nieuw licht over lang vergeten en verloren gewaande muziekwerken opgaan. Maar was 't Eitners verdienste de Sweelincksche bibliografie te verrijken, aan Nederlandsche geschiedvorschers komt de eerepalm toe, waar het gold zoo menig duister punt in het leven van den beroemden man tot klaarheid te brengen. Bovenaan staat in dit opzicht Dr. P. Scheltema, archivaris te dezer stede die, door zijn ijverige nasporingen, het ineenzetten van het geraamte der biografie mogelijk heeft gemaakt. Het geraamte der biografie! Misschien geen sierlijke uitdrukking, maar het beeld is er niet te min juist om. De hoofdlijnen der figuur zijn nu bekend, en wellicht bestaat er dus allengs gelegenheid de bijzonderheden uit te werken. We zijn met dat al nog verre van een harmonisch geheel. Al kennen wij thans ook Sweelincks geboorte- en sterfjaar; al weten wij waar en wanneer hij hoofdzakelijk gewrocht heeft; al zijn we op de hoogte van menige huiselijke en aesthetische bijzonderheid — daarom bezitten wij toch in lange na nog geen welgeordend, aaneengeschakeld levensverhaal van den »feniks der muziek". Wij missen nog altoos het verband tusschen de nu bekend geworden deelen. Dit is een gebrek, dat eerst langzamerhand zal kunnen verdwijnen.

Doch er bestaat wezenlijk geen reden voor mistroostigheid. Integendeel. In zeven jaren is zóóveel goed gemaakt, wat de eeuwen bedierven, dat wij vol goeden moeds de toekomst kunnen ingaan. Indien wij slechts op den ingeslagen weg voortstreven, kan het niet anders of, binnen een betrekkelijk klein getal jaren, zullen wij weder een aanmerkelijke schrede voorwaarts hebben gedaan in de richting,

[1]) Jan Pieters. Sweelinck, Biographie von Robert Eitner (Ms. in het bezit der Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis), blz. 2.

[2]) Over al deze werken vindt men onder de Bibliografie alle wenschelijke bijzonderheden

die ons tot volledige kennismaking met den gedenkwaardigste onder onze toonkunstenaren moet voeren.

Inmiddels zal ik nu bijeen trachten te brengen, 't geen in de laatste zeven jaren bekend is geworden. Uit hetgeen ik hierboven schreef, en uit den titel van dit geschrift, volgt reeds van zelf, dat ik nog geen biografie vermag, noch wensch te leveren. Ik zal weer trachten naar een schets van Sweelincks leven en werken, meer niet, maar ook niet minder. De belangstellende lezer kan overtuigd wezen, dat ik niet te kort schieten wil, wat volledigheid aangaat. Mocht ik echter, 'tgeen natuurlijk zeer licht mogelijk wordt, bij een materiaal, dat reeds zóó zeer aangegroeid is, een enkel punt over het hoofd zien, dan houd ik mij voor vriendelijke herinnering zeer aanbevolen, gelijk ik mede doe voor onnauwkeurigheden, die ik niet geslaagd zou zijn te weren.

Om in mijn rol te blijven van bouwmeester of liever materialen-verzamelaar, en ten einde de tot heden verkregen resultaten goed te kunnen overzien, heb ik ze in afdeelingen gesplitst, waarvan elk een afzonderlijken titel voert. De hoofdbronnen, zoo nieuwen als ouden, zal men bij de bibliografie aangegeven vinden. De Navorscher en de Bouwsteenen, Dr. Scheltemaas opstel in Aemstels Oudheid en Eitners mededeelingen zijn de voornaamsten onder de nieuweren. Gaarne had ik daaraan iets geheel versch toegevoegd. Dan, ik ben daartoe buiten staat. Ik heb niets nieuws in deze richting kunnen ontdekken, en ook Dr. Scheltema bericht mij, op mijn aanvraag, het zelfde.

Dit gezegd hebbende, ga ik tot mijn arbeid over.

I.

Sweelincks afkomst en naam.

De afkomst der Sweelincks is nog twijfelachtig. Vrij algemeen werd, bij wijze van overlevering, verzekerd dat onze Jan Pieterszoon te Deventer geboren is, doch viel het moeielijk zulks te staven.

De te Deventer voorhanden doopregisters reiken niet verder dan tot in den jare 1591. De vroegeren zijn verbrand. En de ijverige musicograaf Gregoir van Antwerpen ontving uit Deventer het officieel bericht, »dat er in het archief der stad geen bijzonderheden omtrent den beroemden Sweelinck voorhanden zijn, en er niemand daar ter stede bekend is, welke dien naam draagt [1])." Ik zal straks de gronden aangeven, waarom ik het er voor houd, dat Sweelinck een Amsterdammer van geboorte is. Inmiddels mag het geenszins onwaarschijnlijk heeten, dat de famielje Sweelinck uit Deventer kwam. Mijn medebestuurder P. Leendertz Wz. schreef dienaangaande in den Navorscher [2]):

In Overijssel vindt men een aantal landhoeven, waarvan de namen op *ink* uitgaan. Dat *ink* is doorgaans gevoegd achter den naam van hem die er, toen de naam ontstond, bezitter of bewoner van was. Latere bezitters of bewoners van zulk een goed hebben somtijds den naam daarvan als familienaam aangenomen. Zoo zijn b. v. de familienamen Willink, Wassink, Temmink, Evekink ontstaan. Tot deze zelfde soort zal ook wel Sweelinck behooren.

[1]) Zie Schets vóór de Regina Coeli, blz. 31. Kortheidshalve zal ik voortaan telkens slechts verwijzen naar de Regina Coeli, met opgaaf der bladzijde.

[2]) Jaargang 1868, blz. 252; Bouwsteenen, II, blz. 143.

Wanneer Vondel, op de Sweelincks doelende, zingt [1])

De Neef, de Grootvaêr en de Fenixvader zongen
Een eeuw den Aemstel toe met hemelsche orgeltongen,

en elders dichterlijk constateert [2]):

Hier rusten Grootvaer, Zoon en Vader.
Zij volgen Davids harp te gader
Een eeuw van verre, om hoogh noch nader,

dan pleit een en ander nog niet tegen de Deventersche afkomst van onzen Sweelinck.

Het laatste heeft uitsluitend betrekking op het rusten »hier"; en het eerste behoeft volstrekt niet te slaan op de geboorte van den meester. Immers kan hij te Deventer geboren zijn en nochtans een derde eeuw lang »den Aemstel" toegezongen hebben met »hemelsche orgeltongen."

Maar er zijn gewichtiger argumenten tegen de candidatuur van Sweelinck voor Deventer. De bekende gravure [3]), in 1624 door Joan Muller vervaardigd, noemt Sweelinck »Amstelo-Batavus"; het portret, te Darmstadt ontdekt, constateert eveneens, dat Sweelinck een Amsterdammer is [4]). Zijn scholier Plemp, waarover later meer, schrijft ook positief [5]): »Joannes Petrus Suelingius Amsterodamus." Deze drie getuigenissen zouden reeds voldoende wezen, maar een veel krachtiger en beslissender nog heeft Dr. P. Scheltema opgedolven in de huwelijksakte van Sweelinck. Bij de aangifte van het huwelijk met Claesken Dirksdochter van Medemblik, is achter zijn naam de geboorteplaats niet aangegeven, welke opgave hier vroeger altijd geschiedde, wanneer iemand elders geboren was [6]).

Met het oog op het bovenstaande meen ik te mogen concludeeren, dat de hoofdstad des rijks er op bogen kan Jan Pietersz. Sweelinck tot haar burgers te rekenen.

Over 's meesters verwanten is nog maar luttel bekend. Dat zijn vader organist was der Oude kerk, alvorens hij het werd, is een oude traditie, die ook in de boven aangehaalde vaerzen van Vondel haar uitdrukking vindt, maar wanneer hij hier ter stede kwam; wanneer hij zijn betrekking aanvaardde, daarvan zijn wij nog volslagen onkundig [7]). Uit het begraafboek der Oude kerk blijkt, dat Mr. Pieter (zoo heette de vader) den 8sten Juni 1573 begraven is, dus eenige dagen te voren gestorven moet zijn. Tevens bevestigt dat uittreksel zijn hoedanigheid van organist der Oude

---

[1]) Bijschrift op Dirk Sweelincks portret (van Lenneps uitgaaf, V, blz. 557).

[2]) Lijkdicht op Dirk Sweelinck (van Lenneps uitgaaf, VI, blz. 126).

[3]) Zie afdeeling Portretten van Sweelinck voor nadere bijzonderheden. Vgl. Bouwsteenen, II, blz. 151.

[4]) Zie Bouwsteenen, II, blz. 151.

[5]) Plemps bijschrift tot de genoemde gravure van Muller in de Poëmata, blz. 208. Vgl. den Navorscher, jaargang 1872, blz. 295; Bouwsteenen, II, blz. 151; Dr. P. Scheltema, Aemstels Oudheid, VI, blz. 196. Dit laatste werk zal ik voortaan kortheidshalve aanhalen: Scheltema, met opgaaf der bladzijde.

[6]) Scheltema, blz. 179; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 135; Bouwsteenen, II, blz. 144.

[7]) Dirk Sweelinck, de oudste zoon van Jan Pietersz., stierf in 1652. Mag men Vondels »zongen een eeuw den Aemstel toe met hemelsche orgeltongen" letterlijk opvatten, dan zou Mr. Pieter reeds kort na het midden der zestiende eeuw hier organist moeten zijn geworden. Men vindt een Mr. Pieter vermeld als organist van Utrecht in 1547 (Zie Bouwsteenen, II, blz. 171). Zou dit ook Sweelincks vader kunnen geweest zijn?

echtgenoot = husband
e = wife

kerk [1]). Wie Mr. Pieters echtgenoot was, kon tot dusver niet worden ontdekt. Onze Jan was niet zijn eenig kind, noch ook zijn eenige zoon. Het bovengenoemde begraafboek (N°. 1) constateert nl. het begraven op 29 December 1580 van een zuster van Jan, met name Maria [2]). De heer J. A. Alberdingk Thijm meldde in de Dietsche Warande, dat een andere zuster, met name Elisabeth, den 30ste Mei 1592 in de Nieuwe kerk begraven werd en wel op 't hoich choor, »zoodat voor die grafopening betaald werd ƒ 8.14: het dubbele van het gewone recht", 'tgeen zijns inziens den zeer deftigen stand bewijst, waartoe de familje behoorde [3]). Eindelijk deed, Perscrutando Dr. Heije opmerken [4]) dat, in Karel van Manders Schildersboek (uitgave van 1764), in 't leven van den schilder Kornelis Kornelissen, te lezen staat:

Hij heeft ook eenige goede leerlingen voortgebracht, onder anderen en met »naame Gerrit Pieterszen, den broeder van den Amsterdamschen Orfeus, of den uitnemensten Organist, Jan Pieterszen."

Volgens mededeeling van wijlen den heer Kramm is omtrent de ouders van Gerrit Pieterszen in de schildersboeken niets vermeld [5]).

Ziedaar het eenige, tamelijk onzamenhangende, dat over Sweelincks ouders en verwanten bekend is geworden. Bij de kinderen, uit zijn huwelijk met Claesken Dirksdochter gesproten, zullen wij later eenige oogenblikken stilstaan.

We hebben hier nog een gewichtig punt te behandelen, nl. de spelling van Sweelincks naam. In de eerste uitgaaf mijner bio-bibliografische Schets schreef ik (blz. 2.):

Gelijk met namen uit dien tijd meer het geval is werd, en wordt nu nog, de naam Sweelinck op zeer uiteenloopende wijzen gespeld. Dit heeft onze »orgelist" met zoovelen zijner tijdgenooten, en meer bepaald met Shakspere en Vondel gemeen, en kan ons geen verwondering baren. De onomatologie was toen nog onbekend, en het aannemen van Latijnsche en Grieksche namen aan de orde: de Hont werd Canis, en Schwarzerd = Melanthon (Melanchthon).

Den naam Sweelinck vindt men in niet minder dan zeven van elkaar afwijkende schrijfwijzen, namelijk: Sweling, Zweling, Swelink, Swelinck, Sweelinck, Sveling en Schweling (dezen laatsten vorm, volgens Eitners Bio-Bibliographie »in deutschen ältern Werken" [6]). Wat de orthografie Swellinck aangaat, men treft haar slechts eenmaal aan, en wel in den Cathalogus (sic) Librorum Joannis Dandeleu [7]) te Brussel.

---

[1]) Begraafboek der Oude kerk, te Amsterdam:
»Mr. Pieter, organist, begraven den VIIIsten Junyus 1573 .... 4. 7. 0."
(Mededeeling van Dr. P. Scheltema, opgenomen in den Navorscher, jaargang 1873, blz. 299, en overgenomen in Bouwsteenen, II, blz. 146, noot).

[2]) Begraafboek der Oude kerk te Amsterdam:
»Den XIXden Decembris 1580 begraven Maria Pieters (sic), de zuster van den organist .... 4. 7. 0."
(Mededeeling van Dr. P. Scheltema, opgenomen in den Navorscher, jaargang 1873, blz. 300 en overgenomen in Bouwsteenen, II, blz. 155).

[3]) Dietsche Warande van 1873; de Navorscher, jaargang 1873, blz. 300; Bouwsteenen, II, blz. 155.

[4]) De Navorscher, jaargang 1872, blz. 252; Bouwsteenen, II, blz. 154.

[5]) De Navorscher, jaargang 1873, blz. 348; Bouwsteenen, II, blz. 154.

[6]) Men vindt dezen zonderlingen vorm ook in den titel van Sweelincks Compositions-Regeln (zie Bibliografie, hierachter, en Bouwsteenen, I, blz. 41).

[7]) Hij was „premier commissaire ordinaire des monstres des gens de guerres du Roy," en stierf in December 1667 te Brussel. In zijn uitgebreide bibliotheek nam muziek een hoofdplaats in.

Fétis zegt in zijn Biographie Universelle, met oppervlakkigheid, dat Swelinck gedrukt staat op de uitgaven van Amsterdam, Leiden en Antwerpen (bij Phalesius), daarentegen Sweling in de verzamelingen van Tilman Susato te Antwerpen(?), en Sweelinck in de editie der psalmen in 1616 te Berlijn (bij G. Künger) verschenen. Van bronnen opgeven is natuurlijk geen sprake! Trouwens heeft hij er wellicht geen gehad, want de mededeelingen, die men heeft kunnen controlleeren, zijn foutief.

Eitner verzekert ons, een uitgave van Phalesius te hebben gezien, die den naam Sveling droeg. De bibliotheek der Maatschappij tot bevordering der Toonkunst bezit een werk van Sweelinck, dat te Amsterdam is uitgekomen.

Ook de opgave des Berlijnschen druks der Psalmen is onnauwkeurig; vermits die niet uitkwam bij Künger, maar bij Rungen. Welke waarde kan men dan hechten aan opgaven ex tripode, die blijken in meer dan één opzicht onjuist te zijn?

Voor mij was de keuze uit al die schrijfwijzen niet zeer moeielijk. Ik had slechts te kiezen tusschen Swelinck en Sweelinck; de eenige vormen, naar ik meen, ooit uit de pen van den componist zelf gevloeid. In een belangrijke verzameling Alba Amicorum, door den heer Ridder van Rappard medegedeeld [1]), ontmoet men het:

Canon a 4
Vanitas vanitatum et omnia
Vanitas. Et omnia vanitas.

Gheschreven den 24 Maij A°. 1608, binnen Harderwyck, bij mij Jan Pieterszn. Swelinck, Organist tot Aemstelredam,

dat wij op de keerzijde van 't titelblad dezer Regina Coeli in facsimile doen afdrukken. Volgens dit document zou men volkomen gerechtigd zijn te schrijven: Swelinck, ware het niet, dat later de componist zelf — waarschijnlijk toch daar hij zulks verkieslijker achtte — Sweelinck spelde.

In 1614 immers onderteekende hij dus een opdracht zijner Pseaumes, te Amsterdam gedrukt. Die opdracht, door Dr. Kist in het Muzikaal Tijdschrift van 1842, volgens het exemplaar der Maatschappij t. b. d. T., meegedeeld geef ik, zoowel om vorm als om inhoud, bij de bibliografie in haar geheel terug.

Daar nu de organist in 1614 zóo spelde, en er van hem geen latere onderteekening bekend is, zoo geloof ik, dat wij gerechtvaardigd zullen zijn indien wij, met terzijdestelling van alle willekeurige en op niets gebaseerde schrijfwijzen, voortaan Sweelinck schrijven. Wij zullen dan ten minste in overeenstemming zijn met den ons geopenbaarden wil des meesters.

Waarschijnlijk werd hij door zijn tijdgenooten eenvoudig Jan Pietersz. of Jan Pyettersen genoemd, zoo als ook blijkt uit de wijze, waarop zijn naam vermeld staat in de begrafenis-boeken der Oude kerk te Amsterdam [2]).

Op kleinigheden na, is het bovenstaande nog nu en altoos het juiste standpunt.

Feitelijk heeft de naamsquaestie, sedert ik het bovenstaande schreef, geen verandering ondergaan. Nog enkele vormen kunnen bij de zeven genoemden gevoegd worden. In Reinckens boek der Compositions-Regeln van Sweelinck (zie hierachter, onder Bibliografie) is de naam ook Swelingk gespeld. Zijn eigen zoon Pieter Jansse teekende

---

Twee lijsten waren daarvan opgemaakt, die de heer Edmond van der Straeten heeft opgedolven en medegedeeld. (Zie la Musique aux Pays-Bas, Bruxelles 1867, T. I, blz. 18 en volg.) [Oude noot].

[1]) Zie Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Zevende deel. Tweede stuk, 1856. Het afschrift van Sweelincks canon staat op blz. 80 gedrukt. [Oude noot].

[2]) En ook uit de huwelijksakte (zie blz. 4) blijkt het op voldoende wijze. Dat Sweelinck echter de famieljenaam was, kan reeds worden opgemaakt uit het medegedeelde van het begraafboek der Nieuwe kerk aangaande Elisabeth Sweelinck (zie blz. 5).

in 1653 Sweelingh. Hooft spelt in 1630 den naam Sweeling [1]). Dit alles bewijst slechts de, voor ons gevoel, buitengemeene methode van onomatologische slordigheid, welke men er toen algemeen op na hield. Mijn keus bleef, om bovengemelde reden, beperkt tot de twee vormen Swelinck en Sweelinck, en ik mocht van dezen laatste niet afwijken. Niet alleen toch verschenen in 1612 de Rimes françoises; in 1614 de Pseaumes; in 1616 de Duitsche Psalmen; in 1617 het Canticum ter eere van Stobaeus met den naam aldus gespeld, de laatstbekende authentieke stukken van zijn hand evenzeer. De opdracht der Pseaumes is geteekend Sweelinck; het manuscript van den canon »ter eere des vromen jongkmans Henderich Scheijtman" draagt den naam Sweelinck en de opdracht der Rimes françoises aan zijn »cher & singulier ami Calandrini" ook. Dirk teekende eveneens Sweelinck in 1625 (zie blz. 36). Tegenover deze beslissende redenen zinken anderen in het niet terug. Zoo b. v. die van Dr. Scheltema.

Dr. Scheltema, die het zesde deel van zijn Aemstels Oudheid begint met een lezenswaardig artikel over Plemp, schrijft daarin nog Swelinck, hoewel hij in gebreke blijft ons dáár het motief voor die schrijfwijze op te geven. In het opstel over Sweelinck zelf nochtans heeft hij aan de spelling Swelingh de voorkeur gegeven, omdat »meestal de naam aldus geschreven" in authentieke stukken door hem gevonden is. Deze beweegreden, hoe gewichtig zij ook wezen moge kan, dunkt me, niet opwegen tegen den grond, die mij genoopt heeft Sweelinck te schrijven. De stukken, welke van den persoon zelf uitgaan moeten, dunkt me, als maatstaf in dezen meer gelden, dan alle denkbare documenten, door vreemden opgesteld.

Waar Sweelinck de laatste schrijfvorm is, dien wij weten, dat van den man zelf afkomstig is, bestaat er inderdaad geen motief om een andere te kiezen. Zelfs hebben wij geen recht Swelinck te bezigen, daar blijkbaar de componist Sweelinck schreef, omdat hij aan deze spelling de voorkeur gaf. Maar Dr. Scheltema beproeft den naam Sweelinck langs etymologischen weg te verklaren, en zijn verklaring is niet van vernuft vrij te pleiten. Ziehier wat Dr. Scheltema dienaangaande opmerkt [2]):

Waarschijnlijk noemde hij vroeger, naar het gebruik van dien tijd, zich eenvoudig Jan Pieterszoon en werd de naam van Swelingh daarbij door hem aangenomen. Misschien is deze samengesteld uit de Latijnsche woorden suavis (liefelijk) en lingua (tong) en werd hij Swelingh of Suelingius (eigenlijk Suavilingius) geheeten naar den liefelijken toon of tong van het orgel door hem bespeeld. Welke uitdrukking van orgel-tong of tongen meermalen door onzen dichter Vondel gebezigd is.

Zonderling genoeg, grondt Dr. Scheltema zijn spelwijze Swelingh juist niet op deze etymologische verklaring!

Reeds dadelijk heeft de heer P. Leendertz Wz. zich tegen haar juistheid aangekant. Hij schreef nl. in den Navorscher [3]):

Wat de spelling van den naam betreft, ben ik het met den heer Tiedeman eens, dat die met *k* te

[1]) P. C. Hooft's Brieven; nieuwe, vermeerderde, en naar den oorspronkelijken text herziene uitgave; met toelichting, aanteekeningen, en bijlagen, door van Vloten (4 deelen), brief 259, gedateerd »den 27 van Oegstmaendt 1630", aan den »Heere Constantin Hujghens, Ridder, Heer van Zuilechom, Secretaris des Prinssen van Oranjen."

[2]) Scheltema, blz. 178; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 135; Bouwsteenen, II, blz. 143 (noot.).

[3]) De Navorscher, jaargang 1872, blz. 251; Bouwsteenen, II, blz. 143 (noot.).

verkiezen is. Onze beroemde toonkunstenaar zelf schreef zoo, en dit, dunkt mij, is op zich zelven reeds genoeg. Maar bovendien, de etymologie van den heer Scheltema (Swelingh of Suavilingius) is zeker vernuftig; doch dat zij waar is, geloof ik niet. Ware deze bijnaam aan Jan Pietersz. door zijne bewonderaars gegeven, dan zou hij dien zelve niet gebezigd hebben. Van zulk eene pedanterie mag ik hem niet verdenken. En hadde hij het gedaan, dan zou hij de beteekenis van zijnen bij- en eerenaam toch hier voor anderen duister, ja onkenbaar gemaakt hebben door de *g* in *k* te veranderen. De oorsprong van den familienaam zal wel elders gezocht moeten worden. (Zie verder hierover blz. 3).

De tegenspraak van den heer Leendertz was zeker alleszins vol- en afdoende. Hetgeen evenwel den nekslag heeft toegebracht aan Dr. Scheltemaas etymologie is de ontdekking van Elisabeth Sweelinck in het begraafboek der Nieuwe kerk (vgl. blz. 5). Te recht concludeert dan ook de ontdekker, de heer J. A. Alberdingk Thijm:

Dat Elisabeth den naam van Sweelinck droeg, bewijst, dat haar broeder den naam niet aan zijne suavis lingua te danken had.

II.

Sweelincks geboortejaar.

Een tweede punt, 't welk ernstige uiteenzetting en breedere beschouwing eischt. Het geboortejaar van Sweelinck heeft een eigen geschiedenis, die ik hier kortelijk wil resumeeren.

Eenigen tijd geleden nog, bestond er geen voldoende zekerheid, welk dat geboortejaar was. In de verschillende magere berichten aangaande Sweelinck, spookte allerwege het jaartal 1540 rond en hoewel enkele gronden tegen de aanneming daarvan pleitten, zoo waren ze toch niet krachtig genoeg, om het ten eenen male te verwerpen. Ik handhaafde het dan ook voorloopig in mijn Schets vóór de Regina Coeli, maar schreef toen reeds (blz. 3, noot.):

Indien ik 1540 behoud, tot wij beter op de hoogte zullen zijn, zou ik, strikt genomen, reeds nu aan 1561 de voorkeur moeten geven, aangezien deze datum beter overeenkomt met de levensbijzonderheden van Giuseppe Zarlino (Zarlini, zegt de heer van Lennep verkeerd in zijn uitgave van Vondel, Dl. II, blz. 161). Immers werd deze, volgens Fétis (Biographie Universelle, T. VIII) eerst in 1565 kapelmeester. Werd nu Sweelinck in 1540 geboren, dan kwam hij in 1557 te Venetie op een oogenblik, dat Zarlino zelf nog geen kapelmeester was, en dus waarschijnlijk nog geen roem bezat. Bereikte onze componist echter eerst in 1578 de stad der Lagoenen (niet Lagunen) dan kwam hij op een tijdstip, dat Zarlinoos beroemdheid allicht den hoogsten trap had bereikt, zoodat hij toen, en niet eerder, door zijn bekendheid leerlingen tot zich trok.

Hetgeen mij deed schrijven: »Zou ik, strikt genomen, reeds nu aan 1561 de voorkeur moeten geven", was het onderschrift bij de gravure van Joan Muller (vgl. de rubriek Portretten). Dat onderschrift nl. luidt:

M. Joannis Petri Swelingius. Amstelo—batavus, musicus et Organista toto orbe celeberrimus; vir singulari modestia ac pietate, cum in vita, tum in morte omnibus suspiciendus. — Obijt MDC. XXI, XVI. Octobris. Aet. LX.

Uit dit onderschrift zou nl. blijken, dat hij in 1561 (of in 1562 — zie onder —) geboren is.

Het portret van Darmstadt, door geweld en list aan de vergetelheid ontrukt, zou allen twijfel dienaangaande opheffen. Het randschrift immers van dit portret

bevestigt nagenoeg geheel de opgaaf der gravure van Joan Muller. Dat randschrift luidt: »M. IO. PET. SWLL. AMS. OR.", terwijl in den linkerhoek »Aetatis 44" en in den rechtsche »Anno 1606" geschilderd is. In goed Nederlandsch: »Magister Joan Pietersz. Sweelinck, organist te Amsterdam, 44 jaar oud in 't jaar 1606". Van zijn kant dolf Dr. Scheltema [1]) een bewijsstuk op, niet minder gewichtig en authentiek dan het getuigenis, dat wij te Darmstadt zijn gaan halen. Sweelinck is den 28ste April 1590 met Claesken Dirksdochter van Medemblik ondertrouwd, en in de maand daarop met haar getrouwd. Het Pui-inteekeningregister van Amsterdam, N°. 3, meldt onder 28 April 1590, dat »Mr. Jan Pietersz., organist der Oude Kercke deser stede" toen oud was »omtrent XXVIII jaren" (vgl. blz. 11, noot). De heer P. Leendertz Wz. resumeerde deze drie getuigenissen als volgt [2]), een resumé, waarmee ik mij volkomen kan vereenigen en dat, zonder de quaestie definitief op te lossen, haar toch der oplossing zeer nabij brengt:

Wij hebben alzoo drie getuigenissen aangaande Sweelincks geboortejaar.

1°. De huwelijksaanteekening. Daaruit blijkt, dat hij den 28sten April 1590 bijna 28 jaren oud was.

2°. Het onderschrift der gravure van 1624. Dit zegt van hem: »obiit 1621, 16 Oct. aetat. 60." Vertalen wij dit goed, namelijk: »hij stierf in 1621 den 16 Octob. in zijn 60e jaar," dan zien wij daaruit dat hij, op dien dag, reeds 59 jaren oud was. Hij moet dan den 16den October 1590 28 jaren oud geweest zijn, wat met de huwelijksaanteekening overeenkomt.

3°. Het geschilderde portret, waarop staat: »1606 aet. 44." Was hij in 1606 in zijn 44e jaar (dus over de 43), dan is hij in 1590 27 jaar oud geweest. Het portret is dus geschilderd in de eerste maanden van 1606, vóór Sweelincks verjaardag.

Uit deze drie met elkander overeenstemmende getuigenissen volgt, dat Sweelinck in 1590 28 jaren is geworden, derhalve dat hij geboren is in 1562, waarschijnlijk niet lang na den 28sten April, stellig vóór den 16den October.

III.

Sweelincks jongelingsjaren. De reis naar Italie.

De titulatuur dezer rubriek is nog al aanmatigend tegenover het feit, dat wij zoo bitter weinig aangaande die jongelingsjaren en die »Italienische Reise" weten.

Uit de aanteekening van den heer J. A. Alberdingk Thijm (zie blz. 5) blijkt, dat de familie Sweelinck tot den deftigen stand behoorde. En verder mag dit worden opgemaakt uit de kunstreis van onzen Sweelinck naar Venetië dat, toen ter tijd, het brandpunt kon worden genoemd der kunst in het algemeen en der toonkunst in het bijzonder. Dáár bloeide de Venetiaansche muziekschool, door den Bruggenaar Adriaan Willaert gesticht, en door zijn leerling Cypriaan Rore uit Mechelen (bijgenaamd il divino) zoo beroemd geworden. Dat de vader van den componist, zijn voorganger in de Oude kerk, hem derwaarts zond, om hem door den beroemden Giuseppe Zarlino te doen opleiden, bewijst ten volle, dat hij eenmaal een gezeten burger moet geweest zijn. Dergelijke reizen waren toen ter tijd niet bijster goedkoop, en Zarlinoos school behoorde stellig niet tot de minst duren.

Het is zeer waarschijnlijk, dat Jan Pietersz. de eerste muzikale opleiding van zijn

---

[1]) Scheltema, blz. 193; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 136; Bouwsteenen, II, blz. 145.
[2]) De Navorscher, jaargang 1872, blz. 251; Bouwsteenen, II, blz. 145.

vader genoot. Plemp meldt intusschen ook [1]), dat Sweelinck onderricht genoten heeft van Jacob Buyck, Lat. Buchius [2]), den geleerden pastoor der Oude kerk, en zelfs, dat hij hem zijn vorming te danken heeft. Op welk tijdstip Sweelinck naar Venetië vertrok is nog onbekend, maar moet zulks op zeer jeugdigen leeftijd geschied zijn, indien wij aannemen (zie hieronder), dat hij reeds op 15 jarigen leeftijd was teruggekeerd. Wij lezen enkel, dat hij er onder leiding van Giuseppe Zarlino, een van Rores meest uitnemende scholieren, zijn aangeboren kundigheden, door theorie en praktijk ontwikkelde, en dat hij ook onderricht in het orgelspel ontving van den grooten organist en componist Gabrieli (Andreas). Dit alles is echter moeilijk als vaststaande aan te merken. Daartoe ontbreekt elke corroborative evidence, gelijk het policie-Engelsch dat uitdrukt.

Onze geleerde Berlijnsche correspondent Robert Eitner heeft, in zijn esthetische monografie over Sweelinck [3]), de vraag, of deze een leerling van Zarlino is geweest, breedvoerig behandeld en wel naar aanleiding der door hem ontdekte bewerking van Zarlinoos Istituzioni Harmoniche door Sweelinck [4]). Hij kon de vraag niet rechtstreeks bevestigend beantwoorden, maar toont aan, dat Sweelinck diep in den geest en in het werk van den Venetiaanschen meester was doorgedrongen en concludeerde dan ook dat »geistig genommen, Sweelinck in der That een Schüler Zarlino's war, denn wer die Lehren eines Anderen so in sich aufnimmt, dass er eine Bearbeitung derselben der Oeffentlichkeit übergiebt und seine eigenen Schüler darnach unterrichtet, der kann nicht anders als ein Schüler desselben genannt werden [5])".

Het zou wel der moeite waard wezen eens te Venetië zelf onderzoek naar het verblijf van Sweelinck aldaar te laten doen. De Venetiaansche archiven behooren tot de best geconserveerden van Europa en zijn, sedert den overgang der stad aan Italië, door tal van geleerden nagegaan. Hoe licht bevindt zich onder die papieren iets over Zarlino en zijn buitenlandsche scholieren. Het is ook zeer wel mogelijk, dat men dienaangaande eenige bijzonderheden vindt in Cassies Narrazione della vita e delle opere di G. Zarlino (Venetia, 1856), een boek echter dat, hier te lande, nergens is in te zien. Wellicht bezit het een onzer lezers of correspondenten. In dat geval beveel ik overzending of althans raadpleging aan. Het anders zoo belangwekkende boek van Armand Baschet: Les archives de Venise (Parijs, Plon, 1870) behelst dienaangaande niets.

Wat er gebeurd is, weten we niet. We mogen echter gissen, dat de vader plotseling is overleden, en dat de staat van zijn vermogen, noch die der familje, onder de benarde omstandigheden van den oogenblik, toeliet den zoon langer in Venetië te doen vertoeven, dan strikt noodig mocht heeten. Sweelinck moet op zeer jeugdigen leeftijd van Venetië zijn teruggekeerd, zonder gezegd te kunnen worden, zijn muzikale opvoeding voltooid te hebben. Wanneer het waar is, wat

---

[1]) Plempii Poëmata, de Patria, Lib. 2, blz. 184; Scheltema, blz. 180 en 192; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 183; Bouwsteenen, II, blz. 146.

[2]) Buchius hunc coluit Jacobus. Buyck was een bloedverwant van Plemp en, bij zijn sterven, liet hij dezen het vruchtgebruik na eener uitgebreide boekerij. (Scheltema, blz. 11.)

[3]) Jan Pieters. Sweelinck, Biographie, blz. 4—19.

[4]) Zie hierover de afdeeling Bibliografie.

[5]) Biographie, blz. 18—19.

Plemp schrijft [1]), dan is Zarlinoos leerling niet later dan 1577 hier ter stede aangekomen, nadat zijn vader reeds vier jaren vroeger ten grave was gedaald; maar het mag niet waarschijnlijk heeten, dat de vijftienjarige »magister" toen reeds dadelijk de betrekking van organist gekregen heeft [2]). Hoe dit zij, het is zeker, dat de aanstaande »feniks der muziek" op zeer jeugdigen leeftijd in de Nederlandsche hoofdstad is aangekomen. Hij maakt hier weldra kennis met een hachlijken en totaal ontredderden staatkundigen toestand, door Parmaas optreden en de overwinning van Gemblours teweeggebracht. Den 26ste Mei 1578 wordt de Roomschgezinde regeering van Amsterdam weggejaagd, worden de kloosters geplunderd en de beide hoofdkerken door de Hervormden in bezit genomen.

De zestienjarige knaap vischt in dat troebele water en vangt een betrekking, die zijns vaders, nl. die van organist der Oude kerk. Wellicht was er toen gebrek aan orgelbespelers en moest men zich behelpen; wellicht ook oefende de naam van den vader een gunstigen invloed op de keus van den zoon, en kocht deze bovendien zijn benoeming — althans gedeeltelijk — door van het geloof zijner voorzaten tot het nieuwe over te gaan Het ligt nog in het duister, wanneer de jeugdige Jan Pietersz. zijn aanstelling bij de Oude kerk verwierf. Een raadpleging van de begraafboeken dier kerk verschaft ons dienaangaande geen licht, maar doet toch zien, dat de onderstelling, als zou de zoon den vader dadelijk opgevolgd zijn, op een dwaling rust. Tusschen Mr. Pieter en Mr. Jan Pietersz. zijn er andere organisten geweest, zooals dit blijkt uit de volgende uittreksels van de begraafboeken [3]):

Mr. Pieter, organist, begraven den VIIIsten Junyus 1573	4.7.0.
Mr. Cornelis Boskop, organist, begraven den 9den Octobris 1573	4.7.0.
De organist Boskop sijn huisvrouw Brechtje, begraven XXVII Sept. 1573.	4.7.0.
Mr. Baement, organist, begraven op den XXIsten Novembris 1577 . . .	4.7.0.

Ten jare 1581 zien wij Sweelinck voor het eerst in het tweede uitgaafboek van het Hervormde kerkbestuur [4]) vermeld, als verdienende, in zijn hoedanigheid van organist, de fabelachtige som van *f* 100 's jaars. De brave jongen was toen 19 jaren oud en, met onze ervaring van de eischen der maag op dien leeftijd, zal hij wel niet vet gesopt hebben van die penningen!

IV.

Sweelincks verder leven.

Tot 1586 toe bleef zijn tractement op de zelfde hoogte. In dat jaar werd het echter met *f* 100 's jaars verhoogd en dus gebracht op *f* 200.

[1]) Plempii Poëmata, de Patria, Lib. 2, blz. 184:

Atque utinam nostras iterum Suelingius aures
Mulceat! Ille mihi magnus Apollo fuit.
Ille quadragenos psaltes et quattuor annos
Non immunificis floruit aedituis.
Ille ingens longe clarebat fama, nec illo
Organica quisquam major in arte fuit.

[2]) Matheson (Grundlage einer Ehren-Pforte, enz. Hamburg, 1740, blz. 331) beging ook m. i. een fout toen hij schreef, dat Sweelinck »nach seiner Zurückkunfft in Holland," »alsofort Organist an der vornehmsten Amsterdammer Kirche" werd (vgl. Regina Coeli, blz. 31).

[3]) Aanteekening van Dr. Scheltema, opgenomen in den Navorscher, jaargang 1873, bl. 299; overgenomen in Bouwsteenen, II, bl. 146.

[4]) Scheltema, blz. 180; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 184; Bouwsteenen, II, blz.

Met de verbetering van 's lands zaken scheen de vooruitgang in de kerkelijke kas samen te gaan, want in 1590 klom de jaarwedde van den organist tot *f* 300 [1]). Gelijk we reeds op blz. 8 zagen, is onze Sweelinck dat jaar in den echt getreden met Claesken Dirksdochter van Medemblik [2]); 't is wel zeer waarschijnlijk dat hij, met het oog op dat huwelijk, om die verhooging vroeg, welke hem dan ook gereedelijk werd toegestaan.

In het uitgaafboek der Oude kerk, fol. 129 verso, lezen wij:

Anno 1590, 16 Januarij sijn wij kerckmeesteren mit advijs van mijne Heeren Burgermeesteren veraccordeert mit Jan Pietersz., in 't overwesen van den Ed. Jan Verhee ende Jan Commelijn, dat hij jaerlijcx hebben sal 400 gulden, welverstaende so hij hem ten huwelijck begeeft, sal hij noch hebben 100 gulden ofte vrije huyshuer tot sijn kens, ingaende nu Lichtmis anno 90, waervan dat Burgermeesteren ons hebben opgeleyt, dat wij jaerlijcx betalen sullen driehondert gulden.

Hieruit blijkt, dat Sweelinck *f* 300 uit de kerkelijke kas trok, terwijl hij bovendien *f* 100 van de stad kreeg en aanspraak had op verdere *f* 100 's jaars, of wel vrij wonen, zoodra hij het echtelijke bootje zou zijn ingestapt.

Met het huwelijk van Sweelinck begon dus voor hem een betere levensperiode — »ook financieel" — zooals de Génestet ergens zoo puntig zegt [3]).

Niettemin schijnt Sweelinck, in het eerste gedeelte van zijn huwelijk althans, met groote moeielijkheden te kampen gehad te hebben. Blijkens een authentiek stuk, in het archief alhier, was hij in 1598 aan zijn zwager Puymer 1687 gulden schuldig, die eerst anderhalf jaar later werden betaald.

Zie hier den tekst van het stuk, zoo als die ons door Dr. Scheltema verstrekt wordt [4]):

---

146. Het eerste uitgaafboek der kerk, waaruit had kunnen blijken, wanneer Jan Pietersz. zijn aanstelling verwierf, is verloren gegaan.

[1]) In 1607 werd de jaarwedde andermaal verhoogd en gebracht op *f* 360, op welk bedrag, zegt de heer Scheltema, het verder gebleven is. Aemstels Oudheid, blz. 181; de Navorscher jaargang 1872, blz. 185; Bouwsteenen, II, blz, 147.

[2]) Het Pui-inteekeningregister van Amsterdam, N°. 3, behelst dienaangaande de volgende akte (Scheltema, blz. 193; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 136; Bouwsteenen, II, blz. 145).

XXVIII *Aprilis* 1590.

Ten dage, jare ende voor commissarissen voorsz. compareerde Mr. Jan Pietersz., organist der Oude Kercke deser stede, oudt omtrent XXVIII jaren, woonende in de Kalverstrate, ende versochte sijne drie sondaechsche uytroepingen met Claesken Diercsdr. van Medenblick ende aldaer woonachtich, tot dien eynde overleverende zeeckere acte onder de hant van F. Pietersz., secretaris der stede Medenblick, van XXV Aprilis 1590, daerby gebleke derselver dochter ende hares moeders consent in desen. Ende naerdien hij bij de waerheit verclaerde een vrije persone te wesen ende de voorsz. Claesken Diercsdr. in bloede niet te bestaen, zijn haer geboden verwilliget.

(*Get.*) JAN PIETERSZOON.

Dr. Scheltema voegt er de volgende noot bij:

»Op denzelfden dag is hier ook aangeteekend Cornelis de Bitter, oud omtrent 34 jaren, met Diewerken Diercsdr. van Medenblick. Deze laatste was een zuster van Swelinghs vrouw en de peettante van zijne dochter. Het huwelijk van Swelingh is niet te Amsterdam voltrokken; waarschijnlijk geschiedde dit te Medemblik. Het bewijs daarvan kan evenwel niet geleverd worden, vermits de huwelijks-registers te Medemblik eerst met het jaar 1614 eenen aanvang nemen."

[3]) Leekedichtjes, CIII: »Vrome Raad."

[4]) Scheltema, blz. 196, uit Schepenkennissen der stad Amsterdam, Deel V, blz. 174; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 185 (noot); Bouwsteenen, II, blz. 148 (noot).

Compareerde voor schepenen ondergeschreven Mr. Jan Pietersz., organist, die bekende schuldich te wesen Thames Dircsz. Puymer, sijnen swager, eene som van sestienhondert seven-en-tachtich guldens, thien stuyvers, reste van meerder somme, spruytende uyt zaecke van overdrachte van een rentebrieff van hondert vijftich guldens. Te betalen de voorz. somme Meye eerstcomende achthondert seven-en-tachtich guldens, thien stuyvers, ende Mey daeraenvolgende achthondert guldens, daervoren verbindende alle sijne goederen, roerende ende onroerende, jegenwoordige ende toecomende, hem bij faulte van betalinge der somme voorz. houdende geloospant, geeygenpant ende met alle rechten verwonnen. Actum te Amsterdamme den XXVIIIsten Decembris XVC acht ende tnegentich. Was onderteeckent Gerrit Jacob Witsen ende Willem Pietersz. Hooft schepenen.

Dr. Scheltema voegt er bij: »Het stuk is doorgehaald en op den kant staat geschreven: Dese voldaen, ergo alhier geroyeert den lesten Mey 1600."

Wellicht was dit wel een gevolg der prachtige combinatie, waarvan ik reeds in de Schets vóór de Regina Coeli (blz. 6) gewaagde en volgens welke eenige kooplieden der stad Amsterdam [1]), als blijk hunner vereering, den organist de som van twee honderd gulden zouden hebben aangeboden, onder beding, dat zij haar voor hem uitzetten en, alleen de winsten op zijn rekening schrijvende, de mogelijke verliezen uit hun eigen beurs bijpassen mochten [2]).

Gelijk wij bij onderscheiden auteurs lezen, nam hij het geschenk aan, en stellig was hij niet weinig verbaasd, toen hij later vernam hoe, door voorspoedige handelsoperatiën, het geringe bedrag van 200 gulden tot de — vooral in dien tijd — belangrijke som van 40,000 gulden was aangegroeid, zoodat hem het uitzicht geopend werd op een gelukkigen ouden dag.

Ik heb, tot dusver vruchtelooze, pogingen aangewend, om tot de authenticiteit dezer mededeeling door te dringen. Aan den éénen kant is het zonderling, dat geen der door mij geraadpleegde tijdgenooten eenige melding van dit belangrijke geschenk maakt. Maar voor het overige is de anecdote niet in strijd met hetgeen we verder aangaande Sweelinck en zijn nakomelingen weten. Een dezer laatsten althans, zijn zoon Jan, was een voor zijn tijd vermogend man [3]).

De organist, die tot dusver in de toen ter tijd weinig fashionable Kalverstraat woonde, verhuisde, na zijn huwelijk, naar de Koestraat. Volgens den naam der straten te oordeelen, was de verandering ook een verbetering, indien althans de meerdere waarde eener koe, boven die van een kalf, hier gelden mag. In de Koestraat betrok Sweelinck een huis, dat vroeger aan het Bethanië-klooster behoord had, doch door de stad benaderd was. Hij maakte gebruik van de hem toegekende bevoegdheid, en gaf de voorkeur aan een vrije woning boven *f* 100 extra [4]).

---

[1]) Waren het misschien de leden van dat beroemde Collegium musicorum, waarvan ik (even als Dr. Heije — zie den Navorscher, jaargang 1869, blz. 196 —) fantazeer, dat Sweelinck directeur was? Waren het de philomuses, die onze componist dankbaar aanspreekt in zijn (in het bibliografisch gedeelte opgenomen) opdracht der Pseaumes? Helaas! konden anderen slechts even goed antwoorden, als wij vragen kunnen!

[2]) »Zeker een societas leonina van een ongemeene soort!" kan de heer van Lennep zich niet weerhouden uit te roepen. (Zie van Lenneps Vondel, II, blz. 161).

[3]) Zie hierna onder rubriek: Sweelincks nakomelingen.

[4]) Bagijnen-rapiamus, 1603, fol. 1. »Een huys in de Koestraet, 't welck Jan Pieterz., organist, bewoont om nyet." Deze aanteekening, zegt de heer Scheltema (blz. 193), wordt alle jaren op de zelfde wijze herhaald tot 1621 toe. In dat jaar is Dirk S. voor het eerst als de bewoner opgegeven. (De Navorscher, jaargang 1872, blz. 185, noot; Bouwsteenen, II, blz. 147, noot).

Boven en behalve de verhoogde bezoldiging en den vrijdom van huishuur, had Sweelinck buitengewone inkomsten, b. v. voor kleine reparatiën aan het orgel, dat hij moest bespelen. Hieruit blijkt, dat hij niet alleen het werktuig meesterlijk bespeelde, maar het ook in zijn samenstelling zeer goed kende. Vermoedelijk werd hij dan ook in 1604 afgevaardigd, toen het er op aan kwam een nieuw klavecimbaal te koopen. Immers in een stadsrekening van dat jaar lezen wij [1]):

Mr. Jan Pietersz., organist binnen deser stede, betaelt de somme van tweehondert gulden over de coop van een nyeuw clavecimpbel, tot Antwerpen gecoft tot behouff deser stede, ende over de oncosten, gevallen in 't brengen van Antwerpen hier, mitsgaders voor de dedicatie, bij hem deser stede gedaen van zeeckere psalmen, in 't musijck gesteld ende in druck uytgegeven, naer luyt ordonnantie compt twee hondert gulden [2]).

Ware Sweelinck niet met die zending belast geworden, dan bestond er ook geen motief met hem af te rekenen [3]).

Voor het overige schijnt Sweelinck »eenigen tijd bepaaldelijk in stadsdienst geweest te zijn, want in 1590 werden door het stedelijk bestuur aan hem betaald, voor twee kwartieren van zijne jaarwedde, vijf en zeventig gulden, ter zake van diensten door hem aan de stad bewezen [4]), welke post later in de stadsrekeningen niet meer gevonden wordt." [5])

---

[1]) Scheltema, blz. 194; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 186 (noot); Bouwsteenen, II, blz. 148.

[2]) Deze laatste zinsnede is van enorm belang voor de bibliografie van Sweelincks werken, gelijk we later zien zullen.

[3]) In het volgende jaar kreeg Sweelinck van de stad terug een voorschot, bedragende vijf gulden en zeventien stuivers, voor den aankoop van een laken kleed tot conservatie van het stadsklavecimbaal. Dit blijkt uit het volgende:

Stads-rekening van 1605: »Mr. Jan Pietersz., organist, betaelt over sijne verschoten penningen voor een laecken cleet tot behouff ende conservatie van 't stadts-clavecimbel, die tot verscheydene reysen op diverse plaetsen ontboden ende gebruyct wordt met believen van de heeren burgermeesteren, naer luyt ordonnantie ende quitantie compt, V guld., XVII st." (Dr. Scheltema, blz. 194; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 186, noot; Bouwsteenen, II, blz. 149, noot).

Het schijnt dus, dat instrument en organist gezamenlijk uitstapjes deden door het geheele land; het zou mij niet verwonderen, of Harderwijk werd in 1608 ook op die manier door Sweelinck aangedaan (Zie canon: Vanitas vanitatum et omnia vanitas vóór de Regina Coeli).

Trouwens blijkt uit het door Dr. Scheltema te Harderwijk ingestelde onderzoek, dat in 1608 het groote orgel aldaar een belangrijke reparatie heeft ondergaan. 't Is zeer wel mogelijk, dat men van Sweelincks tegenwoordigheid te Harderwijk gebruik gemaakt heeft om hem metéén het orgel in orde te laten brengen. In een Harderwijksche rekening van 1608 vond Dr. Scheltema op blz. 112 het volgende: Organist. Betaelt aen Swaentgen 3 ponden Hollants van de vracht van Mr. Jan Pietersz. op Amsterdam te brengen." Tusschen twee haakjes zij hier gezegd, dat de »burgemeester van Harderwijk, voor wien Swelingh het albumblad vervaardigde," niet heette Ernestus, zoo als de heer van Rappard opgeeft, maar Alphert Brinck (Aemstels Oudheid, blz. 195; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 186—87, noot; Bouwsteenen, II, blz. 149, noot).

[4]) Stadsrekening van 1590, blz. 80. »Jan Pietersz., organist binnen deser stede, betaelt vijff ende tseventich gulden over twee quartieren jaerweddens, te weten, d'eerste quartier XXV gulden, jegens hondert gulden 's jaers, verschenen op Mey, ende het tweede quartier vijftich gulden, jegens tweehondert gulden 's jaers, verschenen op Petri ad vincula laestleden, hem bij burgermeesteren toegevonden vuyt saecke van sijne diensten, naer luyt ordonnantie ende quitantie in munte Vlaems, XII £, 10 st." (Scheltema, blz. 194; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 187, noot; Bouwsteenen, II, blz. 149, noot).

[5]) Scheltema, blz. 182; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 187; Bouwsteenen, II, blz. 149.

De oud-raad van burgemeesteren nam op 21 September 1604 het besluit den zwager van Willem Aertsen, organist der Nieuwe kerk, op te leiden, opdat hij voortaan de maaltijden der stedelijke regeering en andere feestelijke gelegenheden door vioolbegeleiding van het klavecimbaal of eenig ander instrument, zou opluisteren [1]). Hetgeen ons in deze resolutie [2]) speciaal aangaat is de daarin vermelde bijzonderheid, dat men den jongen man aannam in de plaats van een blinden leerling van Sweelinck, die naar 's Gravenhage vertrok, en bij zijn afscheid zes of acht rozenobels ontving. Dit is het eenige authentieke, dat wij aangaande dien ongelukkigen volgeling van den »feniks der muziek" opgeteekend vinden. Ik gis, dat het Pieter de Vois of de Voys is, dien ik in de noot hieronder vermeld [3]). Gelukkig kennen wij eenige meerdere bijzonderheden aangaande andere discipelen des meesters.

V.

Sweelincks stelling in de kunstwereld van zijn tijd. Zijn leerlingen.

Onder de luttele aanteekeningen, die ons van tijdgenooten des meesters zijn overgebleven bekleedt, mijns inziens, die van Baudartius, den geleerden predikant van

---

[1]) »In vroeger tijd," schrijft Dr. Scheltema (blz. 182), »toen de toonkunst nog minder beoefenaars dan tegenwoordig telde, gebruikte de stads-regeering alhier meermalen bij maaltijden en plegtige gelegenheden den dienst van de organisten der kerken, ter opluistering der feesten. Zoo betaalde men in 1585 aan Mr. Willem Aertsen, den ambtgenoot van Swelingh in de Nieuwe Kerk, negentien gulden en veertien stuivers voor de diensten, door hem met vijf muzikanten verleend, zoo op den maaltijd van Vrouwen-dag, als op Mei-avond, daarbij gerekend twee Philippus-daalders, door hem verschoten aan twee der stadsspeellieden van Utrecht, die van daar herwaarts gekomen waren met den Engelschen ambassadeur Robert Davidson."

[2]) Res. van den Oudraad, fol. 3, 21 Sept. 1604: »Voorts is geresolveert, dat men den swager van Mr. Willem, den organist, sal aenleyden, omme voortaen mijne heeren op maeltijden ende andersins onder den clavecymbel ofte eenich ander bequaem instrument te dienen met een fiolontgen, in plaetse van den blinden discipel van Mr. Jan Pietersz, den organist, dye nae den Haech gaet, ende dat men denselven jonckman daervoor sal mogen toeleggen vyer ofte vijff ponden Vlaems des jaers extraordinarie, om hem te beter daerin te oefenen, ende den blinde vereeren met ses ofte acht rosenobelen" (Scheltema, blz. 195; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 294, noot; Bouwsteeenen, II, blz. 150, noot).

[3]) J. H. de St(oppelaar) schrijft in den Navorscher, jaargang 1854, blz. 24: »Hij (Dirk Sweelinck) was organist der Oude kerk en werd alleen geëvenaard door Meester Willem *) den organist der Nieuwe kerk die, met den blinden de Vois, een waardige leerling van Jan Pietersz. was." Wel waarschijnlijk is dit Pieter de Vois of de Voys, organist in den Haag, wiens zoon Alewijn Pietersz. in 1626 als organist der Domkerk te Utrecht werd aangesteld, om in 1635 naar de Pieterskerk te Leiden te worden overgeplaatst, alwaar hij tot aan zijn dood, in 1667, bleef. Hebben op dezen de Vois betrekking de dichtregelen van J. Dullaart in zijn Bloemkrans van verscheiden gedichten (Amsterdam, 1659) op Mr. Joan Crabbe?

> Uw vader Krab, de Vois, Verrijt
> En Heltembreker, en van Noord,
> Die worden, tot twee Stedens spijt,
> In uwe handeling gehoort.

(Zie P. Leendertz Wz. in den Navorscher, jaarg. 1870, blz. 298—299; Bouwsteenen, I, blz. 63).

---

*) Dit was Mr. Willem Aertsen (Zie boven, noot). [Aanteekening van F. H. L. Tiedeman].

Kampen [1]) en medevertaler des Staten-Bijbels, een eerste plaats. Ziehier, wat hij schrijft in zijn Memoryen: [2])

Den negentienden Octobris st. n. is, binnen Amsterdam, overleden Mr. Jan Petersz. Swelinck seer constich ende vermaert Organist, ja beroemd voor den alder cloecksten ende constichsten Organist deser eeuwe. Welcken lof de constrijke Organist ende Musicien Pedro Philippi [3]) Organist binnen Brussel, ende alle andere hem geern gheven, hem eerende als eenen Phoebus ofte Apollo. De treffelicke Musijc stucken welcke hy aen den dach gegeven heeft, insonderheyt de Musijck over de voysen der Psalmen Davids, soo als die in de Gereformeerde Kercken ghesonghen worden, geven getuychenisse van den seer musicalen geest daer mede hy is begaeft gheweest, ghelijck oock doen alle andere Musijck stucken by hem gecomponeert ende aen den dach gegeven. Desen Apollo heeft gehat den aert van meest alle Musicanten, daer van eenen Latijnschen Poeet aldus spreeckt:

Omnibus hoc vitium est cantoribus inter amicos,
Vt nunquam inducant animum cantare rogati,
Injussi nunquam desistant.

Dat is te seggen, datmen de treffelicke Musiciens niet lichtelick aen het singen of spelen en can breughen, maer alsmense daer aen gebracht heeft, so cunnen sy qualick op houden. My gedenckt, dat ick eens met eenighe goede vrienden by meyster Jan Petersz. Swelinck mijnen goeden vriend, gegaen zijnde, met noch andere goede vrienden, in de maend van Mey, ende hy aan het spelen op zijn Clave-cymbel ghecomen zynde, het selfde continueerde tot omtrent midder nacht, spelende onder anderen het liedeken Den lustelicken Mey is nu in zijnen tijdt, d'welck hy, soo ick goede memorye daer van hebbe, wel op vijf-en-twintigerley wijzen speelde, dan sus, dan soo. Als wy op stonden ende onsen af scheyt wilden nemen, so badt hy ons, wy souden doch dit stuck noch hooren, dan dat stuck, niet cunnende op houden, also hy in een seer soet humeur was, vermaeckende oock hem selven.

Al drukken we nu niet te hard op dat »mijnen goeden vriend" van Baudartius (deze was zelfs 's mans juisten sterfdag vergeten!), en al hechten we aan dit certificaat van verdienste lang zóóveel waarde niet als aan de verklaringen van Plemp, zelf een musicus en een leerling van den »feniks", toch moeten wij dit getuigenis beschouwen als de juiste uiting eener algemeen gedeelde bewondering en als het getrouwe resumé der kundigheden van Sweelinck als orgelbespeler en toonzetter. Dat die bewondering wezenlijk algemeen was blijkt uit verschillende omstandigheden. Alle tijdgenooten, die hem met weinige woorden gedenken, doen dat in de vleiendste termen. De bekende Sweertius [4]), die hem mede mihi amicissimus noemt (alhoewel hij hem in 1622 laat sterven) [5]), roept uit:

Miraculum Musicorum Organistarum. Ad eum Amstelodami agentem ac organo pulsantem, mirabilis quotidiè concursus fiebat. Omnes se virum cognouisse, vidisse, audiuisse gloriabantur.

---

[1]) Met het oog op de mededeeling op blz. 6 en 14 is het niet ondenkbaar, is het zelfs wel waarschijnlijk, dat Sweelinck en Baudartius elkaar in deze plaats, of wel te Zutfen, waar Baudartius (sedert 1597) langen tijd toefde, hebben leeren kennen.

[2]) Zie 't 13de boek, blz. 163. Den volledigen titel vindt men onder Bibliografie, 2de afd.

[3]) In Fétis, Biographie universelle des musiciens, te vinden bij art. Philips (Pierre). Zou zijn oordeel (waarvan Baudartius spreekt) niet misschien, te gelijk met enkele stukken van Sweelinck, te zoeken wezen in zijn verzameling »Melodia Olympica di diversi excellentissimi musici a 4, 5, 6 e 8 voci; Antwerpen, Phalesius en Bellerius 1591?"

[4]) Athenae Belgicae, blz. 160 (zie den volledigen titel onder Bibliografie, 2de afd.)

[5]) Ibidem: »Amstelodami viuere, desijt anno salutis M.DC.XXII Mens. Nouembris." Sweelinck stierf, gelijk men weet, in 1621.

Sweertius zegt, over Verdonck sprekende, nog het volgende: «Cornelius Verdonck in Turnhoutano celeberrimo municipio nascitur anno salutis MDLXIV, mihi familiaris et musica clarus et si Joanni Petri Swelingo Musico et Organistarum Belgii facile principi credimus, etc."

Krachtiger kan het wel te nauwernood!

En de Amsterdamsche »Medicyn" (meester) Wassenaer is geheel in verrukking, wanneer hij in zijn Historisch Verhael [1]), bij Sweelincks sterven, van hem getuigt, als van een »wyt beroemden organist, die door zijn uytnemende konste voor een Prince der Musisiens mach geacht werden, ghelyck aan de Wercken blyckt, die by sijn leven sijn uytghegaen en die noch niet uytghegaen sijn [2]). Hij was een uytghenomen konstenaer in 't orghelspelen, so dat men sijns ghelyck niet veel en vandt, waerdoor hy van de Lief-hebbers der Musycke, maer bysonder van sijne Mede-borgers, in grooter waerden ghehouden wiert."

Ook Vondel bezong hem bewonderend in een vierregelig grafschrift [3]):

Op Meester
JOAN PIETER SWELINCK
Phoenix der Musycke, en Orgelist
van
Amsterdam.

Dit 's Swelinghs sterflyck deel, ten troost ons nagebleven:
't Onsterflijck hout de maet by Godt in 't eeuwigh leven;
Daer straeckt hy, meer dan hier kon vatten ons gehoor,
Een goddelijcke galm in aller Englen oor.

»Sweelinck bleef zich" — dus schreef een vereerder over hem [4]) — »uitsluitend aan de beoefening der toonkunst wijden, en vereeuwigde zijnen naam welligt niet zoo zeer door de virtuositeit van zijn spel of door de waarde van zijne compositiën, als wel voornamelijk door de deugd zijner methode, en door de voortreffelijkheid van zijn onderwijs, dat van heinde en verre organisten naar Amsterdam henen lokte."

Ten deele een zeer verkeerde oordeelvelling, slechts door gebrekkige bronnenstudie verklaarbaar. Wanneer de herinnering aan Sweelinck is kunnen bewaard blijven, moet dit juist grootendeels toegeschreven worden aan »de virtuositeit van zijn spel", niet minder dan aan de »deugd zijner methode", en aan de »voortreffelijkheid van zijn onderwijs", die van heinde en ver leerlingen trokken, in welken dat alles bleef voortleven. Over de »waarde der compositiën" kan niet iedereen meespreken. Slechts hij, welke in de gelegenheid was de werken te bestudeeren mag een vonnis daarover vellen. En nu is er niemand, die dat zóó grondig deed, als onze Berlijnsche correspondent Robert Eitner. Op hem mag men zich beroepen, als op een specialiteit in Sweelincksche muziek. We zullen later in de gelegenheid zijn enkelen zijner recensiën uitvoerig mee te deelen. Eitner heeft zich niet bepaald de werken van

[1]) Deel II, blz. 40 (zie den volledigen titel onder: Bibliografie, 2de afd.).

[2]) Hier spreekt Wassenaer duidelijk over onuitgegeven stukken van Sweelinck. Één daaronder, de zoogenaamde vertaling van Zarlinoos Istituzioni Harmoniche, is teruggevonden (zie hierachter onder Bibliografie). Zijn de anderen verloren geraakt? Wie weet, waar ergens in famielje-papieren die (allicht belangrijke) documenten schuilen. Ieder zie toch vooral zijn huisarchieven na; vindt men niets van of betreffende Sweelinck zelf, dan komt men, door snuffelen, wellicht tot andere — voor ons doel — gewichtige ontdekkingen.

[3]) Van Lenneps Vondel (zie den volledigen titel onder Bibliografie, 2de afd.), II, blz. 162.

[4]) De Navorscher, jaargang 1854, bl. 23.

den meester te bestudeeren; zijn praktijk te toetsen aan zijn theorie, gelijk die ten deele is neergelegd in de bewerking van Zarlinoos Istituzioni Harmoniche: ook de compositiën van een zijner beste Duitsche leerlingen — waarover straks meer — heeft hij kunnen raadplegen, om daarin aanstonds de onwraakbare voortzetting der Sweelincksche methode, niet minder der »virtuositeit van zijn spel", te constateeren.

Waarmede ik mij echter geheel vereenig, is met het slot der bovenstaande beschouwing van J. H. de St(oppelaar):

»Uit zijne leerlingen vormde hij vele meesters, die voortwerkten in zijn stijl en de groote Duitsche orgelschool stichtten, waarvan Sweelinck met recht kan gezegd worden het hoofd geweest te zijn."

Dit wordt mede nog eens bevestigd door Eitners opsporingen te Berlijn, Hamburg, Koningsbergen en Dantzig. Vooral in Duitschland heeft zich Sweelincks invloed, als leermeester en componist, doen gevoelen en is die invloed dáár veel merkbaarder dan bij ons, waar niet één zijner groote scheppingen is kunnen gevonden worden en waar de berichten over de leerlingen bijster schraal zijn.

Toch moeten die velen zijn geweest. Men kan zulks reeds afleiden uit een mededeeling van G. van Reyn [1]):

»Te Amsterdam schijnt toenmaals een beroemd orgelspeler gewoond te hebben: want in 1602 en 1603 vinden wij een uitgave op last der Burgemeesteren, telkens van ƒ 25, aan den jongen organist, om derwaarts te reizen, en het orgelspelen te leeren."

Men kan vrij zeker zijn, dat hier niemand anders bedoeld wordt dan onze Sweelinck en de gissing is wel geoorloofd, dat andere steden het voorbeeld van Rotterdam hebben gevolgd. Noemde men trouwens Sweelinck te Hamburg niet den »organistenmaker?" (Zie blz. 22).

Elders (zie blz. 15, noot) gewaag ik van den blinden leerling (wel waarschijnlijk Pieter de Vois); van Willem Aertsen, volgens den heer de St(oppelaar), ook een navolger des magisters, alsmede van Kristina van Erp (zie blz. 20). In het Ordonnantieboek van Leiden vond de Heer W. J. C. Rammelman Elsevier, archivaris aldaar, een aanteekening betreffende Michael Utrecht, die eveneens een discipel van Sweelinck is geweest, doch aangaande wien alle verdere bijzonderheden ontbreken [2]). Niet gelukkiger zijn wij ten opzichte van zekeren M. Jan Pietersz. van Rijnsburch, die een jaar bij den Amsterdamschen componist in de leer was en later, van 1617—1635 (in welk laatste jaar hij stierf), als organist der St. Pieters Kerk te Leiden fungeerde [3]).

Onder de Nederlandsche volgelingen van den meester, in mijn Schets vóór de Regina Coeli niet genoemd, maar in deze omwerking reeds een paar malen

[1]) Geschiedkundige Beschrijving van Rotterdam, blz. 270.

[2]) Ordonnantieboek van Leiden, letter F., fol. 248 (de Navorscher, jaargang 1870, blz. 457; Bouwsteenen, I, 64) Zie hier den tekst der aanteekening:

»4 April 1614. Verleent ordonnantie op den Thresorier Deyman om Olivier Schaeck, clercq ter secretarye alhier van dertich gulden, die hem ten bevele van de Burgemeestren op den IIIen April a°. 1614 zijn verstrect ten tijde, dat Mr. Abraham Verheyden, organist tot Nimwegen in plaats van Mr. Jan Philipss zaliger tot organist en clocksteller alhier is aangenomen, te weten: aen Michael Utrecht, discipel van Mr. Jan Pieterss. Zweelingh, organist tot Amsterdam, achtien gulden en de verdere twaalf gulden aan Mr. Philip Janss. organist tot Haerlem".. ... 30 gl.

[3]) Zie de aanteekening van den heer Rammelman Elsevier in Bouwsteenen, II, blz. 108.

geciteerd, verdient Dr. Cornelis Gijsbertszoon Plemp een eereplaats. Hij mag wel bovenal genoemd en geroemd worden, wanneer er sprake is van den »prince der musisiens" en van hen, die onder zijn muzikale leiding stonden. De historieschrijver Jan Wagenaar, die Sweelinck totaal ignoreert neemt, in zijn beschrijving van Amsterdam, Plemp onder de vermaarde mannen van die stad op, na hem reeds in de »voorrede" een woord van hulde te hebben gebracht. Toch is Plemp een der Nederlanders, die nog te weinig gekend en gewaardeerd worden. Zijn *Amsterodamum Monogrammon*, zijn verschillende gedichten, bevatten een schat van historische bijzonderheden, die nergens anders opgeteekend staan. Dr. Scheltema heeft daarom stellig een goed werk verricht door, in een speciaal opstel in het zesde deel van *Aemstels Oudheid*, bij hernieuwing de aandacht op Plemp te vestigen. Ik kan de lezing van dat hoofdstuk ten zeerste aanbevelen, te meer daar het wezenlijk nieuwe gezichtspunten aangaande den vriend van Sweelinck opent. Want Plemp was werkelijk de vriend van onzen Jan Pietersz. Weggesleept door 's mans verrukkelijk spel, wilde hij zelf de geheimen van het klavecimbaal doorgronden. Hij werd leerling van den »organistenmaker". Doch de verhouding van meester en scholier veranderde aldra in een warmen vriendschapsband [1]). Niets kon de beiden van elkaar doen vervreemden, zelfs de godsdienst niet, die groote splitser der historie. Sweelinck was — we hebben het vroeger gezien — aanstonds tot het nieuwe geloof overgaan, doch Plemp bleef aan de oude religie kleven. Toch belette dit de beiden geenszins de vriendschap nauw te betrachten. Hoe dikwerf bezochten zij samen niet den Muiderkring? Men moet lezen, met welken weemoed Plemp aan die uitstapjes, aan die bezoeken bij den edelen Drossaert terugdacht, toen Sweelinck niet meer was [2]).

Plemp keerde, na veelvuldige buitenlandsche reizen, definitief te Amsterdam terug, waar hij vervolgens in het huwelijk trad met Geertje IJsbrand Dobbesdochter, te Haarlem wonende, maar uit een oud Amsterdamsch geslacht gesproten. Hij verkeerde met de meest gevierde mannen van zijn tijd, als vlijtig beoefenaar der Latijnsche poëzie en der toonkunst [3]). Evenals met de Vondels (Willem had

---

[1]) Zie hier, hoe Plemp zich dienaangaande in zijn *Poëmata, de Vita*, blz. 126, uitdrukt:

Denique me digitis pulsantem patria vidit
Claviculos, quales cymbala nunc et habent.
Causa, quod hic miro Suelingius organa cantu
Stringeret, ut toto tinniat orbe melos.
O quam saepe meas tenuit gratissimus aures!
Ars non potuit non placuisse mihi.
Arripui: *praeceptor uti Suelingius esset*
Non modo, sed socia junctus amicitia.

Een ander gedicht van Plemp op Sweelinck vindt men onder rubriek *Portretten*. Men vergelijke met deze verzen de karakteristieke opdracht der *Cantiones Sacrae* van haar uitgever Phalesius aan Plemp (zie Bibliografie, 1ste afd.).

[2]) Deze herinneringen komen voor in een beschrijving van Muiden en den Muiderkring. Men vindt ze in de *Elegiae*, blz. 107.

[3]) Plemps naam komt — in gezelschap van dien van Willem Baudartius en vele andere bekenden — daarom ook voor in het zoo keurig belangwekkende *album amicorum* van den notaris David Mostaert, den kundigen verbeteraar der muzieknoten in de uitgave van Datheens psalmen, die wel de *élite* der toenmalige *beau monde* bij zich vereenigd schijnt te hebben. Plemp schreef een Latijnsch vers in dat album. (Zie de uitvoerige en, in meer dan één opzicht, interessante beschouwing over Mostaert door den heer J. J. Doedes in *Bouwsteenen*, II, blz. 111.)

hij te Orleans reeds als student leeren kennen), was hij met de Hoofts zeer bevriend, vooral met Pieter Corneliszoon. Deze maakte een bruiloftszang in het Nederlandsch bij gelegenheid van Plemps huwelijk [1]), waartegen deze de echtverbintenissen van Hooft met Kristina van Erp (zijn bloedverwante) en Heleonora Hellemans in Latijnschen dichtmaat [2]) bezong en hem zijn Emblemata quinquaginta opdroeg. Het was op verzoek van Hooft zelf, dat Plemp de beschrijving van Muiden vervaardigde, waarin de bezoeken, in gezelschap van Sweelinck, zoo sehnsüchtig herdacht worden. De Muiderkring werd toen door tal van dilettanten en musici bezocht. Zoo o. a., behalve door Sweelinck en Plemp: door G. van Blankenburg (fluitspeler); Jacob van Eyck, van Utrecht; H. Maas, van Amsterdam; Cornelis Schuijt, van Leiden; Cornelis Helmbreker, van Haarlem; J. Verreit, van Rotterdam. Verder, door Mr. Joan Crabbe, den organist, wien J. Dullaart in zijn Bloemkrans — waaraan wij reeds eenige regelen ontleenden (zie blz. 15, noot) — toezingt:

Gij breekt op Zwelings edle zwier
Uw Psalmen geestig in der haast
En op zoo veelderlei manier
Dat keurige ooren staan verbaast [3]);

last not least door Dr. Joan Albert Ban, den priester en rechtsgeleerde, die tevens dilettant was, en die wellicht meer te Muiden zong en speelde, dan te Haarlem werkte; den »grooten ende onghemeynen practizijn in de muzijck met hooghe speculatie" [4]), waaraan Prof. Moll zulk een lezenswaardig opstel wijdde [5]).

Men moet ook niet vergeten, dat Hooft zelf een hartstochtelijk liefhebber der muziek was, zóó zelfs dat hij, ter wille der toonkunst, zijn dichtgewrochten zou laten verknoeien [6]), en dat zijn eerste gade, Kristina van Erp die, reeds op 32 jarigen leeftijd, na vier harer kinderen te hebben begraven, zelf aan de al verwoestende tering bezweek, een leerlinge van Sweelinck was. Dit blijkt reeds uit het grafschrift, dat Vondel haar wijdde [7]), meer rechtstreeks evenwel nog uit het getuigenis van

---

[1]) Hoofts Gedichten (uitgaaf van P. Leendertz Wz.), I, blz. 114.

[2]) Zie zijn Idyllia (blz. 285) en Elegiae (blz. 94).

[3]) Naar aanleiding van dit gedicht en de herinnering van Baudartius (zie blz. 15), maakt de heer P. Leendertz Wz. in den Navorscher, jaargang 1870, blz. 299 (vgl. Bouwsteenen, I, blz. 63—64), de volgende opmerking: »Uit het gedicht van J. Dullaart blijkt, dat dit varieeren van bekende themaas zeer in den smaak van Sweelinck viel; dat hij ook op het orgel dikwijls variatiën op psalmwijzen speelde en dat hij hierin bijzonder uitmuntte. Het had althans zulk eenen indruk op zijne hoorders gemaakt, dat men eenen geruimen tijd na zijnen dood, als men aan hem dacht, zich vooral dit nog herinnerde."

[4]) Theod. Schrevelius, Beschrijvingh van Haerlem, blz. 326.

[5]) De Navorscher, jaargang 1872, blz. 30—38; Bouwsteenen, II, blz. 77—85.

[6]) Zoo zond hij aan zijn vriend Dr. Joan Albert Ban eenige zangen, om er muziek op te maken, met verlof, den tekst volgens de eischen der toonwetten te wijzigen, »al zond' het ook den zin swakken, wen het dien slechts niet verleemt." (Zie Hoofts Brieven — van Vlotens uitgaaf — IV, blz. 51; epistel aan Ban, dd. 17 Grasmaandt 1642).

[7]) Op Mevrouw De Drostin van Muyden

Kristine van Erp.

Beluyt Kristijn met droeven sangk,
Sy volghde dichtst den cymbelklanck
Van Swelinck, onder al
Het maeghdelijck getal,
Het won elcx hart, als een slavin
Van ieders nut, en geen Drostin
Van Muydens hooge slot
Zy erf haer prijs by Godt.

(J. van Lenneps Vondel, II, blz. 230.)

haar bloedverwant Plemp, welke haar een voortreffelijke musicienne noemt [1]). En Plemp was wel iemand, die het weten kon, hij, die bekend stond als een goed toonkunstenaar en die zelf zegt:

Musica cum pars sit studiorum magna meorum.

Is het, na al het bovenstaande, niet vreemd, dat Hooft te nauwernood van Jan Pietersz. Sweelinck gewaagt, hij die Dirk herhaaldelijk en met lof (zie blz. 33-34) citeert [2])? In een brief aan Huygens, dd. 29 Sept. 1630 (zie blz. 33), noemt hij hem ter loops als den vader van den verdienstelijken Dirk, maar eigenlijk spreekt hij slechts eenmaal over hem en wel in brief 259, der uitgave van v. Vloten, gedateerd »den 27 van Oegstmaendt, 1630". Hij zond toen aan den »Heere Constantin Hujghens, Ridder, Heer van Zuilechom, Secretaris des Prinssen van Oranjen" een epistel, waaruit ik het volgende overneem:

Evenwel de schaemschoe moet ujt, ende tot een diepsel van deze ujtstekende verwen en toghen, hier mede gescheept koomen een deuntjen, zóo fraej (plagh Mr. Jan Pieterz. Sweeling te zeggen) als over twee voeten gaen magh.

Is het niet verwonderlijk, hoe de dichter, die den componist zóó goed kende, dat hij spreekwijzen uit zijn mond opving, om ze negen jaren na zijn dood nog te pas te brengen; — is het niet verbazingwekkend, dat Hooft, die het opschrift op den »feniks" kon vervaardigen [3]):

Hier lejdt die stelde wijz den Conincklijcken woorde,
En Sion galmen deed, dat men 't in Hollandt hoorde,

in zijn brieven den bezongene haast niet kent, ja niet eens diens dood aan zijn vrienden vermeldt?

Nu is het waar en dit moet ik er, ter verontschuldiging van den drost, bijvoegen dat, juist in het tijdvak van Sweelincks dood, een groote gaping bestaat in de briefwisseling, zooals die ons door van Vloten is overgemaakt. De laatste brief uit den jare 1621 is gedagteekend: Augustus, en de eerste uit het volgende jaar: Februari 1622. Maar het is en blijft onverklaarbaar, dat Sweelinck nergens in die briefwisseling genoemd wordt, behalve op de twee plaatsen, die ik heb aangewezen.

Het kon wel niet anders, of de roem in het binnenland moest zich naar het buitenland een uitweg banen. Sweelincks faam bleef dan ook niet binnen de grenzen van ons vaderland [4]). Zijn naam verbreidde zich over Duitschland, en veroverde daar menig hart en leerling. Sweelinck bezat in Germanië talrijke betrekkingen. Reeds

---

[1]) In zijn gedicht op haar huwelijk met Hooft (zie boven) zegt hij tot Hooft, nadat hij Kristina Euterpe quaedam genoemd heeft:

Hanc bene perfecit multa Suelingius arte
Noster, et ingenti Fama jam notus Olympo.

(vgl. P. Leendertz Wz. in den Navorscher, jaargang 1870, blz. 195; Bouwsteenen, I, blz. 13.)

[2]) Ik heb ten minste P. C. Hoofts Brieven; nieuwe, vermeerderde, en naar den oorspronkelijken text herziene uitgave; met toelichting, aanteekeningen, en bijlagen, door van Vloten (4 deelen) — op die twee uitzonderingen na — te vergeefs doorgezien.

[3]) Zie het »Grafschrift van Mr. Jan Pietersz Sweeling, organist der Stadt Amsterdam. Hebbende de psalmen Davids op musijck gestelt" in de Gedichten van P. C. Hooft (met aanteekeningen van P. Leendertz Wz.) Amst., 1864—75, I, blz. 195.

[4]) Men leze hierbij na den karakteristieken lof van Vooght, in zijn lijkdicht op Sweelinck (zie blz. 25, maar vooral 28).

de uitgave zijner werken, in meer dan één Duitsche stad, zou tot die gevolgtrekking mogen leiden.

Maar zij verkrijgt nog meer zekerheid door het groot getal zijner leerlingen uit het Teutonen-rijk. Onder dezen vinden wij de namen vermeld van Melchior Schild uit Hanover; Paul Syfert uit Dantzig; Samuel Scheidt uit Halle; Jacob Schultz of Praetorius en Heinrich Scheidmann of Scheidemann uit Hamburg. Wanneer men nagaat, hoe zij allen beroemd waren in hun tijd — wonderbaarlijk spel van het toeval: de vijf S's, leerlingen van een S! — en hoe zij door Sweelinck grootendeels waren opgeleid, zoo moet men onwillekeurig tot het besef komen, dat onze toondichter inderdaad een methode en een spel moet hebben bezeten, die voortreffelijk waren.

Het zou mij te ver voeren, indien ik mij in de biografische bijzonderheden van elk dezer mannen wilde gaan verdiepen. Ik moet mij dus tot het opnemen van enkele mededeelingen bepalen. Eenige uittreksels uit geloofwaardige bronnen bewijzen voldoende, welke krachtdadige werking al deze kweekelingen uit Sweelincks orgelschool in geheel Duitschland teweegbrachten en op welke breede schaal Sweelincks speeltrant zich aldaar verspreidde [1]). Zoo ontleen ik de volgende bijzonderheden, betreffende Schultz of Praetorius en Heinrich Scheidemann, aan Eutonia, Musik-Zeitschrift van Joh. Gottfr. Hientzsch [2]):

Jacob Schultz of Praetorius, zoon van Hieronymus, was in 1600 (?) geboren te Hamburg en werd organist in de St. Jacobs- en Geertruidskerk. Hij trad geheel in de voetstappen van zijn beroemden vader, zoowel ten aanzien van het orgel als van de compositie. Doch hij voldeed zich zelf nog niet; hij verzocht zijn vader, hem naar den toen zoo beroemden organist Schweling te zenden, ten einde zich in zijn school nog meer te volmaken. Het bestuur der St. Jacobskerk vergunde dit niet alleen, maar beloofde hem ook twee jaren de helft der onkosten te dragen. Praetorius begaf zich in 1616 met Heinrich Scheidemann naar Amsterdam.

Swelinck werd in Holland voor een wonder van een organist gehouden. Toen de roem zijner grootheid in de kunst zich buitenslands verbreid had, werd hij de algemeene toevlucht der voortreffelijkste jonge talenten van geheel Duitschland, en te Hamburg noemde men hem den organistenmaker [3]). De beide Hamburgers (Jacob Schultz of Praetorius en Heinrich Scheidemann) vereerden hem als hun vader. Zij hadden zich niet slechts in de kunst, maar ook in het uiterlijk gedrag naar hem gevormd en brachten beiden uit Holland zijn afbeelding mede, die zij hun leven lang, ieder in zijn beste vertrek, voor oogen moesten hebben [4]).

Dit tafereeltje doet ons inderdaad goed! Even als het morgenrood na de duisternisse het landschap zonnig bestraalt — verlicht, verwarmt en verkwikt het ons! Ik vraag weer, moet het niet een uitstekend meester zijn geweest, die zich zulke liefhebbende scholieren wist te verwerven?

---

[1]) Dr. J. P. Heije in Regina Coeli, blz. 33.

[2]) Breslau, 1829.

[3]) Zoo ook Lustig, Twaalf redeneeringen over nuttige muzikale onderwerpen, 1756. »Daar is een tijd geweest" — dus schrijft hij — »voor omtrent 200 jaren, dat men den beroemden organist te Amsterdam, Jan Peter Swelink, die bij den kapelmeester Joseph Zarlino, te Venetiën, de compositie geleerd had, zelfs te Hamburg den organistenmaker noemde: Vermits de beste organisten aldaar, hunne leergierige zoons tot hem, naar Amsterdam zonden, en er uit zijnen kweekhof (een uitdrukking à la Lustig!) verscheidene dappere muziekmeesters, ja kapelmeesters, kwamen voortspruiten."

[4]) De vriendschapsband, tusschen Sweelinck en de Hamburgers Scheidemann en Praetorius, blijkt ook uit 's meesters compositiën te hunner eere. (Zie onder Bibliografie, 1ste afd.)

De Duitsche musicografen bevatten nagenoeg de zelfde bijzonderheden. Zoo schrijft Gerber, in zijn Historisch-Biographisch Lexicon:

Scheidemann wurde um 1616 von seinem Vater zu dem berühmten Organisten Sweling nach Amsterdam in die Lehre gethan, nachdem er schon vorher beij ihm (seinem Vater?) zu Hamburg einen guten Grund gelegt hatte.

En Matheson, in zijn Grundlage einer Ehren-Pforte:

Es war der berühmte Joh. Pet. Schwelink, oder Sweling, zu dem er (Praetorius) sich in die Lehre begab, und von ihm, unter andern, eine ganz eigne Fingerführung fasste, die sonst ungewöhnlich, aber sehr gut war.

Schultz nahm des Swelink's Sitten und Geberden an sich, die überaus angenehm und ehrbar waren; hielt den Leib ohne sonderliche Bewegung, und gab seinem Spielen ein Ansehen, als ob es gar keine Arbeit wäre.

Hans Scheidemann, Organist in Hamburg, sandte eben zu gleicher Zeit seinen Sohn Heinrich nach Holland, und kamen also zween junge Hamburger beisammen in Schwelings Schule, die beiderseits ehrgeizig waren.

Sie studirten demnach gleichsam um die Wette; welches den Meister sehr erfreuete. Jacob Schultz hat viele Organisten gemacht, so in Deutschland, Dänmarck etc [1]).

Nog meldt Walther in zijn Lexicon:

Scheidemann (Heinrich), Organist an der St. Catharina-Kirche in Hamburg, ist an 1654 gestorben, und so wohl wegen seiner Composition, als seines Spielens dergestalt berühmt gewesen, dasz ein grosser Musicus zu Amsterdam, als er gehöret, das Adam Reinke an des Scheidemanns Stelle gekommen, gesprochen: es müsse dieser ein verwegener Mensch seijn, weil er sich unterstanden, in eines so sehr berühmten Mannes Stelle zu treten, und wäre er wohl so curieux denselben zu sehen [2]).

Over Schild en Syfert bericht Gerber in zijn Lexicon 't navolgende:

Schild (Melchior), Komponist und Organist an der Georgen- und Jacobs-Kirche zu Hannover um die Mitte des 17. Jahrhunderts, hatte seine Kunst zu Amsterdam beij dem berühmten Joh. Pet. Schweling erlernt, und zwar so, dass er nach Gefallen durch sein Spiel Lachen oder Weinen erregen konnte.

Syfert (Paul), berühmter Organist des 17ten Jahrhunderts, Schüler von dem grossen Sweling in Amsterdam. In praktischer Hinsicht ward er zu den vorzüglichsten Meistern seiner Zeit gezählt.

De Biographie universelle van Fétis bevat, aangaande elk dezer meesters, een kort artikel. De meeste données zijn echter, zooals gewoonlijk, foutief en

---

[1]) Hoe hoog Sweelinck in Duitschland gewaardeerd werd, blijkt mede uit het gedicht door J. Rist, predikant te Wesel, vervaardigd op het afsterven van Praetorius (Schultz) en door Matheson, in zijn Grundlage einer Ehren-Pforte, meegedeeld:

Der Amsterdammer Asaph hat
Den Schultzen seine Kunst gelehret,
Der so die Hölzer schlug und trat,
Dass alle Welt ihn schier verehret.

Jan Peter, ja, du hast gespielet
Viel besser als Amphion pflag,
Drum hat dein Schultz auch Nacht und Tag
Mit Fleiss und Ruhm dir nachgezielet.

»Durch Asaph", zegt Matheson, »verstehet Rist den Schweling."

[2]) De »grosse Musicus" te Amsterdam (1652) zal wel Dirk Sweelinck zijn geweest. Dat Scheidemann ook hier te lande reeds een zekeren roem verworven had, kan blijken uit een stroof der meer geciteerde (zie blz. 15, noot. en blz. 19) versen van Dullaart [Bloemkrans van verscheiden gedichten. Amst., 1659] op Mr. Joan Crabbe:

Hoe vleijend volgt gij Jesses zoon,
Door Orgelpijpen schel van stem!
Zoo steekt gij Scheidman na de kroon!

oppervlakkig. Zoo verhaalt hij van Praetorius: »il eut pour maitre son père et un organiste d'Amsterdam nommé Jean Petersen", terwijl hij over Scheidemann schrijft: »Elève de son père jusqu'à l'âge de seize ans, il fut ensuite envoyé à Amsterdam pour y continuer ses études sous la direction du célèbre organiste Swelinck. Dans l'espoir d'attacher à leur église un grand organiste, les administrateurs de Sainte Cathérine payèrent tous les frais du séjour du jeune Scheidmann à Amsterdam." Blijkbaar heeft er hier een persoonsverwarring plaats.

Aangaande Scheidt is Fétis nog het uitvoerigst. Hij noemt verscheiden werken van dezen »organiste distingué" en »grand musicien", «qui n'a pas joui de la célébrité qui lui était due" maar Eitner die, in het manuscript van het Graue Kloster te Berlijn (zie Bibliografie), waarin voorkomen de Sweelincksche orgelcompositiën, reeds door de Vereeniging voor Noord-Nederlands muziekgeschiedenis uitgegeven, variatiën gevonden heeft, gemeenschappelijk door Sweelinck en Scheidt bewerkt [1]), en die Scheidts hoofdwerk, de Tabulatura Nova (Hamburg, 1624), heeft bestudeerd, velt een gansch ander oordeel. Volgens Eitner heeft men Scheidt, door onbekendheid met Sweelinck en diens toonwerken, een eer, een roem gegund, die onzen grooten landgenoot toekomt. Uit verscheidenen der 45 orgelcompositiën in de Tabulatura Nova blijkt ten duidelijkste, dat men met een leerling van den »feniks" te doen heeft [2]). Zóó zeer drukte deze den stempel zijner originaliteit op hen, die bij hem in de school waren geweest! Maar »nirgends", schrijft Eitner nog [3]), »geht Scheidt über sein Vorbild hinaus".... »Meistens erreicht er seinen Meister nicht".

Trekt Scheidt ons aan als de best bestudeerde der discipelen van Sweelinck, Scheidemann, de vriend en bewonderaar van dezen, boezemt ons nog meer belang in, om een andere gewichtige reden. Bij hem toch is Joh. Adam Reincke (geb. te Deventer in 1623) in de school gegaan, Joh. Adam Reincke, de leermeester van den onsterfelijken Joh. Sebastian Bach; zoodat men gerust kan beweren, dat deze machtige figuur een onmogelijkheid zou zijn geweest, ware Sweelink hem niet voorgegaan [4]). »Wie wunderbar verflichten sich die Fäden der Geisterkräfte", roept Eitner uit [5]), »und verbinden das scheinbar entfernt liegende. Zarlino, der Italiener und Lehrer Sweelincks, verpflanzt die alte, in der höchsten Blüthe stehende Kunst der Kontrapunktik durch seinen begabten Schüler Sweelinck in das nördliche Europa. Die alte Kunst geht scheinbar im Laufe der Zeit verloren und nur Wenige halten an ihr fest. Wie

[1]) »Die in den Manuscripte zich vorfindliche Variationen von Sweelinck sind gemeinschaftlich mit seinem Schüler Samuel Scheidt komponirt und zwar in der Weise, das Sweelinck die eine und Scheidt die andere Variation komponirt hat." (Jan Pieters. Sweelinck, Biographie, blz. 41). Vgl. Bibliografie, 1ste afd., onder rubriek Orgelcompositiën.

[2]) »Der Einfluss zwischen Lehrer und Schüler kann wohl nie deutlicher zu erkennen sein, als es zwischen Sweelinck und Scheidt der Fall ist. Die äussere Form seiner Compositionen und die Art und Weise der Behandlung, ja selbst diverse Nachbildungen, treten so deutlich hervor, dass man nicht zweifelhaft sein kann, wer das Vorbild Scheidts gewesen sei." (Ibidem, blz. 46).

[3]) Jan Pieters. Sweelinck, Biographie, blz. 47.

[4]) Reeds in het zeer interessante »Programma van eene Historische orgel-voordragt, betreffende de school van Bach; ter gelegenheid der 101ste verjaring van den sterfdag des stichters van dezelve: den onsterfelijken Johannes Sebastiaan Bach, op den 28sten Julij 1851. Te geven op Donderdag, den 31sten Julij e. k. in de Westerkerk te Amsterdam, des avonds ten 6 ure, door den ondergeteekende (J. G. Bastiaans)", werd op dit gewichtige feit gewezen.

[5]) Jan Pieters. Sweelinck, Biographie, blz. 3.

in prophetischer Ahnung hinterlässt Sweelinck der Nachwelt einen Auszug aus Zarlino's Werke in deutscher Sprache und Hamburg ist berufen der alten Kunst eine Stätte zu bereiten. Der alte Johann Adam Reincke, ein glühender Verehrer Sweelincks, ragt wie ein Fels aus dem oberflächlichen Musiktreiben der damaligen Zeit heraus und wartet dessen, der würdig ist die Erbschaft an zu treten. Lange harrt er des Auserwählten, bis endlich aus dem Sachsenlande der junge Joh. Seb. Bach bei ihm erscheint und freudig, den hohen Geist erkennend, setzt er ihn in die Erbschaft ein und die alte Kunst, fast vergessen, schwingt sich wie neu geboren empor und setzt dem Gebäude die Krone auf."

Een juiste en treffende opmerking!

VI.

Sweelincks dood.

Wij zijn nu aan dat gedeelte van Sweelincks biografie gekomen, hetwelk voor ons een droevige belangrijkheid heeft: namelijk zijn dood!

Toen Sweelinck zijn einde voelde naderen, kocht hij een graf in de Oude kerk, zooals dit blijkt uit het grafboek dier kerk [1]). Een jaar, nadat hij dezen treurigen koop had gesloten, daalde hij in de tombe zijner keuze neer.

Even duister als velen zijner levensbijzonderheden nog zijn, even onzeker was gedurende langen tijd het tijdstip zijns afstervens.

Wijd uiteenloopend reeds waren in de 17de eeuw de opgaven zijner tijdgenooten. Evenzoo in de onze. Immers Sweertius en Baudartius, Fétis en Gerber, Walther en Schilling beweren, dat Sweelinck in 1622 gestorven is, een bewering, die evenwel niet meer in aanmerking kan komen, vermits het nu zeker is, dat 1621 's meesters dood betreurde.

Doch ook over den juisten datum in dit jaar was men het tot voor korten tijd niet eens, daar sommigen October, anderen daarentegen November opgaven. Sweertius schrijft, in zijn Athenae Belgicae: »Amstelodami viuere, desijt anno salutis M.DC.XXII, Mens. Nouembris." Wassenaer, in zijn Historisch Verhael (zie blz. 16), daarentegen: »Den 26 October 1621, is in Hollant binnen Amsterdam overleden" enz. en Moonen [2]): »1621, 9 October (o. s.) is te Amsterdam overleden Joan Pietersz. Zweling, van Deventer, organist der Oude Kerk aldaer en, na veeler oordeel, voornaemste musikant zijner eeuwe." Met dezen laatste is Baudartius het eens die, zooals wij reeds zagen, in het 13de Boek, en op bl. 163 zijner so Kercklicke als Wereltsche Gheschiedenissen, den dood van Sweelinck op den »19den Octobris st. n." (namelijk: styli novi) vaststelt. Van al deze opgaven, is echter alleen die, welke onder het portret van Sweelinck naar Joan Muller (zie blz. 8 en afdeeling Portretten) voorkomt, de juiste. De »Prince der Musisiens" is inderdaad op 16 October 1621 gestorven. Zulks komt niet alleen overeen met

---

[1]) Grafboek der Oude kerk, B, fol. 182 verso: »Den ommegangh achter het Koor. K. Eerste laghe. Den 18den Februarii anno 1620 heeft Mr. Jan Pietersz., orgelist, dit graf gekoft ende betaelt, ende is aldus gemerckt op een blauwe serck." Volgt het merkteeken. (Scheltema, blz. 197; de Navorscher, jaargang 1872, blz. 299; Bouwsteenen, II, blz. 155).

[2]) Korte Chronyke der stadt Deventer, 2de druk, 1714, blz. 147.

den dag, waarop hij ter aarde is besteld [1]), maar blijkt ook voldoende uit de Lyck-Klacht, welke ik hieronder in een speciale afdeeling behandel.

VII.

Een lijkdicht op Sweelinck.

In 1873 ontving ik, door bemiddeling van mijn vriend Dr. Heije, van den heer Martinus Nijhoff te 's Gravenhage ter recensie een klein maar, voor de muziekgeschiedenis van Noord-Nederland, vrij belangrijk geschrift: een geheel onbekend lijkdicht op onzen Sweelinck. In de April-afl. van den Navorscher (blz. 194-200) kweet ik mij van mijn taak. Ik vind de zaak belangwekkend genoeg, om dat mijn artikel hier nagenoeg onveranderd over te nemen.

Beginnen wij met het begin: de uiterlijke gedaante, om daarna den inhoud te behandelen. Het uiterst zeldzame [2]) boekje, dat ik thans voor mij zie, heeft tot titel:

Lyck-Klacht over de doot des voortreffelycken ende wijt-beroemden Meesters Ian Pietersz. Sweeling, organista binnen der Stadt Amstelredam. Ende overleden den 16den October 1621. T'Amstelredam, Voor Ian Benningh, Boeck-verkooper, wonende op de Dam-Sluys inden vergulden Bybel. Anno 1621.

De titel is versierd met het wapen van Amsterdam. De zes bladzijden, waaruit het gedicht bestaat, zijn genaaid in een rooden omslag. Papier en druk laten nog al te wenschen over, zijn echter niet slechter, dan die der meeste persproducten uit dien tijd. Gelijk men ziet wordt de schrijver op den titel niet genoemd. Maar hij maakt zich op blz. 6 bekend als N. Voocht. Het behoeft wel geen betoog, dat ik moeite gedaan heb, te weten te komen, wie deze Voogd van Sweelinck was; maar te vergeefs. Nergens mocht ik iets aangaande hem ontdekken. Onder zijn naamgenooten (Voogt, Voocht) schittert hij allerwege, in woordenboeken, enz., door zijn afwezigheid. Alleen citeert M. in den Navorscher (zie noot) een ander werk van Voocht dat, in de t. a pl. genoemde, verzameling aanwezig is. Het draagt tot titel: Epithalamium of Bruylofts-Vereeringe, ter Eeren den Eerentfesten Jongman Adriaen Hendrikz. Bremer ende d'Eerbaere Deughd-Rycke Joffrouwe Magdalena Willemsd[tr] te samen in den Echt verbonden binnen Amsteldam, den (26) April, 't Jaer

[1]) In het begraafboek der Oude kerk komt het volgende voor: »Den 20sten Octobris 1621, Mr. Jan Pyettersen, orgelyst van dye Oude Kerck, wonende in de Koestraet, ende twee uyren geluyt met dye groote clock, 20 guld". Dit komt geheel overeen met den tekst in Dr. Scheltemaas Aemstels Oudheid, blz. 197. Ik wijs er speciaal op, omdat de heer P. Leendertz Wz. in den Navorscher van 1866 (blz. 17) en, drie jaren na hem, de heer Ed. G. J. Gregoir in de Caecilia (vgl. Regina Coeli, blz. 8), een eenigszins andere lezing geven, nl. deze:

»1621. Mester Jan Pyettersen, orgelyst van dye oude kerck, wonende in de Koestraet ende twee uren geluyt met-dye groto klock, begraven 20 October 1621 in de Oude korck."

[2]) De heer Nijhoff verklaart het vroeger nimmer te hebben ontmoet — hetgeen veel zeggen wil, wanneer men nagaat, hoevele werken hem jaarlijks onder het oog moeten komen. Geen enkel musicograaf mocht het tot dusver inzien, noch Dr. Kist, noch de heer Boers, noch Dr. Heije. Het heeft dus bijna de waarde van een onuitgegeven stuk; want waarschijnlijk is het een

Christi 1620 — T'Amsterdam, voor Jan Benningh — 1620 [1]). Mooglijk kunnen de correspondenten ons, met nadere inlichtingen aangaande Voocht, ter hulpe komen. Het zal ons hoogst aangenaam zijn.

Wat nu den inhoud der Lyck-Klacht aangaat, zoo zou ik kunnen volstaan met den tekst hier in zijn geheel over te nemen. Dit heeft echter meer dan één bezwaar. Afgescheiden daarvan, dat het gedicht te veel plaats innemen zou, mag ik het niet geheel ontdoen van het cachet van onbekendheid, dat het dubbel interessant maakt. Men weet, dat oude geschriften, door moderne herdrukken, veel van hun bibliografische waarde verliezen. Bovendien zijn niet alle verzen in het gedicht even belangrijk. Sommigen zijn bepaald ungeniessbar — vreeslijk opgewonden, en daardoor belachlijk, — du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas! Zoo zullen de lezers, bij regelen als dezen, hun glimlach wel niet kunnen onderdrukken. De dichter beschrijft Sweelincks aanwezigheid in den hemel.

Nu zit hy inden Throon, betreet de hooge salen,
Drinckt necktarlycke dranck uyt kostelycke schalen;
De hoocheyd van de plaets zijn waerdicheyd getuyghd,
Dat Ganimedes stuypt en sedich voor hem buyghd;
Hy was de werelt loof, en woud de werelt laten,
Haer onstantvasticheyd, en groote sonden haten,
De Parcae hebben hem so haest niet af gekort,
Of stracx zijn eygen ziel in een nieuw leven word
Veranderd en geleyd, getrocken inde wolcken
By al den Edeldom, en 's Hemels heylige volcken,
Van waer hy sach zijn Lijck vast dragen na de aerd,
Dat baerd zijn Moeder weer die hem eerst had gebaerd.
Hy sach ons uyt zijn kunst, hy sach ons uyt zijn boecken,
Hy sach ons uyt zijn werck, de oeffeninge soecken,
Zijn ziele keeck om laech, en merckelijck kon sien
Hoe zijn warande bloeyt, en al 't gewas bespien:
Hy sach ons altemael vast dringen en crioelen,
Om uyt sijn rijcke Born een aderken te voelen
Besprengen ons vernuft, dat nimmermeer en rust,
Ten zy het heeft geboet in Sweelings kunst haer lust.

't Is waar: onze dichter gevoelt zelf, dat hij niet overal even gelukkig is in zijn uitdrukkingen. Op blz. 5 althans roept hij uit:

Ha! kon myn pen het stof der loffelijcker dingen,
Na haer waerdy en lof, eensamentlijck uyt bringen,
Niets lievers wou mijn hert, niets anders wenscht mijn geest,
Maer schoeyt voorwaer te kleyn, op sulcken grooten leest.

---

eenig exemplaar. [Oude Noot.] — Dit mijn gevoelen werd nader bevestigd door M. die, in den Navorscher (jaargang 1873, blz. 391) opmerkte, dat Voochts lijkdicht zelfs gemist wordt »in de verzameling van meer dan drie duizend bruiloft- en lijkdichten welke, met bijzondere zorg bijeengebracht, thans ter Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage berust." M. kan dan ook niet nalaten daarbij te voegen: »Het geschenk des heeren Nijhoff aan de Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis is dus, in alle opzichten, kostbaar" een gevoelen, waarmee de Vereeniging en ik hartelijk moeten instemmen.

[1]) Het boekje telt — volgens opgaaf van M. — 8 bladen in 4to. en bevat al de kunsten, welke eenen poëet uit dien tijd eigen moesten zijn. Het begint met een »Raedsel", is versierd met een »echo," gevolgd door twee »Naem-gezanghen" en eindigt met een »Besluyt-Liedeken," waarin op den naam Voocht gezinspeeld wordt.

N. Voocht is dus bescheiden! Had hij ook slechts een meer bescheiden gebruik gemaakt van mythologische beelden, een zwak, dat hij trouwens met zijn tijdgenooten deelt. Hij vergelijkt Sweelinck bij Amfion, en deze zinkt natuurlijk aanstonds in het niet terug. De inleiding is te karakteristiek om niet te worden aangehaald:

Wat oorsaeck hebst u spreeck, o! Niobe te klagen
Over dyn Amphion, u vande dood ontdragen:
Thebanen waerom sucht ghy over Iovis Soon,
En met veel tranen vlocht een droeve Myrten Croon?
Beweent ghy zyn vernuft hem van geen God geschoncken,
Of zyn brood-droncken keel die u plach te ontfoncken?
Die door een bloot gehoor u dartel heeft gemaeckt,
En u bereyt gemoet met ydelheyd ontschaeckt,
Ontschaeckt en so verleyd, ia u verstant verduysterd,
Dat ghy meer naer zyn stem, als Gods-dienst hebt geluysterd?
Gelastert aen den Al, verweten aen den throon,
Dat Iupiter niet meer con teelen sulcken Soon.
. . . .
Na dien Saturni Soon Europa heeft bevrucht,
Dat al de breede maar van Amphion vervlucht.
Europa heeft gebaert met lieffelycke smerte
Een Soon, een grooten Soon, een Sone naer haer herte,
Deelachtich van het breyn, en Vaderlyck verstant,
Begaeft met een geheym, en Goddelycke handt,
Bevocht met soete dauw, en lieffelycken regen,
Alwaer wy ons begrip meest hebben afgekregen,
Een Sanger van het lof, en 't Goddelycke beeld,
Die door zijn brave kunst den Hemel heeft verveeld (vervuld),
Dat Iupiter moest zelfs af komen om beneden
Hem by de halve God des Amstels te besteden.

Welke verwarring van heiden- en kristendom! Ook elders wordt Sweelinck opgehemeld ten koste van Amfion:

Ho! wat een kettery de Heydenen bedreven,
Om haren Amphion den grooten lof te geven,
Die met zyn Niobe seer ydelijck geleeft,
Noch troost, noch goeden naem, haar na gelaten heeft [1]).
Waerom zyn wy bedruckt? 't is best wy ons bedwingen,
Vermids dat Sweeling steeds in Goddelycke dingen
Zijn tyd gekoesterd heeft.

Sommige regelen zijn belangrijk, omdat zij bevestigen hetgeen we reeds van elders wisten, nl. Sweelincks groote populariteit. De Lyck-Klacht zelf, door een vurig vereerder van hem opgesteld, is voor het overige het krachtigste bewijs daarvan. Dat Sweelinck algemeen bemind was, getuigen de volgende regelen op nieuw:

Zyn bloemen by ons staen,
Veel langer als wy doen; en blyven als wy gaen.
Den lofflyken naem, die naer hem is gebleven,
Sijn eygen vyant selfs voldoeninge sal geven.
Wat segh ick, vyant? neen, wie soud een vyant zyn?
Na dien hy yder schonck dien lieffelycken Wijn
Van vreughd en vrolyckheyd, wie soud zyn vyant wesen?

---

[1]) Dit alles is recht komiek, omdat de schrijver 't zoo ernstig meent.

en dezen:

Maer ach! hoe komt de doodt, hoe komt de bleecke rover,
En wint al voor de vuyst des levens schansen over,
Hy lost zyn taije booch ô! Sweeling op u hert,
Dat ghy door zyne flits nu over-rompelt werdt:
Dat wy ons hert en ziel gaen droeffelycken leyen,
Beklagen uwe doot, en laetste uyr beschreijen.
O licht dat heden zyt met glory uyt gegaen,
Nochtans u konste blyft ons tot een bake staen;
Waer ons verlegen boot komt met een graecht [1]) na perssen,
Om u beminde maets en sangers te ververssen,
Die singen daer bedroeft u naergelaten stof,
Wt boecken inde rouw, het Goddelycke lof:
Dat een vermaerd Propheet heeft op zyn Harp geslagen,
Met thoonen veelderley den Hemel toegedragen,
Dat een Heyligh Poët, en Coningh heeft gespeelt,
Door dijn geswinde geest so treflyck is verdeelt.

Dit laatste is natuurlijk een zinspeling op Sweelincks Pseaumes de David. Zijn verrukkelijk spel tracht de schrijver eer aan te doen in deze regelen:

Hoe vloeyden uwe thoon, hoe dreef u juyste maet,
Als elck gegoten pijp zyn toetsingh had gevaet:
O! wonder van het land, ô! Phoenix van het spelen,
O! dichter vande sangh, en meester van het quelen,
Als wy u hoorden aen, so werden wy beroert,
En datelyck ons hert en sinnen wech gevoert
Op rotzen hoogh en steyl, en hoogh gelegen wijcken,
Van waer wy uwen lof niet konden over kijcken!
Want al u neersticheyd, en yver overwon
't Gesleepen cristalyn, 't welck so verd niet en kon
(In een gesette tyd en voorgestelde jaren)
Ons 't eynde van u kunst, en waerde openbaren.

Deze verzen zijn niet de slechtsten van de Lyck-Klacht. Welke populariteit Sweelinck genoot, welken invloed hij oefende op zijn muzikale tijdgenooten, blijkt wel het best, waar Voocht zingt:

Hoe meenigh vreemdelingh swurf om u lichaem heen,
Alleer ghy op den trap des Orgels waerd getreen!
En hoorden u verstand van uwe kunst en handen,
En tot u eer vertaeld in Vaderlycke Landen;
En wasser dan een Arts [2]) of Meester in haer oort,
Die quam u met zyn wensch en groetenis aen boort:
Dat u geruchten tot haer verde plaetsen vloden,
En schier de heele werldt tot uwe maeltijd noden:
Daer elck van uwen disch quam nuttigen de spijs,
Beminders van u kunst, en kunstigh onderwijs.
De spyse was 't begrip van 't ongehoorde speelen,
Die ghy met miltheyd ginght de hongerige deelen:
Den dranck, de soete vocht, die onse ziel verheughd,
Was uwe lieflijckheyd; een vroe-Vrou van de vreughd,

---

[1]) Graagte.
[2]) »Arts" staat hier blijkbaar voor »artist", waarvan sommigen het afleiden.

Een rechte Voesteres [1]), die ons gemoet gingh prangen
Tot geenen ydelheyd, maer Goddelycke sangen.
Die hebben hert en ziel door haer beweechlyekheyd,
En ons in eenen hof vol zoete reuck geleyt.

Ik heb nu alles geciteerd, wat mij der moeite waardig scheen te worden aangehaald. Ik zal met nog één citaat besluiten. Dit laatste vormt het slot der Lyck-Klacht, en is opmerkingswaardig, ook wegens de zinspeling op Dirk Sweelinck:

Dus aangename troost wy vinden naer zijn sterven.
Zijn na-zaet, die de Croon zijns Vaders soeckt te erven,
Wy hopen op zijn kunst, verlangen meer en meer,
Dat ons nu is vergunt den tweeden Sweeling weer.
't Is troostelyck dat wy met zyn vermaerde wercken,
Ons klaechelyck gemoet oprechten en versterceken,
Oprechten een pylaer van stof die hij ons laet,
Van kunst die eeuwigh blijft, en nimmermeer vergaet.
Daerom lief-hebbers al, beminders van zijn konste,
Bewijst met my u ernst, en onbevleckte ionste [2]),
Laet ons de droefheyd nu veranderen in vreughd;
Omdat wy sien zyn werck, en na gelaten deughd:
Zijn moeyte werd bekroont, zyn neerstichheyd en wenschen
Is aengenaem gemaeckt voor God en alle menschen,
Voor menschen, omdat hy de menschen vreughde iont,
Voor God, omdat hy looft de Godheyd met zijn mond;
Niet met den mond alleen, maer toe-bereyden herte,
Bepalingh inde vreughd, en troost in alle smerte.
Dus laet geen droefheyd meer verwinnen u gemoet,
Maer in zijn heyligh werck een nieuwen yver doet.
Verblyt u: want hy is ten Hemel op ontboden,
En speelt op 't hooge Choor ter eeren van de Goden.

VIII.

Sweelincks nakomelingen.

Ik heb, in mijn biografische Schets voor de Regina Coeli (blz. 3), een quitantie medegedeeld, die in het bezit was van wijlen den heer F. A. van Rappard te Utrecht, en die door hem in den Navorscher (jaargang 1866, blz. 51) geplaatst is. Door dat stuk [3]) blijkt van het bestaan van drie zoons van Sweelinck, uit zijn

[1]) Voocht speelt hier met letters. Zijn liefiingsletter schijnt de v te zijn. Zou het wezen, omdat zijn naam daarmee aanvangt? Ook aan het slot gebruikt hij het motto: vitam vitiosam vita (vgl. blz. 26, noot). Volgens M. vormden deze woorden Voochts devies.

[2]) Gunst, genegenheid — van »jonnen", gunnen, gunstig zijn.

[3]) Zie hier den tekst er van:

»Ontfangen van wegen myn broeders Mr. Ysbrant ende Jan Sweelingh door handen van Imke Hommes van Juffrou de weduwe van de E. Heer Burgemr. Jan Bicker zaliger — de somme van hondert ende vijftich guldens voor een jaer verlopen Interest van vier dujsent guldens capitae in de maent Maij XVI dry en vijftich verschenen, Bedanckende de voorzn. Juffrouwe hier van voor goede betaelinge den 19 Juny 1653, in Amsterdam.

Somma ƒ 150.— (get.) Pieter Jansse Sweelingh."

Ysbrand en Jan komen nog eens voor in het grafboek der Oude kerk, onder dagteekening van 9 Maart 1654. Men leest daar: »Ontfangen van Isbrant ende Jan Swelingh, voor het hoogen van een dubbelt graff, 6 guld." (Scheltema, blz. 197).

huwelijk met Claesken Dirksdochter van Medemblik, nl. Pieter, Ysbrant en Jan. De heer Scheltema heeft de doopceel van Dirk, en van nog een zoon en dochter, Pieter en Diewer, kunnen lichten, doch tevens bij die gelegenheid ontdekt, dat geenszins Jan — zooals de heer van Rappard (trouwens zonder eenig deugdelijk bewijs) beweerde — de oudste zoon mag heeten. Dirk was namelijk reeds den 26ste Mei 1591 gedoopt, toen Pieter den 13de Februari 1593 aan de beurt kwam. Pieter werd den 21ste Juni 1596 door Diewer gevolgd [1]). De andere zoons van Sweelinck, Ysbrant en Jan, moeten dus buiten Amsterdam gedoopt (wellicht ook geboren) wezen. De meer bekende Dirk Sweelinck. de opvolger zijns vaders, blijkt nu zijn oudste spruit geweest te zijn.

Ik was op het punt het aantal kinderen van Sweelinck onherroepelijk op vijf vast te stellen, toen ik — door vriendelijke toezending van den auteur — in handen kreeg een overdrukje van de »Kroniek", in een der afleveringen van de Dietsche Warande (jaargang 1872), waarin de heer Alberdingk Thijm de goedheid had, onzer Vereeniging een eenigszins uitvoerig artikel te wijden. Dáár speelt Sweelinck de hoofdrol. Sprekende over bovengenoemde quitantie, waaruit blijkt, dat de organist ten minste drie telgen had (behalve Dirk), verstrekt de schrijver ons 't navolgende, dat ik met des te meer genoegen overneem omdat 't, aangaande enkelen der kinderen van Sweelinck, een eigenaardig licht verspreidt:

Ik kan deze genealogische bizonderheid nog met een paar andere aanvullen. Ik heb namelijk het geluk de wandelaars in deze Warande aan de Jufvrouwen Sweelinck, moeder en twee dochters, te kunnen voorstellen. De vrouw van Jan Pietersz. leefde nog in 1635 [2]) want zij consenteerde toen in de ondertrouw van hare dochter »Elsken ians", met andere woorden »Elisabeth Swelings" [3]), nog altijd wonende in dezelfde Coestraet, waaruit de vader den 21n Oct. 1621 naar de Oude Kerck was gedragen. Bij deze ondertrouw met den kath. advokaat Mr. Benedictus Ingels (uit een oude amst. familie gesproten), assisteerde als getuige Elsjens zuster: »Heyltgen Jans." Dit feit vindt men in het amst. Puy-register op 27 April des voormelden jaars. Al was Mr. Benedictus Ingels een flinke jongen man van 34 jaar, die te goeder naam en faam stond, het schijnt toch, dat de broeders van Elsjen het huwelijk van iemant »wiens teeken een kruis was", zooals dat in de korrespondentie van Huygens en Van Baerle genoemd wordt, niet gaarne zagen; anders had, voegzamer, of Pieter, of Jan, of Ysbrant, of Dirk de zuster wel als getuige ter zijde gestaan. Ik moet echter opmerken, dat bij de uitlevering van »Moeders consent" geen getuige bij de inteekening vereischt werd. Bleven de broeders terug om

---

[1]) De uittreksels van het doopboek der Oude kerk, door den heer Scheltema (blz. 193) medegedeeld, luiden als volgt:

»Den XXVIsten Mey 1591, Jan Pietersz.. orgelist, dye moeder Claessen Dyrcxdr., dye getuyge Aeltje Dyrcxdr., het kynt Dyrrick."

»Den XIIIden Februarij 1593, Jan Pietersz., orgelist, dye moeder Claessen Dyrcxdr., dye getuyge Trijn Gerritsz. (?), het kynt Pieter."

»Den XXIsten Junij 1596, Jan Pietersz., orgelist, dye moeder Claessen Dyrcxdr., dye getuyge Gryetgen Pietersdr., het kynt Dyeuwer." (vgl. den Navorscher, jaargang 1872, blz. 296: Bouwsteenen, II, blz. 152.)

[2]) Zij stierf — gelijk uit een mededeeling van Dr. Scheltema aan mij blijkt (zie den Navorscher, jaargang 1873, blz. 300; Bouwsteenen, II, blz. 155) — omstreeks 3 Jan. 1637. Uittreksel uit het begraafboek der Oude kerk:

»6 Januari 1637. Claesken Dircksdr. weduwe van Jan Pietersen, orgelist, komt uyt de Koestraet van daen en is twee uren beluyt, met de groote clock. . . . . *f* 20"

[Noot van F. H. L. T.]

[3]) Deze heette dus naar haar tante Elisabeth, de op blz. 5 vermelde zuster van Sweelinck.

[Noot van F. H. L. T.]

konfessioneele redenen, dan had vooral Pieter zich wel tweemaal mogen bedenken, alvorens te zeggen: »Fontaine, je ne boirai pas de ton eau." Want, na dat deze welhebbende »Coopman" [1]) weduwnaar was geworden [2]), van eene vrouw die, vreemd genoeg, even als zijn (jongste?) zuster eene »Heyltgen Jans dr." schijnt geweest te zijn [3]), ging hij, den 19n Dec. van het jaar 1653 in ondertrouw met eene kath. jonkvrouw, en wel met Lijsbet Dommer, Hendricx dochter, van de »Gelderse Cay", dus uit een huis, waar men het geloof der vaderen met warmte beleed; want het was één der 66 bidplaatsen [4]), waarin de amst. Katholieken, in het 71e jaar na de »vestiging der Nederlandsche Vrijheid", ter sluik hunne kerkplichten waagden waar te nemen. Pieter Janssen Sweelingh (zóo schreef de man zijn naam) woonde toen op den N.-Z. Voorburgwal, en heeft dus waarschijnlijk de twee huizen, die Ph. Vingboons op zijn last geordineerd had en die op de oude Turfmarkt stonden, gebouwd om verhuurd te worden. Men zie de uitg. van de bekende »Gronden en Afbeeldsels" van 1648, blz. 2, alwaar men leest, dat ze gebouwd zijn in 1641 [5]). Pieter Janssen Sweelingh heeft een zoon gehad, Jan Pieterssen genaamd, die den 16n Sept. 1670 overleden is. Die zoon stond in de »Eewige Memorie" van een kath. kerk hier ter stede aangeteekend, en was dus katholiek. Indien hij, des-niet-te-min, uit het eerste huwelijk zijns vaders gesproten is, heeft hij waarschijnlijk naar den grootvader, den beroemden organist geheeten: is hij een zoon van Lijsbet Dommer geweest, dan kan hij haar broêr den Pastoor van Duivendrecht, heer Joan Dommer, tot peetoom gehad hebben. De gissing is geoorloofd, dat »Sinjeur Pieter Janssen" de kennis van Mejuffer Dommer gemaakt heeft door bemiddeling van zijn architect Phil. Vingboons, die aan de Dommers verwant was. Toen de huizen gebouwd werden in 1641, was Lijsbet 17 jaar.

Voorts geeft daar de heer Thijm een »geregeld verband" der »aangeduide genealogische kleinigheden". Ik ben zoo vrij het, vermeerderd en verbeterd, over te nemen. Vermeerderd en verbeterd — zeer zekerlijk! Want de heer Thijm heeft het niet eens der moeite waard geacht, kennis te maken met den arbeid van Dr. Scheltema. Hij had dien toch gemakkelijk kunnen raadplegen, vermits het zesde deel van Aemstels Oudheid lang vóór de bedoelde aflevering der Dietsche Warande verschenen is. Hoe dat zij, ziehier den flink ontwikkelden stamboom van den »prince der musisiens", volgens de jongste gegevens. Wie nog meer kinderen weet op te sporen melde zich aan, mits die kinderen slechts een naam hebben!

[1]) Uit het Register van Collaterale Successie, N°. 2, fol. 205, verso, put de heer Scheltema (blz. 197) de mededeeling dat, toen Pieter overleed, hij een aanzienlijk vermogen naliet, bestaande in vele landerijen, erven, rentebrieven en obligatiën, behalve nog zeven kapitale huizen. Die Pieter was dus een couponknipper! [Noot van F. H. L. T.]

[2]) De opgave van den heer Thijm strookt in dit opzicht niet met gene des heeren Scheltema (blz. 197), die Pieter als ongehuwd overleden opgeeft. Nog teekent deze daar aan: Den 30sten November 1638 kocht Pieter Jansz. Swelingh het graf, gelegen naast dat van zijnen vader Na zijnen dood kwamen beide deze graven in het bezit van zijnen erfgenaam Nicolaus Benedictus Ingels." Pieter Jansz. Sweelinck stierf den 27ste October 1669. Inmiddels gaat de mededeeling des heeren Thijm vergezeld van zóóvele bijzonderheden, dat het mij haast ondenkbaar voorkomt, dat hij zich vergist. [Noot van F. H. L. T.]

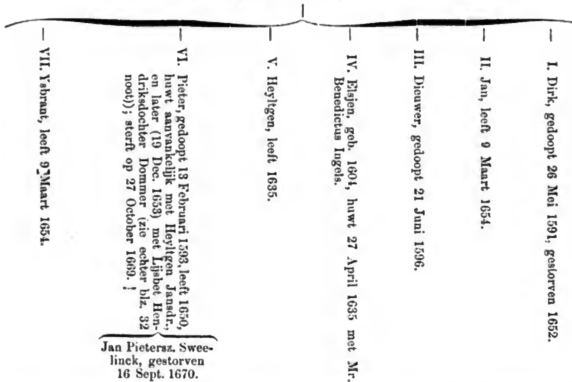
[3]) De ambtenaar schrijft in het Puy-register werklijk »wedr. van Heyltgen Jansz.", maar is 't ook mogelijk, dat hier een misverstand heeft plaats gehad? [Noot van J. A. A. T.]

[4]) »Paepse vergaderplaetsen" noemt ze de E. Kerckenraet, in Dec. 1656. [Noot van J. A. A. T.]

[5]) De heer P. Leendertz Wz. schreef in den Navorscher (jaargang 1866, blz. 121): »In Gronden en afbeeldsels der voornaamste gebouwen, van alle, die Philip Vingboons geordineert heeft, Amst., 1648, fol., vind ik — nadat onder N°. 21 en 22, twee van de negen huizen afgebeeld zijn, die de heeren regenten van St. Pieters gasthuis hebben doen bouwen — onder N°. 23 en 24: »»Niet verre van daer, te weten op de oude Turfmarkt, heeft sr. Pieter Jansz. Sweling (synde een Soon van den vermaerden Organist Jan Pietersz. Sweling zalr.), dese twee Huysen doen bouwen, welcke hier vervolgens aen een vertoont werden; sijn seer net, kostelijck ende sterck gemaeckt, sonder kosten te sparen.""

Pieter Sweelinck † begin Juni 1573.

Jan Pietersz. Sweelinck,
geboren te Amsterdam in 1562 (waarschijnlijk niet lang na 28 April, stellig vóór 16 October) en gestorven den 16de October 1621 in de Koestraat te Amsterdam; den . . Mei 1590 aldaar gehuwd met Claesken Dirksdochter van Medemblik († omstreeks 3 Januari 1637). Uit dit huwelijk zijn gesproten de volgende kinderen:

Van Dirk Sweelinck, geb. in 1591 die, in 1621, zijn vader als organist in de Oude kerk alhier opvolgde, is ook betrekkelijk maar weinig bekend. Wij weten alleen, dat hij een voortreffelijk musicus was (zie daarover de slotaanhaling uit Voochts lijkdicht op Sweelinck, blz. 29 en Hoofts getuigenis hieronder), die den Muiderkring vermoedelijk even vlijtig bezocht als zijn vader en waarschijnlijke leermeester.

Hooft noemt hem eenige malen in zijn brieven. In 1630 zou de prins van Oranje (Frederik Hendrik) den Drost op zijn slot een bezoek brengen. Daarover was deze alles behalve op zijn gemak; hij had het besef den prins niet naar behooren te kunnen ontvangen en onthalen. »Ick en weet niet" — merkt hij op, in een brief aan zijn zwager en vriend Baek [1]), — »oft de H H. Burgermren de kosten der stadt (Amsterdam), in deze geleghenheit zouden kunnen verstaen zoo verre te rekken, als tot het festeeren zijner Vorstl. Doorl. op dezen Hujze" [2]). Maar hij achtte het toch noodig, dat de stad iets zou doen, al ware het slechts het afstaan van een orgelist, om op Hoofts »piano" te komen spelen.

---

[1]) Brieven (van Vlotens uitgaaf), II, blz. 73 — 29 Aug. 1630.

[2]) »Die van Mujden" — schrijft hij nog 10 Sept. 1630 aan Baek (van Vlotens uitgaaf, II, blz. 78) — »niet moghende tegens de kosten van den Prins hier kostvry te houden, zouden wel gaerne eenigh bewijs van goeden wille betoonen: 't welk voeghlijxt geschiedt door yet zeldzaems dat niet zeer te gelde loopt." Dat »zeldzaems" meende de goede Drost te hebben gevonden in zekeren »Vin Muschat", dien hij ten huize van den heer Moor te Amsterdam gedronken had en de

»Vooreerst wenschte wel," schreef hij, dd. 29 Aug., aan monsr. et frère Baek [1]), »dat Mr. Dirk Sweeling moghte beweeght ende bewillight worden (want met onwillige honden quaedt hazevangen is) om hier te koomen tegens dien tijdt op de Clavecimbel speelen, die jck heb doen stellen, zoo dat hy daer weenigh werx aen vinden zoude. Indien UE. zich niet sterk maekt hem te bepraeten, moght zien oft de Ridder Reael, aen wien my dienstelyk gebiede, met behulp van mijne Neeven Simon de Rijke ende P. Jansz. Hooft, zoude konnen goedtvinden de H H. Burgemrn. eens daer af te spreken, om te zien oft hunne E. E. gelieven moght Sweeling daer af een woordt te doen zeggen: waerop jck achte, hy zich niet zoude 't zoeke maken. Zoo men met Sweeling niet te rechte raken kan, diende d'Organist van de Nieuwe Kerk, Mr. Willem (Aertsen) gesproken, die 't niet weigheren zal".

In een lateren brief aan Baek, dd. 4 Sept. [2]), komt Hooft op dit verzoek terug. »Altijds de Busschieter, ende ten minsten Sweeling, hoop jck niet en zullen geweighert worden. Wel is waer, dat Burgermr. Oetjens meent, men zal hier Gemaghtighden schikken, om den H. Prins te noodighen; maer die zullen niet overkoomen, voor dat zijne Vorstl. Doorl. hier is, ende de Busschieter gelijk ook Sweeling waer van noode, datze gereedt waeren tegens mijn ontbieden: te weeten 's daeghs te vooren".

Even vóór 's prinsen komst, 19 Sept., herinnert hij Baek nog eens [3]), dat »Laurens de Busschieter", ook »Sweeling oft Meester Willem" absoluut overkomen moet. Maar Frederik Henderik kwam den Drost leelijk overvallen, zoodat al zijn combinaties droevig in het water vielen [4]), gelijk hij ook niet naliet aan 's prinsen secretaris, Konstantijn Huygens later, immers in een brief dd. 29 Sept., te verhalen [5]): »De busschieters waeren ontboden, de speelende gezellen besproken, om, onder 't schaffen der spijze, ook eenighe kluchten aen te rechten. Tesseltjen en Joffrouw Françisca [6]) had ick in waerdtgeldt, om ten eersten tromslag op te zijn, haere keelen veirdigh, ende de loopplaets hier te hebben. Wy dreighden de heele zael met festoenen van frujt en loveren te sieren; ende zoudder U Ed. misschien van levende braessems, karpers, snoekken, baerzen en botten, doorvlochten met groen slijm, kroost ende andere waterruighte, gezien hebben. Mr. Dirk, ujtnemend orgelist ende zoon van mr. Jan Sweeling, quam een uir oft twee te laet, om de klavesim te roeren. Al wintvang, wil U Ed. zeggen. Ook isser de windt meê deur, en laet ons suffigh zitten naekijken".

---

zóó goed was, dat de heer Wytz hem een wijn noemde »niet om te drinken, maer om te eeten ende te kauwen." Hij droeg aan Baek op »diesgelijken" wijn voor zijn gast »op te loopen". Baek scheen daar veel moeite mee te hebben, want 18 Sept. schrijft hem Hooft andermaal: »My is leedt dat UE. zoo veel moejte, ende die noch te vergeefs doet om aen Frontignaq, dat ick meen een soorte van Muscat te zijn, te geraken: ende ben dienaangaende ten einde mijner hoope. Met Rijnschen wijn, als gemeen zijnde ende geen overpuik, ook den Heere Prinsse niet zeer aengenaem kon luttel danx behaelt worden."

[1]) Brieven (van Vlotens uitgaaf), II, blz. 73.

[2]) Ibidem, II, blz. 77.

[3]) Ibidem, II, blz. 86.

[4]) Slechts de »wijn quam rechts op 't ujterste oghenblik aen" (Brief aan Baek, dd. 20 Sept. van Vlotens uitgaaf, II, blz. 88), doch daarvan »wert luttel gedronken."

[5]) Brieven (van Vlotens uitgaaf), II, blz. 98—100.

[6]) Hooft bedoelt hier Tesselschade en Francisca Duarte, zangeressen aan zijn »hof".

Dirk haalde, tot verontschuldiging voor zijn telaatkomen, aan dat Baek hem eerst ten 4 uur op 19 September over de zaak had gesproken [1]). De orgelist schijnt toen in aller ijl en per as naar Muiden te zijn vertrokken, waar hij echter eerst 's avonds »ontrent half zeven" aankwam, toen Hooft »by zijn Vorstl. Doorl. tot Weesp" was. »Mijn' Hujsvrouwe had hem gaerne nae Weesp gehadt", schrijft de Drost in zijn laatst geciteerden brief aan Baek, »maer sijn waeghen was wegh, ende de duister viel; zulx wy hem daer niet en kreghen. Niettemin heeft de clavecim wat beter gestelt, ende hier vernacht. Nu wilde wel, dat U E. hem zijne waghenvrachten betaelde van mijnen 't weghe. Zijne moejte denk by anderen weghe t' erkennen".

Men kan nu juist niet beweren, dat Hooft in zijn brieven Dirk vriendschappelijk behandelt. Hij waardeerde hem blijkbaar meer als toonkunstenaar, dan hij hem als mensch achtte en liefhad. Dat het eerste wezenlijk het geval was kan worden opgemaakt uit een zijner latere brieven aan Kasper van Baerle, dd. »22sten van Oestmaent 1638" [2]). Het was bij gelegenheid van het bezoek, dat de uit Frankrijk gebannen weduwe van Hendrik den Vierde, Maria de Medecis aan de Hollandsche steden, met name Leiden, Haarlem en Amsterdam, bracht.

Dat bezoek preoccupeerde hem zeer. Het verdroot hem, »uit zucht tot de eere der stadt", dat de koningin alle »toerustingen" zou gering achten, »ten opmerke van 't geen zy in Italië en Vrankrijk, jae in Brabandt", had aanschouwd. Maar het kwam hem voor, dat »eene der onthaelingen", die »meest by haer zonden geacht worden", een »treflijke muzijk" zou zijn. »Overzulks" — meende hij — »('t zij de Heeren zich der kosten ontzien) waer het wel raedzaem, eenige vermaerde konstenaers ujt andre steeden t'ontbieden, ende daer in te volgen den raedt van den Orgelist meester Dirk Sweeling, wiens gelijk ik meine dat zy nooit gehoort heeft; zulks hy tot een fraei sieraedt der stadt zal dienen. Konde men Joffrouwen Tesselscha en Francisca beweegen, ende teffens die stijve stem van Rotterdam, om wat mildt met den rijkdoom haerder gaeven te zijn, ende zich daer door een' groote stadt te verplichten; haere Majesteit zouw zich misschien verwonderen, dat Italië haer in Hollandt bejeegende[3]). Een schouwspel is er dat haeren oogen nergens gebeurt is, oft zal moogen gebeuren: de meenigte van scheepen, die men haer behoort te vertoonen, ende 't spel te eindigen met geklap van 't baldrende geschut. Welk gelujt uit haere ooren zouw kunnen spoelen de weërsmaek, die zy, zoo jk duchte in onze muzijk zouw gevonden hebben".

Hooft gaf zich zelf slechts uit voor »eenen vuurigen beminner maar geen' kenner" der »zangkonste" [4]), doch spreekt – afgescheiden van 't geen we van Hoofts muzikale talenten weten —, uit dezen brief alleen, niet reeds de enthousiastische musicus, evenals de enthousiastische vaderlander en Amsterdammer?

Uit den eerstaangehaalden brief van Hooft (zie voorgaande blz.) zou men mo-

---

[1]) Ps. in den brief van Baek, dd. 20 Sept. (van Vlotens uitgaaf, II, blz. 90).

[2]) Brieven (van Vlotens uitgaaf), III, blz. 263.

[3]) Hoofts wensch schijnt geen gehoor te hebben gevonden. In Kasper van Baerles bekende beschrijving van Maria de Medicies intocht binnen Amsterdam, wordt van Dirk Sweelinck althans geen gewag gemaakt, en evenzeer ontbreekt zijn naam, en die der »Joffrouwen", in de la Serres Histoire de l'entrée de la Reine-Mère du Roi Tres-Chrétien dans les villes des Pays-Bas. (Uitgave van J. M. E. Meijer, Amsterdam, 1848).

[4]) Brief aan Ban, dd. »17 Grasmaandt" 1642. (Brieven — van Vlotens uitgaaf — IV, blz. 52).

gen opmaken, dat Dirk geen plezierig humeur had; iemand was, dien men heden ten dage »lastig" noemen zou. Wellicht leed de man aan ziekelijkheid. Dit is bloot een gissing en ik geef haar voor beter. Ik grond haar ten deele op den volgenden brief, dien de stadsarchivaris te Kampen de vriendelijkheid had, ons in afschrift toe te zenden en die in het archief aldaar aanwezig is [1]).

Erenfeste Wijse seer Voorsienige Heeren.

V.E. Missive gedateert den 11en dezes oude stijl wel ontfanghen ende verstaen, dat V.E. het orgel hebben doen repareren, ende herstellen begeerende dat ick eerstdaachs soude willen ouercomen om hetzelve helpen opnemen, dient voor andtwoordt dat ick willich ende gaern soude ouercomen by aldien mijn dispositie tselve toeliet, dan weesende noch indispoost soo van de coortse die ick een wijle tijts ende noch onlanghs gehadt hebbe, als van een ander sorghelijck accident aen mijn arm, dat noch niet wel, genezen is, soo soude ick dit mael niet wel buijten hindernis van mijn gesontheijt connen ouercomen, ende dat noch ouer zee, twelcke mijn ghesont zynde onstelt. Biddende ouersulcx V.E. gelieue mijn dees reijse voor geëxcuseert te houden, ende mijn goede wille te nemen voer de daet.

Hiermede wil ick V.E. in de bescherminghe des Alderhoogsten beuelen die V.E. ende ons allen verleene dat zalich is.

In Amsterdam desen 23en Augustus Anno 1625.

V. E. dienstwilligen dienaer
DIRCK JANSSOON SWEELINCK
Organist van de Oude Kerck tot Amsterdam.

Erentfeste, wijse ende seer voorsieneghe Heeren Burge Meesteren, Schepenen ende Raet der Stadt Campen.

Op blz. 14 hebben wij gezien, dat Jan Pietersz. Sweelinck zich in 1608 te Harderwijk opgehouden heeft. Mogelijk nam hij dan op zijn uitstapjes het kind Dirk mede en was alzoo de connectie tusschen hem en het bestuur van Kampen ontstaan.

Verder lezen wij van Dirk, dat zijn spel zeer gezocht was en steeds volle kerken lokte, zoowel des Zondags als wanneer hij, na den avond-dienst, het groote orgel bespeelde, als 's zomers op werkdagen. Alsdan vergastte hij zijn stadgenooten op muziek van het kleine orgel. Werken zijn er niet van hem bekend. Evenwel is een nieuwe uitgaaf van het Livre septième des chansons vulgaires (zie Bibliografie, 1ste afd., onder Verschillende compositiën) door hem in het licht gegeven. Ook gist de heer J. A. Alberdingk Thijm, in zijn Oude en Nieuwe Kerstliederen, dat Dirk Sweelinck de componist kan geweest zijn van het bekende O zalig, heilig Bethlehem uit Vondels Gijsbrecht van Aemstel. Of deze gissing gegrond is, weet ik niet te beslissen. Onmogelijk is zij in geene deele, daar Vondel zeer goed met Dirk en diens vader bekend schijnt te zijn geweest. Bij een portret van Dirk, door Jan Lievensz, den leerling van Pieter Lastman, vervaardigde hij het volgende gedicht [2]):

OP DIEDRICK SWELINGH,
Orgelist van Amsterdam.

Aldus heeft Livius ons Swelingh afgebeelt,
Maer niet zijn' fenixgalm, uit 's Vaders asch geteelt.
De Neef [3]), de Grootvaêr en de Fenix vader zongen
Een eeuw den Aemstel toe met hemelsche orgeltongen.

---

[1]) De Navorscher, jaargang 1875, blz. 109.
[2]) Van Lenneps Vondel, V, blz. 557.
[3]) De Neef of »kleinzoon"

Zoo Thebe door een lier tot zulck een' wasdom quam,
Wat zou men dichten van het orgel t' Amsterdam?
Daer David en Orlande [1]) om strijt zich laten hooren,
Als Diedrick zielen vanght, en ophangt by heur ooren.

En toen Dirk overleed dichtte de poëet der Leeuwendalers [2]):

HET ORGEL IN DEN ROUW OVER

DIDRICK SWELING,

Orgelist van Amsterdam.

Moestum Musa solatur [3]).

Ghy zanggoddinnen, valt aen 't schreien,
Aen 't jammeren met heele reien;
De Zoon van Orfeus is verscheien.

Nu zwijght de galm der orgeltongen,
Die door de pijpen quam gedrongen,
Daer hemelsche Engelen op zongen.

Hoe kout en kil zijn deze handen,
Daer Jesses snaer me komt te stranden,
Met zijn Marenssen, en Orlanden.

Hoe juichte 't hart van oude en jongen,
Wanneer zijn vingers ongedwongen
Op noten en op stecken sprongen [4]).

Men kon, door kerckgewelf en kooren,
Den Vader in den Zoone hooren.
Nu zal een zerck die stemme smooren

Gestoelten noch gepropte bancken
Niet langer Swelings kunst bedancken,
Voor sijn verquiekende avontklancken.

Ghy die mijn ziel hebt opgeheven
Uit dit moerasch in 't eeuwigh leven,
Wat zweep heeft u naer 't graf gedreven?

Is ook uw geest van 't lijf ontbonden
Door 't bassen van den Hont uit Londen [5]),
Die alle nooten heeft geschonden [6])?

En los geborsten van Zijn keten,
Op 't dor geraemt des volcks gezeten,
Zijn' Heer den strot heeft afgebeten?

---

[1]) Orlande = Orlando Lassus.
[2]) Van Lenneps Vondel, VI, blz. 125—126.
[3]) Uit Virgilius Aeneas, X, 191: »de zanggodin troost den bedroefde."
[4]) Stecken: de »uitstekende" klavieren.
[5]) Den Hont uit Londen: de opstandelingen tegen Karel den Eerste.
[6]) Die alle nooten heeft geschonden: die alle harmonie heeft verstoord.

Ten minste kus, ô koor der zingeren
Met uwen mont dit ys der vingeren [1]),
Daer ieders ooren op verslingeren.

Ten minste draegh hem, naer zijn waerde,
Die sijn vermaeck voor niemant spaerde,
Noch met dit grafgeschrift ter aerde:

Hier rusten Grootvaer, Zoon, en Vader.
Zij volgen Davids harp te gader
Een eeuw van verre, om hoogh noch nader.

Uit dit laatste blijkt dat Dirk, die 20 September 1652 begraven [2]), dus eenige dagen te voren gestorven is, bij zijn vader werd bijgezet.

Ziedaar 't weinige, dat over Sweelincks nakomelingen bekend is. Noch Dirk, noch Jan, noch Ysbrant heeft — naar het schijnt — kinderen gehad en de oogenschijnlijk eenige zoon van Pieter, Jan Pietersz. Sweelinck, daalde 16 Sept. 1670 in het graf, zonder eenig kroost na te laten. Daarmee was deze familjenaam versunken und vergessen! Voor zoover ik weet, draagt hem tegenwoordig niemand meer.

IX.

Portretten.

Toen ik de Schets voor de Regina Coeli schreef bestond er slechts één portret van dezen feniks, nl. dat, door Joan Muller in 1624 vervaardigd en meermalen in den loop dezer samenstelling genoemd. Bij Frederik Muller (katal. van 1852) vindt men, onder No. 5229—5232, twee portretten met verschillen, die echter wel gering zullen zijn.

Van het eene geeft Fred. Muller drie staten op: Dijstuk, rechts, met beide handen, de grond wit. Joan Muller sculp. 1624, in 4to., met het volgende onderschrift:

»M. Joannes Petri Swelingius,
Amstelo-batavus,
Musicus et Organista toto orbe celeberrimus.
Vir singulari modestia ac pietate, cum in vita,
tum in morte omnibus suspiciendus.
Obijt M. DC.XXI. XVI. Octob. Aet. Lx."

Op dit portret vervaardigde Plemp [3]) 't navolgende, reeds op blz. 4 aangeduide, gedicht:

Joannes Petrus Suelingius Amsterodamus,
Qui fuit organica Pallas in arte minor.
Cujus fama Italos tetigit salsosque Britannos,
Quique, Orlande, tuis notus erat Bavaris.
Omnibus ex terris peregrinas traxerat aures,
Auscultatores dignus habere Deos.
Nunc oculis placet a Mullero vivere rursum
Jussus et Amsteliis grata tabella suis.

---

[1]) Ys der vingeren: ijskoude vingeren.

[2]) Begraafboek der Oude kerk, 20 September 1652: »Mr. Dirck Swelingh, comt uyt de Coestraet, is drie uyren beluyt met de groote clock, 26 guld." (Scheltema, blz. 197).

[3]) Plemp, Poëmata, blz. 208.

Naar Mullers gravure is gemaakt: 1°. een steendruk, te vinden (als bijlage) in de Caecilia van 1845; 2°. een lithografie (door C. E. Taurel), als titelplaat in Sweelingh, jaarboekje aan de toonkunst gewijd (redacteur: Dr. J. J. Viotta) [1].

De belangstelling in een en ander, vroeger groot, dewijl men niets anders en beters had (Mullers gravure heeft, in elk geval, zelfs alleen als historisch stuk, veel waarde) is, sedert de ontdekking van het Darmstadtsche portret, wel wat aan het tanen gegaan. Het Darmstadtsche portret is een ware vondst, die wij aan de Regina Coeli te danken hebben, niet minder dan aan de »koningin der aarde", zooals men de pers immers vaak betitelt. Dr. Heije heeft dat aangetoond in zijn interressante monografie over het portret, in den Navorscher van 1870 [2]). Ik ga hem hier als gids bezigen, en zijn mededeelingen resumeeren:

In een der rommelkamers van de groothertogelijke galerij te Darmstadt waren onderscheidene, niet gekatalogiseerde en als in 't vergeetboek geraakte, schilderijen.

Toen evenwel de nieuwe directeur, Dr. Hoffmann, die schilderijen onderzocht, en voor zooveel ze dit waard schenen, zuiveren liet, vond hij daaronder een fraai portret, omgeven door het randschrift »M. IO. PET. SWLL. AMS. OR.", terwijl in den linkerhoek »Aetatis 44" en in den rechtsche »Anno 1606" geschilderd was.

Langen tijd poogde hij vruchteloos de herkomst en den man die 't voorstelde te ontdekken. Nauwelijks echter was hem de door ons uitgegeven Regina Coeli, met de biografie van Sweelinck (die we aan de voornaamste Europeesche boekerijen en ook aan de Darmstadtsche geschonken hadden) onder 't oog gekomen, of hij vond licht!

Immers het raadselachtig randschrift liet zich nu op eens ontcijferen als: »Magister Joan Pietersz. Sweelinck, organist te Amsterdam, 44 jaar oud in 't jaar 1606"..... terwijl daardoor tevens de lange twist over Sweelincks geboortejaar der beslissing nader werd gebracht.

Onze medebestuurder Emil Mohr kreeg van het portret kennis door de goede zorgen van een aanzienlijk Amsterdamsch kunstvriend, den heer C. Becker (van 't bankiershuis Becker en Fuld).

Uit de mededeelingen, welke deze van zijn broeder, den hr. hofraad Th. Becker, en van Dr. Hoffmann ontving bleek, dat men het portret door Mierevelt geschilderd achtte. Voor 't overige heette het in dien brief: »das Gemälde ist sehr sorgsam ausgeführt, dabei höchst geistreich behandelt. Namentlich sind auch die Hände vortrefflich. Der Ton des Bildes ist kühl und in's Grünliche fallend."

»Weldra verkregen wij", schrijft Dr. Heije verder, »alweder door de heusche tusschenkomst van den heer C. Becker, een photografie die, hoewel niet duidelijk uitgevallen (de schilderij scheen dik vernist), toch 't portret kenmerkte als een meesterstuk van opvatting en behandeling, en ons deed besluiten, daarvan een kopie in olieverv te doen nemen.

»De gelegenheid was gunstig! Onze begaafde schilder Hein J. Burgers, die sedert een paar jaren in Parijs woonde, doch op dit oogenblik (aanvang Juli 1870) in Amsterdam was, aanvaardde onze opdracht » »om zijn terugreis over Darmstadt te nemen, en ons een nauwkeurige kopie in olieverv te verschaffen."”

[1]) Amsterdam, 1859—1860, Gebroeders Binger.

[2]) In hoofdzaak overgenomen in Bouwsteenen, I, blz. 119—122.

De Fransch-Duitsche oorlog, het onverwachte gruwelstuk van den derden Napoleon, weerhield den heer Burgers niet, zijn belofte na te komen. Donderdag 4 Augustus vertrok hij, en kwam (toen de strijd bij Wörth aanstaande was), na een moeilijken en avontuurlijken tocht, Vrijdag-nacht, tusschen 5 en 6 Aug., te Darmstadt aan. Door de bemiddeling van den directeur der galerij, Dr. Hoffmann, en van onzen correspondent, den heer Schlösser, was Sweelincks portret beschikbaar gebleven, niettegenstaande al de overige Darmstadtsche kunstschatten ontoegankelijk waren verklaard. »Het portret," schreef hij aan Dr. Heije, »heeft veel geleden, doch de kop en baard zijn ongeschonden prachtig. Den maker kan ik niet herkennen, maar 't was grooter kunstenaar nog dan Mierevelt." In een later schrijven opperde hij het vermoeden, dat het portret door Paul Moreelse, leerling van Mierevelt, geschilderd is. Deze toch was in 1606 vijf-en-dertig jaar oud en dus in zijn volle kracht.

De heer Hein J. Burgers volvoerde zijn taak op treffelijke wijze. Hij bracht de kopie behouden in het vaderland aan en Dr. Heije schreef toen (October 1870) in den Navorscher: »Het wordt, nu wij het portret zagen, en reeds aan enkelen deden zien, meer en meer waarschijnlijk, dat het een meesterwerk is van Paul Moreelse, die (in 1571 geboren) in 1606 in zijn krachtigsten bloeitijd was...... Het is zeker, dat wij een kostelijk erfstuk wonnen.... de belangrijke offers, die wij er voor over hadden (doch die door de nobele mildheid van een aanzienlijk Amsterdamsch kunstvriend grootelijks getemperd zijn!), overwaardig."

Het portret werd eerst ten toon gesteld voor de leden van Felix Meritis (in dank voor de heusche plaats onzer bibliotheek verleend in hun, voor wetenschap en kunst, zoo mild geopend vorstelijk gebouw), daarna in Arti et Amicitiae, en eindelijk in het Paleis voor Volksvlijt. Sedert bevindt het zich weder in Felix. Aldaar is het voor belangstellenden toegankelijk. Intusschen zal het onzen talrijken vrienden in het vaderland, die tot dusver niet in de gelegenheid waren, de schilderij te zien, zeker genoegen doen, dat wij hun een goed geslaagde photografie kunnen aanbieden, die wij tegenover het titelblad doen plaatsen.

Deze schets zou niet volledig zijn, indien ik hier niet melding maakte van Dr. Kists plan, om een statuette van Sweelinck te laten vervaardigen. De zeldzaamheid van Mullers portret en van zijn lithografie in Caecilia bracht den verdienstelijken Ur-biograaf op dit behartigingswaardige denkbeeld. In Utrechts Historisch Genootschap (zie de Kronijk, 1851, blz. 94 en 194) drong hij er op aan het te verwezenlijken.

Niet lang daarna verscheen er inderdaad, bij W. F. Dannenfelser te Utrecht, een

BESTELLINGS-LIJST

op een statuet in plastische compositie van Jan Pietersz. Swelinck:

uitgevoerd door den beeldhouwer Georges (vervaardiger van het te plaatsen standbeeld van Koning Willem II) ter grootte van 46 ned. duimen. Bij alle boek-, muzijk- en kunsthandelaren.

In het midden komt een schets voor, hoe het beeldje er uit zou zien en, aan weerskanten daarvan, een bericht omtrent het plan en de inteekening, benevens

een korte biografie van Sweelinck. Uit het bericht neem ik het volgende: »Na hetgeen in andere landen voor oneindig minder groote en vermaarde kunstenaren vaak is verricht, heeft Holland dubbel recht iets ter vereeuwiging van den grootsten zijner Muzenzonen in de 16de en het begin der 17de eeuw daar te stellen. En het is daarom, dat de heer Dr. F. C. Kist, onder begunstiging van het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht, heeft besloten een statuette van Jan Pietersz. Swelinck naar eene hoogst zeldzame afbeelding van dien Phenix, door Muller gegraveerd, te doen vervaardigen, en die taak aan den heer Georges op te dragen; van wien men, ook te oordeelen naar de hier bijgevoegde schets, veilig vertrouwen mag, dat hij zijn taak op eene voortreffelijke wijze volvoeren en een kunstwerk leveren zal, ons vaderland tot eer verstrekkende."

Helaas! alle pogingen van Dr. Kist en het genootschap, alle bewoordingen in dit prospectus, waren vruchteloos. De onverschilligheid van het Nederlandsche volk scheen nog ontrefbaar. De onderneming moest weldra uit gebrek aan deelneming worden gestaakt. Verrijze onder ons een tweede Dr. Kist om het schoone plan, thans wellicht door gunstiger omstandigheden begeleid, te hervatten en tot een gelukkig resultaat te voeren!

Meer van harte nog vereenig ik mij echter met den wensch, dien Dr. Scheltema, aan het slot van zijn belangrijk artikel over Sweelinck, uit. »Niet ongepast" — dus lezen wij daar (blz. 191) — »komt het mij voor, om een eenvoudigen gedenksteen met 's mans naam te plaatsen boven zijn graf in het kerkgebouw, welks wanden en gewelven zoo menigmaal hebben weergalmd van de schoonste kerkmuzijk."

Die schoone taak blijve nog der VEREENIGING VOOR NOORD-NEDERLANDS MUZIEKGESCHIEDENIS weggelegd. Wellicht kan ik te eeniger tijd in een derden, steeds veel verbeterden en vermeerderden, druk van Sweelincks levensschets melden, dat die taak volbracht *is*. Dat zij zoo!

BIBLIOGRAFIE.

Iste AFDEELING.

Bibliografie der werken van Jan Pietersz. Sweelinck.

Rob. Eitner zegt in zijn bekroonde prijsverhandeling (Holländisches Musik-Lexicon): »Seine (namelijk Sweelincks) Werke sind sehr selten geworden und man hat erst in den letzten Jahrzehnten einige an's Tageslicht gezogen. Alle anderen, von Draudius [1]) angeführten, scheinen auf immer verloren oder ruhen noch an unbekannten Orten." En in mijn Schets vóór de Regina Coeli kon ik niet anders doen dan hem gelijk geven! Toen ter tijd bezaten wij nog feitelijk niets meer dan de Regina Coeli, later een onderdeel gebleken der Cantiones sacrae; de tenorpartij der Pseaumes; de alt- en baspartij van een madrigaal, in het verzamelwerk Nervi d'Orfeo en den 4-stemmigen canon: Vanitas vanitatum, in 1842 door Dr. Kist in facsimile meegedeeld, naar een handschrift in een Album amicorum (toebehoorende aan F. A. Ridder van Rappard). Tevens wisten wij van het bestaan van eenige andere werken. Thans bevinden we ons gelukkig op een »veel verbeterd en vermeerderd" standpunt. Sedert dat in 1868 is er veel, ontzaggelijk veel in deze richting gedaan. Eitner, de onvermoeide correspondent te Berlijn, doorsnuffelde de archieven en boekerijen van Duitschland en vond dáár terug, 't geen men in Sweelincks vaderland had behooren terug te vinden. We kennen nu 24 zijner werken, terwijl wij van de grootste helft afschriften in ons bezit kregen. En onder dezen de voornaamste gewrochten des meesters: de orgelstukken, die hem »kenmerken als den schepper van het zelfstandig orgelspel"; de 30 zesstemmige en 21 vierstemmige psalmen, »die den grond hebben gelegd tot de zelfstandigheid der melodie, en daardoor het moderne tijdperk hebben geopend"; eindelijk de Compositions-Regeln, »die een (vóór hem) ongekende klaarheid verbreiden over de leer der tonen en der toonzetting [2])."

Een studie der Sweelincksche compositiën is thans mogelijk geworden, ook doordien de »Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis," onderscheidenen daarvan heeft uitgegeven en nog uitgeeft. Eitner heeft zich, in zijn aesthetische biografie

---

[1]) Van dezen ijverigen Duitschen bibliograaf, waaromtrent Eitner niets verder mededeelt, bestaat een groote kataloog onder den titel: Bibliotheca classica, sive Catalogus Officinalis etc. Francofurti ad Moenum, 1625, die aan de professoren der Marpurgsche academie is opgedragen en 31,000 titels bevat, waaronder vele boeken over de toonkunst. (Zie de Nouv. Biographie Générale en Petzholdts Bibliotheca Bibliographica, 1866, blz. 70.)

[2]) Dr. J. P. Heije, Bouwsteenen, II, Inleiding en Kroniek.

van Sweelinck, in die studie verdiept en ik koester den levendigen wensch, dat de »Vereeniging", binnen een niet al te langen tijd, moge overgaan tot de uitgaaf eener vertaling dier biografie, als de nauwgezette arbeid van den tot dusverre éénigen musicograaf, die in de gelegenheid en bij machte was, de gewichtige missie naar wensch te vervullen. Ik zal mij nu moeten bepalen tot het overnemen van enkelen zijner beoordeelingen, dáár waar zij ter waardeering der werken onontbeerlijk zijn.

Om der wille der Uebersichtlichkeit richt ik — in afwijking mijner eerste, in de Schets vóór de Regina Coeli, — de hier volgende bibliografie alfabetisch in.

Voor het overige kan ik hier slechts de woorden herhalen, waarmee ik toen mijn inleiding tot de bibliografie besloot: »Zoo er fouten in mijn lijst voorkomen is dit alleen te wijten aan de slordigheid van vroegere kopiisten. Trouwens zal ik dengenen dankbaar zijn, die mij op zulke fouten opmerkzaam mochten maken; doch verzoek ik mijn verbeteraars voorzichtig te zijn in hun correcties, en op niets anders te bouwen dan op eigen oogen".

En hiermede ga ik tot mijn bibliografie over.

Canons.

Canon (zonder titel) ter eere van Scheijtman (H. Scheidemann).
Idem: Beatus qui soli Deo confidit.
Idem: Sine Cerere et Baccho frigit Venus.
Idem: Vanitas Vanitatum et omnia Vanitas.

Zie **Verschillende compositiën.**

I. Canticum Nuptiarum (ter eere van Paris en Helena).

Johannis Petri Sweelingii / Musici Batavorum longé Clarissimi MELOS / Fausto qvondam Thalamo / Lectissimi conjugum Paris / dicatum: / Nunc verò / Sensu verborum immutato, / Omnipotens Triumphatoris, / Jesu Christi, / Veri Michaelis / Gloriae ac Honori / Devotissimè Consecratum / Studio & Cura / Johannis Stobaei, Grudentini Borussi, / Sereniss: Electoris Brandeb. in Prussiâ Capellae Magistri. (Aanduiding van het stemboek). Impressum Gedani per Georgium Rhetium. Anno 1638.

In kl. 4to. 5 stemmig. Tekst: Felix auspiciis dies secundis. In twee partes. Van dit bruiloftslied op Paris en Helena, door Stobaeus met geestelijken tekst voorzien en aanwezig in de boekerij te Koningsbergen, bezit de Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis een afschrift (in partituur door Robert Eitner).

II. Canticum Nuptiarum (ter eere van Jacob Praetorius).

Canticum nuptiale /In honorem praestantis Musurgi/ Jacobi Prae-torii /&/ Lectissimae puellae /Margaritiae a Campis /Novorum Conivgvm./ Quinq. vocibus contextum & dedicatum /à/ M. JOHANNE PETRO /SWELING /Organico & Musico Amstelredami./ Hamburgi /Excudebatur Typis Phillippi ab Ohr./ CIϽ.IϽ.C.VIII /1608/.

In 4to. 2 bladen. Dit bruiloftslied voor den geliefden leerling Jacob Schultz (vgl. hiervoor blz. 22), bevindt zich ter stads-boekerij te Hamburg, echter niet compleet, daar alleen de tenor-partij aanwezig is. De tekst begint met: «Sponse musarum genus et sacerdos musarum genus"; in 2 deelen.

III. Canticum Nuptiarum (ter eere van Stobaeus).

Canticum.

In honorum nuptiarum celeberrimi peritissimique Musurgi, Dn. Johannis /Stoboei Grudentini Borussi, Templi Cathedralis apud Regiomontanos/ Scholaeque Cnjphovianae Chori/ Musici praefecti dignissimi, Sponsi: /Et lectissimae castissimaeque foeminae reginae, Honesti ac/ spectati viri Davidis Mölleri, civis quondam Regiomontani piè /defuncti, relicta vidua, Sponsae,/
/Harmoniâ Musica VIII. Vocibus adornatum./
/Johanne Petersonio Sweelinck./
/Amstelodamensi, Templi majoris in vetere urbis Patriae regione organista./
/Anno 1617, 10 Juli./

Langw. 4to. Zonder drukkers- of plaatsnaam. 4 stemboeken. Tekst: Diligam te Domine. Aanwezig ter koninklijke boekerij in Koningsbergen. We bezitten een afschrift (in partituur, door Robert Eitner). Reeds Carl von Winterfeld had (in zijn Evangelisches Kirchengesang, Deel II, blz. 104) van dit bruiloftslied gewaagd, als van een Hochzeitsgesang voor 8 stemmen op de psalmwoorden: »Ich will dich lieben, Herr meine Stärke", door Sweelinck gecomponeerd op de bruiloft van den kantor aan de domkerk te Koningsbergen: Johann Stobaeus. Deze huwde op 10 Juli 1617, voor de tweede maal, met Frau Regina, de weduwe van David Möller. Eitner laat in zijn Lexicon niet onopgemerkt, dat de bruiloft te Amsterdam moet hebben plaatsgehad, daar anders Stobaeus en Sweelinck elkaar moeielijk hadden kunnen outmoeten. Mijn medebestuurder Boers oppert van zijn kant 't vermoeden, dat de »grosser Liebhaber der edlen Music", Laurens van Haarlem, de »vielgeneigter Gönner und Gutthäter", waaraan de kapelmeester Stobaeus een lied wijdde, dezen wel met Sweelinck in betrekking kan hebben gebracht [1]).

IV. Cantiones sacrae.

Ioannis Petri Svelingii Organistae Amsterodamensis Cantiones sacrae cum basso continuo ad organum qvinqve vocvm. Antverpiae apvd Petrvm Phalesivm, ad insigne Dauidis regis. M.D.C.XIX.

In 4[to]. De k. bibliotheek te Berlijn bezit een ex. van dit werk, waaraan de quinta vox en de bassus continuus ontbreken. 't Was volgens

[1]) Men raadplege (Bouwsteenen, II, blz. 160—162) de lezenswaardige regelen, welke de heer Boers geschreven heeft over »muziekwerken van of op Nederlanders betrekking hebbende en die zich in de Kon. Bibliotheek te Koningsbergen bevinden".

dit ex., dat Eitner ons den titel opgaf. Reeds bij het ter perse gaan der Regina Coeli (zie bl. 3 der Schets), konden wij melden, dat een volledig exemplaar dezer Cantiones gevonden was op de (toen) keizerlijke boekerij te Parijs. Die wetenschap was ons zeker aangenaam. Onaangenaam daarentegen, de weigering van Emile Ollivier, destijds minister en later l'homme au coeur léger, om te voldoen aan het door ons gedane, en door de Nederlandsche diplomatie gesteunde, verzoek: het exemplaar tijdelijk beschikbaar te stellen, ten behoeve der vervaardiging van een afschrift en der inpartituurbrenging. Le règlement ne le permet pas, dus luidde 't verpletterend parool (vgl. den Navorscher, jaargang 1870, blz. 366). Later voegde zich bij de spijt over dit antwoord, de angst dat de Cantiones, hetzij door de bommen der Duitschers, of door de petroleum der Communards, konden vernield zijn. Dan, onze Cantiones sacrae waren veilig, evenals de Cantiques sacrés van Lefranc de Pompignan, waarvan Voltaire zoo geestig getuigde:

Sacrés ils sont, car personne n'y touche.

In den Navorscher van 1871 (blz. 458) kon Dr. Heije haar behoud melden. Eerst langen tijd daarna evenwel gelukte het ons een afschrift machtig te worden van het aan het Berlijnsche exemplaar ontbrekende gedeelte. Wij zonden het alstoen aan den heer Robert Eitner, die het geheel voor ons in partituur bracht. Het afschrift bevindt zich thans in onze boekerij en wacht slechts op een uitgever.

De ontdekking van het compleete Parijsche exemplaar had niet enkel beteekenis, dewijl dat exemplaar compleet was, maar ook om een andere reden. Het is namelijk gebleken, dat het Berlijnsche en het Parijsche exemplaar tot verschillende uitgaven behooren. De uiteenloopende titels en opschriften der inleiding van Phalesius toonen dat aan. Draudius (zie noot 1, op blz. 42), vermeldt 1623 als het jaar der uitgifte. Men zou dus licht op het denkbeeld komen, dat het Parijsche exemplaar afkomstig is uit een herdruk, in genoemd jaar ter perse gelegd. Deze onderstelling, hoe natuurlijk ook, zou onjuist wezen. Zoowel op het Berlijnsche, als op het Parijsche exemplaar staat het jaartal 1619 gedrukt. Is dan het éene echt, het andere nadruk? Eitner oppert, in een voorrede zijner bewerking, het vermoeden, dat »die Ausgabe scheinbar weder durch Sweelinck veranlasst, noch von ihm durchgesehen worden ist" en houdt de geheele zaak voor een »boekhandelaarsspeculatie". Welke gronden hem tot deze oordeelvelling leidden, vinden wij niet opgeteekend.

Ik geef hier den titel van het Parijsche exemplaar:

M. IO. Petri Svveelingii Amsteledamensis et Organistae Cantiones Sacrae cum basso continuo ad organum qvinqve vocvm. Antverpiae, apvd Petrvm Phalesivm, ad insigne Dauidis Regis. M. D. C. XIX.

Zoowel het Berlijnsche als het Parijsche exemplaar draagt in den titel een vignet. Dat in het Berlijnsche stelt David met de harp voor en heeft tot randschrift: »Lavdate Domin. Omnes Gentes", hetwelk in het andere

exemplaar aldus luidt: »Laudate Dominum in Psalterio et Cytharà". In den tekst wordt de companist Sweelingius, onder de zangen daarentegen Sweelinck genoemd.

De opdracht (op blz. 1, keerzijde van het titelblad) van den drukker P. Phalesius, gedagteekend Antverpiae, 17 Aug. 1619, is aan D. Cornelio Giselberto Plempio, jvris V. Q. Doctori, et mvsarvm cvltori, S. D.

Ziedaar het opschrift in het Berlijnsche exemplaar. Het Parijsche heeft het anders, nl. dus: »D. Cornelio Giselberto Plempio, jvris utriusque Doctori, et Cavsarvm Patrono. S. D." Voor het overige is de tekst der opdracht in beide exemplaren gelijkluidend, op enkele kleinigheden na, die ik als varianten in de noten geef. Ook de verdere inhoud is in beide bundels de zelfde. Op de slotpagina komt, achter de inhoudsopgaaf, nog het volgende voor:

»Cantiones hae quarum pleraque de sumptae sunt ex sacris/ litteris, ad excitandam fidelium in spiritu laetitiam,/ Typis evulgari poterunt.

»Actum 4 Junij, 1619./ Petrus Coens. S. T. L. Canonicus/ & Lib. Censor Ant./".

Ziehier nu den den tekst der opdracht, volgens het Berlijnsche exemplaar:

D. CORNELIO GISELBERTO/

PLEMPIO, JVRIS /V Q/ DOCTORI, /ET/ MVSARVM /CVLTORI/,

/S. D./

Dicaturiebam has Cantiones omni melle dulciores, /et circumspiciebam Virum idoneum, cujus Patro-cinio tutæ forent adversus hoc seculum, quod est /promptum optima quæq; temere sugillare: quum/ ecce velociter occurristi mihi, optime PLEMPI, /qui posses et de re tibi non ignota iudicare, & amusum vulgus Harpocratis repagulo coërcere. /Quaquam & eo sunt genio modulationes hæ factæ, ijs numeris & auritra-/hâ compositione, vti Timonicum genus hominum possint exhilarare. Quod/ ipsum cum intelligerem, etiam citra sententiam eorum, qui Phonasci vo-/cantur, auribusq; essem arbitratus tantum melos, hac ætate licet,/

Dum mea cycneas imitantur tempora plumas,

Non cunctabundè prelo subieci musteum hunc, omniq; cretico suauiorem/ fœtum ingenij Sweelingij, ac velut vno Cadmeio iacto semine, copiosam aciē/ Exemplarium in lucem produxi. Eant igitur in Orbem veterem, ac nouum/ huius Amphionis laudatissimi Cantus, & varietate suâ eruditâ, musicæ, si/ quæ jam senuit, tædia cispellant. Nō tibi deest Consultissime PLEMPI,/ procul [1]) istis forensibus turbis, vbi distentum animum laxes, dissipatumque/ colligas, voce seu mauis acuta, seu fidibus citharaue Phœbi. Abrumpo ser-/monem [2]), non amorem, quem litteris tuis illis, Musis dictantibus validè præ-/occupasti [3]).
Antuerpiæ, 17 Aug. 1619.

V. D. addictissimus

PETRUS PHALESIUS.

---

[1]) Parijsch exemplaar: in tuis.
[2]) Parijsch exemplaar: sermonem.
[3]) Parijsch exemplaar: præoccupasti.

De Cantiones sacrae bestaan uit 37 zangen. Zie hier, volgens Eitners kopie, de lijst dier compositiën, en wel naar de aanvangswoorden:

1) Non omnis qui dicit mihi Domine; 2) Ecce prandium meum paravi (2 partes); 3) Ab oriente venerunt Magi (2 partes); 4) In te Domine speravi (2 p.); 5) Diligam te Domine; 6) Beati pauperes spiritu (2 p.); 7) Ecce nunc benedicite Dominum; 8) Cantate Domino canticum novum; 9) Venite exultemus Domino; 10) O Domine Jesu Christe; 11) Laudate Dominum omnes gentes; 12) Justi autem in perpetuum vivent; 13) Hodie Christus natus est; 14) O sacrum convivium; 15) Petite et accipietis; 16) Euge serve bone et fidelis; 17) Vide homo quae pro te patior; 18) Gaude et laetare Jerusalem; 19) Qui vult venire post me; 20) De profundis clamavi; 21) O quam beata lancea; 22) In illo tempore; 23) Paracletus autem spiritus; 24) Videte manus meas et pedes meos; 25) Domine Deus meus in te sperabo; 26) Viri Galilaei quid statis aspicientes; 27) Ubi duo vel tres congregati fuerint; 28) Beati omnes qui timent Dominum (2 part.); 29) Timor Domini principium; 30) Hodie beata virgo Maria; 31) Ecce virgo concipiet; 32) Gaudete omnes et laetamini; 33) Regina coeli laetare (4 partes); 34) Magnificat anima mea Dom. (2 part.); 35) Angelus ad Pastores ait; 36) Tanto tempore vobiscum sum; 37) Te Deum laudamus (5 p.).

Gelijk men ziet, is de in 1869 naar het Parijsche handschrift door ons uitgegeven Regina Coeli No. 33 der Cantiones en dus niet, gelijk Dr. Kist [1]) gemeend heeft, een afzonderlijk gewrocht des meesters. Ook was het niet onuitgegeven, toen het als bijlage der Gazette musicale van 1841 verscheen.

Het oordeel van Eitner over de Cantiones is al even gunstig als dat over de andere werken van Sweelinck. Hij schrijft in straks genoemde inleiding:

Die Gesänge sind von sehr verschiedenem musikalischen Werthe, doch ist Sweelinck, der Neuerer, nirgends zu verkennen, wenn er auch hier, im streng kirchlichen Satze, sich mehr den herkömmlichen Stile anschliesst, als in seinen anderen bekannten Werken.

Mächtig greift er manchmal in die Harmonien hinein und bringt Effecte hervor, welche in damaliger Zeit etwas ganz Unerhörtes gewesen sein müssen. Ebenso weiss er aber auch durch Einfachheit und Zartheit die sanfteren Seiten der Musik erklingen zu machen, so dass wir immer mehr begreifen lernen, wodurch Sweelinck auf seine Zeitgenossen eine so grosse Einwirkung hervorgebracht hat.

Der Niederländische Verein für Musikgeschichte besitzt nun jetzt schon eine ganz ansehnliche Reihe von Kompositionen Sweelinck's so dass wohl die nächste Aufgabe die Bildung eines Vereines wäre, welcher die vorliegenden Kompositionen, durch Aufführungen der Gegenwart wieder zugänglich machte. Denn nur die lebendige Vorführung kann die alten Werke wieder beleben, und auf die heutige Verflachung der Kirchenmusik einen rückwirkenden Einfluss ausüben.

V. Chansons.

1. Chansons françaises à quatre et à cinq voix. Anvers, 1592.

In 4to. Volgens opgaaf van Eitner, Fétis en Dr. Kist.

[1]) Ned. Muz. Tijdschrift, jaargang 1842, blz. 192.

2. Chansons à cinq parties. Anvers, 1593.

In 4to. Volgens opgaaf van Eitner en Dr. Kist.

3. Chansons. Anvers, 1594 (met Verdoncq).

Onbekend bij Eitner en Fétis. Opgaaf van Dr. Kist [1], en waarschijnlijk door hem getrokken uit den kataloog eener openbare boekerij te Utrecht [2], in 1608 aldaar nog aanwezig, In dien kataloog vindt men deze aanteekening: Mr. Jean Pierre Swevelingh (sic), organiste et Cornille Verdonq. Chansons. Anvers, 1594.

Chansons.

Tes beaux jeux. Tu as tot seul, Jan. Orsus Serviteurs.	Zie **Verschillende compositiën.**

VI. Chijterboek.

Nieuw Cijterboek. Tot Amsterdam, bij Jank, 1602.

In 4to. Dus luidt de titel bij Kist; bij Eitner evenwel:

Nieu Chyterboek. Tot Amsterdam, by Janson, 1602.

In 4to. en bij Fétis:

Niew Chyterboek. Amsterdam, 1602,

In 4to. Eitner voegt er bij (zonder opgaaf van bron), dat nòg een Auflage, te zelfder plaatse, in 1608 het licht zag.

Onlangs is door een Zwitsersch kunstvriend van Dr. Heije, den heer George Becker te Lancy, bij Genève, een ouden veilingskataloog gekocht, waarin onderscheiden werken van Noord-Nederlanders voorkomen, o. a. ook (doch zonder vermelding van uitgever, jaartal en formaat):

Niew Chyterboek, genaemt den Corten Wegwyser die 't Hert verheugt, door J. P. Swelinck.

De kataloog zelf (groot 8vo. van 250 blz., waarvan 142 over muziekwerken) werd door den heer Becker beschreven in Le Bibliographe Musical van Maart 1874 (Parijs, Pottier de Lalaine), en heeft tot titel:

---

[1] Ned. Muz. Tijdschrift, jaargang 1842, blz. 192.

[2] Niemand weet te zeggen, waar deze boekerij beland is. Dat zij bestond, lijdt geen twijfel: het éenige exemplaar des gedrukten kataloogs moet nog op een bibliotheek te Deventer voorhanden zijn.

Catalogue d'une très belle bibliotheque de Livres curieux et rares, en toutes sortes de Facultez et Langues. Contenant des Livres de Theologie, de Politique, de Philosophie, d'Hist. naturelle, de Geographie, d'Histoire, de Poesie, etc., auquel suit le Catalogue d'une Partie très considerable de Livres de Musique, tant Italiens que Français, Espagnols, Anglais et Hollandais, ainsi qu'une collection de toutes sortes d'Instruments deslaissez par feu Monsieur Nicolas Selhof, libraire, lesquels seront vendus publiquement aux plus offrants mercredi 30 mai 1759 et jours suivants, dans la maison de la veuve d'Adrien Moetjens, libraire dans Hofstraat.

A la Haye, chez la veuve d'Adrien Moetjens. MDCCLIX. Où l'on distribue le Catalogue. Pour lequel on paijera deux sols pour les Pauvres.

De onzekerheid omtrent het Chijterboek blijft dus vooralsnog bestaan. Vooralsnog! Immers is het ondenkbaar, dat geen enkel exemplaar daarvan meer voorhanden zou zijn, bovenal indien er twee drukken hebben bestaan. IJverig nasnuffelen zij en blijve onzen vrienden dringend aanbevolen.

Compositiën — zie **Verschillende Compositiën.**

VII. Compositions-Regeln.

We hebben op blz. 17 gezien, dat Wassenaer in zijn Historisch Verhael, over Sweelincks gewrochten schrijvende, gewaagt van de werken, »die by sijn leven sijn uytghegaen en die noch niet uytghegaen sijn". Ik heb, in de Schets voor de Regina (blz. 23), reeds aanstonds het vermoeden geuit dat, onder deze onuitgegeven werken, zich ook bevinden kon de vertaling van Zarlinoos Istituzioni Harmoniche, door de meeste musicografen aan Sweelinck toegeschreven. Dat vermoeden werd gesterkt door een aanteekening van Werkmeister in zijn Harmonologia musica (blz. 111), betreffende een »Manuscript so in Niederländischer Sprache, und aus derselben in 's Hochteutsche versetzet, welches doch aus dem Zarlino mehrentheils genommen ist."

Werkmeister bedoelde hier blijkbaar de Istituzioni Harmoniche. Het handschrift bleek spoorloos verdwenen te zijn, 't geen zeer te betreuren was, omdat de gissing niet gewaagd scheen, dat het veel licht zou kunnen verspreiden, over Sweelincks kunst-ontwikkeling.

Ons geluk heeft echter gewild dat Eitner, bij zijn nasporingen in Duitsche boekerijen, ter Hamburger stads-bibliotheek, niet alleen het verloren gewaande ms. van Sweelinck, maar ook — en te gelijkertijd — nog een ander ontdekt heeft van Scheidemanns leerling en Bachs leermeester, Johann Adam Reincke. De beschrijving dezer beide mss., waarvan de Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis Sweelincks Compositions-Regeln in afschrift (kl. 4to., VII, 145 blz.) bezit, ontleen ik aan de Biographie van onzen Berlijnschen medewerker.

Het eene handschrift (n°. 11 van den Hamburger kataloog), in 4to, bevat van blz. 1 tot 353:

Composition Regeln /Heern/ M. Johann Perterssen /Sweling/ Gewesenen /Vornehmen Organisten in /Ambsterdam./

In 4[to], 353 blz. Hierop volgt, van blz. 354—371, de verhandeling van Johann Adam Reincke over het contrapunt met het opschrift:

Indica: /Jean Adam Reincken Mvsica,: /Amicus:/ ob schon die weldt vergehet /Musica doch bestehet.":/

Dit laatste handschrift is door Reincke zelf geschreven; het eerste door een onbekende hand.

Het andere handschrift (N°. 20 van den Hamburger kataloog), in varkensleder gebonden, heeft op de binnenzijde van den omslag het opschrift:

Johann Adam Reincken /gehört diss buch zu, unt/ haet Ess mit Eigener/ hant geschrieben, soo /geschehen 1670./

Hierop volgen twee schoone bladzijden, terwijl de binnenzijde van het derde den volgenden titel bevat:

I.N.D.I.C.A. Erster unt Anderter theil, seehr/ Nöhtiger unt Nutzlicher lehren /unt unterrichtungen von der /Composition, welche anfenglich/ von dem weltberühmten musico /vndt organisten, Johann Petri/ Schweling, der alten Kirchen /zu Amsterdam hoochgeachten orga-/nisten, ist herraus gegeben unt an den/ tach gebracht, hernacher aber, von Etzl./ Andern, in Ettwass vermehrt, unt/ Erweitert worden wie folgt./

In 4to. ongepagineerd. Een derde deel van het manuscript behandelt de elementaire muziekleer. Dan volgt een tweede titel:

Hier volget /Ein tractaet worin/ vielerleij ahrten = /seindt zu finden soo zur Composition /seer Nutzlich und Nöthig.

In de voorrede wordt — na een korte uiteenzetting van den inhoud — het volgende gezegd:

Solches alless ist erfunden von dehnen zwey voortrefflichen Kunstlern alss erstlich von den gaer grossen und ruhmwürdigen Signor Josepho Zarlino — und den zu seiner Zeit unvergleichlichen, Mag. Johannes Petri Swelingk, organist zu Amsterdam von der alten Kirchen, disen beiden trefflich Männeren, haet die Nachwelt ess billich zu danken, wass von der Composition und dehrer sonderlichen Hantgriffen, in disen volgenden Regulen ist abgefasset, und dehnen soo ess zu Händen kommen mach, zu grossen Nutz und Vortheil ist hinterlassen worden.

De volgende bijzonderheden — die de bovenstaanden aanvullen — zijn ontleend aan de voorrede, dd. Juni 1871, door Eitner gevoegd bij zijn afschrift en bewerking der Compositions-Regeln:

Durch die Güte des Herren Prof. Petersen, Ober-Bibliothekar an der Stadtbibliothek zu Hamburg, erhielt ich Einsicht in die dort vorhandenen musikalischen Schätze und fand daselbst zwei Kopien dieser erwähnten, sogenannten Sweelinck'schen Uebersetzung, der Istituzioni von Zarlino. Der Wunsch des Vereins zur Beförderung der Holländischen Musikgeschichte in Amsterdam, das Werk in einer modernen Form zu besitzen, bestimmte mich, der mühevollen Arbeit mich zu unterziehen und durch Vergleichung beider Manuscripte, nebst dem Zarlino'schen Werke (in der Gesammtausgabe »De Tutte l'opere del

R. M. Gioseffo Zarlino da Chioggia. Venetia, 1589, Francesco de Franceschi Senese," in fol.), eine richtige und für unsere Zeit eingerichtete Kopie anzufertigen.

Das Wichtigste der beiden Manuscripte, welches eine Kopie des Sweelinck'schen Werkes ist,...... hat sich einstmals im Besitze des berühmten Organisten Johann Adam Reincke (1623—1722) in Hamburg befunden, der nicht allein hie und da Bemerkungen in das Manuscript eingeschrieben hat, sondern auch am Ende des Buches selbst einen kleinen Traktat (hier volgt bovengemelden titel) eingetragen hat. Das andere Manuscript... ist eine spätere Umarbeitung der Sweelinck'schen Compositions-regeln und von Reincke im Jahre 1670 selbst kopirt..... Die Kopie N°. 11 des Sweelinck'schen Werkes ist, nach den Schriftzügen zu urtheilen, jedenfalls ganz am Ende des siebzehnten Jahrhunderts angefertigt, denn die Schriftzügen Reincke's um 1670 und die in der spätern Handschrift tragen eine so grosse Aehnlichkeit, dass der Zwischenraum, der zwischen der Anfertigung der beiden Manuscripte liegt, kein allzu grosser sein kann.

Die Kopie selbst ist in deutscher Sprache abgefasst und aller Wahrscheinlichkeit nach eine Uebersetzung des ursprünglich holländisch geschriebenen Werkes; denn es lässt sich nicht gut voraussetzen, dass Sweelinck eine andere Sprache, als seine Muttersprache gewählt haben sollte. Der Orthographie nach gehört die Uebersetzung der Mitte des XVII. Jahrhunderts an.

. . . .

Das Manuscript N°. 20, von Reincke kopirt,....... diente mir mehr zum Vergleiche, als dass ich irgend etwas daraus benutzen könnte. Der erste Theil ist gänzlich umgearbeitet und schliesst mit dem Canon ab; erst der darauf folgende Theil ist fast eine genaue Kopie des Sweelinck'schen Buches und zwar von Seite 177 ab bis 264. Die Beispiele, nicht mehr in den verschiedenen Transpositionsschlüsseln der früheren Periode dargestellt, werden alle mit den drei C-Schlüsseln und dem Bassschlüssel hergestellt und leiden an vielfachen willkürlichen Aenderungen; auch sind Sätze weggelassen und am Ende ein Canon hinzugefügt. Doch muss ich dabei noch auf einen, vielleicht wichtigen, Umstand aufmerksam machen. Die Sprache ist auch hier die deutsche, doch die Orthographie enthält soviele holländische Elemente, dass dies entweder willkürliche Zuthaten von Reincke sind, der ein geborener Holländer war, oder die Umarbeitung selbst von einem Holländer herrührt, welcher sich der deutschen Sprache bedient hat, und man daraus den Schluss ziehen könnte, dass es in Holland nicht eine so ungewöhnliche Erscheinung war, wenn sich Musiker der deutschen Sprache bedienten.

Ik laat hierop een eenigszins uitvoerig citaat volgen, uit de monografie van Eitner over Sweelinck, dat ik — evenals de overige citaten — onvertaald laat.

Vergleicht man die beiden Manuscripte mit einander, so weichen sie in der Lehre der Elementar-Gegenstände sehr von einander ab; das Manuscript N°. 20 (Reincke) trägt einen weit moderneren Character. Mit einer gewissen Flüchtigkeit und Oberflächlichkeit wird über die Intervallenlehre, die Consonanzen und Dissonanzen, die Tonarten, über das Tempo u. a. gehandelt und berührt noch nebenbei die Fuge und den Canon. Die zweite Abtheilung dagegen schliesst sich an das Sweelinck'sche Buch (N°. 11) von Seite 177 bis 268 ganz genau an, und man könnte es eine Kopie desselben nennen, wenn der Text nicht ausführlicher als in dem Sweelinck'schen Buche behandelt wäre, obgleich er dem Inhalte nach dasselbe sagt. Von Seite 268 ab bringt die Reincke'sche Abhandlung nur noch wenige Seiten über den doppelten Kontrapunkt, während das Buch von Sweelinck dem doppelten Kontrapunkte noch fast 100 Seiten widmet.

Der Titel des Reincke'schen Buches sagt uns, dass die Sweelinck'sche Abhandlung von Andern etwas vermehrt und erweitert sei. Dies kann sich aber nur auf einige moderne Ausdrücke, wie z. B. die Bezeichnungen des Tempos mit »Allegro, Adagio," etc. beziehen, denn im Uebrigen könnte man eher behaupten dass dieselbe verkürzt und nicht vermehrt sei. Unter den Werken Sweelinck's wird stets eine Uebersetzung der Istituzioni Harmoniche von Giuseppe Zarlino angeführt. Das mir vorliegende Sweelinck'sche Manuscript (N°. 11) ist nun in der That die lang gesuchte Uebersetzung der Istituzioni, und da uns Reincke

im Manuscripte N°. 20 mittheilt, dass dieselbe auch herausgegeben und »an den Tag gebracht" sei, worunter man wohl nur verstehen kann, dass sie gedruckt worden ist, so fehlt nur noch die Auffindung eines gedruckten Exemplares [1]).

Mir liegen die Istituzioni Harmoniche von Zarlino in der Gesammtausgabe seiner Werke, Venezia, 1589, vor und ein Vergleich mit den Sweelinck'schen Compositions-Regeln überzeugt mich, dass man das Sweelinck'sche Werk zwar keine Uebersetzung nennen kann, doch einen Auszug und theilweise Bearbeitung des dritten Theils der Istituzioni. Zarlino begleitet die Musikbeispiele stets mit umfangreichen Erklärungen; alle diese Erklärungen reducirt Sweelinck auf wenige Worte, so dass das Beispiel, umgekehrt wie bei Zarlino, mehr Raum einnimmt als der Text [2]). Sweelinck hält sich aber in keiner Weise knechtisch an das Zarlino'sche Werk, sondern verfährt ganz frei und nach eigenem Ermessen, indem er hier Beispiele hinzusetzt, dort weglässt und ausserdem sämmtliche Beispiele nicht nur in Stimmen mittheilt (wie es Zarlino allein thut), sondern auch in Partitur setzt Man vergleiche Zarlino von Seite 201 ab, mit dem Sweelinck'schen Werke, und man wird überall entweder völlig Gleiches oder Aehnliches, hier mehr ausgeführter, dort abgekürzter, wiederfinden. Von Seite 239 (Sweelinck Seite 38) beginnen die mehrstimmigen Beispiele im einfachen Kontrapunkte; auch hier kopirt Sweelinck theils Zarlino, theils tritt er selbst als Autor auf. Seite 344 (Sweelinck Seite 267) befindet sich das letzte gemeinschaftliche Beispiel zu vier Stimmen. Von hier ab bis zum Ende geht Sweelinck selbständig weiter und theilt unzählige Beispiele mit, van denen einige einen sehr modernen Character haben. Er behandelt hier sehr ausführlich den doppelten, dreifachen und vierfachen Kontrapunkt, den Canon und die Synkopation. Die Beispiele sind meistens nur kurze Sätze von einigen Takten. Doch befinden sich auch einige grösseren Sätze dabei, von denen einer mit »J. P. Sweelinck" gezeichnet ist (S. 241) und aus einem zweistimmigen Canon mit der Melodie «o Mensch bewein dein Sünde gross" als dritte Stimme besteht. Weiterhin (S. 269) befindet sich ein Beispiel zu fünf Stimmen, von denen je zwei im Canon gehen und die 5te Stimme den Choral im Alt hat: »Wenn wir in höchsten nöhten seyn". Ein ausserordentlich kunstvoller Satz, welcher nicht allein auf Berechnung beruht, sondern ebenso schön und fliessend klingt.

Eitner deelt de muziek dan mede en vervolgt alsnu:

Man sieht, dass die Kunst der Kontrapunktik, die wir an Joh. Seb. Bach so bewundern, ein Erbtheil seiner Vorgänger war und sein Verdienst nur darin zu suchen ist, dass er die alte Kunst mit den modernen Fortschritten zu vereinigen wusste. Das hierauf folgende Beispiel trägt dieselbe Choralmelodie in der Oberstimme, während zwei Stimmen einen Canon in der Octave und zwei andere Stimmen denselben Canon in der Quint und zwar verkehrt singen. Die letztere Bearbeitung ist von dem Englischen Kontrapunktisten Dr. Bull (1563—1628) wie die Nachschrift besagt.

Over de groote waarde dezer Compositions- Regeln merkt Eitner, aan het slot zijner meer geciteerde voorrede, het volgende op:

---

[1]) Nur noch! Eitner is hier wel wat optimistisch. De groote moeilijkheid blijft juist zoodanig exemplaar (if any!) machtig te worden. Bij mij bestaat er namelijk hoegenaamd geen zekerheid, dat Sweelincks vertaling inderdaad het licht heeft gezien. Het »herausgegeben und an den Tag gebracht" vanReincke is — vind ik — niet beslissend genoeg. Het kan zeer goed in overdrachtelijken zin gebezigd zijn. Het is niet aannemelijk, dat Reincke een Duitsche bewerking van Sweelincks vertaling bezitten zou, terwijl er gedrukte exemplaren hiervan in omloop waren. Ook spreekt Werkmeister van een »Manuscript in Niederländischer Sprache", 't geen hij wel niet doen zou, indien het in druk verschenen ware.

[2]) Nog schrijft Eitner dienaangaande in zijn voorrede (zie op blz. 50): »Von vielen Worten ist Sweelinck kein Freund. Eine kurze Erklärung des folgenden Beispieles ersetzt ihm die beste und weitläufigste Erklärung des Zarlino'schen Werkes."

Was nun eben den Werth der Sweelinck'schen Compositions-Regeln betrifft, so ist derselbe für die heutige Geschichtsforschung von ungeheurer Tragweite, denn wir erhalten eigentlich durch dasselbe zum ersten Male ein klares und deutliches Bild von der alten Compositionslehre. Sweelinck vereinigt die Klarheit der kleinen alten Traktate mit der Vollständigkeit und Uebersichtlichkeit der grossen Folianten (wie die von Glarean und Zarlino), und wir werden über einzelne Theile der alten Lehre so vollständig aufgeklärt, dass wir jetzt erst ein richtiges Urtheil über dieselben erhalten werden. Ich erwähne nur die Lehre von den Versetzungszeichen, in der wir vollständig im Finstern tappten, die hier mit einer Klarheit und Vollständigkeit dargestellt ist, die nichts mehr zu wünschen übrig lässt und uns erst die Möglichkeit an die Hand giebt, die alten Werke richtig zu würdigen.

Zeer kan ik mij vereenigen met een indirecten wensch, dien onze ijverige Berlijnsche medehelper ten slotte, op blz. 17 zijner monografie van Sweelinck, uitdrukt. Hij schrijft daar:

Der Verein zur Beförderung der Musikgeschichte in Amsterdam würde sich ein grosser Verdienst erwerben, wenn er die vorliegenden Compositions-Regeln von Sweelinck durch eine neue Ausgabe allgemein zugänglich machen wollte, doch würde es der Sache von wesentlichem Nutzen sein, wenn der Auszug von Reincke theilweise benutzt würde, da dort die Erläuterungen ausgeführter sind, als in dem Sweelinck'schen Buche. Die Ausgabe müsste aber von wohlbewanderter Hand besorgt werden, da sich viel Schreibfehler und andere Nachlässigkeiten in den Manuscripten vorfinden.

Zonder twijfel moet de uitgaaf dezer Compositions-Regeln een eerste taak onzer Vereeniging blijven en ik geloof, dat zij geen beter »bezorger" daarvoor zou kunnen vinden dan Eitner.

Ghirlandia dei Madrigali — Zie **Verschillende Compositiën.**

Liederen (Variatiën op wereldlijke) — Zie **Orgelcompositiën.**

Livre septième des chansons vulgaires — Zie **Verschillende Compositiën.**

Nervi d'Orfeo — Zie **Verschillende Compositiën.**

VIII. Orgelcompositiën.

Deze orgelstukken zijn door onzen Berlijnschen correspondent Eitner in een manuscript van de boekerij des grauwen kloosters te Berlijn gevonden. Hij deelt ons mede, dat men in dit ms. (in folio van 32 blz.) twee verschillende handschriften aantreft, die beiden tot het midden der zeventiende eeuw behooren; voorts, dat men daarin, nevens den naam Sweelinck, de namen van Samuel Scheidt (zijn leerling), Steigleder en Caspar Hasler vindt. Behalve de compositiën van dezen, zijn er in het ms. ook nog stukken van eenige onbekende auteurs. Het grootste gedeelte van het manuscript is met de zelfde hand geschreven. Slechts weinige bladen, waarop Caspar Haslers fantazie en eenige variatiën voorkomen, zijn van een andere hand. Sweelincks hand moet nergens te herkennen wezen. De werken van onzen componist die, naar Eitner onderstelt, uit de periode van 1600—1620 dagteekenen, — bestaan in de volgenden:

1) Op de manier van een echo (door de letters M. I. P. S. aangewezen), $7^1/_2$ blz. lang;

2) Idem; 3) Fantasia, 4 voc.; 4) Toccata, 4 vocibus; 5) Idem; 6) Idem, 3 vocibus [1]); 7) Idem, 4 vocibus; 8) Idem; 9) 6 Variaties: »von der Fortuna werd ich getrieben" door Sweelinck en Samuel Scheidt; 10) Paduana et Hispania, met 4 variaties: de eerste en derde van Sweelinck, de tweede en vierde van Scheidt.

Deze merkwaardige orgelcompositiën, welke Sweelinck kenmerken als den Gründer der Instrumentalmusik, zijn in 1871, door Eitner op uitnoodiging onzer Vereeniging bewerkt en toegelicht, voor onze beschermers verkrijgbaar gesteld. Enkele citaten uit de voorrede, door den Berlijnschen musicograaf bij de orgelcompositiën gevoegd, welke voorrede gedagteekend is: Berlijn, Juli 1870, zijn hier van pas:

Die vorliegenden Orgelkompositionen haben den doppelten Werth, dass sie nicht allein die ältesten bis jetzt bekannten Instrumentalsätze repräsentiren, sondern auch das Bestreben in sich tragen, dem Tonsatze einen einheitlichen und formellen Charakter zu verleihen und den Weg anbahnen aus einem Hauptmotive und seinen Nebenmotiven einen Tonsatz auch ohne Text aufzubauen. Wer dieses Bestreben in den vorliegenden Orgelsätzen genau verfolgt und vertraut ist mit der früheren Musik-Literatur, der wird die Wichtigkeit und die Bedeutsamkeit der Sweelinck'schen Leistungen richtig zu würdigen wissen.

...... Die heutigen Organisten werden wohl Respekt vor dem alten Virtuosen erhalten, und wenn die Kompositionen auch nicht im Entferntesten mit den Schwierigkeiten der Seb. Bach'schen Orgelstücke zu vergleichen sind, so verrathen sie immerhin schon eine bedeutende Technik. Hier muss ich noch bemerken, dass man die Kompositionen nicht etwa nach dem Eindrucke beurtheilen darf, den sie auf dem Pianoforte hervorrufen; ich war selbst erstaunt über die völlig andere Wirkung derselben als ich sie auf der Orgel versuchte.

Die Sweelinck'schen Orgelkompositionen haben nicht allein vom geschichtlichen, sondern auch vom künstlerischen Standpunkte aus betrachtet einen grossen Werth. Sweelinck betritt so vollkommen einen anderen Weg und weiss mit so grossem Geschicke seine neuen Ideen zu verfolgen und zu verwerthen, dass man ihm auch vom künstlerischen Standpunkte mit Interesse folgen muss. Es entwickelt sich in den Sweelinck'schen Sätzen eine so entschiedene Instrumentaltechnik, die sich bei den Späteren sogar in stereotypen Wendungen verfolgen lässt, dass man ihn mit vollem Rechte den Gründer der Instrumentalmusik nennen kann. Da ich mich hier nur kurz fassen will, indem ich auf eine für den niederländischen Verein zur Beförderung der Tonkunst in Amsterdam bestimmte Biographie Sweelincks hinweise, die viellicht im Drucke erscheinen wird, mache ich nur noch auf die dritte Fantasie aufmerksam, die alle Grundbestandtheile einer Fuge in theilweiser Entwickelnng und Durchführung enthält, und vielleicht das älteste Kunstwerk in dieser Form ist. Das Hauptthema, von zwei Gegenthemas begleitet (gleichsam eine Trippelfuge), wird in 55 Takten nach den noch heute gültigen Regeln eingeführt und durchgeführt und schliesst mit einer Engführung in allen Stimmen ab. Von Takt 70 ab lässt er die zwei

---

[1]) Deze toccata werd, in November 1871, voor het eerst weder sedert .... (200?) jaren, ten gehoore gebracht, en wel ter plaatse en op het orgel zelf, dat onze groote toonmeester bespeelde, n.l. in de Oude kerk te Amsterdam. Het was bij de plechtige gelegenheid der kerkelijke inzegening van het huwelijk van Dr. J. P. Heijes geliefde eenige dochter Sophia en den heer Wilhelm Zervas. Voor den dichter, waaraan de Nederlandsche toonkunst zooveel verplicht is, was dit een kostbare gelegenheid, om Sweelinck een klein deel van die eer te bewijzen, waarop hij, als onze geniaalste toonmeester, zooveel aanspraak heeft. Een andere schoone gelegenheid deed zich onlangs voor toen, ter gelegenheid der viering van Amsterdams eeuwfeest, het nieuwe en prachtige orgel in het Paleis voor Volksvlijt werd ingewijd. Ook dezen keer liet mijn vriend Heije haar niet ontsnappen en 't was op zijn verzoek, dat de verdienstelijke organist Guilmant, voor een aandachtig, talrijk publiek ten gehoore bracht die zelfde toccata, welke men door Bach gecomponeerd wanen zou, zóózeer straalt daarin reeds zijn trant en genie door!

Nebenthemas fallen und setzt dem Hauptthema ein neues entgegen, bis er in dem Takte 94 ein zweites Hauptthema einführt, dies bis zum Takte 117 durchführt und das erste Hauptthema nur einmal in der Verlängerung einflechtet (Takt 104—111 im Alte). Hierauf kehrt er wieder zum ersten Hauptthema zurück und lässt es zuerst in der Verlängerung und von Takt 149 ab in der Verkürzung auftreten, während sich die anderen Stimmen in freier Kontrapunktik bewegen. Trotz der ziemlich langen Seqnenz von 23 Takten weiss Sweelinck dieselbe durch eine geschickte melodische Behandlung der anderen Stimmen vortrefflich zu verdecken. — Auch bei den anderen Orgelstücken tritt die Vorliebe für Sequenzen sehr hervor und seine Nachfolger haben nicht versäumt, gerade dieses billige Hilfsmittel bis zum Ueberdrusse zu kultiviren. — Der Schluss des Satzes ist in der Verwerthung des Hauptthemas ganz überraschend und erinnert lebhaft an seinen hundert Jahre späteren grossen Nachfolger, den alten Bach. Diese 20 Takte genügen allein schon, um Sweelinck an die Spitze der Männer des siebzehnten Jahrhunderts zu stellen, die berufen waren der musikalischen Kunst als leuchtendes Vorbild voranzugehen.

Ziehier hoe Eitner zich, in zijn meer aangehaalde en hierboven bedoelde monografie van Sweelinck (blz. 23 vv.), over deze orgelstukken uitlaat.

Durch die Güte des zeitigen Bibliothekars, Herrn Prof. Heinrich Bellermann, war es mir möglich eine Kopie dieses Manuscriptes in moderner Notation anzufertigen, die mich in den Stand setzte eine genaue Kentniss von den Kompositionen zu erhalten. Eine Jahreszahl ist auf dem Manuscripte nicht verzeichnet, doch lässt sich aus den Kompositionen selbst ersehen, dass sie in der reifsten Periode eines Künstlerlebens geschrieben sein müssen. Drei grosse Fantasien beginnen den Band, zwei davon »auf die Manier eines Echo" und eine ohne die Bezeichnung. Sowie Sweelinck in seinen Gesangskompositionen sich mehr zum Sanften und Lieblichen hinneigt, so tritt er uns auch in seinen Orgelkompositionen entgegen. Den Anfang der erste Fantasie in C halte ich für das Schönste, was ich bis jetzt von Sweelinck gesehen habe. Ich theile denselben hier mit (volgt de muziek). Man vergleiche nun hiermit die Orgelkompositionen seiner Zeitgenossen, z. B. von Claudio Merulo und Giovanni Gabrieli (siehe Winterfeld's Joh. Gabrieli, 3. Band, Seite 62 und 65), den gefeierten Männern in Italien und man wird unbedingt der Sweelinck'schen Komposition nicht nur den Vorrang einräumen, sondern eingestehen müssen, dass mit ihm eine neue Aera beginnt. Sweelinck hat sein Instrument durch und durch studirt; er weiss nicht allein klangvoll dafür zu schreiben, sondern auch die instrumentale Technik zu entwickeln. Sweelinck's Verdienst möchte sich in dem Satze konzentriren: Er verband das gesangliche Element mit dem instrumentalen dermaassen, dass er eine wirklich neue Musik-Gattung schuf. Das mitgetheilte Bruchstück, so gesangreich und klangvoll es ist, kann doch niemals gesungen werden, da die Stimmen nur allein instrumental gedacht und in der Art behandelt sind. ..... Einen Beweis von der wahrhaft reizenden Lieblichkeit in Sweelinck's Kompositionen liefert eine Stelle in derselben Fantasie, in der er das Echo nachahmt.... Darf man sich wohl wundern, wenn das Publikum einem Manne zujauchste der einen so hohen Liebreiz in der Musik zu entwickeln wusste? Webt er uns selbst nicht noch heute mit derselben Frische kindlicher Naivität entgegen, die wir doch gewöhnt sind in dem Wohlklange der Musik zu schwelgen?

Die dritte Fantasie eröffnet uns ein ganz neues und unerwartetes Bild von der Schaffens- und Erfindungskraft Sweelinck's. Das sechszehnte Jahrhundert nannte jedes Tonstück welches kontrapunktisch geschrieben war, also eine Stimme die andere nachahmte, eine Fuge; geschah dieses Nachahmen Schritt für Schritt, so nannte man es einen Canon. Man findet in unzähligen Tonsätzen damaliger Zeit ähnliche Einsätze des Hauptthemas wie in unserer modernen, durch Bach ausgebildeten Fuge, doch stets verlaufen sich die fugirten Anfänge nach wenigen Takten in ein freies Kontrapunktiren so dass weder das Hauptthema später wieder zur Geltung kommt, noch irgend ein einheitlicher Gedanke zu erkennen ist. Auch den Späteren, wie Frescobaldi und Durante, können wir bis jetzt noch nichts nachweisen, was der Bach'schen Fugenform nur irgend wie nahe kommt. Mein Erstaunen war daher allerdings sehr gross, als mir in der dritten Fantasie eine Fuge mit mehreren Gegenthemas entgegen trat, wie sie später Bach zu jener grossartigen Höhe entwickelt hat

Wenn man der Sweelinck'schen Trippelfuge auch das Neue und die noch nicht in sich vollendete Reife ansieht (wie wäre das auch möglich), so imponirt immerhin der damals gewiss ganz neue Gedanke, ein Thema durch einen ziemlich umfangreichen Satz als Grundgedanken festzuhalten und hierzu ein zweites und ein drittes Thema zu erfinden, welches das erste wie Ranken umwindet und ausschmückt. Dass Sweelinck sich dieses Gedankens völlich bewusst war und mit Absicht und Consequenz denselben festgehalten und durchgeführt hat, steht ohne Frage fest. Nur übersah er dabei, dass durch die stete Wiederholung des Themas, ohne Unterbreitung von freien Zwischensätzen, eine unumgängliche Monotonie hervorgerufen werden musste.

Eitner gaat hier dan verder voort, de Sweelincksche muziek zeer in de bijzonderheden ontledende. We achten het echter minder noodig, hem in deze détails te volgen, te minder daar ieder belangstellende zelf in staat is de orgelcompositiën van den meester te raadplegen en te bestudeeren, sedert ze voor onze beschermers in het licht gegeven zijn.

Liever laat ik hier nog eenige aanhalingen uit de monografie volgen, betrekking hebbende op de variatiën, in den zelfden bundel van het Graue Kloster vervat.

Das ist also die älteste Orgelfuge, die wir bis jetzt, in der Musikliteratur kennen, und in ihr sind all die Grundbestandtheile niedergelegt, aus der sich erst hundert Jahre später der Riesenbau entwickelt hat. Um die Leistung Sweelinck's richtig wurdigen zu können, muss man in Betracht ziehen dass damals die Kenntniss einer musikalischen Form gänzlich fehlte, dass bis dahin der Text allein der leitende und formende Gedanke gewesen war. Die dreitheilige Liedform ist zwar schon in sehr früher Zeit zu finden, doch war man sich wohl dessen klar bewusst, dass ein Kunstwerk in der Dreitheiligkeit, seine höchste Vollendung findet? Die ersten Instrumentalsätze im Anfange des 17ten Jahrhunderts liefern uns eher den Beweis, dass eine musikalische Form etwas ganz Unbekanntes war. Interessant ist es zu beobachten wie auch hier wieder das Lied den Weg gezeigt hat und sich die naturliche Form desselben nach und nach auf die Instrumentalsätze ausgedehnt hat. Auch hier scheint wieder Sweelinck der Anregende dazu gewesen zu sein. Dasselbe Manuscript enthält nämlich auch Variationen auf damals bekannte Lieder, sowohl von Sweelinck, als auch von Späteren wie Scheidt und Steigleder. Die Art der Variation unterscheidet sich von der noch heute üblichen nur in der Weise, dass man die Melodie selbst in den Variationen strenger als heute beibehält und sich nur hie und da eine Verzierung, eine Passage oder eine Variante in der Melodie erlaubt, während man allein in der Art der Begleitung die Verschiedenartigkeit hervorzubringen suchte. Da nun die sogenannten Volkslieder stets auf der dreitheiligen Form beruhen, und man sich an die Liedmelodie bei den Variationen so streng anschloss, dieselben aber im 17ten Jahrhunderte eine Lieblingsbeschäftigung der Instrumentalkomponisten wurden, so war die natürliche Folge, dass sich die dreitheilige Form auch sehr bald auf den Instrumentalsatz ausdehnte und nach und nach zum bewussten Gesetze gelangte, so dass alle späteren Formen, sowohl im Gesange als Instrumentalsatze allein auf dieser Form beruhen. Dies ging soweit, dass man im 18ten Jahrhunderte den dritten Theil, der aus der Wiederholung des ersten Theils besteht, gar nicht mehr niederschrieb sondern durch ein Repetitionszeichen anzeigte dass der erste Theil in seiner ganzen Ausdehnung noch einmal wiederholt werden müsse.

Die in dem Manuscripte sich vorfindenden Variationen von Sweelinck, sind gemeinschaftlich mit seinem Schüler Samuel Scheidt komponirt und zwar in der Weise, dass Sweelinck die eine und Scheidt die andere Variation komponirt hat. Die erste ist über eine »Paduana" und »Hispania" geschrieben. Eine Paduana war ein Tanz (warum das Wort Hispania noch darunter steht ist mir nicht erklärlich), der von der damaligen Rhythmick und dem Formensinn eine klein Probe liefert, indem vier und zwei Takte den Vordersatz und zwei, zwei und sechs Takte den Nachsatz bilden. Das Thema selbst ist gar nicht

notirt, wahrscheinlich setzte man die Kenntniss desselben voraus, sowie man in den alten mehrstimmigen Liederbüchern sehr oft die Kenntniss des Textes voraussetzte und ihn nur mit den Anfangswörtern anzeigte (ein Beweis, wie verbreitet damals die Kunsterzeugnisse in der gebildeten Welt waren). Das Thema lautet: (volgt de muziek). Die erste Variation von Sweelinck, die das Thema fast unverändert wiedergiebt, übergehe ich, und theile die zweite von Sam. Scheidt und die dritte van Sweelinck mit: (volgt de muziek). Die vierte und letzte Variation ist wieder von Scheidt und wiederholt das Thema im Discant in seiner ursprünglicher Gestalt, während der Bass in gleichmässiger Achtelbewegung die Melodie begleitet. Hierauf folgen sechs Variationen über das Lied: »Von der Fortuna werd ich getrieben", wieder von Sweelinck und Scheidt variirt, doch ohne Bezeichnung, welche Variationen von dem Einen oder dem Anderen sind. Ausserdem enthält das Manuscript noch Variationen (ohne Angabe des Komponisten) über das Lied: »Unter der Linde grüne" und »Cantica Belgica".

IX. Psalmen.

Er zijn — naar mijn overtuiging — twee afzonderlijke uitgaven van Sweelinks psalmen geweest, namelijk:

Pseaumes mis en musique; en

Pseaumes *nouvellement* mis en musique.

In mijn Schets vóór de Regina Coeli heb ik de redenen ontvouwd, die mij tot die overtuiging hebben geleid, en sedert heeft deze, niet onbelangrijke, quaestie geen wijziging ondergaan. De motieven van toen blijven derhalve in haar volle kracht bestaan. Ziehier die motieven. Onze boekerij bevat een uiterst zeldzamen bundel: vier boeken psalmen, door Sweelinck gecomponeerd, maar helaas alleen in de tenorpartij, een punt, dat ik straks nader behandelen zal. Van genoemde vier boeken behelst er een: Pseaumes, mis en musique terwijl de drie anderen Pseaumes *nouvellement* mis en musique inhouden. Het eerste boek is echter een tweede uitgaaf. Nu heb ik dit Premier Livre des Pseaumes de David, seconde édition, vergeleken met de drie overige boeken der Pseaumes de David *nouvellement* mis en musique en ben tot het resultaat gekomen, dat die werken behooren tot twee verschillende uitgaven. Vooreerst zijn de psalmen van het eerste boek »à 4, 5, 6 et 7 parties"; de Pseaumes *nouvellement* mis en musique, daarentegen, »à 4, 5, 6, 7 et 8 parties;" maar dan komen er b. v. in het eerste boek en in het 2de, 3de en 4de Livre des Pseaumes *nouvellement* mis en musique de zelfde psalmen voor, in verschillende bewerkingen (zie b. v. psalmen 3, 27, 134) hetgeen, naar mijn inzien, alleen kan worden verklaard, door aan te nemen, dat zij deel uitmaken van verzamelingen, welke afzonderlijke ondernemingen waren.

Ten slotte doe ik opmerken dat, wanneer men de psalmen van de, in één band gebonden, boeken der Vereeniging optelt, men het getal 153 verkrijgt, hetgeen mede er voor pleit, dat zij niet bij elkaar behooren. Vergelijk voorts het verschil in spelling, enz.

Dit zoo zijnde, bezitten wij van de Pseaumes mis en musique slechts het eerste boek, van de Pseaumes *nouvellement* mis en musique het tweede, derde en vierde boek.

Bij Kist staat de eerste verzameling aldus vermeld:

Pseaumes, 'trois Livres. Leyde, G Basson, 1612—1614;

en bij Karl Ferdinand Becker [1]), volgens Eitner:

Les Pseaumes de David mis en rime françoise par Clément Marot et Théodore de Bèze, mis en musique à 4, 5, 6 et 8 parties.

Hij zegt dat Boek I onbekend is, en geeft op:

II. Livre. Leyde, 1613. In 4to.

III. Livre. Leyde, 1614. In 4to.

Dit komt overeen, met wat Fétis en Gerber hebben opgeteekend: met dit onderscheid, dat zij »à 4, 5, 6, 7 et 8 parties" schrijven. Het laatste zou mij haast doen denken, dat Becker eigenlijk de Pseaumes *nouvellement* mis en musique bedoelt, waarvan boek I inderdaad nog »onbekend is". De opgaaf van Dr. Kist kan zeer goed overeenstemmen met het feit, dat het tweede en derde boek der Pseaumes *nouvellement* mis en musique in 1613 en 1614 door Hendrik Barentsen, te Amsterdam zijn uitgegeven, iets dat Dr. Kist wist, want hij heeft onzen bundel onder het oog gehad. Hij moest dus zelf òf aannemen, dat er twee verzamelingen der Pseaumes waren, òf dat de zelfde psalmen te Leiden (bij Basson) en te Amsterdam (bij Barentsen) gelijktijdig het licht zagen. Dit laatste is echter zeer onwaarschijnlijk, vermits dan wel in Barentsens editie van die Leidsche uitgaaf zou blijken. Het is echter een onloochenbaar feit, dat het eerste boek der Pseaumes mis en musique veel vroeger dan 1612 — het jongste jaartal door Dr. Kist gegeven — verschenen is. We hebben reeds op blz. 13 een stadsrekening uit den jare 1604 medegedeeld, waaruit zulks blijkt. Duidelijkshalve zullen wij hier dat stuk nog eens herhalen:

Mr. Jan Pietersz., organist binnen deser stede, betaelt de somme van tweehondert gulden over de coop van een nyeuw clavecimpbel, tot Antwerpen gecoft tot behouff deser stede, ende over de oncosten, gevallen in 't brengen van Antwerpen hier, mitsgaders voor de dedicatie, bij hem deser stede gedaen van zeeckere psalmen, in 't musijck gesteld ende in druck uytgegeven, naer luyt ordonnantie compt twee hondert gulden.

Buiten kijf wordt hier het eerste boek der Pseaumes mis en musique bedoeld. Maar wanneer is dit dan verschenen? Zeker niet lang vóór 1604. Zou men een bibliografische buitensporigheid begaan 1602 of 1603 als het jaar der uitgaaf te noemen? Ik geloof het geenszins! Dat zij niet bij v. Horenbeeck is verschenen blijkt, dunkt mij, uit zijn opdracht zelf, welke der première édition het epitheton van mal imprimez naar het hoofd slingert. Doch waar dan? Ik meen dat wij, in afwachting van nadere opgaven, gerust die van Dr. Kist kunnen aannemen, als de meest waarschijnlijken. We moeten derhalve, dunkt me, tot nader order, zijn aanteekening wijzigen als volgt:

Pseaumes (mis en musique). Leyde, G. Basson, 1603 (of 1602)—1614.

Dat wij genoodzaakt zijn de bibliografie van het hoofdwerk van onzen Sweelinck aldus — bij stukken en brokken — te reconstitueeren is voorzeker even

---

[1]) Deze gewezen organist en professor aan het Conservatorium te Leipzig gaf, in 1847, een werk uit, betiteld: Die Tonwerke des XVI. und XVII. Jahrhunderts (Leipzig, E. Fleischer, in 4to) waarvan, in 1855, een tweede onveranderde druk het licht zag. Hierin vindt men enkel bibliografie en geen muziek.

merkwaardig als treurig. Het is waar, dat ook over een ander roemrijk deel der vaderlandsche kunst: de schilderkunst, eerst voor betrekkelijk korten tijd, ietwat meer licht verspreid is. Welke dwaze sprookjes werden en worden er niet over Rembrandt verhaald en herhaald! En hoe weinig weten wij eigenlijk dezen oogenblik nog van dien Shakspere in de schilderkunst! Maar dit heeft hij op zijn glorierijken kunstgenoot voor, dat ten minste zijn werken zijn behouden gebleven, terwijl Sweelinks gewrochten zoo goed als onbekend mogen worden genoemd. Wijd en zijd liggen enkele exemplaren van onvolledige compositiën in verschillende Europeesche hoofdsteden verspreid maar, ook in de landen zelf, waar ze 't licht zagen, werden vruchtelooze pogingen door ons aangewend ook slechts één hoofdwerk compleet te vinden. Loofde en looft de onvermoeide secretaris onzer Vereeniging niet te vergeefs *f* 1000 uit voor een volledige Nederlandsche editie der Pseaumes, en *f* 250 voor elk compleet stemboek daarvan (met uitzondering alleen van de tenorpartij, die wij reeds bezitten)? Tot dus ver: vox clamantis in deserto! Laat ons hopen, dat dit niet zoo blijve. Het zou al te beschamend voor ons zijn. Het is wezenlijk al erg genoeg, dat de meeste elementen der Sweelincksche bibliografie in den vreemde moesten ontdekt worden. Maar nemen wij revanche, door hier althans de Pseaumes op te delven en te reconstitueeren. Het moet toch ook waarlijk ondenkbaar worden geheeten dat, van de zonder twijfel talrijke exemplaren der verschillende Nederlandsche drukken, niets meer zou zijn overgebleven dan de bundel, in onze boekerij aanwezig. Het is al te gek, om waar te kunnen zijn. Ieder snuffele dus na. Hier of daar moet er nog wel iets schuilen.

Ik zal nu overgaan tot een nauwkeurige beschrijving van hetgeen wij hebben. Vooreerst de Pseaumes, mis en musique.

De tweede editie van het eerste boek heeft tot titel:

Premier Livre
des
Pseavmes de David, mis en mvsiqve A 4. 5. 6. & 7 parties, Par Mre. Iean Piere Sweling, Jadis Organiste d'Amsterdam. Contenant 50 Pseaumes, desquels aucuns sont tout au long. Seconde Edition. Tenor. A Haerlem, Imprimé aux despens de David van Horenbeeck, Par Harman Anthoine Kranepoel. Anno M.D.C.XXIIII.

Langw. kwarto. Het geheel vormt zeventig blz.; daarin begrepen: 1 blz. opdracht en 1 do. Table alphabétiqve [1]). De opdracht verdient onze aandacht geheel: daarom schrijf ik haar hier, zoo getrouw mogelijk af.

[1]) De afdeeling Pseaumes à 4 parties bevat 10; die à cinq parties, 22; die à six parties, 17 psalmen en die à sept parties, 1 psalm. Als slot geeft de componist de Cantique de Siméon, »or laissez Createur" à cinq. Zie hier de volgorde der nommers in dit eerste boek, volgens het register: 9, 138, 122, 24, 20, 23, 15, 102, 26, 121, 123, 129, 52, 130, 137, 69, 27, 136, 56, 32, 140, 60, 54, 8, 80, 66, 2, 45, 78, 72, 132, 29, 40, 142, 13, 50, 14, 97, 106, 144, 51, 108, 92, 3, 134, 49, 118, 95, 117, 105. Cantique de Siméon.

A TOVS AMATEVRS DE
LA NOBLE MVSIQVE.

Mes Cheris. L'excellence & dignité divine du subject des Pseaumes de David, Prophete Royal, & la singuliere belle composition des accords de Musique sur iceux, fait par feu Mre. Iean Piere Sweling, unique Phœnix des Organistes & compositeurs de nostre Pays; m'ont tellement esmeu, poulsé en avant, & donné l'esperon a mon esprit, que je n'ai peu laisser a renouveller, & mettre soubs la presse, pour la seconde fois, le present œuvre: Tant aussi pource que les exemplaires de la premiere impression (mal imprimez) ne fussent plus a recouvrir; que pour les rendre plus parfait que par avant. Et afin que le chautre, chantant, ne se fache à fueilletter & tourner la fueille, ni aussi par la Table, pour trouver le Pseaume qu'il voudra chanter, le voici dirigé en bon ordre, & tout ainssi comme la deuxiesme, troisiesme & derniere partie de cest ouvrage. Prennez le de bonne part, & chantez ces Pseaumes, eslevé de cœur & d'affection, a l'honneur de Dieu, & vostre profit.

Vostre
D. V. HORENBEECK.

Wij komen nu tot de andere verzameling, namelijk de Pseaumes de David NOUVELLEMENT mis en musique, waarvan het Livre premier, ongelukkigerwijze, nergens te vinden is. De titel van het tweede boek, in ons bezit, luidt:

Livre second des Pseavmes de David, Novvellement mis en Musique, à 4, 5, 6, 7, 8, parties, Par Ian P. Sweelinck, Organiste. Contenant XXX. Pseaumes, desquels aucuns sont tout au long. Tenor. A Amstelredam, Aux despens de Hendric Barentsen. M.DC.XIII. On les vend à Francfort chez Christoffle van Artichuelt.

Langw. kwarto. Dit boek dat, met de Table alphabétique[1]), — aan het slot opgesteld — 88 blz. telt, is vooral merkwaardig door de 2 blz. lange, hoogst karakteristieke, opdracht des meesters.

Na Dr. Kist (in het Ned. Muz. Tijdschrift, jaargang 1842, blz. 192) heeft ook Dr. Heije voor haar de opmerkzaamheid der musici en kunstvrienden reeds vroeger met nadruk verzocht, en ik kan hun voorbeeld slechts volgen, waartoe ik haar andermaal woordelijk meen terug te moeten geven.

A MESSIEVRS
MESSIEVRS

GODERT KERCKRINCK,	GOMMER SPRANGER,
DAVID DE WEERDT,	PHILLIPPE CALANDRIN,
PIERRE DE SCHILDER,	IEAN HARINCHOECK,
ROBBERT BERNART,	IACQVES WYNKOVM,

Philomuses en la tresrenommee ville d'Amstelredam.

Messievrs, les Muses & les Graces sont sœurs, qui jamais ne se laissent, & qui jamais aussi ne se lassent de recreer, orner, & honorer, ceux qui les aiment & cherrissent. Vous les

---

[1]) Dit tweede boek houdt in: 7 Pseaumes à 4, 9 Pseaumes à 5, 11 Pseaumes à 6, 1 Pseaume à 7, 2 Pseaumes à 8 parties.

Op blz. XXXVI, achter psalm 141, staat een versierde omlijsting, waarvan het midden wordt ingenomen door de woorden:

»Fin des Pseavmes a qvatre et cinq parties — Svyvent les Pseavmes à six sept, et hvict parties".

De volgorde der psalmen in dit boek is, volgens het register, deze: 128, 127, 44, 75, 114, 90 27, 77, 25, 36, 12, 98, 28, 84, 47, 141, 125, 135, 67, 64, 86, 115, 63, 65, 91, 143, 146, 11, 61, 83.

affectionnez, Messieurs: aussi elles vous honnorent. Et comme vous vous assemblez ordinairement, pour, joignant vos voix en vn doux concert Musical, imiter l'harmonie des esprits qui sont consommés en tres parfaict accord, aussi ceste mesme Musique, que souuent vous auez chantee, ores estant reuestue de nouuelles aisles, pour prendre vn plus grand vol, que vos accouragements & acclamations luy ont donné, s'en retourne gracieusement à vous, portant vos noms en son frontispice, en tesmoignage de ce qu'elle recongnoist vostre faueur cause de sa liberté, l'auteur ne s'estant disposé à l'emanciper qu'à vostre intercession pour contenter le sainct Zele de ceux, qui en plusieurs sortes veulent chanter & s'accorder auec Dauid, & correspondre à l'affection que vous luy portez, en satisfaisant à vostre desir & volonté, comme il se recongnoist,

Messievrs, Totalement vostre

D'Amstelredam ce 25 Juillet 1613. JAN P. SWEELINCK.

Behoef ik, na het lezen van dit merkwaardige document, belangstellenden in Sweelinck en in zijn tijdvak, nog opmerkzaam te maken op het hoogst waarschijnlijke, dat de philomuses, tot wie de meester hier het woord richt, deel uitmaakten der beroemde »muziekkamer", het Collegium Musicorum, waarvan Tollius [1]) gewaagt?

Zoo geeft het ons dan eensklaps een helder beeld van den toestand dier dagen!

Wij hebben geen bewijs. Zeer waar! Maar wij behoeven nauwelijks bewijs; ons hart zegt ons: »die philomuses zijn de leden van het college: zijn wellicht de kooplieden, de weldoeners van den organist: want de dankbare, de gezegende voert hier meer het woord, dan de directeur, ja zelfs meer dan de toonmeester."

Thans zijn wij tot Boek 3 der Pseaumes *nouvellement* mis en Musique genaderd, den titel dragende van:

Livre Troisieme des Pseavmes de David, Novvellement mis en Musique, à 4, 5, 6, 7, 8, parties, Par Ian P. Sweelinck Organiste. Contenant XXX. Pseaumes, desquels aucuns sont tout au long. Tenor. A Amstelredam, Aux despens de Hendric Barentsen. M.DC.XIIII. On les vend à Francfort chez Christoffle van Hartichuelt.

Dit boek bevat 5 blz. Table alphabétique [2]), 1 blz. Sonnet en 122 blz. muziek. Op de keerzijde van het laatste blad staat: De l'Imprimerie de Jean de Tournes [3]). Het sonnet alleen (onmiddellijk volgend op

[1]) De M. t. b. d. T. bezit de 5de stem van Madrigali door »Giovan Tollio d'Amorforte", in 1597 verschenen: appresso Girolamo Commelino (zonder plaats van uitgave). Tegen het titelblad aan is de navolgende omlijste opdracht gedrukt:

»Inclito Amsterdamensium musicorum Collegio optimo de se merito, l. m. q. dd. Joannes Tollius Amorfortius." (vgl. Bouwsteenen, I, blz. 48).

[2]) Dit boek bevat: 3 Pseaumes à trois, 5 Pseaumes à quatre, 5 Pseaumes à cincq, 7 Pseaumes à six, 2 Pseaumes à sept, 8 Pseaumes à huit parties.

Ziehier — volgens het register — de volgorde van de nommers der psalmen in dit boek: 103, 16, 100, 120, 1, 3, 74, 134, 126, 70, 19, 133, 37, 119, 110, 4, 35, 89, 34, 7, 148, 62, 42, 82, 113, 41, 150, 43, 131, 101.

[3]) De Detournes of De Tournes waren een vermaarde drukkersfamielje, uit Picardie afkomstig en, in de 16de eeuw, te Lyon gevestigd. Deze Jean werd, naar 't schijnt, aldaar geboren, om zich in 1585, wegens geloofsvervolging, naar Genève terug te trekken. Zijn geslacht oefende, tot 1780 toe, in deze stad het ambt van drukkers en boekhandelaars uit. Hoe dit boek nu, door Jean de Tournes werd gedrukt is mij een raadsel. Ik moet het nochtans als een feit beschouwen, dat het de reis volvoerde van Amsterdam naar Genève en terug.

den index) zou reeds dit stuk bijzonder belangwekkend doen zijn. Het luidt:

SONNET
SVR LES PSEAVMES DE DAVID
MIS EN MUSIQUE PAR J. P. SWEELINCK.

Tout raui hors de moy, ars d'une douce flamme.
Espris d'un sainct amour par ces diuins accords.
Se rallumer je sens au milieu de mon ame
Un esprit tout nouueau, qui desdaigne ce corps.
Esprit, tu es bien prompt: & ce pendant se pasme
Le corps, que tu deuois mouuoir par tes ressorts.
Ne suyuant, ce dit-il, celuy que je reclame,
Je ne suis plus viuant, ains au nombre des morts.
Sweelinck, en mariant les tons auec le sens,
Fait si bien que le corps, par sa douce harmonie,
Suit & vit en suyuant l'esprit tout en vn temps.
Dont Dauid par ses mots tenant l'ame rauie,
Et puis Sweelinck tirant le corps par ses accents,
A l'esprit & au corps rauis rendent la vie.

B. T.

Ik heb mij in gissingen en nasporingen verdiept, wie deze B. T. zijn kon, ben er echter niet in geslaagd het raadsel op te lossen.

Het vierde en laatste boek, dat wij nu onder de oogen krijgen, heeft als zoodanig een eenigszins gewijzigd opschrift, namelijk dus:

Livre qvatriesme et conclvsionnal des Pseavmes de David, Novvellement mis en mvsiqve, a 4, 5, 6, 7, 8 parties. Par Iean P. Sweelinck, Organiste d'Amsterdam. Contenant XLIII. Pseaulmes, desquels ancuns sont tout au long. Tenor. A Haerlem, Imprimé aux despens de David van Horenbeeck, Par Harman Anthoine Kranepoel, Anno M.D.C.XXI.

Gr. kwarto. Vooraan, deze (2 blz.) lange en, voor de waardeering van Sweelinck, onmisbare opdracht:

A MESSIEVRS,

Messieurs Iaqves Camp[1]), tres honnorable, Docte, pieux, & fidele Ministre de la parole de Dieu a Haerlem, Et Theodore Boorten, aussi bien Docte, Vigilant & Vertueux Ieun' homm & grand amateur des arts liberaux.

MESSIEVRS, Voicy maintenant parfait & achevé l'oeuvre, dont plusieurs Amateurs de la Musique & singulierement voz personnes, ont tant désiré d'en veoir la fin: A sçavoir la Musique Celeste & Divine, composee par nostre grand Orphée, & premier Organiste de ce Siecle, sur le reste des Cent-cincquante Pseaulmes du Prophete Royal & Psalmiste David. Les raysons qui m'ont esmeu de faire imprimer cest oeuvre à mes despends, sont diverses, dont le principal but a esté le respect, authorité & suffisance de l'Autheur, duquel les oeuvres sont tant admirables, & par consequent tant cheriz, bien quis & voulus, non seulement de moy, mais de tout le Monde, qui je n'ay peu manquer (voyant que personne n'y mettoit la main selon l'affection des amateurs) de le publier au publicq, & donner vogue au monde. Et combien que j'estoye asseuré que cela ne se pourroit faire sans grands cousts & despends, & notamment en ce, que desirant rendre l'impression selon le merite de l'oeuvre, c'est à

[1]) Deze namen schitteren — even als die der philomuses van Sweelinck — in alle biografische Books of reference door hun afwezigheid.

sçavoir de le faire imprimer en des Notes exquises & non usées; mesme de celles dont s'est servy autrefois Monsieur Rafelingius [1]), que j'ay expressement achetez de lui à cest effect, si est-ce que la dignité, d'un si rare subject, & l'amour que je porte à cest Amphion divin & doux-sonnant Harpeur, m'a fait surmonter toutes ces difficultez: Le mettant tout aussi tost soubs la Presse qu'il fut commencé, & aussi tost au monde qu'il fut né, tant pour satisfaire à V. R. que pour donner contentement a tous autres Amateurs en general, desquels plusieurs ayants cy devant gousté en partie la douceur d'une si douce Harmonie, se sont plainds maintesfois que ce qui en restoit encore, pour rendre cest oeuvre du tout parfait & accomply, ne leur fut aussi donné, pour rassasier leurs esprits fameliex d'une Ambrosie & viande tant delicieuse, aspirans d'en jouyr comme d'un Thresor inestimable, voire d'une perle qui surpasse & differe en excellence comme le Ciel de la Terre, & comme l'ame du corps, entant que la plus grand part des oeuvres de tous autres Autheurs, tant excellents & celebres qu'ils soyent, sont remplies & souillées de Chants lascifs & impudiques, ne resonnants que choses terrestres & vaines: Mais nostre Autheur Hebrieu n'entonne que des chants spirituels & divins, louaugeant & collaudant les choses celestes & parmanentes, & magnifiant les oeuvres admirables de Dieu, qui est le souverain bien de l'homme. Quoi considerant nostre Harpeur Batavien l'a voulu choisir aussi pour but de son ouvrage, & employer son divin esprit a divinement entonner ces Pseaulmes d'une Musique celeste & saincte, comme chose du tout propre & convenable à une ame pieuse & Chrestienne. Voyla pourquoy aussi (Messieurs) vous cognoissant estre non seulement amateurs d'une belle Musique, & singulierement de celle de nostre Autheur, l'unique Phoenix de nostre Pays, mais aussi des chants & vers spirituels, saincts, & d'edification, comme sont ceux du Roy David, que je vous ay bien voulu offrir ce present oeuvre, en recognossance de l'obligation que je vous dois. Vous priant tres-affectueusement de l'accepter en gré, & ne viser à ce qui est du mien, qui est assez petit, Mais principalement à ce que est de l'Autheur & du Maistre ouvrier, qui est incomparablement plus grand, & à l'affection de celuy qui est, l'a esté, & sera toute sa vie,

MESSIEVRS,

Vostre tres-affectionné Serviteur & intime Amy,

D. V. HORENBERCK.

Deze interessante voorrede, welke ons weer een gedeelte van den sluier oplicht, over de muzikale ontwikkeling van Sweelincks tijd uitgespreid; ons een nieuw denkbeeld geeft van de ontzaggelijke populariteit des auteurs en het debiet zijner werken, wordt onmiddellijk gevolgd door 64 blz. muziek, daar de Table alphabétique hier aan het einde is geplaatst [2]). Weinig zal de

[1]) Deze naam — ook Rapheleng, Rafeleng, Rafeling, Raphelengius en Raphelingius gespeld — wordt gedragen door meer dan één uitgever en drukker uit de 16de en 17de eeuw. Franciscus Raphelengius was afkomstig uit Fransch-Vlaanderen (geb. te Lanoy in 1539) en, voor zijn tijd, een zeer bereid man. Hij studeerde te Gent en Neurenberg, leerde Grieksch en Latijn te Parijs, en onderwees die talen aan de hoogeschool te Cambridge. Hij huwde met een dochter van den beroemden Plantyn te Antwerpen, en trok in 1565 naar Leiden, om daar de zaken zijns schoonvaders te besturen. In 1586 werd hij tot buitengewoon, en in 1587 tot gewoon hoogleeraar in het Hebreeuwsch aangesteld; bovendien, tot academie-drukker. Hij stierf in 1597. Die hier bedoeld wordt, zal wel zijn zoon Christophorus zijn geweest, waaromtrent nadere bijzonderheden ontbreken (zie van der Aa Biographisch Woordenboek), doch die wel waarschijnlijk zijn vader in het drukkersvak is opgevolgd. Twee werken van Cornelis Schuijt althans zijn in 1610 en 1611 bij hem uitgegeven (vgl. Bouwsteenen, II, blz. 181).

[2]) Dit boek houdt in:

8 Pseaumes à quatre, 23 Pseaumes à cincq, 7 Pseaumes à six, 2 Pseaumes à sept, 3 Pseaumes à huit parties.

Zie hier, volgens het register, de volgorde van de nommers der psalmen in dit boek: 96, 149, 93, 55, 22, 6, 21, 17, 57, 5, 85, 87, 107, 10, 58, 39, 116, 38, 79, 147, 59, 145, 112, 88, 83, 139, 94, 124, 30, 73, 104, 81, 46, 71, 18, 109, 99, 68, 31, 53, 48, 76, 111.

onderteekenaar der voorrede — de »schrijver, ende sangmeester, ende voorsanger, ende voorlezer in de Groote kerk" te Haarlem [1]) — hebben bevroed, hoe spoedig reeds na de uitgaaf van den Livre conclusionnal, de organist, het voorwerp zijner hooge achting, zijner vurige bewondering, het aardsche met het eenwige zoude verwisselen. Immers stierf Sweelinck in het laatst van dit zelfde jaar 1621.

Reeds ten volgenden jare — immers dit verzekeren ons Eitner en Fétis beiden — verscheen er, van het vierde boek des geliefden meesters, een herdruk te Amsterdam (in 4to.), opgevolgd door een derde editie in 1623 (Amsterdam, Jean Jauk et apud Heur [2]).

Ook van de Boeken II en III der Pseaumes *nouvellement* mis en musique had in 1618 een tweede oplaag de pers verlaten (Amsterdam, chez Jean Walschaert [3]). Men kon dus zeggen, dat Sweelincks werken tot de gezochtsten behoorden van hun tijd. Des te grooter is het raadsel, dat er zoo weinig van dit alles is overgebleven. De vernieling dezer meesterwerken moet op groote schaal geschied wezen, want het heeft er veel van alsof zij grootendeels verdelgd zijn. Wonderbaarlijk is 't en beschamend voor het nageslacht, dat deze geestdrift door de eeuwen zoo goed als geheel is uitgedoofd, en dat de meesterstukken van den Feniks zoo zeldzaam zijn geworden, dat men ze zelfs met een Diogenes-lantaarn vruchteloos tracht te vinden!

Van de Duitsche editie der psalmen zijn ons thans twee drukken bekend, waarvan de ééne dertig zesstemmige, de andere een-en-twintig vierstemmige psalmen bevat. Gelukkig zijn de ontdekte exemplaren compleet, zoodat althans een-en-vijftig psalmen van het totaal gered zijn, 't geen ons ook in staat stelt, om tot deze uitgaaf over te gaan. Afschriften van beide bundels (in partituur door Robert Eitner) waren reeds sedert geruimen tijd in het bezit onzer Vereeniging.

De bundel zesstemmige psalmen, aanwezig in de koninklijke boekerij te Berlijn, heeft dezen titel:

JAN PETER SWEELINCKS /Des Weitbe-/ rümbten Musici vnd/Organisten zu, /Ambstelredam in /Hollandt, Sechsstimmige Psalmen,/ Auss dem Ersten vnd Anderen Theil sei- / ner aussgangenen Frantzösischen Psalmen abson-/ derlich colligiret, vnd mit Lobwasserischen/ Texten vnterleget/ Gemeinem Vaterlande Deutscher Na-/ tion zugebrauchen in Druck gegeben./

---

[1]) Zie S. Ampsings Beschrijving van Haerlem, 1628, bl. 345—346:

voor al houd Horenbeeck,
Kloek schrijver voor de vuijst, in alles syne streek:
Hoe vaerdig doet hij daer, hoe wel ook, syne dingen!
Geweldig Musicyn, geschapen om te singen!
En wat een stem hij heeft, wie iszer die niet weet!
En hoe voortreffelijk hij zijne plaetz bekleed?

D. van Horenbeek, overigens weinig geciteerd, was dus wel de man om bewonderend op te zien naar den »harpeur batavien."

[2]) Volgens opgaaf van Dr. Kist (Ned. Muz. Tijdschrift, jaargang 1842, blz. 192).

[3]) Ibidem.

Jacob: 5. v. 13. / Leidet jemand vnter euch, der bete: Ist jemandt / guts muths, der singe Psalmen. /
(Aanduiding van het stemboek.)
Cum Gratia & Privilegio.
Gedruckt zu Berlin bey George Run- / gen, Im Jahr 1616.

In klein 4to. Deze psalmen[1]) zijn door Martinus Martinius opgedragen aan »dem Hochwürdigen, Durchläuchtigen, vnd / Hochgebornen Fürsten vnd Herrn, Herrn Johann Geor- / gen, Marggraffen zu Brandenburgk, in Preussen, zu Stettin, Pom- / mern, der Cabussen, Wenden, auch in Schlesien zu Crossen vnd Jägern- / dorff, Hertzogen, Burggraffen zu Nürnbergk, vnd Fürsten zu Rügen etc. / des Ritterlichen S. Johannis Ordens in der Mark, Sachsen, Pom- / mern vnd Wendlandt Meistern, etc. Meinem gnädig- / sten Fürsten vnd Herrn." De opdracht is gedagteekend Cotbus, 1 Sept. 1616, en luidt als volgt:

Hochwürdiger, Durchläuchtiger vnd Hochgeborner Fürst Gnädig- / ster Herr,

Es hat in kurtz verrückten Jahren der vornehme Musi- / cus, Herr Johann Peter Schwelinck zu Ambstelredam, etliche / Psalmen mit Frantzösischen Texten in Druck aussgehen lassen. Wann / dann dieselbe eines besondern artificij vnd Anmutigkeit sein, das ich mich / auch nicht erjnnere, ob ich dergleichen gesehen: Bin ich dahero bewogen / worden, solche vnter Deutsche Lobwasserische Texte zu bringen. Vnd ist / diss mein vorhaben nicht allein von vielen guthertzigen Leuten beliebet, / sondern ich bin auch ermahnet worden, angeregte Psalmen gemeinem Va- / terlande zum gebrauch vorzustellen vnd zu publiciren. Habe demnach / mich gewinnen lassen, vnd zur begehrten publication gerne gewilliget, / solche aber thu E. F. Gn. hiermit vnter deroselben gnädigstem patro- / cinio ich in vnterthenigkeit praesentiren; In gehorsambstem vertra- / wen, E. F. Gn. (als welche an den Psalmen des Lobwassers eine besonde- / re Fürstliche lust vnd frewde haben) werden an solchem vorhaben kein vn- / gnädiges gefallen tragen, sondern mich zu deroselben gnädigster beforde- / rung anbefohlen sein lassen. E. F. Gn. hiermit van Gott dem Allerhöch- / sten, langes leben, friedliche Regierung vnd alle glückselige erspriessligkeit / wünschend. Geben Cotbuss den 1 Septemb. Im Jahr Christi, 1616.

E. F. Gn.

Vnterthänigster,
Martinus Martinius.

Compleet is de andere Duitsche bundel slechts voorhanden in de koninkl. »Ritterakademie" te Liegnitz. Naar dat exemplaar heeft Eitner het afschrift vervaardigd, dat zich thans in onze boekerij bevindt. Enkele stemboeken liggen wijd en zijd over Europa verspreid. Zoo is bv. de altus aanwezig in de stads-bibliotheek te Hamburg en in de gymnasiale boekerij te Grimma, terwijl de cantus en de tenor in het bezit zijn van den heer Becker te Lancy (vgl. blz. 48).

De vier boeken te Liegnitz hebben het zelfde titelblad, de zelfde voorrede en, aan het slot, den zelfden index, uitgezonderd alleen de tenorpartij, bij welke het register ontbreekt.

[1]) Zie hier de volgorde der psalmen in dezen bundel: 95, 50, 92, 13, 14, 67, 125 (in vier deelen), 63, 143, 23, 40, 51, 106, 135, 64, 144, 142, 11, 115, 3, 97, 117, 49, 118, 108, 91, 86, 65, 146, 134.

De titel van dezen bundel luidt aldus:

JanPeterSwelincks. Des weitberümb-/tenMusici vndOrganisten zu/Ambstelredam in Hollandt/Vier-Stimmige Psalmen,/ Auss dem Ersten, Andern vnd Dritten/ Theil seiner aussgangenen Frantzösischen Psalmen / absonderlich colligiret, vnd mit Lobwasseri-/schen Texten vnterleget,/Gemeinem Vaterlande Deutscher Nation/zugebrauchen in Druck geben./ Jacob. 5. v. 13./ Leidet jemand vnter euch, der bete: Jst jemandt/ guts muths, der singe Psalmen./(Aanduiding van het stemboek). / Cum gratia et privilegio. / Gedruckt zum Berlin durch George Rungen, In/verlegung Martin Guthen Buchhendlern daselbst./ Anno MDC XVIII.

In kl. 4to. Het werk [1]) is opgedragen aan »Denen Durchlauchtigen/ Hochgebornen Fürsten vnd Herr/n, Herrn Johanni Christiano, vnd Georgio Ru-/dolpho Gebrüdern, denen Hertzogen zur Liegnitz vnd Briegk etc. Meinen gnädigen Fürsten vnd Herrn", eveneens door Martinus Martinius. De opdracht is gedagteekend: Cotbus, 1 Sept. 1617 en luidt als volgt:

Dvrchläuchtige, Hochgeborne Fürsten, E. E. F. F. Gn. Gn. seynd meine vnterthänige gehorsambste dienste zuvorn, Gnädige Herrn. Ich habe kurtz verschieneuer Zeit die sechsstimmige Frantzösischen Psalmen Herrn Jan Peters Schwelincks, vnter Lobwasserischen Texten in Druck verfertiget, welches Werk nicht allein bey jederman fast angenehm, sondern ich bin zu fortsetzung desselben weiters ermahnet worden, Demnach aber die Vierstimmige Psalmen für andern von vornehmen Leuten begehret werden, alssthu dieselben ich anjtzo gemeinem gebrauch Deutsches Landes vntergeben, vnd E. E. F. F. Gn. Gn. als welche ein sonderes Fürstliches gefallen ob solchen Psalmen tragen sollen, in vnterthänigkeit dediciren, mit gehorsambster bitte, E. E. F. F. Gn. Gn. dieselbe von mir in gnaden auffnehmen, meine gnädige Fürsten sein, vnd mich zu derselben genädigster beforderung anbefohlen sein lassen wollen, denenselben ich von Gott dem Allmächtigen alle friedfertige erspriessligkeit vnd auffnehmen bey langem Leben vnd bestendiger gesundtheit wil gewündschet haben.

Actum Cotbus, den 1. Septembr. Anno 1617.

E. E. F. F. Gn. Gn.

Vnterthänig gehorsambster
MARTINUS MARTINIUS.

Alhoewel den beschermers en verderen belangstellenden in onze Vereeniging, door de tegenwoordige uitgave, alle gelegenheid verstrekt wordt met dezen nieuwen vorm van Sweelincks muzikaal genie nader kennis te maken, acht ik het nochtans niet overbodig ook hier de toelichting, door Eitner in zijn biografie des meesters (blz. 64 v.v.) gegeven, in hoofdzaak over te nemen.

---

[1]) Ziehier de volgorde der psalmen in dezen bundel: 102, 20, 24 (in drie deelen), 9, 26, 138 122, 15 (in drie deelen), 121, 90, 23, 114, 44, 127 (in drie deelen), 128 (in drie deelen), 75, 1 (in vier deelen), 74 (in twee deelen), 3 (in vier deelen), 120 (in vier deelen), 134.

Die 30 sechsstimmigen Psalmen liegen in vollständiger Partitur vor mir, und sie gewähren ein hinreichendes Material, um Sweelinck als protestantischen Tonsetzer kennen zu lernen. Unwillkürlich wurde ich bei dem Studium der Psalmen an seinen Zeitgenossen Johann Leo Hasler (1564—1612) erinnert, der im Jahre 1607, also nur wenige Jahre früher, »Psalmen und Christliche Gesaenge, mit vier Stimmen auf die Melodien fugweis componirt", in Nürnberg bei Paul Kaufmann herausgegeben hat, und die in der Anlage und Ausführung eine merkwürdige Geistesverwandtschaft verrathen. Dem einen Werke vor dem anderen den Vorzug zu geben, liefe auf eine nutzlose Wortfechterei hinaus, und am Ende würde der Deutsche dem deutschen und der Niederländer dem niederländischen Komponisten die Krone ertheilen. Ich selbst fühle mich fern von jeglicher Bevorzugung und nationaler Liebhaberei und bekenne mich zu dem Einen wie zu dem Anderen, indem ich mir von Jedem das Beste erwähle welches für sich unanfechtbar dasteht. Im Hasler befinden sich unter den 52 Tonsätzen unbedeutendere nnd grossartige Leistungen und ebenso im Sweelinck.

Die Art und Weise in der Benützung der geistlichen Melodien ist in beiden Werken die gleiche. Sie ertheilen nicht einer bestimmten Stimme die alleinige Führung der Melodie, sondern betrachten dieselbe als Grundgedanken der sich wie ein rother Faden durch alle Stimmen hindurchzieht und alle wie durchdrungen davon sind. Sweelinck entwickelt dabei seine ganze kontrapunktische Fertigkeit, die verschiedensten Themas mit einander auf geschmackvolle und wohlklingende Weise zu verbinden. Er, der Reformator, der Melodiker, der jegliches Gesetz dem Schönheitssinne opfert, ist hier ein ganz anderer. Begeistert von der Aufgabe, an der er so viele Jahre seines Lebens gearbeitet hat (gegen 1612 erschien der erste Band mit 50 Psalmen und 1621 erst der Rest der letzten 43 Psalmen), vertieft er sich nur allein in die alten geheiligten Melodien und schliesst sich ihnen im Character nnd Ausdruck so innig und hingebend an dass man ihn im Vergleiche zu seinen anderen Arbeiten kaum wiedererkennt.

Na weer in zeer uitvoerige beschouwingen over de bijzonderheden te zijn afgedaald, waarbij hij niet nalaten kan, telkens op nieuw van zijn ingenomenheid en bewondering te doen blijken, concludeert hij door (met het oog op de oorspronkelijke uitgave van Sweelincks Pseaumes) uit te roepen: »welke kunstvaardigheid en welke vindingskracht; welk geduld en welke inspiratie behoort er niet toe, om 153 zulke toonscheppingen tot stand te brengen!"

Even scherp, haast nog scherper, doet Eitner de groote waarde dezer psalmen uitkomen in de voorrede zijner bewerkingen. In die der zesstemmige psalmen schrijft hij o. a.:

Obgleich jede Nummer ein Meisterstück ist und eine Fülle von lieblichen und grossartigen Momenten darbietet, so ist der eine und andere für uns Moderne, deren Ohr an die kontrapunktische Verwebung der Stimmen nicht so gewöhnt ist, mehr ansprechend und mache ich daher besonders auf folgende Nummern aufmerksam, die gewiss selbst dem weiniger gebildeten Dilettanten einen lebhaften Eindruck hervorrufen werden: 1, 2, 4, 6, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 27 (!), 28, 30.

En, in de voorrede der vierstemmige psalmen, laat onze Berlijnsche medewerker zich aldus uit:

Wenn mich nicht vielleicht eine zu günstige Stimmung beim Studiren dieser Psalmen beherrscht hat, so möchte ich sie als dasjenige Werk bezeichnen, welches durchweg Tonsätze enthält, die unser Gemüth in Spannung halten und musikalisch durch Wohlklang angenehm berühren. Wenn sich auch nicht ein einziger Satz durch einen grossartigen Aufschwung, wie in den andern Werken Sweelinck's, auszeichnet, so weht doch durch das

ganze Werk eine Ruhe und Befriedigung, ein Reiz in neuen Kombinationen und anmuthigen Gängen, dass man den alten Sweelinck recht lieb gewinnt. Soll ich noch einige Sätze hervorheben, so nenne ich den 3. Theil von No. 3, No. 5, 10, den 3. Theil von No. 15, No. 16, 19 und 20.

Regina Coeli.

Gelijk we reeds vroeger en nu weer op blz. 47 schreven is deze compositie geen afzonderlijk werk des meesters, maar een onderdeel der Cantiones sacrae. Zie dus aldaar voor verdere bijzonderheden.

X. Rimes françoises.

Rimes / Françoises et Italiennes / Mises en Mvsiqve / à deux & à trois parties, auec vne chanson à quatre / par Iean Sweelinck / Organiste à Amstelredam. / (aanduiding van het stemboek) / A Leyden / En l'Imprimerie Plantinienne de Raphelengivs, 1612.

Dit kl. langw. 4to werk, waarvan wij, juist dezer dagen, — door de goedwilligheid van onzen vriend G. Becker (Lancy), een afschrift ontvingen (zie voorrede) — is, op 20 Nov. 1611, door Sweelinck opgedragen aan zijn »très singulier amy Jean Ludovicq Calandrini" [1]). Het bevat 11 twee-, 16 driestemmige liederen en éen vierstemmig lied. Ik geef hier — naar genoemd afschrift — de opdracht onveranderd weer (vgl. Eitners Biographie, blz. 88—91).

A. Monsr. Jean Ludovicq Calandrini

Mon cher Sr. et Singulier amij.

Mon Sr.

En continuant mon office, je me suis à la fois / addonné à mettre en Musique à deux et à / trois parties, aucunes Rimes recreatives, tant / Françoises qu' Italiennes, pour par ce moyen / m'exercer en icelle, et donner occasion de / contentement à ceux qui aussi s'y delectent et y prennent / plaisir. Et avec ceste intention estant parvenu jusques à / là, d'avoir redigé en ordre et amassé ce mien petit oeuvre; / combien / qu'il soit de peu d'estime et de valeur, si est ce que / par l'instance et persuasion de plusieurs amateurs, je me / suis advisé de le publier et mettre en lumière. Or estant / seur que vous avez non seulement la cognoissance de la / Musique, mais signamment que vous vous y delectez, exer- / cez, et que vous l'aimez entierement: J'ai pensé ne pou- / voir mieux addresser ce mien petit labeur, qu'à vous Monsr / mon très singulier amy, à qui de bon coeur je desire faire plai- / sir et service. Et espere que vous prendrez ceste mienne / humble et entiere affection en telle bonne part, commi si / le present que je vous fay, estoit de plus grande importance. / Estimant au surplus, ce mien petit travail pour bien em- / ployé, et à celuy auquel ie croy qu'il sera agréable; venant de / la main de moy vostre amy, qui desire se retenir touiours en / vostre bonne grace, et en la faveur qu'avez accoustumé me / porter, et à tous ceux qui sont amateurs de bonnes sciences, et notamment de la doulce harmonieuse et plaisante Musi- / que.

En Amstelredam ce 20 de Novembre, l'an 1611.

/ Vostre tres affectionné à service,

Jean P. Sweelinck.

---

[1]) Vermoelijk een broeder van Philippe Calandrin, een der »Philomuses en la tresrenomee ville d'Amstelredam", aan wien Sweelinck op 25 Juli 1613 zijn Pseaumes de David Nouvellement mis en musique opdroeg (zie blz. 60).

Op blz. 6 begint de muziek, zij eindigt op blz. 83. De daarop volgende laatste blz. draagt geen nommer, maar behelst deze inhoudsopgave:

Table.

Finis.

De gespatiëerde Italiaansche titels zijn met een andere soort letter gedrukt, de zoogenaamde: italique.

Rossignol (Le) musical — Zie **Verschillende Compositiën.**

Variatiën — Zie **Orgelcompositiën.**

XI. Verschillende Compositiën.

Canon: »Beatus qui soli Deo confidit".

Voorkomende in een boek, waarvan ik in de bibliografie der Schets vóór de Regina Coeli, onder N°. 9, gewag gemaakt heb. De titel van dit boek luidt:

Livre septième des chansons vulgaires de diverses autteurs a quatre parties, avec autres belles chansons de maitre Jean Pierre Sweelinck, maitre Jacques Vredeman et maitre Gerard Jansz. Schagen que ne sont pas imprimés en première edition en 4to. 1618. Corn. Nicolai.

Mijn opgaaf rustte op een mededeeling van Dr. Kist in het Ned. Muz. Tijdschrift (jaargang 1842, blz. 192) en deze mededeeling was weer gebaseerd op een bericht des heeren Dodt van Flensburg. Ik kon toen niet nalaten op te merken: »Zonderling, dit alleen staande zevende boek! Zou de overschrijver zich ook vergist, en 7 geschreven hebben waar 1 staan moest? — Of wel, was Sweelinck in de 6 voorafgaanden niet vertegenwoordigd?" Deze vraag is niet kunnen worden beantwoord, vermits het onmogelijk is geweest een exemplaar der eerste (?) editie meester te worden. Sedert echter heeft de musicograaf Gregoir de welwillendheid gehad ons een canon te zenden uit een andere, vermoedelijk latere, uitgaaf van het zelfde werk, »verbetert en

vermeerdert door Dirk Jansz. Sweeling: Amsterdam, bij Paulus Matthijsz in de Stoofsteeg." Vermoedelijk latere uitgaaf. Immers, een jaartal staat niet aangegeven. De heer Gregoir gist, dat de bundel omstreeks 1630 is verschenen. Het zal wel wat later geweest zijn; wij kennen uitgaven van Matthijsz uit de jaren 1642—80. Het exemplaar, door Gregoir ingezien, berust op de koninklijke boekerij te Brussel. De heer van Maldeghem, de kundige muzikale archeoloog aldaar, deelde ons een ontcijfering van den canon mede, die wij op blz. 34 der Schets vóór de Regina Coeli (Aanhangsel) deden afdrukken. Later bezorgde de heer van Maldeghem ons een verbeterd afschrift naar het origineel. Dat afschrift hebben wij opgenomen in Bouwsteenen, I, blz. 45.

Canon: »Sine Cerere et Baccho frigit Venus."

Deze canon bevindt zich, volgens opgaaf van Eitner [1]), in een ms. van Reinckes hand, ter Hamburger stadsboekerij (In 4to. N°. 10). Het ms. schijnt vroeger aan Heinrich Scheidemann te hebben behoord. Het eerste blad draagt dit opschrift: »Musicae artis praecepta". Dan volgen vier bladzijden wit en, op de keerzijde der vijfde, de canon. Deze is voor vier stemmen (in één stem genoteerd) en onderteekend J. P. S. Wij deelden hem mede in onze uitgaaf (N°. 5): Drie Madrigalen van Cornelis Schuijt (1600); Twee chansons van Jan Pieters Sweelinck (1598), bewerkt door Robert Eitner (Amsterdam, 1873). Men zie de keerzijde des titels der Chansons.

Canon (ter eere van Heinrich Scheidemann).

In het hierboven aangehaalde ms. van Reinckes hand ter Hamburger stadsboekerij, bevindt zich, op de bladzijde volgende op die, alwaar de canon »Sine Cerere et Baccho frigit Venus" voorkomt, een andere, titellooze, canon ter eere van zijn leerling Heinrich Scheidemann. Deze canon, waarvan wij een afschrift bezitten, is voor drie stemmen (in twee stemmen genoteerd). Aan het slot der bladzijde, deze opdracht:

Ter eeren des vromen Jongkmans Henderich Scheytman, van Hamborgh, is dit geschreven bij mij Jan P. Swelick, organist tot Amsterdam, op den 12den Novemb. 1614.

De schrijfwijze Swelick is, zegt Eitner, aan wiens opgaaf ik deze bijzonderheden ontleen (zie noot), alleen een gevolg der beperkte ruimte op de bladzijde, waar de canon staat. Boven den canon teekent de componist Sweelinck. »Die Handschrift," schrijft onze Berlijnsche correspondent, »ist bei weitem fester und sicherer als sie das Facsimilé im Regina Coeli..... wiedergiebt [2]). Auf der Rückseite desselben Blattes liest man »Indicia: Regulen der Composition von den Con: et dissonantien: abgefasst von den berühmten Cammerorganisten Alexander Polielli, von dess itzo regirenden Keiserss: Leopoldo: geschrieben von Johann Adam Reincken". Paginirt von Seite 14 bis 111. Sowohl am Anfange,

---

[1]) Jan Pieters Sweelinck, Biographie, blz. 83—84.

[2]) Ter vergelijking, plaatsen wij de handteekening onder het portret, aan het hoofd dezer uitgave.

als am Ende des Bandes sind bedeutende Partien Papier herausgeschnitten, so dass man auf die Vermuthung kommt, dass das Buch einstmals eine Art Stammbuch Scheidemann's war und Reincke, in dessen Besitz es später gelangte, die weissen Blätter des Buches benützen wollte und daher die Handschriften, die ihm nicht von Werth waren, herausschnitt".

Canon: »Vanitas Vanitatum et Omnia Vanitas."

Deze canon, in 1842 den Dr. Kist, als bijlage tot het Ned. Muz. Tijdschrift, in fac-similé medegedeeld — en door ons, om zijn eigenaardige belangwekkendheid, aan de keerzijde van het titelblad der Regina Coeli gereproduceerd — werd zeven jaren later, in 1856, nader door Ridder van Rappard beschreven, en wel in het tweede stuk van het zevende deel der Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. De toenmalige secretaris-generaal van het ministerie van oorlog geeft daar een zeer belangwekkend »Overzigt eener verzameling Alba amicorum, uit de 16de en 17de eeuw", welke alba in zijn bezit waren. Niet minder dan 35 alba, aan 32 personen toebehoorende, vinden in dit overzicht een plaats. Blz. 48 tot blz. 93 worden ingenomen door de uitvoerige beschrijving van drie alba, eenmaal het eigendom van den op blz. 14 (noot) geciteerden burgemeester van Harderwijk, Alphert Brinck. Een rijkdom en een verscheidenheid van inschrijvingen door groote mannen heerschen daarin, die wezenlijk opmerkenswaardig mogen heeten. De canon van Sweelinck, ter eere van Brinck gecomponeerd, komt in zijn door van Rappard met A. gemerkt album voor. Daaronder deze inscriptie van 's meesters hand:

Gheschreven den 24 Maij A°. 1608, binnen Harderwyck, bij mij Jan Pieterszn. Swelinck, Organist tot Aemstelredam.

Chansons.

De chansons, welke wij van Sweelinck bezitten, zijn beiden vervat in een verzamelwerk, niet in den Manuel du libraire van Brunet genoemd, doch aanwezig in de stads-bibliotheek te Dantzig (VIII, 6) en aldaar door Eitner ingezien. Bedoeld verzamelwerk heeft dezen titel:

Le rossignol musical des chansons de divers et eccelens autheurs de nostre temps, a quatre, cinc et six parties. Nouuellement Recueillé & mises en lumiere. En Envers de l'Imprimerie de Pierre Phalèse Libraire Juré M.D.XCVII.

In klein dwars 4to. 5 stemboeken. Het werk bevat verscheiden compositiën van Nederlandsche en Fransche meesters. De twee chansons van Sweelinck komen voor: de ééne, voor vier stemmen, op blz. 2; de andere, voor vijf stemmen, op blz. 25. Ziehier den tekst der eerste:

Tes beaux yeux causent mon amour,
Mon amour fait que je désire,
Le désir m'ard nuit et jour,
L'ardeur me donn' un grand martire.

Le martire fait que j'empire,
L'empirer me livre la mort.
Et toy qui ne fais que t'en rire,
Ne me daignes donner confort.

De tweede chanson heeft dezen tekst:

Tu as tout seul, Jan, Jan, vignes et prez,
Tu as tout seul ton coeur et ta pécune,
La où vivant ne prétend chos' aucune
Tu as tout seul le fruit de ta fortune.

Tu as tout seul ton boir' et ton repas,
Tu as tout seul toutes choses fors une,
C'est que tout seul ta femme tu n'as pas.

Beide chansons zijn, bewerkt door Eitner, nevens drie madrigalen van Schuijt, in 1873 door de Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis uitgegeven en den beschermers ten geschenke aangeboden.

Behalve deze beide chansons bevatte de bundel nog een 6-stemmige chanson van Sweelinck: Or sus Serviteurs, doch een schendige hand heeft er ons helaas van beroofd, door uit elk der stemboeken de blz. 31 te scheuren, waarop deze chanson stond.

Eitner schrijft, in zijn Biographie (blz. 49) van deze chansons: »Aller Wahrscheinlichkeit nach sind die drei Lieder aus den 1592 oder 1593 von Sweelinck herausgegebenen französischen Chansons entnommen, die bis jetzt noch unaufgefunden sind". Dit vermoeden kan niet juist, althans slechts gedeeltelijk juist, zijn. De bedoelde chansons zijn allen à quatre of à cinq voix (zie blz. 47—48). Tu as tout seul, Jan, Jan en Tes beaux yeux kunnen derhalve misschien aan de te Antwerpen verschenen bundels zijn ontleend. In geen geval echter komt het zesstemmige Or sus serviteurs daarin voor. Misschien is dit slechts een andere bewerking van psalm 134, met gelijknamigen titel.

Wat nu het karakter dezer chansons betreft, zoo laat ik hier weder het oordeel volgen van Robert Eitner (Biographie. blz. 52 vv.):

Wenn wir die Zeit, in der Sweelinck seine Studien gemacht hat, betrachten und sehen, wie er durch den Altmeister Zarlino, den Lehrer so tüchtiger Kräfte herangebildet worden ist, und er also tief eingeweiht war in die damalige, in der Blüthe stehende, Italienische Schule, die sich der grössten Meister erfreute, und einen Vergleich zwischen diesen und ihm ziehen, so treten uns zwei Momente entgegen, welche Beachtung verdienen und auf die Beurtheilung Sweelinck's van wesentlichem Einflusse sind. Die Italienische Schule, die von der Mitte des sechszehnten Jahrhunderts ab bestimmend auf die ganze Musikentwickelung einwirkte, baute ihren Tonsatz hauptsächlich aus kurzen gesangreichen Motiven, die mehr oder weniger dem gregorianischen Kirchengesange entlehnt oder ihm nachgebildet waren, auf. Vielfach führt bei geistlichen Gesängen eine Stimme (meistens der Tenor) den Cantus firmus, oft in seiner ganzen Ausdehnung, während die anderen Stimmen theils Motive aus dem Cantus firmus, theils frei erfundene Motive ausführen. Nirgends kommt aber ein Motiv so zur Geltung, dass man es mit dem Namen einer Melodie im modernen Sinne bezeichnen könnte und beim Hörer einen nachhaltigen Eindruck hervorruft,

theils weil die Motive nur eine einmalige Durchführung durch alle Stimmen erfahren, um bald darauf einem anderen Platz zu machen, theils weil sie in den Wogen der Stimmen so weit verschwinden, dass man weit mehr den Eindruck von harmonischen als melodischen Fortschreitungen erhält. Kurz, die Zeitgenossen Sweelinck's waren bei weitem mehr Kontrapunktiker als Melodiker.

Betrachten wir nun das erste Chanson Tes beaux yeux causent mon amour, mit seinem lieblichen schwärmerischen Texte, so tritt uns lebhaft die Eigenthümlichkeit und das Unterscheidungszeichen Sweelinck's gegen seine Zeitgenossen entgegen: Sweelinck ist durch und durch Melodiker und stellt sich ganz ausserhalb des gregorianischen Kirchengesanges. Trotzdem man in seinen Erstlingswerken sehr wohl die alte Schule seiner Meister, besonders in der Form durchblicken sieht, so kennzeichnet sich doch hier schon der Weg den sein Genius einschlagen wird. — In der Engführung lässt er das Thema durch alle Stimmen mehrfach eintreten und erzielt dabei einen Wohlklang, um den ihn selbst die Italiener beneiden konnten. Im elften Takte schliesst er auf der Dominante und lässt zwei einfache Akkorde als Gegengewicht zur vorherigen Bewegung eintreten, die uns dann zu einem neuen Motive führen, welches nur der Tenor nachahmt. Von hier ab schliesst er sich getreu seinen Vorbildern an: kein Motiv, deren noch eine grosse Anzahl auftreten, erfährt irgend welche Beachtung, ein jedes tritt ein bis zweimal auf, um gleich einem neuen Platz zu machen. Doch trotzdem zeigt sich Sweelinck auch hier als denkender Künstler, der dem Texte die nöthige Aufmerksamkeit schenkt und sich nicht von der musikalischen Arbeit beherrschen lässt. Ich mache nur auf die Stellen et nuit et jour, die er von allen Stimmen zugleich in einfachen Akkorden singen lässt, und ferner auf die Behandlung der Worte Et toy, die er sehr bedeutsam hervorzuheben weiss, aufmerksam. Der Schluss dagegen, der 19 Takte einnimmt, ist wieder sehr einheitlich gearbeitet und baut sich aus zwei Motiven auf. Das erste, welches in Synkopen bis zur Quint aufsteigt und sich dann zum Schlussfalle neigt, tritt zuerst in der Oberstimme allein auf, begleitet von den zwei Mittelstimmen, hierauf übernimmt es der Tenor, und der Alt führt das Gegenthema ein, und so ergreifen die Stimmen nach und nach in freier Kontrapunktik die beiden Motive und führen den Satz zu Ende, der sich durchweg durch Wohlklang und grosse Innigkeit auszeichnet.

Das zweite, fünfstimmige Chanson mit seinem heiteren und komischen Texte, Tu as tout seul Jan, Jan, vignes et prez, giebt uns Gelegenheit Sweelinck auch von der heiteren Seite kennen zu lernen.

Den Alten lag die Komik in der Musik noch sehr fern. Ihre Muse war eine viel zu ernste und feierliche und im Kirche grosserzogen, als dass sie Gelegenheit gehabt hätte das Lachen und Schäkern zu lernen, wie sie es heut so prächtig versteht. Desshalb geht der gepriesene Jan auch sehr gravitätisch einher, und die Ausführenden müssen durch den Vortrag dem komischen Elemente sehr nachzuhelfen suchen. Der Satz selbst is einheitlicher als der vorhergehende; er baut sich so natürlich und frisch weg auf, als wenn Sweelinck ein Harmoniker des 19ten Jahrhunderts wäre; erst bei den Worten Tu as tout seul ton coeur et ta pecune zeigt er den gewiegten Kontrapunktiker, der, wie sein Jan das Geld aus dem Aermel schüttelt, spielend die Stimmen auf den engsten Pfaden sicher einherführt.

So gering die Ausbente im weltlichen Gesange ausfällt, so zeigen uns doch die beiden Lieder deutlich den Weg, den Sweelinck gewandelt ist und der sich von denen seiner Zeitgenossen durch das melodische Element und die characteristische Wiedergabe des Textes auszeichnet.

Compositie: »Ehre sey Gott dem Vater".

Deze compositie bevindt zich in het verzamelwerk:

Erster Theil Geistlicher Concerten und Harmonien à 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 etc. vocibus, cum et sine Violinis, et Basso ad Organa:

Aus der berühmtesten Italianischen und andern Autoribus, so theils neben ihren eigenen mit noch mehren, theils auch mit anderen Texten beleget etc., colligiret und zum öffentlichen Druck befördert durch Ambrosium Profium, Organisten zu St. Elisabeth in Bresslaw etc. Leipzig gedruckt durch Henning Kölern. In Verlegung Christoph Jacob, Buchhändler in Bresslaw, 1641.

In 4to. Het werk bevat 25 nommers, terwijl de twee andere gedeelten (in 1641 en 1642 verschenen) 25 en 26 nommers inhouden. De Katharinen-boekerij te Brandenburg a/d Havel bezit een ex. van deze compositie, die door Eitner is ingezien en die wij in afschrift bezitten. Onze Berlijnsche medewerker zegt er, in zijn monografie over Sweelinck (blz. 77), o. a. van:

Auch der Satz Ehre sey Gott dem Vater enthält Schönheiten, die Sweelinck in damaliger Zeit ganz allein eigen waren. Ich mache z. B. auf die Behandlung der Worte der uns hat erschaffen aufmerksam. Nicht allein das reizende melodische Motiv, sondern hauptsächlich die melodische Wendung des Cantus I zeugt von einem musikalischen Schönheitsgefühle, das in damaliger Zeit in dieser Ueberschwenglichkeit einen nachhaltigen Eindruck hervorgerufen haben muss.

Compositie: »Madonna con quest occhi".

Deze compositie komt voor in het verzamelwerk:

Nervi d'Orfeo. Leida, de Haestens, 1605.

In langw. 4to. De Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst bezit dezen bundel — waarin ook nog compositiën van andere vaderlanders b. v. van Schuijt, Schoonhoven, de Wert, enz. voorkomen — doch helaas! al weder niet compleet: namelijk alleen de alto en basso.

Compositie: (Zonder titel).

Deze compositie komt voor in het verzamelwerk:

Ghirlandia di Madrigali a sei voci, di diversi eccellentissimi autori de nostri tempi. Raccolta di Giardini di Fiori odoriferi musicali. Novamente posta in luce. In Anversa. Appresso Pietro Phalesio M.D.CI.

In 4to. Deze bundel bevat 42 werken van verschillende meesters. Onder de namen vindt men ook Gio. Pietro Sweling. Mijn opgaaf berust op de hoogst belangwekkende mededeelingen van den heer Alfons Goovaerts, een onzer correspondenten te Antwerpen, in den Bibliophile Belge, jaarg. 1868 (Brux., Olivier). Zie aldaar zijn Notice biographique et bibliographique sur Pierre Phalèse, imprimeur de musique à Anvers au XVI. siècle, suivie du catalogue chronologique de ses impressions, blz. 216—237. Het bovengenoemde werk staat vermeld op blz. 233.

Compositiën (Straatsburg?).

Fétis en Eitner beiden hebben gewag gemaakt van een handschrift (in folio),

gedagteekend 1673. Bedoeld ms., afkomstig uit de muzikale boekerij van Gerber, moest volgens hen, aanwezig zijn op de bibliotheek te Straatsburg. Dit is echter, bij onderzoek, gebleken onjuist te zijn. Het handschrift bevatte, behalve orgelstukken van Sweelinck, ook nog werken van Frescobaldi, Galli, Frohberger, Hammerschmidt, Strunck en Melchior Schild. Uit het jaartal 1673 zou men haast afleiden, dat hier niet Jan Pietersz. maar Dirk Sweelinck bedoeld wordt. Waar ergens kan dit ms. schuilen?

Compositiën (Berlijn?).

Deze compositiën komen voor in een ms., afkomstig uit de muzikale boekerij van Forkel. Waarschijnlijk bevindt het zich in de een of andere Berlijnsche bibliotheek. Bij von Winterfeld (Joh. Gabrieli und sein Zeitalter, II, blz. 188) lezen wij omtrent dit handschrift, dat het 67 orgelstukken bevat en wel van de volgende meesters: Johann Gabrieli, Vecchi, Quagliati, Frescobaldi, James, Philippi, Brown, Bull, Kennedy, Luython, Bodenstein, Strauss, Hasler, Erbach, Peter Swelinck en Cornet. Ook dit ms. is nog niet kunnen worden opgespoord.

Compositiën (more palatino).

Dr. Kist besluit zijn biografie van den »Feniks der muziek" aldus:

Voor het klavier heeft hij veel in den franschen en spaanschen Gusto gekomponeerd. Ook moet hij in zijnen tijd, in de zeer geliefkoosde manier, more palatino, zooals men dit naar den keurvorst te Heidelberg, Frederik II (die de muzijk zeer beminde), plagt te noemen, bijzonder gelukkig geweest zijn, en voor vele dezer liederen (more palatino) van *f* 20 tot *f* 40 ontvangen hebben.

Dr. Kist heeft deze interessante bijzonderheid — die ook bij andere schrijvers, o. a. Gerber en Matheson, voorkomt — wel waarschijnlijk ontleend aan Lustigs vertolking van Burneys reis, blz. 397, noot 180. Omtrent deze muziekstukken, more palatino, kan men bij Forkel (Geschichte der Musik, II, blz. 703) lezen:

Der Vorzug dieser Hofsingschulen und die grosse Meinung von ihnen und der darin üblichen Singart hat sich so lange erhalten, dass man sogar noch im sechzehnten und im Anfange des siebenzehnten Jahrhunderts eine Figural composition mit den Beywörtern more palatino (nach Hofart) bezeichnete. Johann Peter Sweling aus Holland, welcher nur Meyster Jan genannt wurde, hat viele solcher Stücke more palatino gemacht, von welchen im folgenden Bande einige mitgetheilt werden sollen.

Het derde deel der Musikgeschichte is echter nimmer verschenen, hetgeen nu voor ons zeker dubbel te bejammeren valt. Forkel had talrijke bouwstoffen voor dat derde deel bijeengebracht. De dood belette hem ze te gebruiken. Later kwamen ze in handen van den uitgever, Schweikert te Leipzig, die ze beurtelings — te vergeefs — Fétis en Choron ter bewerking aanbood. Indien bedoelde mss. nog konden worden geraadpleegd, zou zulks wellicht voor ons belangrijke vondsten ten gevolge kunnen hebben.

BIBLIOGRAFIE.

2de AFDEELING.

BIBLIOGRAFIE DER WERKEN, ENZ. OVER JAN PIETERSZ. SWEELINCK.

Opmerking vooraf.

In deze lijst zijn geenszins opgenomen de titels van werken, die ik niet rechtstreeks bij de bearbeiding van Sweelincks biografie noodig had. Zij worden meest in de noten aangeduid, zooals: Brunet, Manuel; Becker, die Tonwerke, enz. Om de lijst niet noodeloos langer te maken dan zij reeds is, moest ik wel tot deze inkrimping besluiten, wilde ik niet in een massa titels vervallen van werken, die ik slechts ter loops raadpleegde. Men vindt trouwens de meeste auteursnamen in het register hierachter.

Anders is de lijst zoo volledig mogelijk. Bij het raadplegen daarvan houde men evenwel vooral in het oog, dat ik, waar in tijdschriften de schrijvers over Sweelinck hun naam niet noemen, den titel van het tijdschrift vermeld, in stee van hun initialen of pseudoniemen. Overal elders wordt, bij den naam van 't tijdschrift, verwezen naar dien van den schrijver, zoo b. v. bij Konst- en Letterbode naar Dodt van Flensburg, enz.

Aa (A. J. v. der) — Zie **Woordenboek (Biographisch)**.

I. Almanak (Overijsselsche) voor Oudheid en Letteren. 1851. Zestiende Jaargang. Deventer, J. de Lange, 1850.

In 8vo. Zie blz. 210—217: Jan Pietersz. Zwelinck.

Archief voor Kerkelijke geschiedenis — Zie **Kist** (N. C.).

II. Baudaert of **Baudartius** (Willem) (geb. te Deynse — Vlaanderen — in 1565; gest. te Leiden in 1640).

Memoryen ofte Cort Verhael der Gedenckweerdichste so kercklicke als werltlicke Gheschiedenissen van Nederland, Vranckrijck, Hoochduytschland, Groot Britannyen, Hispanyen, Italyen, Hungaryen, Bohemen, Savoyen, Sevenburghen ende Turkyen. Van den Iaere 1603 tot in het Iaer 1624. Tweedde Editie grootelix vermeerdert. Tot Arnhem. Gedruckt by Ian Iansz. Boeckvercooper, 1624.

2 deelen in folio. Zie het 13de Boek in Deel II, blz. 163. (Eerste editie in 1620.)

Bouwsteenen — Zie **Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis (Werken der).**

Caecilia (Algem. Muziekaal Tijdschrift.) — Zie **Gregoir** (Ed. G. J.) en **Kist** (Dr. F. C.).

Chansons van Sweelinck — Zie **Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis (Werken der).**

III. Collot d'Escury (Hendr. Baron) geb. te Rotterdam in 1773; gest. te 's Gravenhage in 1845.)

Hollands roem in kunsten en wetenschappen; met aanteekeningen en bijdragen. 'sHage en Amsterdam, de gebroeders van Cleef, 1825—44.

7 deelen, in gr. 8vo. Verschenen in afdeelingen. — Zie Deel IV, 2de st.

IV. Dodt (Johannes Jacobus) (geb. te Flensburg, omstr. 1800; gest. te Utrecht in 1847).

Artikel in de Algemeene Konst- en Letterbode, jaargang 1840 (Haarlem, A. Loosjes, Pz., in gr. 8vo). Zie in N°. 25, van 5 Juni, blz. 397: »Jan Pietersz. Zwelinck, Amsterdamsch orgelspeler." De Konst- en Letterbode werd in 1788 aangevangen en in 1861 gestaakt. De octavo-serie werd met 1853 gesloten, en een kwarto-serie in 1854 begonnen. Het tijdschrift was zeer belangrijk.

V. Eitner (Robert) (geb. te Breslau, in 1832).

Holländisches Musik-Lexicon oder Biographisch-Bibliographisches Verzeichniss aller Tonkünstler und Schriftsteller über Musik, welche bis zum Anfange des XVIII. Jahrhunderts in dem nördlichen Theile der Niederlande (dem jetzigen Königreiche Holland) geboren sind oder daselbst gelebt haben. Nebst einem Anhange holländischer oder daselbst gedruckter geistlicher und weltlicher Liederbücher mit Melodien, und einem Verzeichnisse der Verleger und Buchdrucker. Preis-Aufgabe der *Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst* zu Amsterdam.

HS. Ingekomen onder de spreuk Ars longa, vita brevis, op de door de Maatschappij uitgeschreven prijsvraag: »Eene naamlijst althans der voornaam»ste Toonkunstenaars en schrijvers over toonkunst, die van den »vroegsten tijd tot in het begin der XVIIIde Eeuw in de Noordelijke Ne»derlanden (binnen de grenzen van het tegenwoordig koningrijk) geboren »zijn of geleefd hebben; — met opgave van 't geen bekend mogt zijn om»trent hun leven en hunne werken, en met aanwijzing der openbare of bij»zondere verzamelingen in welke die werken, in handschrift of in druk te »vinden zijn." Op de vergadering van 23 Juni 1868, werd besloten, den schrijver een premie van *f* 200 toe te kennen. Uitgeloofd was, »naar gelang van volledigheid en bronnenstudie", *f* 100 — *f* 500.

VI. Eitner (Robert). Jan Pieters Sweelinck. Biographie von Rob. Eitner. 1870. Inhalt: 1. Sweelinck als Theoretiker; 2. Sweelinck's Orgelkompositionen; 3. Sweelinck's Gesangskompositionen; 4. 6 Nrn. Musikbeilagen Sweelinck'scher Kompositionen.

HS. (van 92 blz.) in het bezit onzer Vereeniging. In den loop dezer Schets heb ik verscheiden malen een dankbaar gebruik van deze monografie gemaakt, die echter meer een studie over de werken des meesters dan een levensbeschrijving van hem kan worden genoemd. Als esthetisch opstel is het echter onwaardeerbaar en kan ik hier slechts den op blz. 43 geuiten wensch herhalen, dat de Vereeniging van Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis er eenmaal toe moge besluiten het in zijn geheel, en dan liefst vertaald, uit te geven.

Eutonia — Zie **Hientzsch** (J. G.).

VII. Fétis (François-Joseph) (geb. te Bergen in 1784; gestorven te Brussel in 1871).

Mémoire sur cette question: »Quels ont été les mérites des Néerlandais dans la musique, principalement aux 14e, 15e et 16e siècles; et quelle influence les artistes de ce pays qui ont séjourné en Italie, ont-ils exercée sur les écoles de musique, qui se sont formées peu après cette époque en Italie?" Question mise au coucours pour l'année 1828, par la quatrième classe de l'Institut des Sciènces, de Littérature et des Beaux-Arts, du Royaume des Pays-Bas par Mr. F. J. Fétis, professeur de contre-point et d'harmonie au Conservatoire royal de Paris, auquel a été adjugée la médaille d'argent.

In gr. 4to. Zie blz. 46. In 1842 had de 4de klasse van het Koninklijk Instituut de bovenstaande prijsvraag uitgeschreven. Er kwamen daarop twee antwoorden: éen van Kiesewetter, onder de spreuk: dignos laude Viros musa vetat mori; en éen van Fétis, onder de spreuk: musicae artis virum omnium, qui unquam fuerunt, sine controversia, praestantissimi sunt illi. Den eerste werd de gouden, den tweede de zilveren medalje aangeboden. Hun geschriften werden door het Institunt bijeen gevoegd en, onder den algemeenen (Nederlandschen) titel van: Verhandelingen over de vraag: »welke verdiensten enz. door R. G. Kiesewetter en F. J. Fétis", te Amsterdam, bij J. Muller en Co. (1829), uitgegeven.

VIII. Fétis (François-Joseph). Biographie universelle des Musiciens et Bibliographie générale de la musique. Deuxième édition entièrement refondue et augmentée de plus de moitié. Paris, Librairie de Firmin Didot, Frères, Fils et Cie, 1860—65.

8 deelen, in gr. 8vo. Verschillende artikelen. De 1ste ed. verscheen in 1838—44, te Brussel, bij Méline, Cans et Cie. Ofschoon dit werk — grootendeels ten gevolge der onbekendheid van den auteur met het Nederlandsch — in de artikelen over onze toonmeesters, zich aan ergerlijke blunders schul-

dig maakt, waardoor het in dat opzicht niet zeer bruikbaar mag heeten, zoo moet het toch, in vele andere opzichten als een reuzenwerk, als een eerste schrede op den ongebaanden weg, worden gewaardeerd en bewonderd. Men weet dat Fétis, in de laatste jaren zijns werkzamen levens, aan een algemeene geschiedenis der muziek gearbeid heeft. De volledige uitgaaf daarvan heeft hij niet meer mogen beleven. Echter wordt zij, met zijn nagelaten papieren ten grondslag, door anderen voortgezet.

IX. Gerber (Ernst Ludwig) (geb. te Sondershausen in 1746; gest. aldaar in 1819).

Historisch-Biographisches Lexicon der Tonkünstler, welches Nachrichten von dem Leben und Werken musikalischer Schriftsteller etc. enthält, nebst einem sechsfachen Anhang. Leipzig, J. G. J. Breitkopf und Comp'ag., 1790—1792.

2 deelen, in gr. 8vo. Verschillende artikelen over Sweelincks leerlingen.

X. Gerber (Ernst Ludwig). Neues historisch-biographisches Lexicon der Tonkünstler, welches Nachrichten von dem Leben und den Werken musikalischer Schriftsteller, berühmter Componisten, Sänger, Meister auf Instrumenten, Orgel- und Instrumentenmacher etc. aus allen Nationen enthält. Leipzig. Kühnel, 1812—1814.

4 deelen, in gr. 8vo. Verschillende artikelen over Sweelincks leerlingen. Dit laatste werk is een ander dan het voorgaande, niet een nieuwe uitgave daarvan, gelijk men soms mocht wanen. Gerbers Lexicon heeft zoowat uitgediend. Het is te verouderd en te foutief, om nog veel ter hand te worden genomen.

XI. Gregoir (Ed. G. J.) (geb. te Turnhout in 1822).

Artikel over den datum van Sweelincks dood in Caecilia, Algemeen Muziekaal Tijdschrift van Nederland. Rotterdam, bij J. van Baalen & Zonen. (Later bij Martinus Nijhoff te 's Hage). In 4to. Zie den 26sten jaarg. N°. 6, 15 Maart 1869, blz. 53; brief uit Antwerpen. De 1ste—19de jaarg. van Caecilia verscheen bij Kemink & Zn. te Utrecht. Caecilia was een vervolg op 't Nederl. Muz. Tijdschrift (z. ald.), sedert 1839 te Utrecht bij Bosch & Zn. uitgekomen.

XII. Heije (Dr. Jan Pieter) (geb. te Amsterdam in 1809).

Artikelen in den Navorscher als: jaargang 1868, blz. 95 (werken van Sweelinck) — jaargang 1870, blz. 364—366 (Portret en Cantiones Sacrae): blz. 420—421 (Portret); blz. 457-458 (Cantiones Sacrae); blz. 519—520 (Portret) — jaargang 1871, blz. 457 (geboortejaar); blz. 564—570 (Compositions-regeln en andere werken) — jaargang 1872, blz. 252 (Gerrit Pietersz.) — jaargang 1873, blz. 348—349 (Sweelincks bekende en onbekende werken). — Zie voorts **Bouwsteenen** en **Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis (Werken der).**

XIII. Hientzsch. (Johann Gottfried) (geb. te Mokrehnu bij Torgau in 1787; gest. te Berlijn in 1856).

Artikel in de Eutonia, Eine hauptsächlich pädagogische Musikzeitschrift für Alle, welche lehrend oder leitend die Musik in Schulen und Kirchen zu fördern haben, oder sich auf ein solches Amt vorbereiten. Breslau, 1828–37. Zie daarin: jaarg. 1829, het artikel over Sweelincks leerlingen.

XIV. Hooft (Pieter Corneliszoon) (geb. te Amsterdam in 1581; gest. te 's Gravenhage in 1647).

Brieven: nieuwe, vermeerderde, en naar den oorspronkelijken text herziene uitgave, met toelichting, aanteekeningen en bijlagen (door Dr. J. van Vloten). Leiden, Brill, 1855—57.

4 deelen in 16mo. (met register). Deel I loopt van 1600 tot 1629; Deel II van 1630 tot 1634; Deel III, van 1634 tot 1640; en deel IV, van 1640 tot 1647. Zie brief N°. 261, 263, 268b, 270, 275, 694 (Bijzonderheden over Dirk Sweelinck); brief N°. 259, 275 (Jan Pietersz. Sweelinck); brief N°. 812 (Johan Albert Ban).

XV. Hooft (Pieter Corneliszoon). Gedichten. Eerste volledige uitgave gedeeltelijk naar des dichters eigen handschift, met aanteekeningen van P. Leendertz Wz. Amsterdam, P. N. van Kampen, 1864–1875.

2 deelen, in groot 8vo. Het werk is in afleveringen verschenen, aanvankelijk bij de erven Bohn te Haarlem, later bij P. N. van Kampen te Amsterdam. Het is eerst in 1875 compleet geworden. Zie Deel I, blz. 195: Hoofts grafschrift op Sweelinck.

XVI. Jonge (J. C. de).

Nederland en Venetie. 's Gravenhage, Gebr. van Cleef, 1852.

In gr. 8vo. Zie blz 334.

XVII. Kist (Dr. Florentius Cornelis) (geb. te Arnhem in 1796; gest. te Utrecht in 1863).

Artikel in het Nederlandsch Muzikaal Tijdschrift voor 1842 (Utrecht, Bosch en Zoon, in 4to), blz 181–183 en 191—193: J. P. Swelinck. Dr. Kist was de oprichter van dit tijdschrift, dat in 1839 voor het eerst verscheen: zie **Gregoir** (Ed. G. J.). Dr. Kist is, na Dodt van Flensburg, de eerste geweest, die een eenigszins uitvoerige biografie van Sweelinck bekend heeft gemaakt. Ieder belangstellende moet hem daarvoor dank weten.

XVIII. Kist (Dr. Florentius Cornelis). Over den toestand van het Protestantsche kerkgezang in Nederland, benevens de middelen tot deszelfs verbetering. Utrecht, Bosch en Zoon, 1841.

In gr. 8vo. Dr. Kist spreekt in dit werk de meening uit, dat de oorspronkelijke psalmen van Sweelinck nog uitmuntend dienstig zouden kunnen zijn tot verheffing van het kerkgezang.

XIX. Kist (Professor Nicolaas Christiaan) (geb. Zalt-Bommel in 1793; gest. Leiden in 1859.)

Archief voor kerkelijke geschiedenis, inzonderheid van Nederland. Leiden, Luchtmans, 1829—40.

In gr. 8vo. Dit tijdschrift, door N. C. Kist, samen met Prof. H. J. Rooijaards. tot stand gebracht werd, na 1840, voortgezet onder den titel: Nederlandsch Archief voor kerkelijke geschiedenis. Ibid, 1840—49, in gr. 8vo.

Zie, in het eerste werk, 1840, Deel X, blz. 223; en, in het tweede, 1848, Deel VIII, blz. 184.

XX. Koning (Jacobus) (geb. te Amsterdam in 1770; gest. aldaar in 1832.)

Geschiedenis van het Slot te Muiden, en Hoofts leven op het zelve; door Jacobus Koning, Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, enz. Met platen. Amsterdam, Johannes van der Hey en Zoon, 1827.

In gr. 8vo. Zie hierin blz. 78, 81 en 128—9.

Konst- en Letterbode (Algemeene) — Zie **Dodt** (J. J.)

XXI. Kramm (Cornelis) (geb. te ..... in 1797; gest. te Utrecht in 1875).

Artikel in den Navorscher, jaargang 1873, blz 348—349 (Gerrit Pietersz. en Jan Sweelinck).

XXII. Kronijk van het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht. Utrecht; Kemink en Zoon, 1845 (en volgende jaren.)

In gr. 8vo. Zie daarin: 1851, 7 Maart, enz. blz. 93, 129, 148—9. Voorstel tot het doen vervaardigen van een statuet voor Sweelinck (Dr. Kist). Discussie. Levensbericht des meesters [vgl. wijders: **Kist** (Dr. F. C.) en het register].

XXIII. Leendertz Wz. (P.)

Artikelen in den Navorscher, als: jaargang 1866, blz. 17, 51 en 121 (Sweelincks sterfdag; Sweelincks gezin.) — jaargang 1870, blz. 195 (Kristina van Erp; vlg. het register); blz. 299 [Mr. Joan Crabbe; vgl. 't register] — jaargang 1872, blz. 251—252 (Sweelincks geboortejaar).

XXIV. Lustig (Jacob Willem) (geb. te Hamburg in 1706; gest te Groningen in 1796.)

Twaalf redeneeringen over nuttige muzikaale onderwerpen; ten onderzoek van kenners, ter verlustiging van Geoefende... in de forme van Maandelijksche samenspraken opgesteld. Amsterdam, Olofsen, z. j. (1756).

gr. 8vo. Zie daarin: blz. 162, vierde stuk.

XXV. Mattheson (Johann) (geb. te Hamburg in 1681; gest. aldaar in 1764).

Grundlage einer Ehrenpforte worin der tüchtigsten Capellmeister, Componisten, Musikgelehrten, Tonkünstler, etc. Leben, Werke, Verdienste, etc., erscheinen sollen. Hamburg, 1740.

In 4to. Bijzonderheden over Sweelinck en zijn leerlingen; zie onder register.

XXVI. Moonen (Arnold) (geb. te Zwol in 1664; gest. te Deventer in 1711).

Korte Chronyke der Stadt Deventer, van de oudste geheugenisse af tot het vredejaer van 1648. Uit verscheidene, zoo gedrukte, als geschrevene aenteekeningen by een gezamelt. De tweede druk doorgaens verbetert en merkelyk vermeerdert. Te Deventer, By Jan van Wijk, Boekverkooper, woonende in de groote Overstraat, 1714.

In kl. 8vo. Uitgave van zijn echtgenoote Catharina Adelheidt Asicia. Eerste editie in 1688. Zie blz. 147. (Vermelding van Sweelincks dood.)

XXVII. Navorscher (De). Een middel tot gedachtenwisseling en letterkundig verkeer tusschen allen, die iets weten, iets te vragen hebben, of iets kunnen oplossen. Amsterdam, J. C. Loman Jr.

De Navorscher, het nuttige tijdschrift, waaraan de Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis, die daarin haar mededeelingen — gedurende de laatste jaren — kon plaatsen, zooveel verplichting heeft, is thans in zijn 26sten jaargang. De eerste 12 jaargangen werden bij Frederik Muller te Amsterdam uitgegeven. Aan de jaargangen 1853, 1854 en 1855 zijn bijbladen toegevoegd.

De jaargangen 1862—68 verschenen bij C. M. van Gogh te Amsterdam. Jaargang 1869 is bij Loman en Verster aldaar uitgekomen, terwijl J. C. Loman Jr. de volgende jaargangen heeft uitgegeven. In 1868 veranderde het formaat en werd het, van langw. 4to, gr. 8vo. Voor de jaargangen 1850—1860 en 1860—1870 bestaan algemeene registers. Aanvankelijk onder redactie van J. G. de Hoop Scheffer, L. S. P. Meyboom en P. Leendertz Wz. doch, sedert 1862, onder bestuur van den laatste alleen. Zie daarin: jaargang 1854, blz. 23, 24 (verschillende berichten); bijblad van jaargang 1854, blz. XLIII en XLIIII (idem) — jaargang 1866, blz. 17, 50, 121 (Sweelincks sterfdag; zijn nakomelingen) — jaargang 1869, blz. 95 (opgaaf zijner werken, enz.) — vgl. **Heije, Kramm, Leendertz, Rappart** en **Uitterdijk.** Overigens passim.

Orgelstukken van Sweelinck — Zie **Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis** (Werken der).

XXVIII. Plemp (Cornelis Gijsbertsz.) (geb. te Amsterdam in 1574; gestorven aldaar in 1638).

Cornelii Giselberti Plempii Amsterodamensis poëmata, partim iterum, partim recens edita. Antverpiae, 1631.

In gr. 8vo. Dit boekdeel, van ongeveer 500 bladzijden, bestaat uit: 1. Elegiarum libri sex, seu Quisquiliae, Suspiria, Quadrillus, Crepuscula, Ischion et Saturnalia; 2. Liber de vita; 3. Libri duo de patria; 4. Tabellae; 5. Emblemata quinquaginta; 6. Musius sive rhytmi; 7. Idyllia XXI; 8. Missae posthumae; 9. Verinus seu Disticha parallela; 10. Epigrammata sacra; 11. Parodiae; 12. Epigrammatum Libri III. Zie Eligae, blz. 47, 94, 107; de vita, blz. 126; de patria, blz. 184; Idyllia, blz. 285.

XXIX. Rappard (Frans Alexander Ridder van) (geb. te Utrecht in 1793; aldaar gest. in 1867).

Overzigt eener verzameling Alba Amicorum uit de XVIde en XVIIde Eeuw in de: Nieuwe Reeks van Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Zevende deel, tweede stuk, blz. 1—138, met register (Leiden, E. J. Brill, 1856. In gr. 8vo.) Dit is een belangrijke studie over 35 van dergelijke alba. Zie blz. 80 (afschrift van Sweelincks canon — zonder muziek.) Deze canon komt voor in het album amicorum N°. 1, in het bezit van wijlen den heer van Rappard, en eenmaal toebehoord hebbende aan Alphert Brinck (vgl. 't register).

XXX. Rappard (Frans Alexander Ridder van). Artikel in den Navorscher, jaargang 1866, blz. 50—51. (quitantie van Pieter Jansz. Sweelinck)

XXXI. Scheltema (Dr. P.) (geb. te Amsterdam in 1812).

Aemstels Oudheid of gedenkwaardigheden van Amsterdam. Zesde en laatste deel. Met een portret. Amsterdam, C. L. Brinkman, 1872.

In gr. 8vo. Zie, op blz. 4—15, de belangwekkende studie over Plemp. Het, aan vele en nieuwe levensbijzonderheden zoo rijke, opstel over Sweelinck komt voor op blz. 177—197. Uit deze schets, en vroeger uit mijn artikelen in den Navorscher, jaargang 1872, blz. 133—137, 183—187 en 293—299, is kunnen blijken, met hoeveel onbekrompenheid ik van deze kostbare gegevens, welke een nieuw licht op den persoon van onzen grooten toonkunstenaar werpen, gebruik heb gemaakt. Een welkome aanvulling daarvan vormden de ms. aanteekeningen van Dr. Scheltema mij, nadat het zesde deel van Aemstels Oudheid reeds was afgedrukt, welwillend ter hand gesteld en vervolgens verwerkt in den Navorscher, jaargang 1873, blz. 298—300. Hem zij hiervoor, op deze plaats, nog eens openlijk dank gebracht.

Het laatste deel van Aemstels Oudheid, en ook de vroegere deelen van dit belangrijke werk, door onzen verdienstelijken stads-archivaris, behelzen zeer lezenswaardige opstellen, waarvoor de gegevens meestal ontleend zijn aan onuitgegeven stukken. Zoo vinden wij, in genoemd deel alleen, studiën over Nicolaas Witsen, Tulp, Ruijsdael, Czaar Peter, enz. De vijf eerste deelen van Aemstels Oudheid zijn verschenen in 1855—1863 te Amsterdam, bij J. H. Scheltema.

XXXII. Straeten (Edmond van der) (geb. te Oudenaarde in 1826).

La Musique aux Pays-Bas avant le XIXe siècle. Documents inédits et annotés. Compositeurs, virtuoses, théoriciens, luthiers: opéras, motets, airs nationaux, académies, maitrises, livres, portraits, etc. Avec planches de musique et table alphabétique. Bruxelles, Muquardt, Librairie Européenne, 1867—75.

In gr. 8vo. Deel I—III zijn tot nu toe verschenen. Zie: deel I, blz. 18—39 (Bibliotheek van Dandeleu).

XXXIII. Sweertius of **Sweerts** (Pieter Frans) (geb. te Antwerpen in 1567; gest. aldaar in 1619).

Athenae Belgicae, sive Nomenclator Infer. Germaniae scriptorvm, qvi disciplinas, philologicas, philosoficas, theologicas, ivridicas, medicas et mvsicas illustrarunt. Franciscvs Sweertivs Antverp. Pro svo in patriam et literas adfectv digessit et vvlgavit Accessit eodem avct. Svccincta XVII. Eivsdem inf. Germ. provinciar nec non praecipvarvm orbis bibliothecarum et academiarvm lvcvlenta descriptio. Antverpiae, Apvd Gvlielmvm A Tvngris sub signo Grhypi clɔ. lɔc. XXVIII (1628). Cum gratia & Priulegio.

In 8vo. Zie daarin: artikelen over Sweelinck en Verdoncq.

XXXIV. Thijm (Jozef Albert Alberdingk) (geb. te Amsterdam in 1820).

Artikel in de (onder zijn leiding verschenen en nog verschijnende) Dietsche Warande, jaargang 1872 (bijzonderheden over Sweelincks familje — vgl. het register).
De Dietsche Warande, waarin voortdurend vele en belangrijke artikelen over onze geschied- en letterkunde voorkwamen, werd in 1855 opgericht. Zij verscheen op onbepaalde tijden, als »tijdschrift voor Ned. oudheden en nieuwe kunst en letteren" (jaarl. 6 afl.), bij C. L. van Langenhuysen te Amsterdam. Na het verschijnen van 8 deelen werd de uitgaaf gestaakt maar, in 1874, zag een nieuwe Dietsche Warande (mede bij C. L. van Langenhuysen te Amsterdam) het licht, met den sous-titre: »Nieuwe reeks. Ned. tijdschrift van aesthetische beschaving."

Tijdschrift (Nederlandsch Muzikaal) — Zie **Kist** (Dr. F. C.).

XXXV. Uitterdijk (J. Nanninga).

Artikel in den Navorscher, jaargang 1875, blz. 109 (Brief van Dirk Sweelinck).

XXXVI. Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis (Werken der).

De werken der Vereeniging die ik, bij de bewerking dezer Schets, heb noodig gehad zijn:

1. *Bouwsteenen:* Eerste Jaarboek der Vereeniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis. 1869—1872. Gedrukt voor de beschermers en voor de leden, doch wijders niet in den handel. Amsterdam, Stoomdrukkerij Loman, Kirberger & van Kesteren, z. j. (1871).

In gr. 8vo. Zie daarin, wat speciaal Sweelinck betreft, blz. 36—47 (bijzonderheden over zijn werken); blz. 100—101 (portretten van hem); blz. 119—122 (de geschiedenis van het Darmstadtsche portret) Overigens passim.

2. *Bouwsteenen:* Tweede Jaarboek der Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis. 1872—1874. Gedrukt voor de beschermers en voor de leden, doch wijders niet in den handel. Amsterdam, Stoomdrukkerij Loman, Kirberger & van Kesteren, z. j. (1873).

In gr. 8vo. Zie daarin, over Sweelinck, blz. 142—156 (levensbijzonderheden). Overigens passim. Het is hier zeker de plaats niet, om over de verdiensten der Vereeniging uit te weiden. De uitgaaf der Bouwsteenen en der overige geschriften spreekt trouwens op zich zelf reeds luide genoeg. Deze Bouwsteenen omvatten de mededeelingen in den Navorscher (zie ald.), doch hier en daar verrijkt en verbeterd; vooral, behoorlijk geordend, zoodat men zeer spoedig vinden kan, 't geen men zoekt. Aan deze Uebersichtlichkeit, het werk der heeren Heije en Spellers, dank ik zeer veel en neem ik de vrijheid het hier erkentelijk te constateeren.

3. *Jan Pieters Sweelinck. Zeven Orgelstukken.* Naar een handschrift uit de Bibliotheek van het »Graue Kloster" te Berlijn. Bewerkt en toegelicht door Robert Eitner. Utrecht, Louis Roothaan; Berlijn, N. Simrock, 1871.

In gr. 8vo. (met muziek). Zie daarvóór, blz. V en VI, Dr. Heijes inleiding; blz. VII—X, Eitners Vorwerk, gedagteekend: Berlijn, Juli 1870. Van een en ander trok ik ruimschoots partij in deze Schets. (vgl. het register).

4. *Drie Madrigalen van Cornelis Schuijt* (1600). Twee Chansons van Jan Pieters Sweelinck (1598). Bewerkt door Robert Eitner. Amsterdam — Utrecht, Louis Roothaan, 1873.

In gr. 8vo. (met muziek), Zie daarin: blz. 7—12 (Inleiding van Dr. J. P. Heije.)

XXXVII. Vondel (Joost van) (geb. te Keulen in 1588; gest. te Amsterdam in 1679).

De werken van Vondel, in verband gebracht, met zijn leven, en voorzien van verklaring en aanteekeningen, door Mr. J. van Lennep. Met platen en afbeeldingen. Amsterdam, Gebroeders Binger, 1849—1869.

12 deelen in klein fol. Dit reuzenwerk, dat Mr. van Lennep, niet minder dan den heeren Binger, tot groote eer verstrekt, is in 114 afleveringen verschenen. Zie Deel II, blz. 159, 160, 161 en 162 (Grafschrift op Sweelinck); blz. 630 (Id. op Kristina van Erp); blz. 6 van de Nalezing. — Deel V, blz. 557 (Bijschrift op Dirk Sweelincks portret). — Deel VI, blz. 125—126 (Lijkdicht op Dirk).

XXXVIII. Wassenaer (Nikolaas Janszoon) (geb. te Heusden (?) omstr. 1581 gest. te Amsterdam (?) omstr. 1631).

Historisch verhael aller gedencwaerdigen geschiedenissen, die hier en daer in Europe, als in Duytsland, Vrankrijk enz. Turkyen en Nederland van den beginne van 't jaer 1621 tot den herfst toe voorgevallen syn. Amsterdam, 1622 en vervolgens.

In 4to. Het werk loopt tot 1630. Toen vervolgd door (zijn schoonzoon?) Barend Lampe. Het geheel vormt ruim 20 boekdeelen. Zie Deel II, blz. 40 (bijzonderheden betreffende Sweelinck).

Werken der Maatschappij van Nederl. Letterkunde te Leiden. — Zie **Rappard** (F. A. van).

XXXIX. Woordenboek (Biographisch) der Nederlanden, bevattende levensbeschrijvingen van zoodanige personen, die zich op eenigerlei wijze in ons vaderland hebben vermaard gemaakt. Haarlem, J. J. van Brederode, 1851—75.

In gr. 8vo. en 4to. (de 4to. uitgaaf, met portretten). Begonnen door A. J. van der Aa en, na zijn dood, voortgezet door K. J. R. van Harderwijk. Tot heden vervolgd door Dr. G. D. J. Schotel, onder medewerking van eenige vaderlandsche geleerden. Passim.

Het groote werk verschijnt in afleveringen, waarvan einde 1875 reeds 208 het licht hebben gezien. Letters A—U zijn compleet; letters V. en W. aangevangen. De verdiensten van dit woordenboek nemen af, naar mate het zijn voltooiing nadert. Het is juist, alsof auteurs en uitgever er maar naar hunkeren, dat »het uit is". De bewerking der artikelen laat dan ook thans veel te wenschen over. De meesten daarvan zijn mager, sommigen daarentegen veel te breedvoerig. Er is geen juiste maatstaf meer, welke de ruimte afmeet naar de belangrijkheid der behandelde personen en, terwijl b. v. 8 blz. gewijd worden aan Hendrik Ruse, krijgt onze grootste zeeheld, de Ruijter, er 5. Daarbij reken ik natuurlijk niet mede de 1¼ blz. bronnen, waarvan men blijkbaar geen gebruik heeft gemaakt. In het een of andere buitenlandsche woordenboek zal men dan ook minstens evenveel over de Ruijter vinden. Daarbij is men niet op de hoogte. In het artikel over Ruijsdael b. v. worden de belangrijke gegevens van Dr. P. Scheltema (Aemstels Oudheid, 6de deel) gemist. Behoef ik hierna nog te zeggen, dat het artikel over Jan Pietersz. Sweelinck allerbespottelijkst is? In één blz. wordt onze grootste toonmeester »afgedaan". Van eenige bronnenstudie is daar natuurlijk geen sprake, en de schrijver ignoreert te eenen male, al wat er over Sweelinck bekend is geworden, na de verschijning mijner eerste Schets.

NASCHRIFT.

Het doet mij voorzeker veel genoegen in de gelegenheid te wezen om in te trekken de, op blz 3, geuite verzekering, dat het mij niet gelukt is »iets nieuws", betreffende Sweelinck en de zijnen, te ontdekken. Het is mij wèl gelukt alsnog eenige, mij onbekende, bijzonderheden, aangaande de Sweelincks, bijeen te zamelen. Ik had die gaarne vroeg genoeg gehad, om ze in de Schets zelf nog te verwerken. Daar deze evenwel reeds, sedert eenigen tijd, is afgedrukt, zoo rest mij thans slechts het hulpmiddel van een Naschrift. Het beter laat dan niet vinde hier zijn toepassing.

Mr. J. I. van Doorninck — onze geachte correspondent te Zwol — heeft nu onlangs, in de 4de afl. van het 2de deel, der door hem en Mr. J. Nanninga Uitterdijk uitgegeven, Bijdragen tot de geschiedenis van Overijssel (Zwol, de erven J. J Tijl), de volgende aanteekeningen openbaar gemaakt:

.... »Alleen wil ik hier de aandacht vestigen op eenige tot nog toe onbekende leden van het geslacht Swelinck.

»Ik vond nl. in het archief van het Groote en Voorster (vroeger H. Geesten) gasthuis te Deventer de volgende charters:

»1. Schepenbrief van 12 Oct. 1553, waarbij Johan ten Haeve en Griete zijne vrouw aan Mr. Johan Swelijnck en Claesken diens vrouw, zekeren uitgang verkoopen uit een huis aan het Groote kerkhof. Op de keerzijde waarvan staat, dat het Voorster gasthuis dien brief op 13 Mei 1608 gelost

heeft van Jan van Weseke en Mechtelt diens vrouw; dat zij dien georven had van haren man wijlen Arent Swelinck, zoon van Jan Sw., eertijds der stads barbier.

»2. Schepenbrief van 17 Maart 1556, waarbij vermeld wordt dat Mr. Jan Zwelinck 2 ggl. per jaar had uit een huis in de Nieuwstraat.

»3. Schepenbrief van 5 Jan. 1574, waarbij een uitgang uit het onder N°. 1 genoemde huis verkocht en melding gemaakt wordt van de 2 ggl., die Swelincks erfgenamen daaruit hadden."

Er blijkt natuurlijk uit het bovenstaande volstrekt nog niet, dat Mr. Johan Sweelinck en Arent Sweelinck famieljeleden zijn geweest van onzen Jan Pietersz., doch waarschijnlijk is het wèl. In elk geval is de Deventersche afkomst van het geslacht Sweelinck — reeds op voldoende gronden aangetoond door den heer P. Leendertz Wz. (zie blz. 3) — thans onherroepelijk gestaafd, al handhaaf ik ook, daarnevens, mijn overtuiging, dat Jan Pietersz. zelf een Amsterdammer van geboorte was (vgl. blz. 4).

Voor eenigen tijd, te laat om er nog in de Schets gebruik van te maken, is mij, door de Vereeniging van Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis, in handen gesteld een aanteekening van dezen inhoud:

»Voorloopige aanteekening op het geslacht Sweeling, Sweelingh, Sweelinck.

{ Pieter Jansz. S.: zijn testament, 27 Maart 1670, Amst.?
{ Heijltje Jans. haar testament, 25 Januari 1645. Amst.

|

Gerrit Pietersz. S. [1]), Med. Dr. Amsterd.:

|

zijn kinderen:
Johan S.
Dirckie S., gehuwd met Mr. Pieter van Broeckhuysen.
Gerarde S."

De aanteekening is blijkbaar, door een vergissing, uit het oog verloren. Ik meende, dat deze fout weer gemakkelijk zou kunnen worden hersteld, vermits zich onder de aanteekening, de naam »Campbell", tusschen haakjes, bevond. Ik schreef onmiddellijk aan den heer Campbell, den bibliothecaris der Koninkl. Boekerij te 's Hage, ontving echter van hem, tot mijn teleurstelling, het antwoord, dat de aanteekening hem onbekend was. Alhoewel ik dus buiten machte ben tot haar bron op te klimmen, zoo komt mij desniettemin haar authenticiteit boven allen twijfel verheven voor. Ik acht 't derhalve noodig de conclusie, op blz. 38 getrokken, — als zou het geslacht Sweelinck, met den dood van Jan Pietersz. Sweelinck

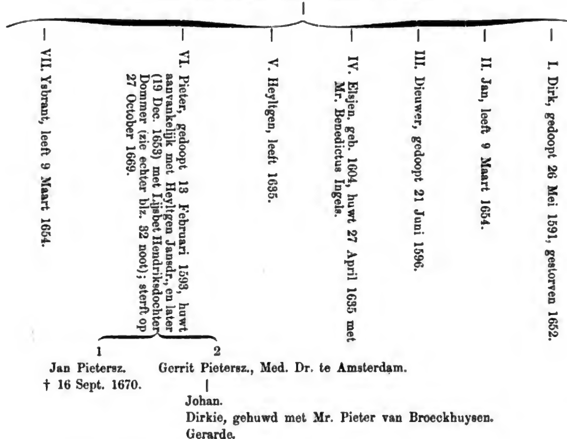
[1]) Deze zou dus heeten naar zijn oudoom, den schilder (zie blz. 5).

(16 Sept. 1670), uitgestorven zijn — te wijzigen en hier een verbeterden stamboom des toonmeesters te produceeren.

Pieter Sweelinck † begin Juni 1573.

Jan Pietersz. Sweelinck,

geboren te Amsterdam in 1562 (waarschijnlijk niet lang na 28 April, stellig vóór 16 October) en gestorven den 16de October 1621 in de Koestraat te Amsterdam; den . . Mei 1590 aldaar gehuwd met Claesken Dirksdochter van Medemblik († omstreeks 3 Januari 1637). Uit dit huwelijk zijn gesproten de volgende kinderen:

Nog maakt de heer Rammelman Elsevier melding van een huwelijk, op 11 April 1696, gesloten te Ysselstein, tusschen Mr. Hendrik Swelingh, Med. Dr. en Maria Woertmans, beiden van Bremen, maar wonende te Ysselstein. Misschien is Hendrik eveneens een zoon van Gerrit Pietersz. geweest. Ik baseer deze gissing alleen op zijn medisch dokterschap.

REGISTER.

NB. De letters z. d. en z. d. n., tusschen baakjes, beteekenen: »zie dáár" en »zie dien naam."

[1]) De G. op blz. 20 moest een C. zijn.

JAN PIETERSZOON SWEELINCK

ACHT

ZES-STEMMIGE PSALMEN.

Psalm 23.

CANTUS.

SEXTA VOX.

ALTUS.

QUINTA VOX.

Tu oings mon chef d'hui - les, et sen-
Gij zalft mijn hoofd, o God Uw ge-

TENOR.

Tu oings mon chef d'hui - les et sen- teurs bon -
Gij zalft mijn hoofd, o God! Uw ge - nâe laaft

BASIS.

Tu oings mon chef d'hui - les et sen- teurs, d'hui -
Gij zalft mijn hoofd, o God! Uw ge - nâe, o

ORGANUM.

f f f f f f

Tu oings mon
Gij zalft mijn

Tu oings mon chef d'hui -
Gij zalft mijn hoofd, o

Tu oings mon chef d'hui - les et sen-
Gij zalft mijn hoofd, o God! Uw ge-

teurs bon - - - - - - - - nes,
nâe laaft mij;

- - - nes. Tu oings mon chef God!
mij; Gij zalft mijn hoofd, o God!

les et sen teurs bon - - - - - nes,
God! Uw ge - nâe laaft mij;

chef d'hui - les et sen - teurs bon - - - - - - - nes.
hoofd, o God! Uw ge - nâe laaft mij;
les et sen - teurs bon - - - - - - nes.
God! Uw ge - nâe laaft mij;
teurs, d'hui - les et sen - teurs bon - - - - - nes.
nâe, o God! Uw ge - nâe laaft mij;
Et
Mild
Et
Mild
Et
Mild
Et jus - - - qu'aux bords.
Mild vloeit mijn kelk,
Et jus - - - qu'aux
Mild vloeit mijn
Et jus - - - - -
Mild vloeit
jus - - - - - - - - qu'aux bords, Et
vloeit mijn kelk, Mild
jus - - qu'aux bords. Et
vloeit mijn kelk. Mild
jus - - - - qu'aux bords, Et jus - qu'aux bords,
vloeit mijn kelk, Mild vloeit mijn kelk,

Et jus_qu'aux bords___ plei_ _ne tas_
*Mild vloeit mijn kelk,___ vol___van heil_*

bords.___ Et jus_ qu'aux
kelk,___ Mild, vloeit mijn

- - - - qu'aux bords plei - - - - - - - ne tas_
mijn kelk vol___ ge_neuch

jus - - qu'aux bords. Et jus_qu'aux bords plei
*vloeit mijn kelk, Mild vloeit mijn kelk, vol_*

jus - - - - - - - qu'aux bords plei
*vloeit___ mijn kelk, vol_*

Et jus - qu'aux bords plei - ne tas - se me
Mild vloeit mijn kelk, vol van heil - ge - not

35

se me don_nes; Voir___ et fe_ras; Voir___
ge - not, o - ver! Mij___volgt uw gunst, Mij___

bords plei _ne tas - se me don - - nes; Voir___ et fe_ras que
kelk, vol___van heil - ge - not, o - - - ver! Mij___volgt uw gunst de

se me don - - - nes; Voir_ et fe - ras___
te nu o - - - ver! Mij__volgt uw gunst___

_ne tas se me don - - - nes; Voir_et fe_
van heil ge - not, o - - - ver! Mij volgt uw

_ne tas se me don - - - - nes;___
___van heil ge - not, o - - - - ver!___

don - - - - - - - - nes;___
o - - - - - - - - ver!___

_ et fe _ ras que ces _ te fa _ veur tien _ _ ne,
_ volgt uw gunst de da _ gen mij _ nes le _ _ _ vens,

ces _ te fa _ veur tien _ _ _ _ _ _ _ ne. Voir
da _ gen mij _ nes le _ _ _ _ _ _ _ vens, Mij _

que ces _ te fa _ veur tien _ _ _ ne. Voir
de da _ gen mij _ nes le _ _ _ vens, Mij

ras que ces _ te fa _ veur tien _ ne, Voir
gunst de da _ gen mij _ nes le _ _ vens, Mij

Voir _ et fe _
Mij _ volgt uw

Voir _ et fe _
Mij _ volgt uw

Voir et fe _ ras, Voir et fe _
Mij volgt uw gunst, Mij volgt uw

_ et fe _ ras que ces _ te fa _ veur _ tien _ _ _ _ _
_ volgt uw gunst de da _ gen mij _ nes _ le _ _ _ _ _

et fe ras _ que ces _ te fa _ _
volgt uw gunst _ de da _ gen mij _ _

et fe _ ras, Voir _ et fe _ ras que ces _ te fa _ veur
volgt uw gunst, Mij _ volgt uw gunst de da _ gen mij _ nes

ras. Voir _ et fe _ ras que
gunst, Mij _ volgt uw gunst de

ras que ces _ _ _ te fa _ veur tien _ _
gunst de da _ _ _ gen mij _ nes le _ _

51

cresc.

ras que ces_te fa_veur tien _ _ ne. Tant
gunst de da_gen mij_nes le _ _ vens; Uw

ne, _ que ces_te fa_veur tien _
vens; _ de da_gen mij_nes le _

_ _ _ veur tien_ne, que ces_te fa_veur tien _ _ ne, Tant
_ _ _ nes le_vens. de da_gen mij_nes le _ _ vens; Uw

tien _ _ _ ne, que ces _ _ te fa_veur tien _
le _ _ _ vens, de da _ _ gen mij_nes le _

ces_te fa_veur tien _ _ _ ne, que ces_te fa _ _ veur
da_gen mij_nes le _ _ _ vens. de da_gen mij _ _ nes

ne, que _ ces_te fa _ veur tien _ ne,
vens, de _ da_gen mij _ nes le _ _ vens;

cresc.

60

que vi _ vray, Tant que vi _ vray. Tant que vi _ vray
heil_ge hand, Uw heil_ge hand. Uw heil_ge hand

_ _ _ ne, Tant que vi _ vray com _
_ _ _ vens; Uw heil_ge hand wijst

que vi _ vray com _ pa _ _ _ _ gni _ e me tien _
heil_ge hand wijst mij _ den weg ten goe _ _

ne, Tant _ que vi _ vray, Tant que vi _ vray com_
vens; Uw _ heil _ ge hand, Uw heil_ge hand wijst

tien _ _ ne, Tant que vi _ vray com _
le _ _ vens; Uw heil_ge hand wijst

Tant que vi _ vray
Uw heil _ ge hand

com - pa - gni - e me tien - - ne:
wijst — mij den weg ten goe - - de.

pa - gni - e me tien - - - ne:
mij den weg ten goe - - - de,

ne: Tant que vi - vray com - - - pa - gni -
de. Uw heil - ge hand wijst mij den

pa - gni - e me tien - ne: Tant que vi - vray com - pa - gni -
mij den weg ten goe - de, Uw heil - ge hand wijst mij den

pa - gni - e me tien - - - ne: Tant que vi - vray com - pa - gni -
mij den weg ten goe - - - de. Uw heil - ge hand wijst mij den

Tant que vi - vray com pa - gni -
Uw heil - ge hand wijst mij den

75 80

com - - pa - gni - e me tien - - - - - - ne:
wijst — mij den weg ten goe - - - - - - de.

com - pa - gni - e me tien - - - - - - - - - ne:
wijst — mij den weg ten goe - - - - - - - - - de.

e me tien - ne, com - pa - gni - e me tien - - - - - ne:
weg ten goe - de, wijst mij den weg ten goe - - - - - de.

e me tien - ne, me tien - - - - - - - - - ne:
weg ten goe - de, ten goe - - - - - - - - - de.

e me tien - ne, com - pa - gni - - e me tien - - ne:
weg ten goe - de. wijst — mij den weg ten goe - - de.

e me tien - ne, com - pa - gni - e me tien - - - - - ne:
weg ten goe - de. wijst mij den weg ten goe - - - - - de.

85

Si que tous jours, Si que tous jours. Si que tous jours
Och! dat al toos, Och! dat al toos. Och! dat al toos

Si que tous jours, Si que tous jours de fair' ay
Och! dat al toos, Och! dat al toos ik in uw

Si que tous jours, Si que tous jours. Si
Och! dat al toos, Och! dat al toos, Och!

Si que tous jours, Si que tous jours de
Och! dat al toos, Och! dat al toos ik

Si que tous jours, Si
Och! dat al toos. Och!

Si que tous jours, Si que tous jours, Si
Och! dat al toos, Och! dat al toos, Och!

de fair' ay es pé ran
ik in uw huis, o Hee

es pé ran ce, de fair' ay es pé
huis, o Hee re, ik in uw huis, o

que tous jours de fair' ay es pé ran
dat al toos ik in uw huis, o Hee

fair' ay es pé ran ce, de fair' ay es pé ran
in uw huis, o Hee re, ik in uw huis. o Hee

que tous jours de fair' ay es pé
dat al toos ik in uw huis, o

que tous jours de fair' ay es pé ran
dat al toos ik in uw huis, o Hee

ce, en la mai - son du Sei -
re, Vol lof en lust, Uw goed -
ran - ce, en la mai - son
Hee - re, Vol lof en lust,
ce en la mai - son du
re, Vol lof en lust, Uw
ce en la mai -
re, Vol lof en
ran - ce en la mai - son, en la mai - son
Hee - re, Vol lof en lust, Vol lof en lust,
ce en la mai - son, en la mai -
re, Vol lof en lust, Vol lof en
gneur de - meu - ran - ce, En la mai
heid dank - baar ee - re! Vol lof en
du Sei - gneur de - meu - ran - ce,
Uw goed - heid dank - baar ee - re!
Sei - gneur de - meu - ran - ce, de - meu - ran - ce.
goed - heid dank - baar ee - re, dankbaar ee - re!
son, en la mai -
lust, Vol lof en
du Sei - gneur de - meu - ran - ce. En
Uw goed - heid dank - baar ee - re! Vol
son, en la mai - son
lust, Vol lof en lust,

son du Sei_gneur, du Sei_gneur de _ meu _ rance, de _ meu_ran _
lust, Uw goed_heid, Uw goed_heid dank _ baar ee_re, dank _ baar ee _

En la mai _ _ son du Sei _ _ _ gneur. En
Vol lof en lust, Uw goed _ _ _ heid, Vol

En la mai _ son du Sei_gneur de _ _ meu _ _ ran _ _ ce,
Vol lof en lust, Uw goed_heid dank _ baar ee _ _ re.

son du Sei _ gneur de _ _ _ _ meu _
lust, Uw goed _ heid dank _ _ _ baar

la mai _ son du Sei _ gneur. du Sei _ gneur de _ _ _ meu
lof en lust, Uw goed _ heid. Uw goed _ heid dank _ _ baar

du Sei _ gneur. du Sei _ gneur de _ _ _ meu _
Uw goed _ heid, Uw goed _ heid dank _ _ _ baar

121 2

ce,
re!

la mai son du Sei_gneur de _ meu ran _ _ _ _ ce.
lof en lust Uw goed_heid dank_baar ee _ _ _ _ re!

En la mai son du Sei_gneur de _ meu ran _ _ ce.
Vol lof en lust Uw goed_heid dank_baar ee _ _ re!

ran _ _ _ _ ce.
ee _ _ _ _ re!

ran _ ce. de _ meu ran _ _ _ _ _ _ _ ce.
ee _ re, dankbaar ee _ _ _ _ _ _ _ re!

ran _ _ _ _ ce. de _ _ _ meu ran _ _ _ ce.
ee _ _ _ _ re, dank _ _ _ baar ee _ _ _ re!

100

- - - ce, en __ la __ mai - son du Sei -
- - - re, Vol __ lof __ en lust, Uw goed -

ran - - - ce, ____ en la mai - son
Hee - - - re, ____ Vol lof en lust,

- - - ce en la mai - son du
- - - re, Vol lof en lust, Uw

- - - ce en la mai -
- - - re, Vol lof en

ran - - ce en __ la __ mai - son, en la mai - son
Hee - - re, Vol __ lof __ en lust, Vol lof en lust,

ce en la mai - son, en la mai -
re, Vol lof en lust, Vol lof en

102

gneur __ de - - - - meu - ran - ce, En la mai
heid __ dank - - - - baar ee - re! Vol lof en

du Sei - gneur de - meu - - - - ran - ce, ____
Uw goed - heid dank - baar ____ ee - re! ____

__ Sei - gneur de - meu - ran - ce, de - meu - ran - ce.
__ goed - heid dank - baar ee - re, dankbaar ee - re!

son, en __ la __ mai -
lust, Vol __ lof __ en

du Sei - gneur de - - - meu - ran - ce. En
Uw goed - heid dank - - - baar ee - re! Vol

son, en la mai - son
lust, Vol lof en lust,

son du Sei_gneur, du Sei_gneur de _ meu _ rance, de _ meu _ ran _
lust, Uw goed_heid, Uw goed_heid dank _ baar ee_re, dank _ baar ee _

En la mai _ son du Sei _ _ _ gneur. En
Vól lof en lust, Uw goed _ _ _ heid, Vól

En ___ la mai _ son du Sei_gneur de _ _ meu _ _ ran _ _ ce,
Vól ___ lof en lust. Uw goed_heid dank _ baar ___ ee _ _ re.

son du Sei _ gneur ___ de _ _ _ meu _
lust, Uw goed _ heid ___ dank _ _ _ baar

— la ___ mai _ son du Sei _ gneur. du Sei _ gneur de _ _ _ meu
— *lof ___ en lust. Uw goed _ heid. Uw goed _ heid dank _ _ baar*

du ___ Sei _ gneur. du Sei _ gneur de _ _ _ meu _
Uw ___ goed _ heid, Uw goed _ heid dank _ _ _ baar

121 2

_ _ _ _ ce, ___
_ _ _ _ *re!* ___

la mai _ son du Sei_gneur de _ meu ran _ _ _ _ ce.
lof en lust Uw goed_heid dank_baar ee _ _ _ _ re!

En la mai _ son du Sei_gneur de _ meu ran _ _ ce. ___
Vól lof en lust Uw goed_heid dank_baar ee _ _ re! ___

ran _ _ _ _ ce. ___
ee _ _ _ _ re! ___

ran _ _ ce, de _ meu _ ran _ _ _ _ _ ce. ___
ee _ _ re, dankbaar ee _ _ _ _ _ re! ___

ran _ _ _ _ ce. de _ _ meu ran _ _ _ ce. ___
ee _ _ _ _ re, dank _ _ baar ee _ _ _ re! ___

Psalm 65.

CANTUS. *f* Dieu, — Dieu! la gloi - re qui t'est du - ë
God, — God, de lof - zang rijst uit Si - ons

SEXTA VOX. *f* Dieu, — Dieu, — Dieu! la
God, — God, — God, de

ALTUS. *f* Dieu, — Dieu, Dieu! — la gloi - re
God, — God, God, — de lof - zang

TENOR. *f* Dieu, — Dieu, Dieu, — Dieu!
God, — God, God, — God,

QUINTA VOX. *f* Dieu, — Dieu!
God, — God,

BASIS. *f* Dieu, — Dieu! la gloi - re
God, — God, de lof - zang

ORGANUM. *f*

T'at - tend, T'at - - tend de -
ho - ven! Hij - - stijgt tot

gloi - re qui t'est du - ë, T'at - tend,
lof - zang rijst uit Si - on. Hij stijgt,

qui t'est du - - ë, T'at - tend de - dans Si - - on:
rijst uit Si - - on. Hij stijgt tot 't om - - hoog,

la gloi - re qui t'est du - - - ë, T'at - tend, T'at - tend de
de lof - zang rijst uit Si - - - on. Hij stijgt, Hij stijgt tot

la gloi - - re qui t'est du - - - ë, T'at tend,
de lof - - zang rijst uit Si - - - on. Hij stijgt,

qui t'est du - ë, T'at - tend de -
rijst uit Si - - on. Hij stijgt tot

cresc.

dans Si - on: Tat - tend de - dans Si -
U om - hoog, in stil en diep ont -

Tat - tend de dans Si - on: Tat - -
Hij stijgt tot U om - hoog, Stijgt

Tattend de - dans Si - on: Tat - tend de -
in stil en diep ont - zag. Hij stijgt tot

dans Si - on: Tat - tend, Tat - tend de - dans Si - on:
U om - hoog: om - hoog, Stijgt op, in diep ont - zag.

Tat - tend de - dans Si - on:
Hij stijgt tot U om - hoog.

dans Si - on: Tat - tend de - dans Si -
U om - hoog. in stil en diep ont -

ff

21

on: Tat - tend de - dans Si - on:
zag. Hij stijgt tot U om - hoog,

tend de - dans Si - on: Tat - tend de -
op, in diep ont - zag. Hij stijgt tot

dans Si - on: Tat - tend de - dans Si - - on: Tat - tend de -
U om - hoog, in stil en diep ont - - zag. Hij stijgt tot

Tat - tend de - dans Si - on: Tat - tend de - dans Si - on:
Hij stijgt tot U om - hoog, in stil en diep ont - zag,

Tat - tend de - dans Si - on: Tat - tend de -
Hij stijgt tot U om - hoog, in stil en

on: Tat - tend de - dans Si - on:
zag. Hij stijgt tot U om - hoog,

25 pp beginning again

Tat tend de dans Si on: En ce lieu
in stil en diep ont zag. Hoor't ge bed;

dans Si on, de dans Si on: pp En ce lieu
U om hoog, in diep ont zag. Hoor't ge bed;

dans Si on, de dans Si on: En ce lieu
U om hoog, in diep ont zag. Hoor't ge bed;

Tat tend de dans Si on: En ce lieu, En ce
in stil en diep ont zag. Hoor't ge bed, Hoor't ge

dans Si on, de dans Si on: En ce lieu
diep ont zag, in diep ont zag. Hoor't ge bed;

Tat tend de dans Si on: En ce
in stil en diep ont zag. Hoor't ge

decresc. p pp

cresc.

te se ra ren du e De
hoor de stem die weeklaagt, Ver

te se ra ren du e De
hoor de stem die weeklaagt, Ver

te se ra ren du e, te se ra ren du e De
hoor de stem die weeklaagt. hoor de stem die weeklaagt tot

lieu, En ce lieu te se ra ren du e De voeux,
bed, Hoor't ge bed; cresc. hoor de stem die wee klaagt tot U;

te se ra ren du e
hoor de stem die wee klaagt,

lieu te se ra ren du
bed; hoor de stem die wee

cresc.

voeux, De voeux o bla - ti - on.
hoor ons smeek - ge - bed, o God!
voeux o - bla - ti - on. De voeux o -
hoor ons smeek - ge - bed. Ver - hoor ons
voeux, De voeux o - bla - ti - on. De
U; Ver - hoor ons smeek - ge - bed, Ver -
De voeux o - bla - ti - on. De voeux, De voeux o -
Ver - hoor ons smeek - ge - bed, o God! Ver - hoor ons
De voeux o - bla - ti - on. De voeux o -
o! Hoor ons smeek - ge - bed, Ver - hoor ons
e De voeux, De voeux o - bla - ti - on.
klaagt tot U. Ver - hoor ons smeek - ge - bed.
44
De voeux o - bla - ti - on.
Hoor wat ons hart be - looft:
bla - ti - on. De voeux o - bla - ti -
smeek - ge - bed. Hoor wat ons hart be -
voeux o bla - ti - on. De voeux o - bla - ti -
hoor ons smeek - ge - bed, Ver - hoor ons smeek - ge -
bla - ti - on. De voeux o - bla - ti - on. De voeux o -
smeek - ge - bed. Hoor wat ons hart be - looft: Hoor wat ons
bla - ti - on. De voeux o - bla - ti -
smeek - ge - bed. Hoor wat ons hart be -
De voeux o - bla - ti - on.
Hoor wat ons hart be - looft:

49

De voeux o - bla - ti - on. o - bla - - ti - on.
Hoor wat ons hart be - looft, ons hart be - looft.

on. De voeux o - bla - ti - on. Et d'au
looft. Hoor wat ons hart be - looft. Ja! van

on. De voeux o - bla - ti - on. De voeux o - bla - ti on.
bed. Hoor wat ons hart be - looft. Hoor wat ons hart be - looft.

bla - ti - on. De voeux o - bla - ti - on. Et
hart be - looft: Be - straal ons uw goed - heid! Ja!

on. De voeux o - bla - ti on. Et
looft. Hoor wat ons hart be - looft. Ja!

De voeux o - bla - ti - on. o - bla - ti on.
Hoor wat ons hart be - looft. ons hart be - looft.

dacresc.

Et d'au - tant que la voix en - ten - dre, la
Ja! van Al - len. van 't eind der Aar - de, Hoe

tant. Et d'au - tant que la voix en -
kein - de'en van vèr, 'lan het eind der

Et d'au - tant que la voix en -
Ja! van vèr, 'lan het eind der

d'au - tant que la voix en - ten - dre, la
van vèr, 'lan het eind der Aar - de, 'lan

d'au - tant que la voix en - ten - dre
van vèr, 'lan het eind der Aar - de

Et d'au - tant que la voix en -
Ja! van vèr, 'lan het eind der

voix en _ ten _ dre Des tiens,
vèr van U ook Stijgt op,

ten _ _ _ dre Des tiens il te plai _ _ _
Aar _ _ _ de Stijgt op het lof _ ge _ _ _

ten _ _ _ dre Des tiens il te plai ra, il te plai
Aar _ _ _ de Stijgt op, stijgt op het dank_baar lof _ _ ge _

voix en _ ten dre Des tiens, Des tiens il te plai _
'teind der Aar de Stijgt op, het dank_baar lof _ ge _

Des tiens, Des tiens il te plai _ _ _
Stijgt op, het dank_baar lof _ _ ge _ _ _

ten _ _ _ dre Des tiens,
Aar _ _ _ de Stijgt op,

42

cresc.
Des tiens il te plai _ _ _ ra. Tout
het dank_baar lof _ ge _ _ _ zang! cresc. O

ra, Des tiens il te plai _ ra. Tout droit à
zang, het dank_baar lof _ ge _ zang! o Neem cresc. het

ra, Des tiens il te plai _ ra. Tout droit à
zang, het dank_baar lof _ ge _ zang! o Neem het

ra. Tout droit à toy,
zang! o Neem het aan.

cresc.
ra. Tout droit à toy,
zang! o Neem het aan,

Des tiens il te plai _ _ ra. Tout
het dank_baar lof _ _ ge _ _ _ zang! o

cresc.

droit à toy se ve_nir ren_dre, Tou_
Neem het aan. geef ons uw ze_gen, Heel

toy. Tout droit à toy se ve_nir
aan, o Neem het aan, geef ons uw

toy. Tout droit à toy se ve nir,
aan. cresc. o Neem het aan, geef ons heil,

Tout droit à toy se ve_nir ren_dre,
o Neem het aan. geef ons uw ze_gen,

Tout droit à toy se ve_
o Neem het aan. geef ons

cresc.
droit à toy, Tout droit à toy se
Neem het aan. o Neem het aan. geef

_ _ _tes gents. *f* Tou_ _tes gents on
dees aard, Heel dees aard f komt.

ren_dre, Tou_tes gents, Tou_ _tes
ze gen, Heel dees aard, f Heel dees

se ve_nir ren_ _ _dre, Tou_tes gents,
geef ons uw ze_ _ _gen. Heel dees aard,

Tou_ _ _ _tes gents, *f* Tou_tes gents, Tou_ _tes
Heel dees aard, Heel dees aard, Heel dees

nir ren_ _ _ _dre, *f* Tou_ _tes
uw ze_ _ _ _gen, Heel dees

f
_ve_nir ren_ _ _ _dre, Tou_tes gents,
ons uw ze_ _ _ _gen. Heel dees aard,

f *f*

ver - ra, Tou - tes gents on ver -
tot U, heel dees aard komt tot

gents on ver - ra, Tou - tes gents on ver -
aard komt tot U, heel - dees aard komt tot

Tou - tes gents on ver -
heel - dees aard komt tot

gents on ver ra, on ver - ra.
aard komt tot U, komt tot U.

gents on ver ra, Tou - tes gents on ver -
aard komt tot U, heel - dees aard komt tot

Tou - tes gents on ver ra.
heel - dees aard komt tot U.

ra. Tout droit à toy, Tout droit à toy
U. Hoor haar ge - bed, Hoor haar ge - bed;

ra. Tout droit à toy se - ve - nir
U. Hoor haar ge - bed; Geef - haar uw

ra. Tout droit à toy, Tout droit à toy
U. Hoor haar ge - bed, Hoor haar ge - bed;

Tout droit à toy, Tout droit à toy se -
Hoor haar ge - bed, Hoor haar ge - bed; Geef

ra. Tout droit à toy, Tout droit à toy
U. Hoor haar ge - bed, Hoor haar ge - bed;

Tout droit à toy, Tout droit à toy
Hoor haar ge - bed, Hoor haar ge - bed;

95

se __ ve - nir ren - - - - - - dre,
Geef __ haar uw ze - - - - - - gen:

ren - dre, Tou - - - tes gents, Tou - tes
ze - gen: Heel __ dees aard, heel __ dees

se ve - nir, se ve - nir, se __ ve - nir ren -
Heel dees aard, komt tot U, Geef __ haar uw ze -

__ ve - nir ren - dre, Tou - tes gents, Tou - tes
__ haar uw ze - gen: Heel __ dees aard komt tot

se __ ve - nir ren - - - dre, Tou - tes
Geef __ haar uw ze - - - gen: Heel dees

se __ ve - nir ren - - - dre,
Geef __ haar uw ze - - - gen:

96

Tou - tes __ gents on ver - ra, Tou - tes gents on ver -
Heel __ dees __ aard komt tot U, heel __ dees aard komt tot

gents on __ ver - ra, Tou -
aard komt __ tot U. Heel __

dre, Tou - tes gents on
gen: Heel __ dees aard komt

gents, Tou - tes gents on ver - ra, Tou - tes
U. Heel __ dees aard komt tot U, heel __ dees

gents, Tou - tes gents on ver -
aard, heel __ dees aard komt tot

Tou - tes gents on ver - ra, Tou - tes __ gents
Heel __ dees aard komt tot U, heel __ dees __ aard

ra, on ver_ra, Tou _ tes gents on
U, komt tot U, heel dees aard komt

_ tes gents on ver _ ra, Tou_tes
dees aard komt tot U, heel dees

ver _ ra, on ver _ ra, Tou _ tes gents, Tou _
tot U, komt tot U, heel dees aard, heel

gents on ver _ ra, Tou _ tes gents
aard komt tot U, heel dees aard,

ra, Tou tes gents
U, heel dees aard

on ver _ ra, Tou _ tes gents on ver_
komt tot U, heel dees aard komt tot

ver _ ra, Tou _ tes gents on ver_ra.
tot U, heel dees aard komt tot U.

gents on ver ra, Tou _ tes gents on ver _ ra.
aard komt tot U, heel dees aard komt tot U.

_ tes gents on ver _ ra.
dees aard, komt tot U.

on ver ra, Tou_tes gents on ver _ ra.
komt tot U, heel dees aard komt tot U.

on ver _ ra, on ver ra.
komt tot U, komt tot U.

ra, Tou _ tes gents on ver _ ra.
U, heel dees aard komt tot U.

90

se _ ve _ nir ren _ _ _ _ _ _ dre,
Geef _ haar uw ze _ _ _ _ _ _ gen:

ren _ dre, Tou _ _ _ tes gents, Tou _ _ tes
ze _ gen: Heel _ dees aard, heel _ dees

se ve _ nir, se ve _ nir, se _ ve _ nir ren _
Heel dees aard, komt tot U, Geef _ haar uw ze _

_ ve _ nir ren _ dre, Tou _ tes gents, Tou _ tes
_ haar uw ze _ gen: Heel _ dees aard komt tot

se _ ve _ nir ren _ _ _ dre, Tou _ tes
Geef _ haar uw ze _ _ _ gen: Heel dees

se _ ve _ nir ren _ _ _ dre,
Geef _ haar uw ze _ _ _ gen:

96

f Tou _ tes _ gents on ver _ ra, Tou _ tes gents on ver _
Heel _ dees _ aard komt tot U, heel _ dees aard komt tot

gents on _ ver _ ra, Tou _
aard komt _ tot U. Heel _

dre, p Tou _ _ tes gents on
gen: Heel _ dees aard komt

gents, Tou _ tes gents on ver _ ra, Tou _ _ tes
U, Heel _ dees aard komt tot U, heel _ dees

gents, Tou _ tes gents on ver _
aard, heel _ dees aard komt tot

Tou _ tes gents on ver _ ra, Tou _ tes _ gents
Heel _ dees aard komt tot _ U, heel _ dees _ aard

ra, on ver_ra, Tou_tes gents on
U, komt tot U, heel dees aard komt

_tes gents on ver_ra, Tou_tes
dees aard komt tot U, heel dees

ver_ra, on ver_ra, Tou_tes gents, Tou_
tot U, komt tot U, heel dees aard, heel

gents on ver_ra, Tou_tes gents
aard komt tot U, heel dees aard,

ra, Tou tes gents
U, heel dees aard

on ver ra, Tou_tes gents on ver_
komt tot U, heel dees aard komt tot

ver_ra, Tou_tes gents on ver_ra.
tot U, heel dees aard komt tot U.

gents on ver_ra, Tou_tes gents on ver_ra.
aard komt tot U, heel dees aard komt tot U.

_tes gents on ver_ra.
dees aard, komt tot U.

on ver ra, Tou_tes gents on ver_ra.
komt tot U, heel dees aard komt tot U.

on ver_ra, on ver ra.
komt tot U, komt tot U.

ra, Tou_tes gents on ver_ra.
U, heel dees aard komt tot U.

Psalm 67.

CANTUS. *mf* Dieu nous soit doux et fa_vo_ra_ble,

God! wees ons goed. wees ons ge_na_dig;

SEXTA VOX. *p* Dieu nous soit doux et fa_vo_ra_ble,

God! wees ons goed, wees ons ge_na_dig;

ALTUS. *mf* Dieu nous soit doux et fa_vo_ra_ble, Dieu nous soit doux et fa_vo_ra_ble,

God! wees ons goed. wees ons ge_na_dig; God! wees ons goed, wees ons ge_na_dig;

TENOR. *mf* Dieu nous soit doux et fa_vo_ra_ble

God! wees ons goed. wees ons ge_na_dig,

QUINTA VOX. Dieu nous soit doux et fa_vo_ra_ble,

God! wees ons goed, wees ons ge_na_dig;

BASIS. *mf* Dieu nous soit doux et fa_vo_ra_ble,

God! wees ons goed. wees ons ge_na_dig;

ORGANUM.

CANTUS (cont.): doux et fa_vo_ra_ble, *f* Nous be_nis_sant,

God! wees ons ge_na_dig; Uw licht, o Heer!

SEXTA VOX (cont.): *p* Nous

Uw

ALTUS (cont.): Nous

Uw

TENOR (cont.): *f* Nous be_nis_sant,

Uw licht, o Heer!

QUINTA VOX (cont.): *p* Nous

Uw

BASIS (cont.): *f* Nous be_nis_sant,

Uw licht, o Heer!

f *cresc.*

par sa bon _ té, par sa ___ bon _
be_straal ons hart, *p* *be _ straal ___ ons*

be _ nis_sant par sa bon _ té, ___ *cresc.* par sa bon _
licht, o Heer! be _ straal ons hart, ___ be_straal ons

cresc.
be _ nis_sant par sa bon _ té, par sa bon _ té. ___
licht, o Heer! be _ straal ons hart, be_straal ons hart. ___

p *cresc.*
Nous be _ nissant. Nous be _ nis_sant par sa bon _
Uw licht, o Heer! Uw licht, o Heer! be _ straal ons

p *cresc.*
be _ nis_sant, Nous be _ nis _ sant par sa bon _
licht, o Heer! Uw licht, o Heer! be _ straal ons

f *p* *cresc.*
Nous be _ nis _ sant. Nous be _ nis_sant par sa bon _
Uw licht, o Heer! Uw licht, o Heer! be _ straal ons

p *f* *p* *cresc.*

14 *f* *p*

té. Et ___ de son ___ vi _ sa _ ge a _ mi _ a _ ble. Et de
hart. Toon ___ U ons ___ in al _ les wel_da _ dig. Toon U

p
té. Et ___ de son ___
hart. Toon ___ U ons ___

f *p*
Et de son vi _ sa _ ge a _ mi _ a _ ble, Et de
Toon U ons in al _ les wel_da _ dig. Toon U

f *p*
té. Et de son vi _ sa _ ge a _ mi _ a _ ble
hart. Toon U ons in al _ les wel_da _ dig.

f *p*
té. Et de ___ son vi _ sa _ ge a _ mi _ a _ ble
hart. Toon U ___ ons in al _ les wel_da _ dig,

p
té. Et de _
hart. Toon U _

f *p*

son vi - sa - ge a - mi - a - ble Nous fa - ce lui - - re la clar - té, la clar - té: A fin
ons in al - les wel - da - dig, Blijf ons na - bij in vreugd en smart. in vreugd en smart. Dat elk,

vi - sa - ge a - mi - a - ble Nous fa - ce lui - - re la clar - té, la clar - té:
in al - les wel - da - dig, Blijf ons na - bij in vreugd en smart: vreugd en smart.

son vi - sa - ge a - mi - a - ble Nous fa - ce lui - re, Nous fa - ce lui - - re la clar - té: A fin
ons in al - les wel - da - dig. Blijf ons ge - na - dig, Blijf ons na - bij in vreugd en smart. Dat elk,

Nous fa - ce lui - re la clar - té, Nous fa - ce lui - re la clar - té: A fin
Blijf ons ge - na - dig, God en Heer! Blijf ons na - bij in vreugd en smart. Dat elk,

Nous fa - ce lui - re, Nous fa - ce lui - re, Nous fa - ce lui - re la clar - té:
Blijf ons ge - na - dig, Blijf ons ge - na - dig, Blijf ons na - bij in vreugd en smart.

son vi - sa - ge a - mi - a - ble Nous fa - ce lui - re, Nous fa - ce lui - - re la clar - té: A fin
ons in al - les wel - da - dig. Blijf ons ge - na - dig, Blijf ons na - bij in vreugd en smart. Dat elk,

que sa voy - e Et que bien à poinct,
God en Hee - re, En uw wil be - vroe;

En ter - re se voy - e Et
Al uw we-gen lee - re En

que sa voy - e En ter - re se voy-e Et que bien à poinct,
God en Hee - re, Al uw we-gen lee-re, En uw wil be-vroe;

que sa voy - e En ter - re se voy - e Et que bien à poinct,
God en Hee - re, Al uw we-gen lee - re, En uw wil be-vroe;

En ter - re se voy - e Et
Al uw we-gen lee - re, En

que sa voy - e Et que bien à poinct,
God en Hee - re, En uw wil be-vroe;

Cha-cun puis-se en-ten - dre,
Tot al - len zich bui - gen

que bien à poinct, Cha-cun
uw wil be - vroe; Tot al -

Et que bien à poinct, Cha-cun puis - se en-ten - dre, Cha-cun puis
En uw wil be - vroe; Tot al - len zich bui - gen, Tot al - len

Et que bien à poinct, Cha-cun puis-se en-ten - dre, Cha-cun
En uw wil be - vroe; Tot al - len zich bui - gen, Tot al -

que bien à poinct, Cha-cun
uw wil be - vroe: Tot al -

Cha-cun puis-se en-ten - dre,
Tot al - len zich bui - gen,

42

p cresc.

Où c'est qu'il faut ten - - dre
En U dank be - tui - gen,

cresc.

puisse en-ten - dre, Où c'est qu'il faut ten - dre Pour ne pe-
len zich bui - gen En U dank be - tui - gen, Wat Gij, o

cresc.

- se en-ten - dre, Où c'est qu'il faut ten - dre
— zich bui - gen En U dank be - tui - gen,

cresc. cresc.

puisse en-ten - dre, Où c'est qu'il faut ten - dre Pour ne pe-
len zich bui - gen En U dank be - tui - gen, Wat Gij, o

cresc.

puisse en-ten - dre, Où c'est qu'il faut ten - dre
len zich bui - gen En U dank be - tui - gen,

cresc.

p Où c'est qu'il faut ten - dre Pour ne pe-
En U dank be - tui - gen, Wat Gij, o

cresc.

Pour ne pe - rir point, pe - rir point, Pour ne pe - rir point,
Wat Gij, o Heer, doe, wat Gij doe! Wat Gij, o Heer, doe!

rir point, Pour ne pe - rir point, Pour
Heer, doe! Wat Gij, o Heer, doe! Wat

Pour ne pe - rir point, Pour ne pe - rir
Wat Gij, o Heer, doe! Wat Gij, o Heer,

rir point, Pour ne pe - rir point, Pour
Heer, doe! Wat Gij, o Heer, doe! Wat

Pour ne pe - rir point, Pour ne pe - rir point, Pour
Wat Gij, o Heer, doe! Wat Gij, o Heer, doe! Wat

rir point, Pour ne pe - rir point, Pour ne pe - rir
Heer, doe! Wat Gij, o Heer, doe! Wat Gij, o Heer,

p

Pour ne pe - - rir point, Pour ne pe - rir
Wat Gij, o Heer, doe, Wat Gij, o Heer,

ne pe - rir point, p Pour ne pe - rir
Gij, o Heer, doe, Wat Gij, o Heer,

point, p Pour ne pe - rir, Pour ne pe - rir
doe, Wat Gij, o Heer, Wat Gij. o Heer,

p
ne pe - rir point, Pour ne pe - rir point, Pour ne pe - rir
Gij. o Heer, doe, Wat Gij. o Heer, doe, Wat Gij, o Heer,

p
ne pe - rir point, Pour ne pe - rir
Gij, o Heer, doe, Wat Gij, o Heer,

p
point, Pour ne pe - rir point,
doe, Wat Gij, o Heer, doe,

p

cresc.

point, Pour ne pe - rir point, Pour ne pe - rir point.
doe, Wat Gij, o Heer. doe, Wat Gij, o Heer, doe!

cresc.
point, Pour ne pe - rir point.
doe, Wat Gij, o Heer, doe!

cresc.
point, Pour ne pe - rir point, Pour ne pe-rir point.
doe, Wat Gij. o Heer, doe, Wat Gij, o Heer, doe!

cresc.
point. Pour ne pe - rir point, pe - rir point.
doe, Wat Gij, o Heer, doe, Wat Gij doe!

cresc.
point, Pour ne pe - rir, Pour ne pe - rir point.
doe, Wat Gij, o Heer, Wat Gij, o Heer, doe!

cresc.
Pour ne pe - rir point.
Wat Gij, o Heer, doe!

cresc.

f

Psalm 106.

CANTUS.
mf
Lou - ez Dieu, car — il est be - nin,
Loof God, loof Hem — zoo groot en goed!

SEXTA VOX.
mf
Lou - ez Dieu, Lou - ez Dieu, car
Loof, loof God, Loof God, loof Hem

ALTUS.
mf
Lou - ez Dieu, car — il est be - nin, Lou - ez Dieu,
Loof God, loof Hem — zoo groot en goed! Loof God, loof

TENOR.
mf
Lou - ez Dieu, car — il est be - nin, Lou - ez,
Loof — God, loof Hem — zoo groot en goed! Loof God,

QUINTA VOX.
mf
Lou - ez Dieu, car
Loof God, loof Hem

BASIS.
mf
Lou - ez Dieu, car — il est be - nin,
Loof, loof God, Hem — zoo groot en goed!

ORGANUM.
mf

Lou - ez Dieu, car il est be - nin,
Loof God, loof Hem zoo groot en goed!

— il est be - nin,
— *zoo groot en goed!*

car il est be - nin, car — il est be - nin. —
Hem zoo groot en goed, Hem — zoo groot en goed! —

Lou - ez Dieu, car il est be - nin,
Loof God, loof Hem zoo groot en goed!

— il est be - nin, Et sa bon -
— *zoo groot en goed! Zijn gunst toont*

Lou - ez Dieu. car — il est be - nin,
Loof God, loof Hem — zoo groot en goed!

Et sa bon_té, Et sa bon_
Zijn gunst toont hij. Zijn gunst toont

Et sa bon_té n'a point de fin, Et sa bon_
Zijn gunst toont hij in o_ver_vloed. Zijn gunst toont

Et sa bon_té n'a point de fin, n'a point de fin,
Zijn gunst toont hij in o_ver_vloed, in o_ver_vloed,

Et sa bon_té n'a point de fin,
Zijn gunst toont hij in o_ver_vloed,

té, Et sa bon_té
hij, Zijn gunst toont hij

Et sa bon_té, Et sa bon_
Zijn gunst toont hij, Zijn gunst toont

te n'a point de fin, n'a point de fin.
hij in o_vervloed, in o_ver_vloed.

te n'a point de fin, n'a point de fin. Où
hij in o_ver_vloed, in o_ver_vloed. Wie

n'a point de fin, n'a point de fin. Où
in o_vervloed. in o_ver_vloed. Wie

Et sa bon_té n'a point de fin.
Zijn gunst toont hij in o_ver_vloed.

n'a point de fin.
in o_ver_vloed.

té n'a point de fin, n'a point de fin.
hij in o_ver_vloed, in o_ver_vloed.

decresc.

Où est ce_luy qui la prouës _ se De
Wie zal naar eisch zijn magt ver_kon _ den? Wie

est ce_luy qui la prouës _ se De l'E_ter_nel.
zal naar eisch zijn magt ver_kon _ den? Zijn wonderdaan?

decresc.

est ce_luy qui la prouës _ se De l'E_ter_nel re_
zal naar eisch zijn magt ver_kon _ den? Wie spreken van zijn

Où est ce_luy qui la prouës _ se
Wie zal naar eisch zijn magt ver_kon _ den?

decresc.

Où est ce_luy. Où est ce_luy qui
Wie zal naar eisch. Wie zal naar eisch zijn

decresc.

Où est ce_luy qui
Wie zal naar eisch zijn

decresc.

l'E_ter_nel re_ci_te_ra? De l'E_ter_
spre_ken van zijn won_der_daan? Wie spre_ken

decresc.

De l'E_ter nel re_ci_te_ra?
Wie spre_ken van zijn won_der_daan?

ci _ _ te ra? re _ ci_te ra?
won _ _ der daan? zijn won_der daan?

decresc.

De l'E _ ter_nel re_ci_te _ ra?
Wie spre _ ken van zijn won_der _ daan?

la prou_ës _ se De l'E_ter_
magt ver_kon _ den? Wie spre_ken

la prou_ës _ se De l'E_ter nel re _ ci_te _ ra?
magt ver_kon _ den? Wie spre_ken van zijn won_der _ daan?

cresc.

nel re - ci - te - ra? Et
van zijn won - der - daan? Waar

De l'E-ter - nel re-ci - te - ra?
Wie spre-ken van zijn won - der - daan?

cresc.

De l'E-ter - nel re-ci-te - ra? Et
Wie spre-ken van zijn wonder - daan? Waar

cresc.

re-ci-te - ra? Et tous les faicts de sa hau-tes -
zijn wonder - daan? Waar 't aard-rijk en de he - mel-ron -

cresc.

nel re - ci - te - ra? Et tous les faicts de sa hau-tes -
van zijn won - der - daan? Waar 't aard-rijk en de he - mel-ron -

re - ci - te - ra? Et
zijn won - der - daan? Waar

cresc.

tous les faicts de sa hau - tes - se
't aard - rijk en de he-mel - ron - den

cresc.

Et tous les faicts de sa hau-tes -
Waar 't aard-rijk en de he-mel-ron -

tous les faicts de sa hau - tes - se. Et tous les faicts de sa hau-tes -
't aard-rijk en de he - mel - ron-den, Waar 't aard-rijk en de he-mel-ron -

se, Et tous les faicts de sa hau - tes - se
den, Waar 't aard - rijk en de he-mel - ron - den

se, les faicts de sa hau
den, Waar aard en he - mel -

cresc.

tous les faicts de sa hautes - se
't aard-rijk en de he-melron - den.

En_tie_re_ ment nous chan_te _ ra? nous chan _ _ te _ ra? chan
Vol lof en dank ter rei _ e gaan! ter rei _ _ e gaan! lof_

se
den
En _ tie _ re _
Vol lof en

se
den
En _ _ tie _ _ re _ ment nous chan_te _
Vol lof en dank ter rei _ e

En _ tie_re_ment nous chan _ te _ ra? nous chan _ te _ ra?
Vol lof en dank ter rei _ e gaan! ter rei e gaan!

tes _ _ _ se,
ron _ _ _ den

En _ _ tie _ re_ment nous
Vol lof en dank ter

_ _ _ _ _ te _ ra?
en dank!
cresc.

ment nous chan _ te _ ra? Et
dank ter rei _ e gaan! Waar cresc.

ra, nous chan_te _ ra, chan _ te ra? Et
gaan! ter rei _ e gaan! Lof en dank! cresc. Waar

nous chan_te_ra? Et tous les faicts de sa hautes _
ter rei _ e gaan! Waar 't aard_rijk en de he_mel_ron _

cresc.
Et tous les faicts de sa hautes _
Waar 't aard_rijk en de he_mel_ron _

chan _ _ te _ _ _ ra? Et
rei _ _ e gaan! Waar

cresc.

cresc.

Et tous les faicts de sa hau_tes_
*Waar 't aard_rijk en de he_mel_ron_*

tous les faicts de sa hau_tes - - - - - - se
't aard - - - - rijk en de he_mel_ron - - - - - den

tous les faicts de sa hau_tes_se, Et tous les faicts de sa hau_tes_
*'t aard_rijk en de he - mel ron_den, Waar 't aardrijk en de he_mel_ron_*

se, Et tous les faicts de sa hau_tes_se
den, Waar 't aard_rijk en de he_mel_ron_den

se, tous les faicts de sa hau_tes_
*den, 't aard_rijk en de he_mel_ron_*

cresc.
tous les faicts de sa hautes - se En_
't aard_rijk en de he_mel_ron - den Vol

se
den
En_tie_re_
Vol lof en

En_tie_re_ment nous chan_te_ra? nous chan_te_ra?
Vol lof en dank ter rei_e gaan! ter rei_e gaan!

se
den
En - tie - re_
Vol lof en

En - tie_re_ment nous chan - te_ra, nous chan_te_ra, nous
Vol lof en dank ter rei - e gaan! ter rei - e gaan! ter

- - se
- - den
En tie_re_ment nous
Vol lof en dank ter

tie - - - - - - - re - - - - - ment
lof en dank

ment nous chan te ra, nous chan te ra?
dank ter rei e gaan! ter rei e gaan!

En tie re ment nous
Vol lof en dank ter

ment nous chan te ra, nous chan te ra?
dank ter rei e gaan! ter rei e gaan!

chan te ra, nous chan te ra? En tie re
rei e gaan! ter rei e gaan! Vol lof en

chan te ra, nous chan te ra? En tie re ment nous chan te
rei e gaan! ter rei e gaan! Vol lof en dank ter rei e

nous
ter

En tie re ment nous chan te ra? En tie re ment nous
Vol lof en dank ter rei e gaan! Vol lof en dank ter

chan te ra? En tie re ment nous chan te ra?
rei e gaan! Vol lof en dank ter rei e gaan!

En tie re ment nous chan te
Vol lof en dank ter rei e

ment nous chan te ra? En
dank ter rei e gaan! Vol

ra, nous chan te ra? En tie re ment nous chan
gaan, ter rei e gaan! Vol lof en dank ter rei

chan te ra? En tie re ment
rei e gaan! Vol lof en dank

chan - te - ra, nous chan - - - te ra? En -
rei - e gaan, ter rei - - - - e gaan! Vol

En - tie - re-ment nous chan - te - ra?
Vol lof en dank ter rei - e gaan!

ra, nous chan - te ra? En-tie - re - ment nous chan-te ra?
gaan, ter rei - e gaan! Vol lof en dank ter rei - e gaan!

- - - - tie - - - re - ment nous chan-te ra?
lof en dank ter rei - e gaan!

- te - ra, nous chan - te - ra? En - tie - re - ment
- e gaan, ter rei - - e gaan! Vol lof en dank

nous chan - te - ra, nous chan - te - ra? En - tie - re -
ter rei - e gaan, ter rei - e gaan! Vol lof en

tie - re-ment nous chan - te - ra, nous chan - te - ra?
lof en dank ter rei - - e gaan, ter rei - - e gaan!

En - tie - re - ment nous chan - - te - ra?
Vol lof en dank ter rei - - - e gaan!

nous chan - te - ra, nous chan - te - ra, nous chante ra?
ter rei - e gaan ter rei - e gaan, ter rei - e gaan!

ment nous chan - te - ra, nous chan - te ra?
dank ter rei - e gaan, ter rei - - e gaan!

Psalm 108.

CANTUS.
mf
Mon coeur est dis - pos, — ô mon Dieu,
Mijn hart lof - zingt U, — God en Heer!

SEXTA VOX.
mf
Mon coeur est dis - pos, ô mon Dieu, Mon
Mijn hart lof - - - zingt U, God en Heer! Mijn

ALTUS.
mf
Mon coeur est dis - pos, ô mon Dieu. Mon coeur
Mijn hart lof - zingt steeds uw naam, Heer! Mijn hart

QUINTA VOX.
mf
Mon
Mijn

TENOR.
mf
Mon coeur — est dis - pos, ô mon Dieu.
Mijn hart — lof - zingt steeds uw naam, Heer!

BASIS.
mf
Mon coeur —
Mijn hart —

ORGANUM.
mf

Mon coeur est tout prest en
Mijn hart lof - - zingt U, God

coeur est dis - pos, — ô mon Dieu. — Mon coeur est
hart lof - zingt U, — God en Heer! — Mijn hart lof -

est dis - pos, ô mon Dieu.
lof - - - zingt U, God en Heer!

coeur est dis - - pos, ô mon Dieu.
hart lof - zingt steeds uw naam, Heer!

Mon coeur est tout
Mijn hart lof - - zingt

— est dis - pos, ô mon Dieu.
lof - zingt steeds uw naam, Heer!

f

te chan_ter, De | te chan_ter tout | a la | fois | Can_
prijze U'w Naam, Elk | *prijze U'w Naam. elk* | *breng U* | *dank.* | *Stijg*

fois, De | te chan_ter tout | a la | fois | Can_
dank, Elk | *prijze U'w Naam. elk* | *breng U* | *dank.* | *Stijg*

fois, De | te chan_ter tout | a la | fois Can_ | ti_ _ ques,
dank, Elk | *prijze U'w Naam. elk* | *breng U* | *dank. Stijg* | *krach_ _ tig,*

fois, De | te chan_ter tout | a la | fois
dank, Elk | *prijze U'w Naam, elk* | *breng U* | *dank.*

fois, De | te chan_ter tout__ | a la | fois Can_ti_ _ ques,
dank, Elk | *prijze U'w Naam. elk* | *__breng U* | *dank. Stijg krach_ _ tig,*

De | te chan_ter tout | a la | fois
Elk | *prijze U'w Naam. elk* | *breng U* | *dank.*

ti_ _ ques, | Can_ | ti_ _ _ ques, | Can_ti_ _
krach_ _ tig, | *Stijg* | *krach_ _ _ tig,* | *Stijg krach_*

ti_ _ ques, | | Can_ ti_ _ | _ ques, Can_
krach_ _ tig, | | *Stijg krach_ _* | *_ tig, Stijg*

de main | et de | voix, Can_ti_ _ | _ ques
lief_ _ lijk | *Psalm_ ge_* | *zang, Stijg krach_* | *_ tig,*

Can_ | ti_ _ _ ques, | | Can_ti_ _ _
Stijg | *krach_ _ tig.* | | *Stijg krach_ _*

Can_ | ti_ _ _ _ ques | de main
Stijg | *krach_ _ _ tig,* | *lief_ lijk*

Can_ | ti_ _ _ _ | ques de | main
Stijg | *krach_ _ _* | *tig om_ _ _* | *hoog.*

- - - ques de main et de voix. Psal - te - - ri - on res - veil - le
- - - tig, lief - lijk Psalm - ge - zang. Waak op, o luit, tot rei - nen

ti - - - ques de main et de voix. Psal - te - - ri - on res - veil - le
krach - - tig, lief - lijk Psalm - ge - zang. Waak op, o luit, tot rei - nen

de main et de voix. Psal - te - ri - on res - veil - le
Stijg krach - tig om - hoog. Waak op. o luit, tot rei - nen

- - - - - ques de main et de voix.
- - - - - tig, lief - lijk Psalm - ge - zang.

et de voix. Psal - te - - ri - on res - veil - le
Psalm - ge - zang. Waak op, o luit, tot rei - nen

et de voix.
Stijg om - hoog.

mf

toy: Har - pe ne de - meur' à re -
klank, Zwijg niet, o gou - den harp, uw

toy. Psal - te - - ri - on res - veil - le toy: Har - pe ne de - meur' à re -
klank, Waak op, o luit, tot rei - nen klank, Zwijg niet, o gou - den harp, uw

toy. Psal - te - - ri - on res - veil - le toy: Har - pe ne de - meur' à re -
klank, Waak op, o luit, tot rei - nen klank, Zwijg niet, o gou - den harp, uw

Psal - te - ri - on res - veil - le toy:
Waak op, o luit, tot rei - nen klank.

toy:
klank.

Psal - te - - ri - on res - veil - le toy:
Waak op, o luit, tot rei - nen klank,

mf

coy: Car — je veux de_bout, car —
snaar, Tot — heel de Aard zijn Naam, Tot —

coy: Car — je veux de_bout, car —
snaar, Tot — heel de Aard zijn Naam, Tot —

coy: Car — je veux de_bout, car —
snaar, Tot — heel de Aard zijn Naam, Tot —

Har_pe ne de_meur' à re_coy: Car je veux de_bout, car —
Zwijg niet, o gou_den harp, uw snaar. Tot heel de Aard zijn Naam, Tot —

Har_pe ne de_meur' à re_coy: Car — je veux de_bout, car
Zwijg niet, o gou_den harp, uw snaar. Tot — heel de Aard zijn Naam, Tot

Har_pe ne de_meur' à re_coy: Car — je veux de_bout, car —
Zwijg niet, o gou_den harp, uw snaar, Tot — heel de Aard zijn Naam. Tot —

— je veux de_bout com_pa_rois_tre.
— heel de Aard zijn Naam En — zijn magt roem'

— je veux de_bout com_pa_rois_tre,
— heel de Aard zijn Naam En zijn magt — roem'

— je veux de_bout com_pa_rois_tre, Dès que
— heel de Aard zijn Naam En zijn magt — roem' Bij den

— je veux de_bout com_pa_rois_tre, Dès
— heel de Aard zijn Naam En — zijn magt roem' Bij

je veux de_bout com_pa_rois_tre, Dès que le jour vient ap_
heel de Aard zijn Naam En zijn magt roem' Bij den a_vondglans en

— je veux de_bout com_pa_rois_tre, Dès que le jour vient
— heel de Aard zijn Naam En zijn magt roem' Bij a_vondglans Zoo

p cresc.

Dès que le jour. Dès que le jour
Bij a - vond - glans, Bij a - vond-glans

p cresc.

Dès que le jour vient ap - pa - rois - tre, Dès
Bij den a - vond-glans als bij dag - licht, cresc. Bij

le jour vient, Dès que le jour vient ap - pa - rois - - tre,
a - vond-glans, Bij a - vond - glans Zoo als bij dag - - licht,

que le jour vient ap - pa - rois - - tre,
a - vond-glans Zoo als bij dag - - licht,

cresc.

pa - rois - - tre, Dès que le jour vient ap - pa -
da - ge - - raad, Bij a - vond - glans Zoo als bij

cresc.

ap - pa - rois - - tre, Dès que le jour vient
als bij dag - - licht, Zoo bij a - vondglans

cresc.

vient ap - pa - - - rois - - tre, ap - pa - - - rois - - - - -
als bij da - - - ge - - - raad, Bij da - - - ge - - - - -

que le jour vient ap - pa - rois - tre, ap - - pa - - rois - - -
a - vondglans Zoo als bij dag - - licht, als bij — dag - - -

cresc. Dès que le jour vient ap - pa - rois - - - - - - -
Zoo bij a - vondglans als bij dag - - - - - - -

Dès que le jour, Dès que le jour vient ap - pa - rois - -
Bij a - vond - glans, Bij a - - vond - glans en mor - gen - stra - -

rois - tre, Dès que le jour vient ap - pa - rois - -
dag - licht, Bij a - vond - glans en mor - gen - stra - -

ap - pa - rois - - tre, vient ap - pa - rois - - - - -
als - bij dag - - - licht, Zoo als bij dag - - - - -

f

tre. Car — je veux de - bout, car — je veux de - bout com - pa -
raad. Tot — heel de Aard zijn Naam, Tot — heel de Aard zijn Naam En zijn

f

tre. Car — je veux de - bout, car — je veux de - bout com
licht. Tot — heel de Aard zijn Naam, Tot — heel de Aard zijn Naam En

f

tre. Car — je veux de - bout, car — je veux de - bout com - pa -
len. Tot — heel de Aard zijn Naam, Tot — heel de Aard zijn Naam En zijn

f

tre. Car — je veux de - bout, car je veux de - bout com - pa -
len. Tot — heel de Aard zijn Naam, Tot heel de Aard zijn Naam En zijn

f

tre. Car je veux de - bout, car — je veux de - bout com -
licht. Tot heel de Aard zijn Naam. Tot — heel de Aard zijn Naam En —

f

tre. Car — je veux de - bout com - pa -
licht. Tot — heel de Aard zijn Naam En zijn

f

p

rois - - - tre, Dès que
magt — roem' Zoo bij

- pa - rois - - tre,
— zijn magt roem'

p

rois - - - tre, Dès que le jour vient,
magt — roem' Zoo bij a - vond glans

p

rois - tre, Dès que le jour vient ap pa - - rois - -
magt roem' Zoo bij a - vond glans als da - - ge - -

p

- pa - rois - tre, Dès que le jour vient
— zijn magt roem' Zoo klink' bij a - vond

p

rois - - - tre, Dès que le jour vient ap - pa - rois - -
magt roem' Zoo klink' bij a - vond glans de lof - -

p

cresc.

le jour vient ap - pa - rois - tre, Dès que le jour vient
a - vond glans als bij dag - licht, klink' steeds de lof - zang

p
Dès que le jour, Dès que le jour vient ap - pa - -
Bij a - vond - glans klink' de lof - zang steeds Hem ter

cresc.

Dès que le jour vient ap - pa - rois - tre, Dès que
als bij het dag licht klink' de lof - zang, klink' de

cresc.

tre. Dès que le jour vient ap - pa - rois - tre,
raad. klink' steeds de lof - zang Hem ter ee - re,

cresc.

ap - pa - rois - tre, Dès que le
glans de lof - - zang. 't Lied klin - ke

cresc.

tre, Dès que le jour vient ap - pa - rois - -
zang, klink' die lof - zang steeds Hem ter ee - -

cresc.

ap - pa - rois - - tre, ap - - pa - - rois - - - - tre.
Hem ter ee - - re, Hem ter ee - - - - re.

- - rois - - - - tre, vient ap - pa - rois - - - - - - tre.
ee - - - - re, klink' Hem ter ee - - - - - - re.

le jour vient ap - pa - rois - - - - - - - - tre.
lof - zang steeds Hem ter ee - - - - - - - - re.

Dès que le jour vient ap - pa - rois - - - tre.
klink' steeds de lof - - zang Hem ter ee - - - re.

jour, Dès que le jour vient ap - pa - rois - - - tre.
dag en nacht Hem ter eer, Hem ter ee - - - re.

tre, vient ap - pa - rois - - - - - - tre.
re, klink' Hem ter ee - - - - - - re.

Psalm 118.

CANTUS. *mf* Ren_dez a Dieu, ren_dez a Dieu
Looft nu den Heer, looft nu den Heer,

SEXTA VOX. *mf* Ren_dez a
Looft nu den

ALTUS. *mf* Ren_ _dez a Dieu, ren_ _
Looft nu den Heer, den

QUINTA VOX. *mf* Ren_ _dez a Dieu,
Looft nu den Heer,

TENOR.

BASIS. *mf* Ren_ _dez a Dieu
Looft nu den Heer,

ORGANUM. *mf*

---

lou_ang' et gloi_ _re, lou_ang' et
zing' Hem ter ee_ _re! zing' Hem ter

Dieu, ren_dez a Dieu lou_ _ang' et gloi_ _re,
Heer, looft nu den Heer, zing' Hem ter ee_ _re!

dez, ren_dez a Dieu lou_ang' et gloi_re, lou_ang' et gloi_re, lou_ang' et
Heer, looft nu den Heer, zing' Hem ter ee_re, zing' Hem ter ee_re, zing' Hem ter

ren_dez a Dieu lou_ang' et gloi_re, lou_ang' et gloi_re, lou_ang' et
looft nu den Heer, zing' Hem ter ee_re, zing' Hem ter ee_re, zing' Hem ter

mf Ren_ dez a Dieu lou_ _ang' et gloi_re.
Looft nu den Heer, zing' Hem ter ee_re.

lou_ang' et gloi_re, lou_ _ang' et
zing' Hem ter ee_re, zing' Hem ter

gloi - - - - re, Car il est be-
ee - - - - re! Want zijn trouw is

Ren - dez a Dieu lou - ang' et gloi - re, Car il
Looft nu den Heer, zing' Hem ter ee - re! Want zijn

gloi - re, ren - dez a Dieu lou - ang' et gloi - - - re,
ee - re, looft nu den Heer, zing' Hem ter ee - - - re!

gloi - - - re, lou - ang' et gloi - re, Car il est
ee - - - re, zing' Hem ter ee - re! Want zijn trouw

lou - - ang' et gloi - re, Car il est be - nin,
zing' Hem ter ee - re! Want zijn trouw is groot

gloi - - - re, lou - ang' et gloi - - - re, Car il
ee - - - re, zing' Hem ter ee - - - re! Want zijn

nin, car il est, car il est be - nin
groot, want zijn trouw, want zijn trouw is vol

est be - nin, car il est be - nin et cle - ment,
trouw is groot, want zijn trouw is vol van ge - naê,

Car il est be - nin, be - nin et cle - ment, be - nin
Want zijn trouw is groot, is groot, want zijn trouw is vol

be - nin, car il est be - nin et cle - ment, car
is groot, want zijn trouw is vol van ge - naê, want

be - nin, be - nin, be - nin, car il est
is groot, is groot, is groot, want zijn trouw

est be - - - - - - - nin
trouw is vol

p

— et cle - ment: Qui plus est, qui
van ge - naè. Zijn goedheid, zijn

et cle - ment: Qui plus est, qui plus est,
van ge - naè. Zijn goedheid, zijn goedheid,

et cle - ment: Qui plus est,
van ge - naè. Zijn goedheid,

— il est be - nin et cle - ment: Qui plus est,
— zijn trouw is vol van ge - naè. Zijn goed - heid,

be - nin et cle - ment: Qui plus est, qui plus
is vol van ge - naè. Zijn goed - heid, zijn goed -

— et cle - ment: Qui
van ge - naè. Zijn

plus est, qui plus est, qui plus est sa bon - té no -
goedheid, zijn goedheid, zijn goedheid blijft in al - le

qui plus est, qui plus est sa bon - té no - toi - re,
zijn goedheid, zijn goedheid blijft in al - le tij - den,

qui plus est sa bon - té no - toi - re, sa bon
zijn goedheid blijft in al - le tij - den, blijft in

qui plus est sa bon -
zijn goed - heid blijft in

est, qui plus est, qui
heid, zijn goed - heid, zijn

plus est,
goed - heid,

toi - re, qui plus est,
tij - den, zijn goed - heid,

sa bon - té no toi - re, qui
blijft in al - le tij - den, zijn

té no - toi - re, sa bon - té no - toi - re, qui
al - le tij - den, blijft in al - le tij - den, zijn

té no - toi - re, sa bon - té no - toi - re, sa bon -
al - le tij - den, blijft in al - le tij - den, blijft in

plus est sa bon - té no - toi -
goed - heid blijft in al - le tij -

qui plus est
zijn goed - heid

qui plus est sa bon - té no - toi - re,
zijn goed - heid blijft in al - le tij - den,

plus est sa bon - té no - toi -
goed - heid blijft in al - le tij -

plus est, qui plus est sa bon - té no - toi -
goed - heid, zijn goed - heid blijft in al - le tij -

té no - toi - re, no - toi - re, sa
al - le tij - den, zijn goed - heid blijft

re, qui plus est sa
den, zijn goed - heid blijft

sa bon - té no - toi - re, qui plus est
blijft in al - le tij - den, zijn goed - heid

p

— et cle _ ment: Qui plus est, qui
— van ge _ naê. p Zijn goedheid, zijn

et cle _ ment: Qui plus est, qui plus est,
van ge _ naê. Zijn goedheid, p zijn goedheid,

et cle _ ment: Qui plus est,
van ge _ naê. p Zijn goedheid,

_ il est be _ nin et cle _ ment: Qui plus est,
_ zijn trouw is vol van ge _ naê. p Zijn goed _ heid,

be _ nin et cle _ ment: Qui plus est, qui plus
is vol van ge _ naê. Zijn goed _ heid, zijn goed _

p

— et cle _ ment: Qui
van ge _ naê. Zijn

p

plus est, qui plus est, qui plus est sa bon _ té no _
goedheid, zijn goedheid, zijn goedheid blijft in al _ le

qui plus est, qui plus est sa bon _ té no _ toi _ re,
zijn goedheid, zijn goedheid blijft in al _ le tij _ den,

qui plus est sa bon _ té no _ toi _ re, sa bon
zijn goedheid blijft in al _ le tij _ den, blijft in

qui plus est sa _ bon _
zijn goed _ heid blijft in

est, qui plus est, qui
heid, zijn goed _ heid, zijn

plus est,
goed _ heid,

toi - - re, qui plus est,
tij - - den, zijn goed - heid,

sa - bon - té no - toi - - re, qui
blijft in al - le tij - - den, zijn

té no - toi - - - - re, sa bon - té no - toi - re, qui
al - le tij - - - - den, blijft in al - le tij - den, zijn

té no - toi - re, sa bon - té no - toi - - - re, sa bon -
al - le tij - den, blijft in al - le tij - - - den, blijft in

plus est sa bon - té no - toi - -
goed - heid blijft in al - le tij - -

qui plus est
zijn goed - heid

qui plus est sa bon - té no - - - - toi - re,
zijn goed - - heid blijft in al - le tij - den.

plus est sa bon - té no - toi - -
goed - - heid blijft in al - - le tij - -

plus est, qui plus est sa bon - té no - toi - -
goed - heid, zijn goed - heid blijft in al - - - - le tij - -

té no - toi - re, no - toi - re. sa
al - le tij - den, zijn goed - heid blijft

re, qui plus est sa
den, zijn goed - heid blijft

sa bon - té no - toi - re, qui plus est
blijft in al - le tij - den, zijn goed - - heid

cresc.

sa bon - té no - toi - - - - - re Du - re per-
blijft in al - le tij - - - - - den, Helpt ons in

cresc.

- - - re, no - toi - - - - - - - - re
- - - *den, zijn goed - - - - - - - heid*

re, sa bon - té no - toi - - - - re Du-
den. blijft in al - le tij - - - - den, cresc. Helpt

— bon - té no - toi - - - - - re Du - re per-
— *in al - le tij - - - - - den, Redt ons uit*

cresc.

— bon - té no - toi - - - re Du - re per - pe - tu-
— *in al - le tij - - - den, Helpt — ons, redt ons, uit*

cresc.

sa bon - té no - toi - - - - re Du - - - -
blijft in al - le tij - - - - den, Helpt ————

cresc.

pe - tu - el - le - ment, du - re per - pe - tu - el - le-
nood en doods - ge - vaar, helpt ons in nood en doods - ge-

Du - re per - pe - tu - el - - le - ment,
Helpt ons in nood en doods - - ge - vaar,

cresc.

- re per - pe - tu - el - le - ment, du - re per-
— ons, redt ons in doods - ge - vaar, helpt ons en

pe - tu - el - le - ment, —— du - re, du - re per - pe - tu-
nood en doods - ge - vaar, —— helpt en redt — ons uit nood en

el - le - ment, per - pe - - - tu - el - le - ment,
doods - ge - vaar, redt ons —— uit doods - ge - vaar,

- - - re per - - - - - -
— *in nood,* ——

f

ment. du - re per - pe - tu -
vaar, helpt ons, redt ons uit

du - re per - pe - tu - el - le - ment,
helpt ons in nood en doods-ge - vaar,

pe - tu - el - le - ment, du - re per - pe - tu - el - le -
redt uit doods - ge - vaar, helpt ons in nood en doods-ge -

el - le - ment, du - re, du -
doods-ge - vaar, helpt ons, helpt

du - re per - pe - tu - el - le - ment. du - re per -
helpt ons in nood en doodsge - vaar, helpt ons en

pe - tu - el -
redt uit doods -

el - le - ment, per - pe - tu - el - le - ment. Qu'Is - ra - el
doods - ge - vaar, uit nood en doods-ge - vaar. Prijs zijn Naam:

du - re per - pe - tu - el - le - ment. Qu'Is - ra - el o - res
helpt ons en redt uit doods-ge - vaar. Prijs zijn Naam: Is - ra -

ment, du - re per - pe - tu - el - le - ment.
vaar, helpt ons in nood en doods - ge - vaar.

- re per - pe - tu - el - le - ment.
ons, redt ons uit doods - ge - vaar.

pe - tu - el - le - ment. Qu'Is - ra - el
redt uit doods - ge - vaar. Prijs zijn Naam:

le - ment.
ge - vaar.

o - res se re - cor - - - de,
Is - ra - el, ver - hef Hem.
se re - cor - - de,
el, ver - hef Hem.
Qu'Is - - - ra - el
Prijs zijn Naam:
Qu'Is - - - ra - el
Prijs zijn Naam:
o - res se re - - cor - - -
Is - ra - el ver - hef
o - res se re - cor - - - de,
Is - ra - el ver - hef Hem.
Qu'Is - - - ra - el
Prijs zijn Naam:
Qu'Is - - ra - el
Prijs zijn Naam:
o - res se re - cor - - de.
Is - ra - el ver - hef Hem.
de.
Hem.
Qu'Is - ra -
Prijs zijn
Qu'Is - - - ra - el o - res se re - cor - - de.
Prijs zijn Naam: Is - ra - el ver - hef Hem.
Qu'Is - - ra el o - res se re - cor -
Prijs zijn Naam: Is - ra - el ver - hef
o - res se re - cor - - - de. Qu'Is - - ra - el
Is - ra - el ver - hef Hem. Prijs zijn Naam:

o _ res se re _ cor _ _ _ de, Qu'Is _ _ ra _
Is _ ra _ el ver _ hef Hem, Prijs zijn

Qu'Is _ _ ra _ el o _ _ res
Prijs ___ zijn Naam: Is _ _ ra _

el o _ res se re _ cor _ de, o _ res se re _ cor _ _ _ de,
Naam: Is _ ra _ el ver _ hef Hem, Is _ ra _ el ver _ hef ___ Hem,

Qu'Is _ _ ra _ el o _ res se re _ cor _ de, ___ o _ res
Prijs ___ zijn Naam: Is _ ra _ el ver _ hef Hem, ___ Is _ ra _

de, Qu'Is _ _ ra _ el o _ res se re _
Hem, Prijs ___ zijn Naam: Is _ ra _ el ver _

o _ res se re _ cor _ _ _ de, ___ o _ res se re _ cor _
Is _ ra _ el ver _ hef Hem, ___ Is _ ra _ el ver _ hef

el o _ _ res se re _ cor _ _ _ _ _ de ___
Naam: Is _ _ _ ra _ el ver _ hef ___ Hem. ___

se re _ cor _ de De chan _
el ver _ hef Hem. O ver _

Qu'Is _ ra _ el o _ res se re _ cor _ _ de De chan _
Prijs zijn Naam: Is _ ra _ el ver _ hef Hem. O ver _

se re _ cor _ _ de, o _ res se re _ cor _ _ de De _
el ver _ hef Hem, Is _ ra _ el ver _ hef Hem. O _

cor _ de, o _ _ res se re _ cor _ _ de De chan _
hef Hem, Is _ _ _ ra _ el ver _ hef Hem. O ver _

de ___ De ___
Hem. ___ O ___

cresc. ff

De chan ter so len nel le

O ver haal dank baar zijn ge

ter, cresc. De chan ter so len nel le

haal, O ver haal dank baar zijn ge

ter, cresc. De chan ter, De chan ter so len nel le

haal. O ver haal. O ver haal dank baar zijn ge

chan ter, De chan ter so len nel le

ver haal, O ver haal dank baar zijn ge

ter, cresc. De chan ter so len nel le

haal, cresc. O ver haal dank baar zijn ge

chan ter so len nel le

ver haal dank baar zijn ge

cresc. ff

ment, so len nel le ment, Que sa gran de mi se ri

naé, dank baar zijn ge naé, Want zij ne lief de en zijn er

ment, so len nel le ment,

naé, dank baar zijn ge naé,

ment, so len nel le ment,

naé, dank baar zijn ge naé,

ment, so len nel le ment, Que sa gran de mi se ri

naé, dank baar zijn ge naé, Want zij ne lief de en zijn er

ment, so len nel le ment, Que sa gran

naé, dank baar zijn ge naé, Want zij ne

ment, so len nel le ment, Que sa gran

naé, dank baar zijn ge naé, Want zij ne

p

cor _ de _____ Que sa gran _ de mi _ se _ ri _
bar _ men, _____ Hånt zij _ ne lief _ de en zijn er _

p Que sa gran _ de mi _ se _ ri _ cor _ _ de
Hånt zij _ ne lief _ de en zijn er _ bar _ _ men

— Que sa gran _ de mi _ se _ ri _ cor _ de
— Hånt zij _ ne lief _ de en zijn er _ bar _ men

cor _ de, mi _ se _ _ _ ri _ cor _ _ de Du _
bar _ men, en zijn _____ er _ bar _ _ men Helpt

de mi _ se _ ri _ cor _ de, mi _ se _ ri _ cor _
lief_de en zijn er _ bar _ _ men, en zijn er _ bar _

de mi _ se _ ri _ cor _ de, mi _ se _ _ ri _ cor _ de
lief_de en zijn er _ bar _ _ men, en zijn _____ er _ bar _ _ men

cresc.
cor _ de _____ Du _ re per _ pe _ tu _ el _
bar _ _ men _____ Helpt ons en redt ons te al _

cresc.
Du _ re per _ pe _ tu _ el _ le _ ment, Du _ re per _
Helpt ons en redt ons te al _ len tijd. Helpt ons en

cresc.
Du _ re per _ pe _ tu _ el _ le _ ment,
Helpt _ ons en redt ons te al _ len tijd,

cresc.
re per _ pe _ tu _ el _ le _ ment. Du re per _ pe _ tu _ el _ le _ ment,
ons en redt ons te al _ len tijd, Helpt ons en redt ons te al_len tijd,

cresc.
de Du _ re per _ pe _ tu _ el _ le _ ment. _____ Du _ re, Du _
men Helpt ons en redt ons te al _ len tijd. _____ Helpt ons, Helpt

cresc.
Du _ _ _ _ _ _ _ _ re per _ _ _
Helpt _____ ons en _____

cresc.

_ le_ment, Du _ re per _ pe _ tu _ el _ le _ ment,
_ len tijd, Helpt ons en redt ons te al _ len tijd,

pe _ tu _ el _ le _ ment, Du
redt ons te al _ len tijd, Help

Du _ re per pe _ _ _ tu _ el _ le_ment, Du _ re, Du _ re per
Helpt ons en redt ons te al _ len tijd, Helpt ons, Helpt ons en

Du _ _ re per_pe _ tu _ el _ le_ment,
Helpt _ ons en redt ons te al _ len tijd,

_ re per_pe _ tu _ el_le _ ment, Du _ re per
_ ons en redt ons te al_len tijd, Helpt ons en

pe _ tu _
redt ons

_ re per_pe _ tu _ el, per_pe _ tu _ el _ le _ ment.
_ ons en redt ons te al _ len tijd, te al _ len tijd.

pe _ tu _ el _ le _ ment, Du _ re per_pe _ tu _ el _ le _ ment.
redt ons te al _ len tijd, Helpt ons en redt ons _ te al len tijd.

Du _ re per pe _ tu _ el, per pe _ tu _ el _ le _ ment.
Helpt ons en redt ons te al _ len tijd, te al _ len tijd.

pe _ tu _ el, Du _ re per_pe _ tu _ el _ le _ ment.
redt ons steeds, Helpt _ ons en redt ons te al _ len tijd.

el _ le _ ment.
te al _ len tijd.

Du _ re per _ pe _ tu_el _ le _ ment.
Helpt ons en redt ons te al _ len tijd.

Psalm 134.

CANTUS.
p
Or _ sus, ___ ser _ vi _ teurs du Sei _ gneur, Or_
Hef' aan, ___ die_naars Gods, loof' den Heer! Hef'

SEXTA VOX.
p
Or_ sus, __
Hef' aan, __

ALTUS.
p
Or _ sus, ser _ vi _ teurs du Sei _ gneur, Or_
Hef' aan, die_naars Gods, loof' den Heer! Hef'

TENOR.
p
Or _ sus, ser _ vi _ teurs du Sei _ gneur, Or_
Hef' aan, die_naars Gods, loof' den Heer! Hef'

QUINTA VOX.
p
Or_
Hef'

BASIS.
p
Or _ sus, ser _ vi _ teurs du Sei _ gneur,
Hef' aan, die_naars Gods, loof' den Heer!

ORGANUM.
p p

sus, ser _ vi _ teurs, ser_vi_teurs
aan, die_naars Gods, die_naars Gods,
cresc.

__ ser _ vi _ teurs du Sei_gneur, ser _ vi_teurs. ser _ vi _
__ die_naars Gods, loof' den Heer! die_naars Gods. die_ naars
cresc.

sus, ser _ vi _ teurs du Sei_gneur, ser_vi_teurs du Sei_gneur,
aan, die_naars Gods, loof' den Heer! die_naars Gods, loof' den Heer,
cresc.

sus, ser _ vi _ teurs du Sei_gneur, du Sei_gneur. ser _ vi _ teurs du Sei _
aan, die_naars Gods, loof' den Heer, loof' den Heer! die_naars Gods, loof' den
cresc.

sus, ser _ vi _ teurs du Sei_gneur, ser _ vi _ teurs du __
aan, die_naars Gods, loof' den Heer! die_naars Gods, loof' __
cresc.

du Sei _ _ _
loof' den
cresc.

p cresc.

du Sei_gneur. Vous qui de nuict. Vous qui de
loof' den Heer! Zing Hem des nachts, Zing Hem des

teurs du Sei_gneur. Vous qui de nuict.
Gods, loof' den Heer! Zing Hem des nachts,

du Sei_gneur. Vous qui de nuict. Vous qui de
loof' den Heer! Zing Hem des nachts. Zing Hem des

gneur. Vous qui de nuict en son, en son hon_neur, Vous
Heer! Zing Hem des nachts, en geef, en geef Hem eer; Zing

Sei_gneur. Vous qui de nuict
den Heer! Zing Hem des nachts.

gneur. Vous qui de nuict, Vous qui de
Heer! Zing Hem des nachts, Zing Hem des

nuict en son hon_neur. en son honneur, Vous qui de
nachts, en geef Hem eer. en geef Hem eer; Zing Hem des

Vous qui de nuict en son hon_neur,
Zing Hem des nachts, en geef Hem eer;

nuict, Vous qui de nuict en son hon_
nachts, Zing Hem des nachts, en geef Hem

qui de nuict en son honneur, en son, en son hon_neur.
Hem des nachts, en geef Hem eer, en geef, en geef Hem eer;

en son honneur, en son honneur, Vous qui de
en geef Hem eer, en geef Hem eer; Zing Hem des

nuict en son honneur. en son honneur, en son honneur,
nachts, en geef Hem eer. en geef Hem eer, en geef Hem eer,

cresc. decresc.

muict en son hon_neur, en son, en son hon_neur, De dans sa_
nachts, en geef Hem eer, en geef, en geef Hem eer; Prijs'zijn magt

cresc.

Vous qui de nuict en son hon_neur, decresc.
Zing Hem des nachts, en geef Hem eer; decresc.

cresc.

neur, en son hon_neur, en son, en son hon_neur, De dans sa_
eer, en geef Hem eer, en geef, en geef Hem eer; Prijs'zijn magt

cresc. decresc.

en son honneur, en son honneur, De dans sa_
en geef Hem eer, en geef Hem eer; Prijs'zijn magt

cresc.

nuict en son honneur, en son honneur, en son honneur,
nachts, en geef Hem eer, en geef Hem eer, en geef Hem eer;

decresc. cresc.

en son honneur, en son honneur, De dans sa_
en geef Hem eer, en geef Hem eer; Prijs'zijn magt

sempre cresc. decresc.

mf

__ mai_son le ser vez, De dans sa
__ en kracht te al_len tijd, Prijs'zijn magt

p

De dans sa__ mai_son le ser vez,
Prijs' zijn magt__ en kracht te al_len tijd, mf

p

__ mai_son le ser vez, De dans sa__ mai_son le ser vez. De dans sa_
__ en kracht te al_len tijd, Prijs'zijn magt__ en kracht te al_len tijd, Prijs'zijn magt

p mf

__ mai_son le ser vez, De dans sa__ mai_son le ser vez. De dans sa_
__ en kracht te al_len tijd, Prijs'zijn magt__ en kracht te al_len tijd, Prijs'zijn magt

p

De dans sa__ mai_son le ser vez,
Prijs'zijn magt__ en kracht te al_len tijd, mf

__ mai_son le ser vez, De dans sa_
__ en kracht te al_len tijd, Prijs'zijn magt

p mf

pp

— mai_son le ser _ vez. le ser _ vez, Lou_ez - le,
— en kracht te al_len tijd, te al_len tijd, Blijv' uw lied

p

le ser _ vez, le ser _ vez, Lou_
te al_len tijd, te al_len tijd, Blijv'

pp p pp

— mai_son le ser _ vez, le ser _ vez, le ser _ vez, le ser _ vez,
— en kracht te al_len tijd, te al_len tijd, te al_len tijd, te al_len tijd,

p pp

— mai_son le ser _ vez, le ser _ vez, le ser _ vez, le ser _ vez, Lou_ez -
— en kracht te al_len tijd, te al_len tijd, te al_len tijd, te al_len tijd, Blijv' uw

p pp

le ser _ vez, le ser _ vez,
te al_len tijd, te al_len tijd,

pp

— mai_son le ser _ vez, le ser _ vez, Lou - - -
— en kracht te al_len tijd, te al_len tijd, Blijv'

p pp

cresc.

lou _ ez - le, lou _ ez - le, lou _ ez - le, lou _ ez - le,
Hem ge - wijd, blijv' uw lied, blijv' uw lied Hem ge _ wijd.

cresc.

ez - le, lou _ ez - le, lou _ ez - le. lou - _ ez. lou_
uw lied, blijv' uw lied, blijv' uw lied. uw lied. blijv'

cresc.

Lou_ez - le, lou _ ez - - - - - le, lou _ ez - le, lou _ ez,
Blijv' uw lied, blijv' uw lied, blijv' uw lied, uw lied

cresc.

le, lou _ ez, lou _ ez le, lou _ ez - - le, et_
lied, uw lied Hem ge _ wijd, blijv' uw lied Hem

cresc.

Lou_ez - le, lou _ ez - le, lou _ ez.
Blijv' uw lied, blijv' uw lied, uw lied,

cresc.

- - - - - ez - - - - - - - - - le,
uw lied

cresc.

f

et son nom, et son nom
blijv' uw lied, blijv' uw lied

ez - le et son nom es - le -
uw lied. blijv' uw lied Hem ge -

et son nom es - le vez, et son
blijv' uw lied Hem ge - wijd, blijv' uw

son nom, et son nom es - le -
ge - wijd, blijv' uw lied Hem ge -

lou - ez - le et son nom es - le -
blijv' uw lied, blijv' uw lied Hem ge -

lou - ez - - -
Hem ge - - -

p *cresc.*

es - le - vez. Lou - ez - le, lou - ez - le, lou - ez - le, lou -
Hem ge - wijd. Lof - zing Hem, lof - zing Hem; Prijs zijn naam, zijn

vez. Lou - ez - le, lou - ez - le, lou - ez - le, lou - ez - le,
wijd. Lofzing Hem, lof - zing Hem, lof - zing Hem, lof - zing Hem,

nom es - le - vez. Lou - ez - le, lou - ez - le, lou - ez, lou -
lied Hem ge - wijd. Lofzing Hem; Prijs zijn naam, zijn naam, lof -

vez. Lou - ez - le, lou - ez, lou - ez - le, lou - ez -
wijd. Prijs zijn naam, zijn naam, lof - zing Hem, lof - zing

vez, et son
wijd. Lof - zing

le, lou - ez - le, lou - ez - le, lou -
wijd. Lofzing Hem; Prijs zijn naam, zijn

p *cresc.*

ez, lou - ez - le et son nom
naam, Prijs zijn naam, Gij die waakt

lou - ez - le et son nom es - - le -
lof - zing Hem, Gij die waakt in zijn

ez - le, lou - ez - le et son nom es - le - vez.
zing Hem; Prijs zijn naam, Gij die waakt in zijn huis.

- le et son nom, et son nom
Hem: Prijs zijn naam, Gij die waakt

nom es - - - - - - -
Hem; Prijs

ez et son nom, et
naam, Prijs zijn naam, Gij

es - le - vez. Lou - ez - le et son
in zijn huis. Prijs zijn naam, Gij die

p

vez. Lou - ez - le et
huis. Prijs zijn naam. Gij

p

Lou - ez - le, lou - ez - le et son nom
Lof - zing Hem: Prijs zijn naam, Gij die waakt

es - le - vez, p et son nom
in zijn huis. Gij die waakt

le - - - - vez. p Lou - - ez - - - -
zijn naam, Prijs zijn

son nom es - le - vez,
die waakt in zijn huis,

decresc. p

nom es - le vez, et son nom, et son
waakt in zijn huis, Prijs zijn naam, Gij die

son nom es - le - vez, et son nom, et son nom,
die waakt in zijn huis. Lofzing Hem; Prijs zijn naam,

es - le - vez, et son nom, et son nom, et son
in zijn huis. Lofzing Hem, lof-zing Hem; Prijs zijn

es - le - vez, et son nom, et son nom,
in zijn huis. Lofzing Hem; Prijs zijn naam,

le, lou - ez,
naam, zijn naam,

p

et
Gij

nom, son nom es - le - vez.
waakt, die waakt in zijn huis.

et son nom es - le - vez.
Gij die waakt in zijn huis.

nom, et son nom es - le - vez.
naam, Gij die waakt in zijn huis.

et son nom es - le - vez.
Gij die waakt in zijn huis.

et so nom, et son nom es - le - vez.
Prijs zijn naam, Gij die waakt in zijn huis.

son nom es - le - vez.
die waakt in zijn huis.

cresc.

decresc.

Psalm 135.

CANTUS.
Chan_tez de Dieu le re _ nom, Vous ser _ vi _ teurs
Zing nu den Hee _ re ter eer Wiens lief_de en trouw

SEXTA VOX.
Chan_tez de Dieu le re _ nom, Vous ser _ vi _ teurs
Zing nu den Hee _ re ter eer Wiens lief_de en trouw

ALTUS.
Chan_tez de Dieu le re _ nom, Vous ser _ vi _ teurs
Zing nu den Hee _ re ter eer Wiens lief_de en trouw_

QUINTA VOX.

TENOR.
Chan_tez de Dieu le re _ nom, Vous ser _ vi _ teurs
Zing nu den Hee _ re ter eer Wiens lief_de en trouw

BASIS.

ORGANUM.

du Sei _ gneur: Ve_nez pour lui faire hon _ neur.
nooit ver _ gaat; Gij, die _ naars van God, stroom saam,

du Sei _ gneur: Ve _ nez pour lui faire hon _
nooit ver _ gaat; Gij, die _ naars van God, stroom

du Sei_gneur: Ve_nez pour lui faire hon _ neur. Vous
nooit ver_gaat: Gij, die _ naars van God, stroom saam, Uw

du Sei_gneur: Ve_nez pour lui faire hon _
nooit ver_gaat; Gij, die _ naars van God, stroom

Vous qui a_vez eu ce don D'es_tre ha_bi_
Uw lied dank Hem im_mer_meer! Wie in zijn

neur, Vous qui a_vez eu__ ce don D'es_tre ha_bi_
saam, Uw lied dank Hem im_mer_meer! Wie in zijn

qui a_vez eu, Vous qui a_vez eu__ ce don D'es_tre ha_bi_
lied dank Hem steeds, Uw lied dank Hem im_mer_meer! Wie in zijn

neur, Vous qui a_vez eu ce don D'estre ha_bi_
saam, Uw lied dank Hem im_mer_meer! Wie in zijn

tans au mil_lieu Des pa_ruis de nos_tre Dieu, de
voor_ho_ven staat Prij_ze luid zijn heil_gen Naam, zijn

tans au mil_lieu Des__ pa_ruis, Des pa_ruis__ de nos_
*voor_ho_ven staat Prij_ze luid, Prij_ze luid__ zijn heil_*

tans au mil_lieu Des pa_ruis de nos_tre Dieu, Des pa_ruis de
voor_ho_ven staat Prij_ze luid zijn heil_gen Naam, Prij_ze luid zijn

tans au mil_lieu Des pa_ruis de nos_tre
voor_ho_ven staat Prij_ze luid zijn heil_gen

nos - tre Dieu. Lou - ez, lou - ez Dieu, car il est bon: Psal -
heil - gen Naam. Juicht nu, juicht al - len met blij ge - moed. De

- - - trė Dieu. Lou - ez Dieu, car
- - - gen Naam. Juicht al - len met

nos - tre Dieu. Lou - ez Dieu, lou - ez, car il est bon,
heil - gen Naam. Juicht al - len, juicht nu met blij ge - moed,

Lou - ez Dieu, car il est bon:
Juicht al - len met blij ge - moed.

Dieu. ______ Lou - ez Dieu, car
Naam. ______ Juicht al - len met

Lou - ez Dieu, car il est bon:
Juicht al - len met blij ge - moed.

mo - di - ez, Psal - mo - di - ez, Psal - mo - di - ez, Psal - mo - di - ez,
Heer is groot, de Heer is goed, De Heer is groot, de Heer is goed,

il est bon: Psal - mo - di - ez, Psal - mo - di - ez. Psal - mo - di - ez, Psal -
blij ge - moed. De Heer is groot, de Heer is goed, De Heer is groot, de

il est bon: Psal - mo - di - ez, Psal - mo - di -
blij ge - moed. De Heer is groot, De Heer is

Psal - mo - di - ez, Psal - mo - di - ez,
De Heer is groot, de Heer is goed,

il est bon: Psal - mo - di - ez, Psal -
blij ge - moed. De Heer is groot, de

Psal - mo - di - ez, Psal - mo - di - ez, Psal - mo - di - ez, ______
De Heer is groot, de Heer is goed, De Heer is groot. ______

Psal _ mo _ di _ ez en ___ son nom. ___
de Heer is goed: groot ___ en goed! ___

p
mo _ di _ ez ___ en ___ son nom. Car il est plai _
Heer is goed: ___ groot ___ en goed! Lief _ de _ vol slaat

p
ez, Psal _ mo _ di ez en son nom. Car il est plai _
groot, de Heer is goed: groot en goed! Lief _ de _ vol slaat

Psal _ mo _ di ez en son nom.
de Heer is goed: groot en goed!

p
mo _ di _ ez en son nom. Car il est plai _
Heer is goed: groot en goed! Lief _ de _ vol slaat

Psal _ mo _ di _ ez en son nom.
de Heer is goed: groot en goed!

fp

p
Car il est plai _ sant et doux:
Lief _ de _ vol slaat hij ons gâe; cresc.

sant et doux: Il a ___ choi _ si en _
hij ons gâe; Ja _ cob ___ ver _ kief Hij

cresc.
sant et doux: Car il est plai _ sant et doux: Il a choi _ si, il
hij ons gâe; Lief _ de _ vol slaat hij ons gâe: De Heer ver _ koor, de

p *cresc.*
Car il est plai _ sant et doux: ___ Il a
Lief _ de _ vol slaat hij ons gâe; ___ Ja _ cob,

cresc.
sant et doux: Il a choi _ si
hij ons gâe; Ja _ cob ver _ kief

p
Car il est plai _ sant et doux:
Lief _ de _ vol slaat hij ons gâe;

cresc.

cresc.

Il a choi_si en _ tre tous Ja _ cob,
De Heer ver_kief Ja _ cob bo _ ven al,

_ _ tre tous Ja _ cob, Ja _ _ _ _ _ cob, et Is _
_ en bo _ ven al, Hij koos Is _ ra _

a choi_si en_tre tous Ja _ cob, Il a choi_si
Heer verkoor Is _ ra _ el ter woon, De Heer ver_koor

choi _ si en _ tre tous Ja _ cob, Ja _ _ _ _ _ cob, et Is _
Ja _ cob koos Hij bo _ ven al, Ja _ _ _ _ _ cob koos Hij

en_tre tous, Il a choi _ si en _ tre tous Ja _ cob, et
zijn ge_nae, En Is _ rel koos Hij tot kei _ lig _ dom, Hij

cresc.

Il a choi_si en_tre tous Ja _ _ cob.
En Is _ ra _ el werd zijn hei _ _ _ lig _ _ dom.

et Is ra _ el pris, Is ra _ el pris,
Hij koos Is _ ra _ el in gunst ter woon,

ra _ el pris, Is _ ra _ el pris, Is _ ra _ el pris, Is _ ra _ _ el
el ter woon, Is _ rel koos Hij, Is _ rel koos Hij in gunst ter

en _ tre tous Ja cob, et Is _ ra el pris, et
Ja _ cob bo _ ven al, Zie! Ja _ cob koos Hij, koos

ra _ el pris, et Is _ ra _ el pris, et Is _ ra _ el
bo _ ven al, Hij koos Ja _ _ cob, koos Is _ ra _ el tot

Is _ ra _ _ el pris, et Is ra _ el pris,
koos Is _ _ ra el, Hij koos Is _ ra _ el

et Is _ ra _ el pris,
tot zijn hei _ lig _ dom,

Is_ra_el pris Pour son thré_sor de grand prix, Pour son thré_sor
*Is_rel koos Hij. Psalm_zingt zijn grooten Naam nu, Hij koos zich Is_*

pris Pour son thré_sor de grand prix, Pour son thré_
*woon, Want Hij is groot, goed en groot en vol ge_*

__ Is_ra_el pris. Is_ra_el pris Pour son thré_sor.
*__ tot hei_lig_dom, o Is_rel, U, Hij koos Is_ra_*

pris, et Is_ra_el pris Pour son thré_sor de grand prix,
woon en tot hei_lig_dom, Want zijn ge_nae blijft ons bij,

__ Is_ra_el pris Pour son thré_sor__ de grand prix,
__ tot hei_lig_dom, Want zijn goed_heid__ blijft ons bij,

et Is_ra_el pris Pour son thré_
Prijs zijn ge_na_de, Hij koos zich

de grand prix, Pour son thré_sor de grand
rel ter woon, Want Hij is liefd_rijk en

sor, Pour son thré_sor de grand prix, Pour
*nae, Want Hij is vol ge_na_de, Psalm_*

__ de grand prix, Pour son thré_
_el ter woon, Psalm_zingt zijn

Pour son thré_sor de grand prix,__ de grand
*Want Hij is groot en goed en__ vol ge_*

Pour son thré_sor de grand prix, de grand prix,
Psalm_zingt zijn won_der_da_den en goed_heid,

sor de grand prix, Pour son thré_sor de grand
Is_rel ter woon, Psalm_zingt zijn Naam te al_len

prix, Pour son thré_sor de grand prix. Il a
groot, Psalm_zingt zijn Naam te al_len tijd. Ja _ cob,

son thré_sor, Pour _ son thré_sor _ de grand prix. Il a choi_si en_
zingt zijn Naam, Psalm _ zingt zijn Naam _ Hij is goed. Tot hei_ligdom koos

sor, _ Pour son thré_sor de grand prix, Il a choisi
Naam, _ Weer_gal _ me luid de lof _ zang. Tot hei_ligdom

prix, Pour son thré_sor de grand prix. _
nae, Want Hij is groot, vol ge _ nae. _

Pour son thré _ sor de grand prix. _
Weer_gal_me luid de lof _ zang. _

cresc.

prix. Pour son thré_sor de grand prix.
tijd, Want Hij is groot, groot en goed.

f

choi _ si en _ _ tre tous Ja _ cob, et Is _ ra _ el pris,
Ja _ cob koos _ Hij bo _ ven al, Hij koos Is _ rel zich

_ tre tous Ja _ _ cob. _
_ Hij zich Is _ _ rel, _

en_tre tous _ Ja _ _ _ cob, _ et Is _ ra _ el
koos Hij zich _ Is _ _ _ rel, _ Prijs zijn groo _ ten

f

Et Is _ ra _ el _
Psalm _ zingt Hem, dankt _

f

Et Is ra _ el pris,
Prijs zijn grooten Naam.

et Is - ra - el pris, Is - ra - el pris, Is - ra - el pris
tot zijn hei - lig - dom, en koos zich Ja - cob bo - ven al,

et Is ra - el pris, Is ra - el pris, et Is - ra - el
Hij koos Is - rel zich tot hei - lig - dom, tot zijn hei - lig -

pris, et Is - ra - el pris, et Is - ra - el
Naam, Hij koos zich Is - rel, koos zich Is - rel

pris, et Is ra - el pris, Is -
Hem, Hij koos Is - rel zich tot

et Is - ra - el pris, et Is - ra - el pris, et Is -
f Hij koos Is - rel ter woon, En tot hei - lig - dom, en tot

Et Is - ra - el pris, et Is - ra -
Hij koos Is - ra - el tot zijn hei -

Pour son thré - sor de grand prix, Pour son thré -
Psalm - zing zijn Naam, breng Hem dank voor zijn ge -

pris Pour son thré - sor. Pour son thré - sor
dom, Breng Hem uw dank Want Hij is groot,

pris, Is - ra - el pris Pour son thré - sor
tot zijn hei - lig - dom, Breng Hem dank voor

ra - el pris Pour son thré - sor de grand prix,
hei - lig - dom, Want Hij is groot, groot en goed,

ra - el pris Pour son thré - sor de grand prix,
hei - lig - dom, Psalm - zing zijn Naam breng Hem dank,

el pris Pour son thré -
lig - dom, Hij koos zich

sor. Pour son thré_sor de grand prix. Pour
naê, Dank Hem voor zijn ge _ na _ _ _ de, Breng

de grand prix. Pour son thré_sor de grand
groot en goed, Psalm_zing zijn Naam, breng Hem

— de grand prix. Pour son thré_
— zijn ge _ naê, Psalm_zing zijn

Pour son thré_sor de grand prix. de grand prix.
Dank Hem voor zijn ge _ na _ de, breng Hem eer,

Pour son thré_sor, son thré_sor — de grand
Hij koos zich Is_rel. koos Is _ rel ter

sor de grand prix, Pour son thré_sor de grand
Is _ rel ter woon, Psalm_zingt zijn Naam, breng Hem

son thré_sor, Pour — son thré_sor — de grand prix.
dank en eer, Hem — wiens ge _ naê — U ver _ koor.

prix, Pour son thré_sor de grand prix.
dank, Dat zijn ge naê U ver _ koor.

sor. — Pour son thré_sor de grand prix.
Naam, — Dank Hem voor zijn ge _ na _ _ _ de.

Pour son thré_sor de grand prix. —
Dank Hem voor zijn ge _ na _ _ de. —

prix, Pour son thré_sor de grand prix.
woon, Dank Hem die groot is en goed.

prix, Pour son thré_sor de grand prix.
dank, Hem wiens ge _ naê U ver _ koor.

Bemerkungen zur Partitur.

Für den Historiker füge ich hier die Originalschlüssel, die Tonhöhe, die Verbesserungen und die hinzugefügten Versetzungszeichen bei:

Psalm 23, Seite 1: *Bass.*

Psalm 65, Seite 10: *Cantus.*

Psalm 67, Seite 20: *Cantus.*

Takt 5 im Alt ist das ♮ vor *cis* hinzugefügt, ebenso Takt 18.

Psalm 106, Seite 26: *Cantus.*

Seite 29, Takt 4 und Seite 30, Takt 7 ist im Tenor das ♮ vor *as* hinzugefügt, und Seite 33, Takt 3 im Cantus die Note 𝅗𝅥 in 𝅝 verbessert worden.

Psalm 108, Seite 34: *Cantus.*

Psalm 118, Seite 42: *Cantus.*

Seite 51, Takt 4, Bass, 2e Note ist *h* statt *d* gesetzt worden.

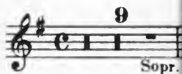
Psalm 134, Seite 53: *Cantus.*
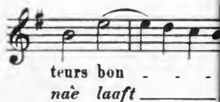
Seite 55, Takt 8, Alt, 1e Note ist *h* statt *c* gesetzt worden.

Psalm 135, Seite 60: *Cantus.*

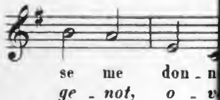
ROBERT EITNER.
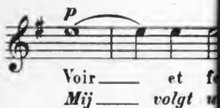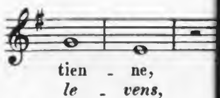

9
Sopr.

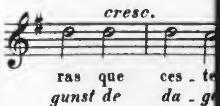

teurs bon - - -
naè laaft

2
qu'aux bords,
mijn kelk,

se me don -
ge - not, o -

p
Voir et
Mij volgt

tien - ne,
le - vens,

cresc.
ras que ces -
gunst de da -